

Другі фронт мастацтваў

Юры Станкевіч

П'яўка

- Раман -

Mінск
“Галіяфы”
“Каўчэг”
2010

УДК 821.161.3-32

ББК 84(Беи)-44

С 76

Серыя заснаваная ў 2000 годзе

Рэдакцыйная калегія серыі:
Зміцер Вішнёў (галоўны рэдактар), Міхась Башура,
Валянцін Акудовіч, Ілля Сін.

Сусвет — усяго толькі дэкарацыя

С 76 Станкевіч, Ю. В.

П'яўка: раман. / Юры Станкевіч — Мінск: Галіяфы, 2010. —

282 с. — (Другі фронт мастацтваў).

ISBN 978-985-6906-40-7

ISBN 978-985-6950-41-7

Вострасюжетны раман-папярэджанне Юры Станкевіча створаны ў жанры антыутопіі — абсалютна новай з'явы ў сучаснай беларускай літаратуры. Аўтар і раней ужо не аднойчы дэманстраваў здольнасць прадбачыць будучыню. Цяпер ён скіроўвае чытача ў 2050 год — час, калі чалавечства, спасцігнуўшы шэраг тэхнагенных і экалагічных катастроф, (ён называе іх сарамліва і двудушна Непажаданымі Падзеямі), хістаецца і трымціць перад іх наступствамі. У цэнтры наватарскага твора-прытчы, напісанага аўтарам у звыклай для яго дакладнай і жорсткай форме, — магчымы лёс краіны, а таксама лёс дваіх закаханых, што спрабуюць супрацьстаяць цёмнымі сіламі жыцця.

УДК 821.161.3-32

ББК 84(Беи)-44

ISBN 978-985-6906-40-7

© Станкевіч Ю. В., 2010

ISBN 978-985-6950-41-7

© Афармленне. ПВУП “Галіяфы”, 2010

© Афармленне. ТАА “Каўчэг”, 2010

Ад апавядальніка

Хроніка падзей, якая прысутнічае ніжэй, не ўяўляе сабой нешта незвычайнае. Урэшце, падзеі, аналагічныя апісаным, масава адбываюцца ў сярэднявеччу, зредку могуць выявіцца і выяўляюцца ў наш час, і не толькі ва ўзгаданым мною месцы, а і ў любым іншым. Іх нават можна будзе, калі ранейшыя і забароненыя, цяпер паранавуковыя распрацоўкі здолеюць за больш спрыяльнім часам прасунуцца дастаткова далёка, назваць тыповымі, хто ведае — хаця цяжка называць такім некаторыя грахі і злачынствы, прыгаданыя ў прыведзенай хроніцы. У рэшце рэшт, аўтар, магчыма, і не гарантую аўтэнтычнасці апісаных падзей з рэчаінсцю. Свае ж суб'ектыўныя адносіны да ўсяго прыгаданага ён дастаткова харектэрна выяўляе ў змешчаных у тэксле адступленнях і выніках пошуку, над якімі ён працаваў, даводзячы іх да здавальняючай яго дасканаласці. Твор гэты аўтар хронікі называў іншым разам навукова-псіхалагічным доследам, а то і проста папераджальнім зваротам да чытача, калі той чытае цярпіва дабярэцца да канца апісаных аўтарам падзей. Як саму хроніку, так і вынікі доследаў, пададзеных адносна вольным стылем, той жа аўтар даводзіць да ўсіх зацікаўленых людзей. Ён спрэядліва адзначае, што падзеі, якія адбыліся ў апісваемы ім перыяд і ў згаданым месцы, неардынарныя, але сама месца — адно са шматлікіх яму падобных і наўрад ці вылучалася і вылучаеца нечым незвычайнім. Маленькая крапка ў неабмежаваным Сусвеце, фрагмент Айкумены, раптоўна паражоны незразумелай і таямнічай хваробай, якую спрошчана можна назваць хіба што нязначным адхіленнем у жыцці.

І тое, што аўтар часам лічыць апісаное ім у хроніцы месца — апошнім месцам на Зямлі, гаворыць, магчыма, толькі пра агульную недасканаласць нашага свету.

Усё адлюстраванае ніжэй адбываюлася, тым не менш, не ў старажытны час, а цяпер, напрыканцы другой чвэрці дваццаткі першага стагоддзя, у ходзе працэсу так званай гуманізацыі тэхнасфери і адпаведнай тэхналагізацыі чалавека. І хоць наша цывілізацыя на сярэдзіну дваццаткі першага стагоддзя ўсё яшчэ захоўвала рысы антропаморфнасці, соцыум ужо саступаў паднацікам біялагічных маргіналаў, існаванне і памнажэнне якіх абумоўліваеца паміраючай ідэалогіяй За-ходніяй цывілізацыі. Біялагічная поліэтнічнасць забяспечыла, у прыватнасці, непрадказальную рэпрадуктыўную папуляцыю і ўпершыню ў гісторыі чалавецтва пачаў выяўляцца новы від ча-лавека, заснаваны на інвалюцыйным працягуту роду і адпаведна разбурацца традыцыйная культура. Цывілізацыйны канфлікт паміж светам варвараў і Атлантычнай цывілізацыяй у наш час амаль страчвае свою моц і значнасць, бо колькасць белых людзей на Зямлі ўжо смехатворна ма-ляя. І хоць расшыфроўкі генома, якія вяліся ўсе апошнія гады, біяпластычныя тэхналогіі, прасоўванні ў метадах сучаснай медыцыны, генныя інжынерыі дазволілі дагэтуль элітарнай меншасці нейкі час утрымліваць прыярытэт, рост спадчынных

захворванняў, новыя віды эпідэмій, падзенне рэпрадукцыйнасці, дэпапуляцыя асобных этнасаў, а таксама шэраг экалагічных і тэхнагенных наступстваў — так званыя Непажаданыя Падзеі — зрабілі свою справу: скіравалі чалавецтва ў бок татальнай дэградацыі, якая, між тым, пачалася даўно, але ціхамірна і незаўважна, набіраючи моц з вынікаў так званай дэмакратіі: мазахісцкага прыніжэння перад масамі, навязвання роўнасці, сексуальных рэвалюцыі і канчатковай эманансіпацыі жанчыны.

Колькасць людзей на Зямлі за кошт каляровых рас нязначна павялічылася, але і ў іх адбываеца канчатковое расслаенне, пра якое калісьці папярэджвалі мысліцелі мінульых стагоддзяў, толькі з дакладнасцю маятніка, бо ўладарства над заселеным светам — спачатку яго дробнымі часткамі, а потым пайсюдна, захапілі сферміраваўшы свою квазіліту, так званыя “людзі-цені”, існаванне якіх прадбачліва выказалі філосафы, даследчыкі, трансгуманісты і навукоўцы мінульых стагоддзяў, але пра гэта гаворка ніжэй.

Сапрэудная ж эліта трапіла не толькі пад прыхаваны генацыд, а праз якія дзесяцігоддзі пачалося і яе фізічнае знішчэнне. Новыя псеўдаэлітарныя карпарацыі спарадзілі сучасных “квазілітоў”, якія працягваюць ствараць падтрымліваючыя тэхналогіі толькі дзеля таго, каб прадоўжыць сваё існаванне: так званых “надлюдзей” і “падлюдзей”, альбо “працарабаў”, якія выконваюць у асноўным спрошчаную кваліфікацыйную працу ў прамысловай вытворчасці і ў галіне сельскай гаспадаркі, куды новыя гаспадары часам гвалтоўна выцісняюць і найбольш разумных і цэласных асобаў, якіх у асноўным беспамылкова вылічаюць з дапамогай сеткі інфіорматараў і сілавых структур.

У сувязі з усім гэтым ўсё больш выразна пачынае выкressівацца адзіны варыянт далейшага развіцця — сістэмная катастрофа з хуткай пагібеллю спачатку культуры пануючай эліты, а потым і так званых “падлюдзей”. Далей — ва ўсялякім разе, што будзе, напрыклад, праз два-три дзесяцігоддзі, мала хто сабе ўяўляе, ну, магчыма, акрамя тых, хто можа прадбачыць і зазірнуць за гэты рубеж (і такіх, дарэчы, няшмат), ды яшчэ рэдкіх сэнсітываў ды некаторых прадстаўнікоў мастацтва, і даследчыкаў, да якіх, магчыма, хоць і з малой долей вырагоднасці, належыць і ваш пакорны слуга. Але прагназіроўка і разглашэнне навуковых і агульнагуманітарных адкрыццяў пачала жорстка кантроліруючыца і дагэтуль кантролюеца “людзьмі-ценямі” — новай шматлікай транснацыянальнай псеўдаэлітай, якая не хацела і не хоча вакол сябе нават часовай дэстабілізацыі грамадства.

Асаблівую занепакоенасць існуючых уладаў выклікалі і выклікаюць некаторыя каліянаўкавыя ідэі існавання нашага Сусвету і чалавека ў ім. Усплываючыя сенсацыйныя доказы іх раз за разам абліяюцца і абліяюцца вар'яцкім, ілжэнавуковымі, а носьбіты іх жорстка караюцца. Тлумачыцца гэта быццам тым, што вышэйназваныя ідэі не павінны быць зразуметымі масамі (як быццам такое можа адбыцца, і якімі масамі, дарэчы?), інакш, магчыма, не працягненца далей спроба кіравання чалавекам, а зародзіцца, з вялікай долей верагоднасці, новая

глабальнай метафізічнай мутацыя, пра выніковыя наступствы якой можна толькі меркаваць, а наша цяпе-рашня цывілізацыя адразу пачне з падвоенай хуткасцю і непрадказальнасцю страчацаць антрапаморфнасць і абрыйнецца ў хаос.

Апісваючы ў хроніцы тое, што ён бачыў і з большага даследаваў, аўтар не ўзводзіць нейкіх ілюзій у адносінах да свайго твора і ведае, што яго непрадузятныя чытачы, а калі такія знайдуцца, то, магчыма, падзеляцца на непрыхільнікаў яго, як даследчыка і апісальніка, і аднадумцаў. Але ж так адбываецца заўсёды, калі пішуць хіба што для сябе, ды, можа, тых нешматлікіх аднадумцаў, якія зразумеюць паймкенні аўтара; і не дзеля нават прывіднай будучыні, а дзеля пошуку той ісціны, што пагрозліва хаваеца ад усіх нас у цемры.

Частка I. ЭДЭМ

1.

Капсула імплантанта знешній праслушкі са слабым плескачом прыляпілася да шкла звонку. Такімі капсуламі перыядычна абстрэльвалі з вуліцы ўсе вокны са спецыяльна абсталіваных машинах. Пэўна, дворнічыха паведаміла ўжо каму належыць, што ў мансардзе пасяліліся.

Я адразу прачнуся. Урэшце, я проста драмаў. Пакаёвая муха ачуяла ад вібрацыі, з істэрыйчным віскам казытнула мой твар і бязладна закружыла пад столлю.

Я ненавіджу мух.

І яшчэ я ненавіджу "людзей-ценяў". Зброд іх цёмны і вырод — не-на-ві-джу.

У сваім часовым пакойчыку ў мансардзе, а простае маё жытло мела прымітыўную электронную сігналізацыю, абудзіўшыся, я ляжаў на канапе, на хвіліну аддаўшыся думкам.

Летні вечар — адзін з самых спякотных і задушлівых — мусіў, між тым, праз некалькі гадзін ператварыцца ў ноч. Нябачнае ў вэлюме смогу сонца заходзіла над Мегаполісам. Стомлены, я перадусім задрамаў, накрыты вільготным прасцірадлам, якое дасыхала проста на мне, і сон, які я сасніў, быў непрацяглы, цяжкі і хваравіты, якімі большай часткай і бываюць сны на заходзе сонца. Я прачнуся, бо да таго ж пачаў задыхацца ад недахопу кіслароду: кандыцыянер старога ўзору не працеваў, але адчыніць акно я не рызыкаў з-за смогу, бо да таго ж, пэўна, быў бы і непазбежна атакаваны жамярай.

Я ляжаў, і думкі мае вяла цяклі адна за адной. Зрэдку я дазваляў сабе такія вось некалькі хвілін "без сэнсу — сны, маркоты, мары", якія калісьці пісаў старожытны паэт — гэта, калі расслаблена аддаешся плыні часу, блукаючы дзесьці побач з безданню. Адразу скажу, што я ніякі не містык, бачу свет у дастаткова матэрыялістычным уяўленні і лічу, як маністы, розум адзінічным фізічным органам, хоць ведаю, што прыхільнікі дуалістычнай школы лічаць яго пазаматэрыяльным: урэшце, у святле апошніх, нават дазволеных распрацовак блытаніны толькі пабольшала. Недаз-воленыя ж вельмі жорстка праследуюцца.

Дарэчы, пераслед днямі напаткаў і мяне. Некалькі год таму я здолеў уладкавацца на службу ачысткі камунікацый і жылых

раёнаў у якасці дробнага чыноўніка. Засмечанасць да гэтага часу стала ўжо планетарнай проблемай. Больш за ўсіх цярпелі ад яе невялікія ўсходнія рэгіёны, абітальнікі якіх не маглі абараніць сябе ад суседзяў. З нагоды маёй службы, а ў рэшце рэшт я быў звычайні смяцяр, да мяне ў рукі, хоць і вельмі рэдка, але траплялі (пэўна, па недаглядзе) некаторыя забароненыя кнігі, выдадзенія яшчэ да Вялікіх Падзеяў. Кнігі абывацелі, як правіла, знішчалі, але часам выкідавалі ад граху падалей на звалкі ці проста ў сметніцы. Я не здаваў іх службе бяспекі ці напрамую свайму начальнству, а за невялікі хабар, які прапаноўваў смеццязборшчыкам, часам нахабна, хоць і разыкоўна, прыкішэньяў, што пагражала мне тэрмінам у фільтрацыйна-папраўчым лагеры. Гэтыя некаторыя старажытныя экземпляры, а кнігамі зараз ніхто не карыстаецца, я старанна прыводзіў у парадак і хаваў у сваёй папярэдняй кватэры, якую здымай раней у адным з бяднейшых кварталаў, змайстраваўшы ў шафе падвоенае дно. Змест часткі з іх, які ўтрымліваў доказы ці хаця б намёк на іх, я перакачаў на флэшку, схаваць якую было не так ужо і складана. Кніга ж, на якой я неабачліва папаўся, сунуўшы яе ў кішэню дажджавіка, які пакінуў у раздзявалцы і дзе яе адразу вышукала і днесла ў органы гардэробшчыца-штучніка, была даволі нявінным дзённікам фрэйліны Арнгейм. Аўтарка, якая жыла некалькі стагоддзяў назад і служыла пры двары, знаёміла чытача з заходненіяўрапейскім пунктам гледжання на Усходнюю імперию XVII стагоддзя, натуральна апісваючы п'янства, кроў і бруд, назіраючы ўсё гэта і заносячы на паперу не па-жаночы вострым і дапытлівым зрокам. Тэкст кнігі быў далёкі нават ад самых туманных намёкаў на доказы, але мяне, нягледзячы на запэўніванні ў тым, што я нёс кнігу на так званую абавязковую канвертырызацыю, звольнілі са службы і ўзялі падпіску, паставіўшы ў маёй асабістай картцы-пасведчанні адмысловы штамп, што я ў месячны тэрмін пакіну Мегаполіс і, на свой клопат, уладкуюся ў правінцыі, не пражываючы бліжэй ад горада за сто кіламетраў. З боку ўлад гэта было даволі мяккім пакараннем. Аспрэчваць яго не мела сэнсу.

У той жа дзень я з'ехаў з былой кватэры, эканомячы грошы і часова пасяліўся ў цяперашняй мансардзе высотнага састарэлага будынка. Адзінай перавагай майго новага, непрацяглага да гэтага часу жытла, было тое, што я, дзякуючы сваёй раптоўнай вынаходлівасці, дадумаўся адразу зрабіць на балкончыку вадасцёк, і з даху ў пластыковую ёмістасць у час рэдкіх, заўжды кіслотных дажджоў, сцякала вада, якую пасля кіпячэння можна

было нават піць. Вады, якая каштавала вялікіх грошай, паўсюдна не хапала, і за яе раз-пораз нават забівалі.

На маёй крэдытнай картцы яшчэ заставалася сёе-то з грошай, але становішча маё пагаршалася з кожным днём. Трэба было рыхтавацца да ад'езду, а знайсці якую працу ў паселішчах вакол горада было амаль немагчыма, але я, урэшце, пэўна, стойк, і гэта мяне ўратоўвае.

У той вечар пачуццё голаду, як заўсёды, адхіліла мяне ад маіх змрочных думак і прымусіла дзейнічаць. Лядоўня была пустая, і я пачаў апранацца. Вечар быў неабавязковы ў сэнсе сустрэч з кім-небудзь ці якіх асабістых спраў, і я вырашыў спусціцца ўніз.

Але мяне падсвядома непакоіў нейкі дыскамфорт: урэшце я ўспомніў — трэба неадкладна знішчыць “клапа” на шкле, пра яго я мог і запамятаўца, а гэта заўсёды небяспечна. Пра абстрэл імплантантамі для падслушкі ведалі, пэўна, усе, тым не менш, многія на гэтым пагарэлі, і справы скончыліся лагерам.

Я асцярожна адчыніў акно, аперазаў сябе вяроўкай, якую прывязаў да ножкі стала, і, перавесіўшы цела вонкі, неўзабаве намацаў на шкле празрысты пухірок. Я выцягнуў яго і растроушчыў нагой на падлозе. Цяпер можна было займацца іншым.

Перад тым як выбрацца са свайго прытулку ў вонкавы свет, я падышоў да люстэрка і прыкінуў, як мне хоць крыху змяніць ablіччу. Дарэчы, мяне завуць Берташ Яновіч. Я — белы. Вышэй ся-рэдняга росту — дзесяці каля ста дзвеяноста сантymетраў, валасы ў мяне русыя, вочы шэрыя, лоб шырокі, але нізкі, нос прамы, падбародак звычайны. Мае продкі з гэтых мясцін і, наколькі я ведаю, збольшага захоўвалі этнічную чысціню. Але зараз такія, як я, — нешматлікія адзінкі на вуліцах Мегаполіса і часам выклікаюць да сябе неадэкватныя адносіны: знянацку цябе могуць зняважыць словам, а то і пырнуць нажом. І калі нажавая рана можа загаіцца, то абрацаў ў вы-глядзе слова — ніколі. Супраціў жорстка падаўляўся, а іншадумцаў, як у маім выпадку, высыпалі ў так званыя Выхаваўчыя Паселішчы — сельскагаспадарчыя кластэры, дзе сасланыя альбо працавалі пад прымусам, альбо былі проста кінутыя на волю лёсу і асабістых здольнасцей да выжывання ў экстрыме.

Я ніколі не скарджуся на сваю інтуіцыю, можа, дзякуючы ёй, я мажліва і выжыў на мінулай вайне. Якраз цяпер яна, інтуіцыя, чамусьці ўпартая перасцерагала мяне, дасылаючы сігналы аб небяспечы. Калі ж больш дакладна, то ў мяне днімі з'явілася пачуццё, што за мной пачалася адсочка, і таму я вырашыў злёгку

мяняць сваю зневісць — таке часта спрацоўвае, збівае з толку тых, хто за тобой сочыць. Чаму цяпер, меркаваў я, мне не паспрабаваць зноў стаць адным з большасці?

Я знайшоў на паліцы адмысловы крэм, які раней набыў у тэатральнай краме, выціснуў крыху з цюбіка на далонь і ўцёр на скру, з-за чаго твар набыў карычневы колер, потым тое ж паўтарыў і з тыльным бокам далоняў. Цяпер, калі на лоб нізка насынучь капляюш, на вочы — акуляры, апрануць кашулю з даўгімі рукавамі, то можна сысці і за "каляровага" — ва ўсялякім разе станеш непрыкметным у натоўпе. Менавіта так пра гэта калісці і выказаўся старжытны філософ: "Будзь непрыкметны". Лічыцца, што Эпікур меў на ўвазе зусім іншае, але зараз я ў гэтым сумняваюся.

У апошні момант я, пасля роздуму, сунуў у кішэню, спачатку праверыўшы перасцерагальнік, свой рэвалвер старога ўзору, забраў "надалоннік" — кішэнны, магнітную картку-пропуск і, зачыніўшы дзвёры, зайшоў у ліфт. Ліфт працаваў.

Унізе я праверыў паштовую скрыню з нумарам маёй кватэры, але яна аказалася пустая. Тым не менш, мяне гэта не заспакоіла, бо дзень таму, хоць жыву тут лічаныя гадзіны, я знайшоў у ёй канверт без адраса. З канверта, які я адразу ускрыў, я выцягнў папяровы аркушык, на якім выявіў толькі два слова і лічбу. Словы і лічбу я запомніў, а паперку адразу знішчыў. Урэшце такія паперкі маглі ўкінуць не толькі ў маю, а і ў любую іншую паштовую скрыню. На паперцы было напісана звычайнай асадкай:

"Сімуляцыя. Блог 2412".

Я занепакоіўся таму, што сам, вядома, ананімна, вяду ў Сеціве асабісты блог, а гэта, узялежнансці адтэмы запісаў, можа каштаваць, у лепшым выпадку, свабоды, а фільтрацыйна-папраўчы лагер — не паселішча, якое ў парайонні з ім лічыцца курортам, а месца, якое з неверагоднай хуткасцю скарочвае жыццё нават самага фізічна здаровага чалавека з самай устойлівай нервовай сістэмай.

З-за недахопу грошай, рэштку якіх я абачліва эканоміў, я не ўваходзіў у Сеціва ўжо некалькі дзён, але паперку трymаў у памяці, адклайшы ўсё на потым.

Квартал, дзе я цяпер спыніўся, змешаны ў сэнсе яго насельнікаў. У адрозненне ад больш забяс-печаных, тут няма камунальнай сістэмы абароны з высокімі мурамі, абсталяваных фотаэлементамі (у такіх кварталах-камунах жывуць людзі, якія аб'яднаюцца па

рэлігійнай, крымінальнай, расавай ці якой іншай карпаратыўнай супольнасці, а таксама геі, транссексуалы і лесбіянкі). Ён больш небяспечны і часта бывае полем, на якім са зброяй высвятляюць свае адносіны, змагаючыся за сферы ўплыву, а, значыць, за ваду, ежу і права на сексшматлікія маргіналы. Увогуле, наша квазікраіна, не абароненая ў свой час пазбаўленымі свядомасці продкамі, нагадвае своеасаблівы еўрапейскі этнічны гноедстойнік. І хоць у суседніх краінах не намного лепш, тут, у нас здолела выпадзіцца тое, што выклікае ўвогуле пераацэнку вартасці самога жыцця.

Я ведаў, што як толькі зачынію за сабой дзвёры, то адразу апінуся ў сістэме кантролю. Гэта та-тальная сістэма была запушчана ў мегаполісах гадоў дзесяць таму і з пераменным поспехам выкарыстоўваецца і зараз, бо шматлікія напаўкрымінальныя і крымінальныя суполкі, якія ў апошні час набылі амаль легальны статус і лёгка фарміравалі і самыя ўрадавыя колы, адпаведна напрацавалі свае меры абароны. Часткова гэтая сістэма адносін даўно перайшла ў заняпад, але тым не менш толькі за жыццёвым рухам, што бясконца віруе ў Мегаполісе, назіраючы спадарожнікі (хоць большасць з іх ужо згарэла), тысячы відэакамер суправаджэння, ахоўных відэакамер дробных прадпрыемстваў, фірм, супермаркетаў, банкаў, забаўляльных і сексаабслу-говых устаноў і проста ўсялякіх прытонаў. Я ведаў, што камеры назірання аснашчаны оптыкай, якая дае моцнае павелічэнне. Камеры гэтага ці аналагічнага тыпу дазваляюць бачыць і скроў фіранкі. Я таксама ведаў, што сярод безлічы звычайных спадарожніковых антэн ёсьць замаскіраваныя пад іх камеры слыхавога назірання, з дапамогай якіх можна адначасова не толькі сачыць, а і падслушоўваць, пра што размаўляюць субяседнікі, і запісаць тую размову. Даўно распаўсюджанай з'явай стала і выкарыстанне сотовых "надалоннікаў" як праслушоўваючых — увод адмысловага кода робіць сотовы тэлефон менавіта такой прыладай. Аналагічная функцыя ёсьць і ў многіх мадэлях звычайных телефонаў, набраўшы код якіх, можна праз іх праслушоўваць тое, што робіцца дома і пра што гавораць у сваіх кватэрах іх насельнікі. Камеры спадарожнікаў, якіх яшчэ дастаткова круціцца вакол Зямлі, знойдуць любога вызначанага ім чалавека, дзе б ён ні знаходзіўся. На амаль кожнага з нас, як я ведаў, пры нараджэнні раней заводзілася спецыяльнае дасце, куды заносіліся не толькі адпечаткі пальцаў, а і асобныя выкаванні і ўчынкі. Нашы ўлады заклапочаныя цяпер галоўным чынам сваёй бяспекай, на што і выдаткоўваюцца асноўныя сродкі, а ўсё астатнє, у прыватнасці,

бяспека саміх грамадзян — у іх асабістых руках. І хоць амаль усе пералічаныя мной вышэй тэхнічныя прылады і хітрыкі пачалі прыходзіць у занядпад, я рэдка выходжу з дому без нажа ці рэвальвера, хаця валоданне зброяй без дазволу забаронена і жорстка караецца спецслужбамі.

У двары, цесна застаўленым павільёнамі з ігравымі аўтаматамі, шапікамі па продажы секспрылад і іншых дробных рэчаў, было ў гэты час немнагалюдна. Некалькі малпападобных тынэйджараў са сваімі сяброўкамі крываўляліся на лаўках, уводдаль пад музыку з транзістара торгаліся ў скоках дзве пары мурынаў — з яўна імплантаванымі ў галовы інтэрфэйсамі, выйшлі з суседняга пад'езда, трymаючыся за руکі, дзве цёмнаскурывя лесбіянкі і пышчотна падарыўшы адна адной пацалунак, разышліся.

Як былы смяцяр, я зноў прафесійна адзначыў, што служба ачысткі ў гэтым квартале, як і ў многіх іншых, у занядпадзе, бо смеццязборнікі былі перапоўнены і ад іх звыходзіў непрыемны і ўстойлівы пах гнілі. Побач у адыхадах корпаліся брудныя постацы дэкласаваных асоб. Часам яны нібы жывёлы апускаліся на карачкі і разграбалі адкіды рукамі, а калі перамяшчаліся ў пошуках здабычы, то гірчэлі адзін на аднаго нібы сабакі і не падымаліся на ногі, адразу прымушаючы згадваць пра інвалюцыю.

Даследчыкі, успомніў я, быццам высветлілі прычыны павелічэння колькасці людзей, што рухаюцца выключна на карачках. Гэта звязана з дэфектамі ў розных участках іх ДНК, у прыватнасці, парушэння структуры гена VLDLR-рэцэптара ліпапратэіну, размеркаванага ў 9-й пары храмасомаў. Але ў некаторых выпадках прычыны развіцця загадкавай хваробы выявіць не ўдалося, што здзівіла навукоўцу. Гэтыя асобы ніколі не скарыстоўваюць адны толькі ногі, бо хоць і здольныя ўстаць з сідзячай паставы і нейкі час утрымліваюць сябе на паўсагнутых канечнасцях, не здольныя рухацца, як звычайнія людзі.

На вуліцы аднастайны шум рухавікоў, шмат у якіх папрагаралі глушицелі, прымусіў мяне сунуць у вуши біруши. Я азірнуўся па баках і, не спяшаючыся, рушыў па вузкім ходніку ў напрамку да бліжэйшага супермаркета. Некалькі пар чарнаскурых геяў у спадніцах, у абдымку прайшлі мне насустроч, адзін з іх, як я адзначыў, быў ужо ва ўзросце і вёў з сабой маладога, амаль хлопчыка. Эфебафіл. “Грэбаныя педэрасты”, — звыкла падумаў я і сплюнуў пад ногі.

Пачыналася ж усё, прыкрываючыся правамі чалавека, свабодай сумлення, дэмакратыяй, быццам з нязначных адхіленняў: яшчэ з

пачатку мінулага стагоддзя шмат дзе ўзнікалі рухі за права насіць мужчынам спадніцы, за права мняць пол, а потым і заключаць аднаполавыя шлюбы.

За пяць дзесяткаў год з пачатку дваццаць першага стагоддзя карпаратыўныя і заможныя сексу-альныя меншасці ўпершыню апынуліся ледзь не ў большасці, а колькасць коітусаў, паміж натуральнымі партнёрамі, як я ведаў з неафіцыйнай статыстыкі, зменышлася ў некалькі разоў, гомасексуальныя шлюбы, якія не здолеў забараніць нават іслам, вядома ж традыцыйна не давалі і не маглі даць патомства. Пасля таго, як нараджальнасць сярод белых дзесяцігоддзе назадупала значна ніжэй чым дvoе дзяцей на адну жанчыну, аднаўленне насленіцтва ідзе ў асноўным за кошт каляровых, сярод якіх прадстаўнікі розных рас і народаў. Вядома, сюды панаехалі не самыя лепшыя, і ўжо таксама дэградуюць. Яны салідарныя ў адным: непрыязні да белых, асабліва да аўтахтонаў. У Сусветным Сеціве я неаднойчы адсочваю звесткі пра тое, што частка белых, альбо, як цяпер я, была сасланая ў Паселішчы, альбо змушана была яшчэ раней, як і зараз, пакідаць цэлыя кварталы і жылія масівы і шукаць сабе прыстанішчы ў іншых месцах. Тэксты, накшталт маіх, размешчаныя аднадумцамі на шматлікіх сайтах і блогах, не адбираюцца, а так званая ксенафобія ва ўсіх яе, нават самых нязначных праявах, жорстка пераследуецца, але скажыце мне, напрыклад, пра мэтазгоднасць такога пераследу: калі б не было ксенафобіі, не было б, на мой погляд, уражальнай і жыватворчай рознасці культур, плямёнаў, народаў, якая яшчэ там-сям захавалася ў нешматлікіх малаабжытых кутках Зямлі.

Некалькі падлеткаў, між тым, рухаліся мне насустроч, а сустрэчы з імі заканчваюцца іншым разам непрадбачнымі наступствамі. Так, з год таму я быў нечакана атакаваны імі побач з домам, дзе жыў, і хоць магу паставіць за сябе, тая сутычка каштавала мне пераламанага рабра і нажавой раны на прадплеччы, бо нападаюць яны без прычын, спонтанна, і, як пацукі — адразу ўсе. Зняважыць белага для іх асаблівай асалода, і я, павагаўшыся, падняў каўнер сваёй курткі, каб схаваць колер валасоў і глыбей насунуў на галаву каплюш. Хоць, меркаваў я, выцягні я рэвальвер, усе яны адразу ператварыліся б у “марафонцаў”.

Шум ад працуючых рухавікоў, віск тармазных калодак, агні рэкламных шчытоў, як звычайна, абрываўся на мяне. З-за замацаваных і замаскіраваных там-сям у сценах рэпрадуктараў, як я набліжаўся і праходзіў побач, да мяне даносіўся зазыўны шэпт аўтамаклераў і агентаў — усялякія крамкі прапаноўвалі сваё:

тавары масавага попыту, сексуальныя паслугі з забеспечэннем натуральных ці механічных партнёраў ці партнёрш, азартныя гульні, парнаграфічныя касеты, дазволеную ахойную зброю, каталогі ўсялякіх турысцкіх падарожжаў і забаўленняў і яшчэ шмат чаго іншага. Урэшце я не прыслухоўваўся: калі на ўсё гэта непатрэбства звяртаць увагу, то можна і звар'яцець. Тым больш, што, як я ведаў, шматлікія вар'ятні за межамі мегаполісаў перапоўнены, вар'ятаў адтуль перыядычна выпускаюць, хоць і там калі-нікалі ўжываюцца лабатамія і аўтаназія.

У падземным пераходзе некалькі трансвестытаў і прастытутак атакавалі мяне. Хоць афіцыйна пад націскам іслама такія паслугі забараняюцца, што я лічу станоўчай з'явай, гандаль целам існуе, і займаюцца гэтым як жанчыны, так і мужчыны, і нават дзеці. Прастытутак за некалькі мінульых дзён я ўжо ведаў у твар. Большасць з іх — белыя, дзве мулаткі. Адну з іх — Джэму — я дзень таму нават прывёў да сябе. І справа тут не ў маёй сексуальнай усюдышнисці, а ў тым, што мне часам становіцца невыносна аднаму, бо мая нявеста раптоўна знікла паўгода таму. Яна затрымалася на працы, было ўжо даволі позна, ніхто не падвёз яе дамоў, а мне яна не пазваніла — пэўна не хацела турбаваць і рызыкнула спусцицца ў метро. Яна была белая, і яе звалі Эрыка. У падземках раз-пораз знякалі жанчыны, і не толькі белыя. Я змяніўся з той пары. Нават вайні не зрабіла са мной такога. Месяцы са два я ездзіў у падземцы, распытваў яе выпадковых і пас-таянных насельнікаў, навучыўся мяняць сваю зневісць і выдаваць сябе за "каляровага", але ўсё дарэмна. Я толькі выявіў, што стаў больш жорсткі да людзей. Што ж, у гэтым маёй віны не было.

Я прыспешыў крок. У некаторых дзяўчын ваяўніча ўзнімаліся аголеныя грудзі з ушытымі ў іх сіліконавымі трансплантантамі. Адна была зусім без трускаў у лёгкім хітончыку, нагу, сагнушы ў калене, яна занік паставіла на прыступку так, што была бачная каліровая татуіроўка на верхній частцы бледнага, незагарэлага бядра.

Нягледзячы на мой маскіравальны камуфляж, Джэма беспамылкова пазнала мяне. У гандляроў і прастытутак цупкая памяць.

"Прывітанне, Берташ! — захікала яна і па-змоўніцку зашаптала ў вуха. — Цябе вэндзілі? Ці ты хаваешся ад падатказбіральнікаў?"

"Дабрыдзень, Джэма, — стрымана павітаўся я."

"Можа, зробім шпацыр да цябе? — Ты ў настроі?"

"Не так часта, — сказаў я, абыходзячы яе па крывой. — Прабач, Джэма."

Я зірніў на мулатку больш уважліва. Нават за тыя два-тры дні, калі я завёў яе да сябе на ноч, яна адчувальна дэградавала. І хоць на яе руках я не ўбачыў слядоў ад шпрыца, яна выглядала значна горш: скура на прыкметна азызлым твары набыла нездарове адценне, па кутках пажадлівага роту з'явіліся зморшчыны, а ёй жа, як я ведаў, толькі крыху за дваццаць. Урэшце здагадка напрошвалася сама — дзяўчыну губіў алкаголь.

"Я заняты, Джэма. Другім разам."

Яна не настойвала, у іх гэта, дарэчы, не прынята.

Я зноў рухаўся да выхаду з пераходу, і натоўп абцякаў мяне з бакоў. К ночы ўсе спяшаліся да-дому. Мой надалоннік раптам засігналіў.

"Гэта зноў Джэма, — пачуў я голас мулаткі. — Мы ж абмяняліся тэлефонамі — памятаеш? Твой мабільнік у мяне на..."

"Што ты хочаш, Джэма?" — незадаволена перапыніў я.

"За твой хвост."

"Ты ўпэўнена?" — праз паўзу пацікавіўся я.

"У мяне вока вострае."

"Штучнік?"

"Не. Іх двое. Мужчына і жанчына. Белыя. Яны цябе адсочваюць."

"Як яны выглядаюць?" — спытаў я.

"Мужчына цяжкаваты. За трыста фунтаў. Жанчына ў хіджабу, зялёная сукенцы. Але яна, мяр-кую, не мусульманка. Высокая, хударлявая. На мадэль можа і не цягне, але — супер."

"Досыць, — сказаў я. — Дзякую, Джэма."

Я ўстрывоўкі. Служба бяспекі выяўляе сябе заўсёды раптоўна, калі чарговая яе ахвяра нават не падазрае пра блізкі напад і не чакае яго. Так, раптоўна, забралі майго бацьку — шараговага навукоўцу, які займаўся тэхнічнымі распрацоўкамі, але, на бяду, меў дапытлівыя розум і схільнасць да нетрадыцыйных ідэй. Ён зацікавіўся квантавай фізікай, тарсіённымі палямі, ва-куумам, гравітацыяй, урэшце, уфалогіяй, парапсіхалогіяй — што ўжо даўно было пад забаронай. Больш я яго не бачыў, а ў яго распрацоўках пакрысе, прынамсі ў большасці, разабраўся сам, а "флэшкі", памерам з вітамінную капсулу, з запісамі яго работ я здолеў схаваць засыпанымі ў цукар. Іх не знайшлі пры вобыску.

З гэтымі думкамі я выйшаў з пераходу наверх, тасуючы ў галаве варыянты. Урэшце, хавацца не мела аніякага сэнсу: мяне заўсёды б вылічылі. Хіба што як мага хутчэй знікнуць з Мегаполіса

назайсёды. Але ж у мяне пакуль няма запасной лежкі, запасных дакументаў на іншую асобу, няма і асноўнага для выканання гэтага плана — грошай. Частку ўсяго гэтага я спадзяваўся знайсці праз Сеціва.

З ходнікаў я ступіў на эскалатар, які вёў у супермаркет, і паволі паехаў унутр разам з усімі патэнцыяльнымі пакупнікамі. Да гэтага часу я ўжо амаль супакоіўся. Калі б мяне хацелі браць, то, пэўна ж, зрабілі б гэта па ўсіх правілах: адсеклі б ад транспарту, заманілі ў які дробны побытавы канфлікт і запіхнулі б, у рэшце рэшт, у аўтазак, а то і прымянілі б псіхатрапны сродак імгненнага дзеяння. А палохацца звычайнай адсочки не было нагоды — цяпер мала хто яе мінаў.

З-за пастаяннага недахопу вады, якая ў бедных кварталах была рэдкасцю, ад людзей, якія рухаліся побач са мной, смярдзела потам, пах якога не маглі заглушыць ніякія дэзадаранты. Урэшце я заўсёды пачынаў задыхацца як ад аднаго, так і другога, бо даваў сябе адчуць устойлівы астматычны сіндром, набыты мной у час службы ў войску. Я выцягнуў з кішэні насоўку і, прыціснуўшы да носа, пачаў дыхаць праз яе. Было, да таго ж, яшчэ і невыносна спякотна.

Каб пабачыць бліжэй сваіх праследавацеляў, я рэзка зварніў у нішу з банкаматамі, адкуль быў выхад на супрацьлеглы бок, і прыціснуўся да сцяны, робячы выгляд, што шукаю ў кішэнях: тут было багата відэакамер. Нейзабаве я пазнаў сваю адсочку — маладога мужчыну гадоў трыццаці пяці, мажнага, змрочнага выгляду, і жанчыну, гадоў на восем—дзесяць маладзейшую за яго, вы-сокую, даволі прыгожую на мой погляд, у зялёнай доўгай сукенцы, шчыльна павязаную хусткай-хіджбам. Яны азіраліся па баках, пэўна, шукалі мяне. Як мне здавалася, абодва не маглі мець дачынення да службаў бяспекі, хоць я мог і памыляцца. Незадўажна я праслізнуў за іх спінамі назад, і эскалатар зноў вынес мяне на вуліцу, толькі з іншага боку.

Сонца ўжо амаль зайшло. Сістэма штучнага асвятлення не працавала і неўзабаве павінна было сцімнечы, а з наступам ночы на вуліцах панаваў крымінал. На пераходзе я спешна набыў танны харчовы пакет для разавага карыстання і вярнуўся да свайго жылога дома іншым шляхам. Я не бачыў логікі ў падзеях апошніяй гадзіны.

Заснуць я не спадзяваўся, а змыў грым, паёў без апетыту геннамадыфікованых сасісак і падключыў свой танны, каб звыкла і з намерам пабадзяцца ў Сусветным Сеціве, але раптам у дзвёры

пазванілі. Вар'яцкая думка пра тое, што гэта вярнулася Эрыка, мая былая каханка, прымусіла мяне імкліва падхапіцца з крэслам. Я падышоў да дзвярэй і ўключыў вонкавую камеру. На дысплеі я, тым не менш, з трывогай убачыў знаёмую пару: мужчыну, які нагадваў цяж-каатлета, і яго спадарожніцу. Я схадзіў па рэвальвер і, памарудзішы, спытаў праз дамафон, хто яны і што ім трэба: прытварацца, што мяне няма дома не было сэнсу — чым хутчэй я ўсё вы-светлю, тым лепш.

“Гэта вы Берташ Яновіч?” — спытаў мужчына.

“Так.”

“У нас да вас размова.”

Я падумаў некалькі секунд і чамусьці адчыніў. Як яны ўвайшлі, я адступіў на крок і, трymаючи іх пад прыцэлам, загадаў стаць тварам да сцяны.

“У вас ёсць зброя?” — спытаў я.

“Не.”

“Вы маніце — без зброі ноччу ў гэтым квартале пагібелъ.”

“Да вас мы вырашылі прыйсці без яе,” — сказала жанчына.

Я наспех асцярожна абмацаў кішэні мужчыны і запрасіў іх у пакой, дзе пасадзіў у крэсла, а сам сеў за стол, паклаўшы пад руку рэвальвер.

“Слухаю,” — сказаў я і, магчыма, ўпершыню ўважліва паглядзеў на іх.

Жанчына зняла з галавы хустку. Яна была высокая, цёмнаволосая, з рэзкім, вуглаватых абрысаў, крыху асиметрычным тварам, з якога на мяне, вывучаючы, пазіралі шэрыя, з зеленаватым адлівам вочы. Яе знешнасць гаварыла аб наяўнасці харектару. Мужчына, выцягнуў з кішэні і ўключыў антыпразлухоўвающую прыладу, а потым маўчаў, неяк адхілена гледзячы на мяне з-пад ілба. У яго вачах я не прачытаў ні цікаўнасці, ні хітрасці, ні нават раўнадушша. Пэўна, цяпер за ўсё адказвала і вяла рэй жанчына. Яна і загаварыла першай.

“Вас мы ведаем. Мяне завуць Мойра. А яго, — яна кінула на свайго спадарожніка, — Платон.”

Мужчына, нібы абудзіўшыся, злёгку кінуў. Жанчына, якая назвала сябе Мойрай, зрабіла ня-значаю паўзу, і я ўставіў слова.

“Чым абавязаны? — груба пацікавіўся я, — і адкуль вы мяне ведаецце?”

Але яна ніяк не адреагавала.

“Мы ўсе, мяркую, аблежаваныя ў часе. Не будзем яго губляць. Мы прыйшлі да вас з прапановай.”

Яна зрабіла пайзу і сустрэлася са мной позіркам.

“Спачатку патлумачце, навошта вы адсочвалі мяне?” — сказаў я.

“Каб даведацца, дзе вы жывяце. Вы за апошні тыдзень змянілі месца пражывання.”

“Вынікае, што я ў вас даўно на прыкмеце?”

“Так. Вы падыходзіце нам як асоба і як даследчык.”

“Даследчык чаго?”

“Хіба вы не забіралі з вашай паштовай скрыні паперку? Мы цяпер зазірнулі — там яе няма.”

“Што з таго, калі нават і забіраў?”

“Вы заходзілі з той нагоды ў Сеціва?”

“Не, — адказаў я незадаволена. — Патлумачце мне на словах, у чым ваша справа і ваша патрэ-ба?”

“Мы прапануем вам зафіксаваць доказ і пасправаваць тым самым зарабіць неблагія гроши, — сказала жанчына па імені Мойра. — Мяркую, толькі вы здолееце нам дапамагчы.”

“Не правакуйце мяне. Я не збіраю доказы.”

“Зразумела, што вы не даяце нам веры. Але я калісьці працавала з вашым бацькам. Вы, канешне, знаёмы з яго почыркам? Вось яго ліст да мяне асабіста.”

Жанчына выцягнула з барсеткі паперу і паклада на стол. Я кінушів вокам і ўважліва прачытаў некалькі сказаў. Потым зірнуў на подпіс. Ліст, безумоўна, быў напісаны бацькавай рукой.

“І што з таго?” — спытаў я.

“Ваш бацька збіраў доказы.”

“Хвіліну.”

Я зноў неўпрыкмет іх агледзеў. Нейкая шляхетнасць і прыхаваная пародзістасць твараў хоць і не кідаліся ў вочы, але былі заўважныя. Дый навошта ім было мне маніць? З якой мэтай? Я, па сутнасці, маргінал, які не мае ні багацця, ні якіх іншых цікавых для іх каштоўнасцей.

Жанчына нервова ablізнула вусны — зубы ў яе былі белыя і роўныя. Яе спадарожнік па імені Платон глядзеў кудысьці ўбок, у бачную яму аднаму кропку нерухомым позіркам. Я задумаўся на кароткі час.

Доказаў, дарэчы, нягледзячы на апантаны і люты пераслед уладаў, большала з кожным днём. І калі знішчыць іх часам разам з іх носьбітамі ў непасрэдным рэальнym жыцці цалкам было немагчыма, то ў Сусветным Сеціве яны становіліся агульнавядомымі. Я ведаў, што нават калі ўсе супрацоўнікі праваахоўных органаў і сілавых структур будуць кінуты на кантроль за тым Сецівам,

яно ўсё роўна застанецца бескантрольным месцам, дзе любы чалавек, часам не называючы сябе, можа выказаць сваю думку і выклікаць тым самым не толькі прости роздум, а і няянавісць неабмежаванай аўдыторыі да асобных постацей ці сацыяльных груп, якія блакіравалі ўсе пошуки да праўды.

Так, мой бацька таемна збіраў доказы, і з некаторага часу я з цікавасці і пачуцця супраціву таксама працягваў яго справу, укараніўшы ў Сеціва некалькі з іх. Вось толькі, ці прывядзе ўся гэта дзейнасць да чагосьці істотнага? Асабіста я не надта спадзяваўся, але тая невыносная бездань, за якой усіх нас можа чакаць, і я ўсё больш упэўніваўся ў тым, што чакае больш чым неспадзяванае і нават катастрофічнае ўзрушэнне, ужо незваротна прыцягвала мяне.

“Чаму вы самі не выкарыстоўваце вашу знаходку як магчы-
масць? — пацікавіўся я, — урэшце не прадасцё яе з выгодай?”

“Яна, мяркую, хуткаплынная. Сёння ёсць, а заўтра — хто ведае. Да яе патрэбны адпаведны — навуковы каментар, а ў нас, каб разабрацца ва ўсім, не хапае ведаў, а вось ваш бацька збіраў і сістэматызаваў іх, і лагічна тое, што тыя веды ён камусьці перадаў. Як вы думаеце — каму?”

“Я ўсяго толькі дробны чыноўнік. Смяцяр. Дый тое ў мінулым.”

“Дастаткова зірнуць на вас адзін раз, каб упэўніцца ў тым, што вы здольны на большае,” — ска-зала жанчына.

“Дзякую за камплімент, — адказаў я, — тым не менш адчуўшы, як раптам мяне злёгку кінула ў жар, — але цяпер я заняты пошукамі працы ў правінцыі. Калі я не знайду яе праз Сеціва, то ўсё роўна буду вымушаны туды з'ехаць. Мяне выселілі за сто першы кіламетр, і ў мяне заканчваюцца гроши.”

Упершыню за ўесь час нашай гутаркі мужчына па імені Платон няўцягна, але з доляй цікавасці, зірнуў на мяне.

“Усё гэта вы знайдзеце ў нас,” — заўважыў ён.

“Дзе — у вас? Канкрэтнай зірніце.”

“У Новыム Эдэме. Да яго якраз кіламетраў сто пяцьдзесят.”

Вось яно што. Я ў думках зазірнуў у мапу, уяўіўшы наш раён (а ў мяне выдатная фатаграфічная памяць) і віртуальна знайшоў амаль побач з горадам паселішча з прэтэнцыёзнай назвай, якая, вядома, маскіруе яе сапраўдны змест, а хутчэй за ўсё гэта звычайны, населены стракатым элек-таратам, сельскагаспадарчы і дробнапрамысловы кластэр, куды раз-пораз улады скіроўвалі і скіроўваюць цяпер, як мяне, людзей, у добранадзейнасці якіх з іх боку маюцца сумненні.

“Вы прапануце мне аплату за невядома якія паслугі, але ці здольны я выканань іх, і наколькі реальная будзе ўзнагарода? — пасля непрацялага раздуму пацікавіўся я. — Вы ўсё пралічылі?”

“Гэта будзе залежаць ад вас самога. Вам, калі дазволяць абставіны і вы здолееце — трэба будзе зняць адпаведную стужку на камеру, пракаменціраваць гэта, вынікаючы з ваших ведаў, астатніе ж, у прыватнасці, продаж стужкі, мы бяром на сябе.”

“І на якую суму я павінен разлічваць?” — зноў спытаў я ў гасцей.

“Калі ўсё выйдзе па-нашаму, вы не пашкадуце, — сказала жанчына. — Ёсць людзі, якія купяць прапанаванае намі, разам, вядома, з рызыкай, і за неблагія гроши.”

“Вам так важна вызначыць той доказ?” — замест адказу спытаў я.

“А вам? — жорстка пацікавілася жанчына па імені Мойра. — Хіба вы навічок у гэтай справе? Хіба ваш бацька не загінуў у пошуках ісціны? І хіба наш метад — не адзіны сродак, каб змяніць становішча такіх, як мы з вамі? Калі ўсё Сеціва будзе мільгачець доказамі, то каму яны сунуць тады ў нос сваю ідэйную барацьбу? Яны пачнуць нервавацца і рабіць памылкі.”

“Хто — яны?” — пацікавіўся я.

““Бессмяротнікі”. Уся іх несвядомая раць”.

“А-а, — сказаў я. — “Людзі-цені?”

“Вы так іх называеце?”

“Не толькі я”.

“Няхай так: “людзі-цені”. Гэта даволі вобразна і нават трапна”.

“Іх зашмат, а паслушаюць іх, а не нас, — заўважыў я. — Што ім, урэшце, усе доказы разам? Сістэма пакуль самадастатковая.”

“А хіба вам самому не цікава зірнуць на ту ю ісціну зблізу? Перакуліць яе, так бы мовіць, пан-цырам уніз і паказытаць голае пузо?”

Я змоўчаў. Вядома, мне было цікава. Праўда, цікавасць мая абудзілася толькі ў апошні час. Раней я жыў як усе: вучыўся, займаўся спартам, служыў у войску, нават ваяваў, працаваў з дастатковай паспяховасцю, каб неяк прасунуцца пакар'ернай лесвіцы наверх, але мяне заўсёды міжволі цягнула да невядомага, таго, што ўпарты хавала таямніцу, і аднойчы я збочыў па гэтай незнаймай і рызыкоўнай сцежкы, якая і вядзе, як я з часам упэўніваўся ўсё больш і больш, да той самай бездані, куды, як некалі казаў старожытны філосаф, так карціць кінуць позірк асобнаму чалавеку. Вядома, з Сеціва і не толькі, а і з асабістага раздуму, я ведаў пра так званых “людзей-ценіў”. У аснове яе дамінаваў аргумент аб Сімуляцыі, упершыню выказаны ў дваццатым стагоддзі

трансгуманістамі і даследчыкамі Нікам Бострамам, Робінам Хансанам і Бары Дайнтанам, а потым і іх эпігонамі. Галоўная ідэя аргумента, на думку Бострама, напрыклад, заключалася, ці не памыляюся ў тым, што “калі мы не лічым, што мы зараз жывём у най сімуляцыі, то ў нас няма падстаў верыць, што нашы нашчадкі стануть запускаць мноства гістарычных сімуляцый”. Цалкам магчыма, лічыў ён, існаванне сімулярованых людзей без самасвядомасці, але якія, тым не менш, могуць быць адносна разумнымі, могуць таксама кантроліравацца Програмай і ўвогуле не мець індывідуальнасці. Частка чалавецтва, такім чынам, можа складацца з зомбі ці “людзей-ценіў”, гэта значыць, асоб, якія прасімулярованыя на ўзроўні, дастатковым толькі дзеля таго, каб поўнасцю прасімулярованыя не заўважылі нічога падазронага. Прычына, сцярджжаў Бострам, для стварэння “людзей-ценіў” з нейкай долей верагоднасці магчыма толькі адна — іх сімуляцыя аказваеца значна таннейшай, чым сімуляцыя рэальных людзей ці ўсіх людзей разам.

Я з большага ведаў усё гэта з падрабязных распрацовак бацькі, якія часта маніпуліраваў гэтымі вынікамі папярэднікаў. Присутнічалі там і доказы. Так, дакументальна сцярджалася ў адной з яго прац, тамографы ў клініках раз-пораз, хоць і рэдка, выяўлялі людзей, якія былі зусім пазбаўлены мозга, але, тым не менш, жылі, як і ўсе: працавалі, мелі сем'і і дзяцей. І далей бацька зрабіў кароткі пратакольны запіс пра аднаго такога чалавека — чыноўніка, сарака чатырох гадоў, чарапная поласць якога была запоўнена вадкасцю і які жыў і працаваў, не выклікаючы аніякіх нараканняў і падазронасці. Выяўленыя як носьбіт доказу, ён быў немінуча асуджаны на страту і неўзабаве загінуў пры загадковых абставінах. І знішчылі яго, па сутнасці свайго, толькі з яўнай паталогіяй, якая неспадзявана кінулася ў очы ўрачам клінікі, куды той трапіў з нейкай нязначнай хваробай, тыя ж “людзі-цені”, рэфлекторна заклапочаныя захаваннем стабільнасці свайго існавання.

З-за маючых збоюў у Програме “людзі-цені”, лічыў бацька, маглі паступова захапіць кантроль над асобнымі краінамі і ўвогуле над чалавецтвам. Але магчыма і тое, меркаваў ён, што жорсткая канкурэнцыя была адмыслова справакаваная постчалавечай цывілізацыяй ці ўвогуле самай Програмай. Хоць наўрад ці Програма магла прадугледжваць такія бесчалавечыя рэчы, як прык-ладам, камуна-бальшавіцкія мутацыі, што больш як стагоддзе таму каштавалі жыцця сотням мільёнаў самых разумных

і самадастатковых людзей. З запісай бацькі я, канешне, ведаў, што адзін з мноства магчымых важных фактараў, матывуючых стварэнне сімуляцыі цывілізацыі, — верагоднае назіранне і аналіз групавых паводзін, а таксама тое, што любыя ідэі аб маральнасці вышэйстаячых істот, альбо тых, хто існуе ў базавай цывілізацыі, з'яўляюцца з нашага боку вы-ключна абстрактнымі: tym не менш, лічыў я ўслед за навукоўцамі і трансгуманістамі мінулага, не маглі ж, у рэшце рэшт, тыя вышэйстаячыя творцы ігнараваць этычныя меркаванні, бо гэта непазбежна прыводзіла б да болю і пакутаў поўнасцю сімуліруемых асоб. Хаця, хто яго ведае, магчыма, тут прадугледжваўся фактар відавай канкурэнцыі ў самай жорсткай яго форме: “людзі-цені” супраць поўнасцю прасімуліраваных. І наўрад мы даведаемся калі-небудзь пра гэта, а магчыма, і ўвогуле нічога не даведаемся. Нічога і ніколі.

“Вы сцвярджаецце, што працавалі з майм быцькам?” — праз паўзу ўдакладніў я, звяртаючыся да жанчыны.

“Нейкі час. Я была яго вучаніцай. Некалькі разоў пасля майго звольнення з працы, мы злістоўваліся. Як мы даведаліся, ён знік у фільтрацыйна-папраўчым лагеры.”

“Мне трэба падумаць,” — сказаў я.

“Толькі да заўтрашняга дня. Нам зараз неабходны вашы веды, і мы іх спачатку купім на месцы. У вас будзе жытло і ежа. Цалкам магчыма, што пасля ўсяго ў вас з'явіцца і новая крэдытная картка. Хоць шмат мы не абязаем.”

Я паглядзеў ёй у твар і раптам адчуў, як сэрца маё забілася мацней і нават начало пакалваць у кончыках пальцаў. Я б не сказаў, што жанчына, якая сядзела цяпер насупраць мяне і якую звалі Мойрай, была прыгожая. Надта шырокая расстаўленыя вочы, велікаваты нос, цяжкаваты падбародак. Але ў ёй было нешта незвычайнае, я адчуў гэта адразу і пакляўся б у тым, што маю рацыю.

“Ямагу вызначыць, у чым там у вас справа? Дакладна?”

“Мы не рызыкуем растлумачыць. Можа, нечысць, можа, яшчэ нешта. Кажуць, продкі раз-пораз сутыкаліся з такім і ведалі, што рабіць. Цяпер веды згубіліся. Хіба што ваш бацька валодаў імі і перадаў вам. Мы спадзяёмся.”

Урэшце, доўга думаць я не збіраўся. Любая праца ў майм цяперашнім становішчы была рата-вальнім сродкам. Я разумеў, што і майм наведальнікам гэта цяпер добра вядома.

“Заўтра, — тым не менш, паўтарыў я. — Трэба, як кажуць, парайца з падушкай.”

“Вы дасцё нам нумар свайго надалонніка?” — спытала жанчына.
“Запішице,” — праз паўзу прапанаваў я.

“У гэтым няма патрэбы. У Платона выключная памяць. Урэшце, як і ў мяне.”

Я назваў лічбу.

“Спадзяёмся, што мы неўзабаве хутка пабачымся,” — сказала жанчына, якая назвалася Мойрай.

Раптам яе спадарожнік, на імя Платон, зірнуй на гадзіннік і падняўся з крэсла. Я адзначыў, што, нягледзячы на мажнасць, рухі яго былі лёгкія і імклівія, як у жывёлы з пароды каціных.

“Нам пара, — сказаў ён. — Выбачайце, але нас чакае больш важная справа.”

Я таксама ўстаў з-за стала, і праз кароткую паўзу чамусьці пацінуй яму руку, пасля чаго яны развіталіся і адразу пайшлі.

Застаўшыся адзін, я пачаў абдумваць нечаканую прапанову, але думкі мае ўвесе час вярталіся да жанчыны, якая назвалася сябе Мойрай. Я спрабаваў гадаць пра тое, колькі ёй можа быць гадоў, чым займаецца, яна свабодная, ці ў яе ёсць мужчына, хто ёй гэты маўклівы Платон. Але неўзабаве кінуў гэты пусты за нятаک. Урэшце, я нават прыблізна не ведаю, што хочуць тыя госці. Ад мяне, лічу, не варта чакаць якіх слушных аналітычных меркаванняў, бо я наўрад ці дасканала валодаю хоць якім больш-менш адчувальным дарам тэарэтычнага мыслення. Так, у мяне гэтага, на жаль, няма, ёсць хіба што толькі інтуіцыя. Кажуць, жыццё немагчымае, зыходзячы з сучасных фізіка-матэматычных уяўленняў, але яно існуе і ўпарты хавае ад нас свае асноўныя таямніцы. Ці хопіць маіх ведаў, каб дапамагчы тым загадкавым гасцям? Як яны ўвогуле “выйшлі” на мяне? Таксама праз інтуіцыю? Урэшце — гэта не вялікая, а ўдача, хоць і нечаканая.

Мой старога веку ноўтбук, які перадусім быў даўно мною ўключаны, ціха пераліваўся каліровымі рыбінамі на дысплеі. Я набраў слова-пароль і пачаў няспешна падарожніца ѿрод шматлікіх блогаў. Па тэмэ, якая мяне асабліва цікавіла, усе яны, вядома, укараняліся ў Сеціва выключна ананімна. Неўзабаве я натрапіў на тое, што мне і было патрэбна: блог 2412. Як я зразумеў, мне было адрасавана запісанае ў выглядзе старажытнага вярлібра пасланне — звычайны рэйв, няніакш. Я знайшоў прамое ўпамінанне аб месцы — Новы Эдэм. Урэшце, гэта можна было тлумачыць і адвольна.

*Тут, у Новым Эдэме —
Апошнім месцы Зямлі,
Дзе ўсё скіравана на самазнішчэнне,
Калі давядзеца ўбачыць —
Можна стаць сведкай
Чарговага збою ў Праграме,
І зразумець,
Што Сусвет не толькі незвычайней,
Чым мы ўяўляем,
А яшчэ нашмат больш незвычайны,
Чым мы
Нават можам сабе ўяўіць.*

Ніжэй гэтага зашифраванага такім дзіўным спосабам тэксту было пазначана буйнымі літарамі:

ЧАКАЕМ ВАС У ЭДЭМЕ

Прачытаўшы гэты цьмяны і незразумелы для любага звычайнага наведальніка Сеціва псеўдапаэтычны рэбус, я задумаўся і прыйшоў, урэшце, да высновы, што стварыць яго і закінуць у Сеціва магла хоць бы і нядайня госця Мойра; пасля чаго пачаў ператасоўваць магчымыя варыянты таго, што можа адбывацца цяпер у паселішчы пад назвай Новы Эдэм.

Чарговы збой у Праграме? — разважаў я. — Што менавіта яны, мае сённяшнія госці, маюць на ўвазе? Нават намёкі на Праграму былі забароненыя. Але, калі б гэта быў звычайны, шараговы збой, хіба звярталіся б яны па дапамогу? Бадай, сапраўды, запіс той з'явы, якая распачалася ў паселішчы, нечакана можа прынесці неблагая грошы? Таємныя арганізацыі, колькасць якіх, нягледзячы на арышты, не памяншалася, як я ведаў, ахвотна куплялі і трансліравалі праз Сеціва такія, адчувальна расхістваючыя сістэму, сенсацыйныя стужкі. Урэшце, я вырашыў збольшага сабрацца і чакаць званка, як і было дамоўлена з маймі работадаўцамі; кінú ў дарожную сумку запасную кашулю, шорты, бейсболку, упакоўку лёзаў, каб галіцца, лёгкую партатыўную відэакамеру, флэшку-дубль з асобнымі распрацоўкамі бацькі, якую, падумашы, старанна зашыў за каўнер кашулі, і яшчэ сёе-тое з дробязей — у мяне амаль нічога не было, і я не збіраўся затрымлівацца тут, у Мегаполісе, больш чым на некалькі дзён, бо калі б мяне злавілі з пратэрмінаванай карткай, то скіравалі б у лагер.

Заставаліся толькі кнігі, якія я перадусім, старанна запакаваў, каб не распазналі, што гэта такое, і здаў у камеру заховаўння пад шыфравы замок. Па магчымасці я вырашыў потым забраць іх з сабой.

Задушлівая спёка, між тым, вельмі марудна пайшла на спад, хоць сонца ўжо даўно скавалася за вэлюмам смогу на даляглядзе. Я б з задавальненнем прыняў душ, але вады ў кранах, як амаль заўсёды, у гэтым квартале не было, хіба што заставаліся нязначныя яе рэшткі ў майм зліўным бачку на балконе — вынік даўнішняга кароткага дажджу. Я абдаўся імі з конаўкі, адчуюшы ня-значную палёгку, выключчую і зноў апынуўся на канапе.

Ці меў рацыю бацька, — доўжыў я сваю думку, — калі ўдасканальваў, адпаведна з часам, на першы погляд вар'яцкія ці ўвогуле фантастычныя ідэі і распрацоўкі папярэднікаў? Дарэчы, ён быў не адзіны ў сваім імкненні абясшкодзіць сістэму падману, якая цяпер, пасля яўных і вытан-чаных, быццам другасных злачынстваў, усталявалася ў нашай краіне. Хіба не выклікае цьмяныя, часам неакрэсленыя падазрэнні пастаянная прага ўціску на самых разумных, здарowych, паўнавартых, якіх у адпаведныя гадзіны “ікс” пачынаюць брутальна нішчыць, і тады, як адзначалі старажытныя назіральнікі, “гільяціны працуюць нібы швейныя машынкі, адсякаючы галовы выбарча самым высокім, светлавалосым, блакітнавокім, гожым асобінам”? І хіба не крэда ўсіх служкаў зацені мінулага і цяперашняга часу — “здай разумных і тады сам будзеш вольны”?

А паколькі гэтыя спрадвечныя і непераможныя інстынкты, уласцівія “людзям-ценям”, паста-янна ўступалі ў супяречнасць з іх асноўнымі намаганнямі ў ходзе тэхналагічнага працэсу, скіраванымі на стварэнне прыярытэтных умоў у матэрыяльным баку свайго ўласнага жыцця, то, нягледзячы на адносна паспяховую тактыку пераманьвання навукоўцаў і стварэнню, услед за іншымі дзяржавамі, індустрый трансмогаў — дапаможных блокаў асацыярованых вобразаў па якой прафесіі ці галіне науки, — усе гэтыя высілкі не давалі значных вынікаў. Марнымі былі і паймкненні ўладаў у дасягненні сваёй асноўнай мэты — стварэнні тэхналогіі пераносу фокусу “Я” свядомасці на камп’ютэрныя носьбіт і дасягнення такім чынам бессмяротнасці. Ідэя ўваскращэння і вечнага жыцця, якая калісьці ў старажытныя часы дала штуршок глабальнай метафізічнай мутацыі — хрысціянству, зноў паўставала перад чалавецтвам, толькі ў новай афарбоўцы. Але нешта цьмянае і дагэтуль навыкрасленае ўвесь

час бунтавала супраць яе, і прычынай таму былі не толькі няйнакш як закладзены генетычна самазнішчальны ўціск “людзей-ценяў”, а і шматлікія экалагічныя і тэхнагалічныя катастрофы, якія раз-пораз адкідвалі наша людства ў славутыя “цемру і скрыгат зубоў”.

З меркаванняў бацькі я ўвогуле ведаў, што вынік тут адзін — менавіта пустата, бо, як ён лічыў у сваіх распрацоўках: “Сімуляцыя можа быць імгненна знішчана ці прыпынена”. І калі гэта адбудзеца — то ў глабальнym маштабе.

Тым не менш, тэма вынаходніцтва і паўсюднага ўкаранення тэхналогіі бессмяротнасці свядомасці ўвесь час мусіравалася ў сродках інфармацыі. Улады пераконвалі насельніцтва ў тым, што наша цывілізацыя з'яўляеца безумоўна базавай, яе далейшы росквіт — наперадзе, а ідэі Сімуляцыі не толькі замоўчваліся, а і пры малейшым напамінку жорстка пераследаваліся. Хоць у асобных прывілеваных кварталах Мегаполіса адносна высокі ўзровень жыцця штучна падтрымліваўся, то ў шматлікіх паселішчах ці прамысловага-сельскагаспадарчых кластарах ён нагадваў сярэднявечча, альбо, у лепшых выпадках, мінулае стагоддзе на яго пачатку.

Я прыгадаў закінутае ў Сеціва запрашэнне ў Новы Эдэм. Што ж, я бываў раней у такіх месцах, жыццё дастаткова кідала мяне па свеце, я ведаў пра іх праўду — магчыма, не ўсю, а нейкую яе частку, і тым больш ненавідзеў ману. Я зноў абдумаў усё і канчаткова вырашыў прыняць пра-панову сваіх нядайніх гасцей. Так часта бывае: здаецца, ужо край і німа паратунку, але нечакана прыходзіць выйсце, і... жыццё працягваецца.

2.

Прайшлі амаль суткі, але былья мае наведвальнікі не прыходзілі. Час ішоў, і зноў наступіў вечар. Сутонела.

Я збольшага павячэраў штучным бутэрбродам, падобным на мыла, а потым дацягнуўся да пульта і ўключыў уманціраваны ў сцяну тэлевізар — яго старадаўнюю мадэль. З экрана зазыўна заўсміхаліся напаўаголеныя юрлівяя прыгажуні, трансвестыты і педэрасты, напамажаныя ка-ментатары бралі інтэр’ю ў заўсёды задаволеных жыццём людзей, часам прапаноўваліся карцінкі нейкіх тэхналагічных распрацовак, падлічваліся сумы прыбыткаў.

Потым экран надоўга захапіў футуролаг — штучна малажавы чалавек сярэдняга веку, з паголе-ным чэррапам і густой чорнай барадой.

“Пераадолець смерць, — вяшчаў ён, — гэта адыёзная, нечуваная задача, якую раней чалавек не мог перад сабой паставіць, але гэта задача бачыцца вырашальнай сёння. Ёсьць праблемная тэо-рыя і не спыняеца практика, ёй занятыя тысячы навукоўцаў. Цяпер замест марных дыскусій мы працягнём дакладную тэхналогію бессмяротнасці свядомасці. Гэта тэхналогія адразу зменіць усё наша жыццё. Знікнучь нацыянальнасць і яе атрыбут — мова...”

Адначасова з гэтымі слоўнымі ванітамі, якія вяла ўспрымаў мой слых, вочы міжволі машынальна выхоплівалі змест амаль незадўажнага бягучага радка ў ніжній частцы дысплея.

“Чарговы храм — напаўразбураны старожытны помнік хрысціянства — узарваны невядомымі экстрэмістамі ўноч з 21 чэрвеня гэтага года...”

“Матч на першынство свету па баях без правіл па версіі АСП паміж чэмпіёнам Еўрабіі Алі Ду-ганам і першай пальчаткай Чайнаросі Лі Джунсянавым закончыўся перамогай Лі Джунсянава. Алі Дуган памёр праз тры гадзіны пасля заканчэння паядынку”.

“Каля 31-га паселішча раней арыштаваныя на месцы злачынства шукальнікі вады, якія працуялі ноччу свідравіну і спрабавалі назбіраць вадкасці ў невялікую цыстэрну, прызналіся і далі паказанні”.

“Адзінай пакуль што бессмяротная істота на Зямлі — мядуза, якая здольная амалоджваць сябе бясконца”

“...Галоўнае для нас — перанос фокуса “Я” свядомасці на камп’ютарнае асяроддзе, — прадракаў далей футуролаг. — Як жа такое вырашаецца? А вось як: сама ўласцівасць памяці заключаецца ў тым, што яна пастаянна абнаўляецца, і прыкладна дзеяяноста адсоткаў вобразаў перыядычна актыўна выкарыстоўваюцца праз асацыятыўныя сувязі паміж імі, зноўку нібы перазапісваючыся. Калі дапаўняльныя блокі памяці стануть таксама ўдзельнічаць у гэтым працэсе, то за кароткі тэрмін блокі будуць утрымліваць каля дзеяяноста адсоткаў вобразаў з памяці свядомасці. А калі чалавек будзе жыць з гэтым блокамі памяці пяць ці дзесяць гадоў, то яны будуць утрымліваць практична сто адсоткаў вобразаў, якіх назапасілі за мінулы перыяд жыцця. Пытанне пераносу фокуса “Я” свядомасці вырашаецца такім чынам “само сабой”, бо смерць цела і мозгу не наносяць страты свядомасці, памяць якой і фокус “Я” па-ранейшаму паўнавартасна функцыяніруюць у дапаўняльных блоках памяці. Але вось душа? Як быць з ёй? — пытаюцца многія. Адразу скажу вам адказна: яна

не матэрыяльная реч, а значыць, яе няма... Замест яе мы маем фокус "Я" нашай свядомасці".

"Кніга — самая шкодная реч для грамадства. Яна слепіць вочы, атрафіруе слых, псуе мову, служыць распаўсюджваннем зжышчных сябе ідэй і варожых намераў, абгрунтоўваючы пошук так званай Ісціны. Але што ёсць Ісціна? Ісціна — гэта мана. Здавайце кнігі службам бяспекі, знішчайце іх".

"Віленій Магабва, жыхар 52-га квартала Мегаполіса разрэзаў з дапамогай электрычнай пілы свайго былога сужыцеля, а цела па частках вывез на звалку. Злачынца арыштаваны..."

"...Да гэтага часу, — прадракаў, між тым далей футуролаг, — галоўнай якасцю нацыянальнай прыналежнасці з'яўлялася мова. Менавіта яна дзяліла чалавецтва на народы. Але навошта нам цяпер асобная мова? Мы прапануем вам трансмог агульнай іншаземнай мовы. Падключаючы такі трансмог да сваёй сядомасці, вы імгненна пачнече гаварыць на іншаземнай мове, як на роднай. Хто як хоча, той так і будзе гаварыць. Гэта адрыне ўсе нацыянальныя адрозненні паміж людзьмі. Моўныя трансмогі — бомба, якая ўзарве наш свет. У самы кароткі час адбудзеца нечуваная інтэграцыя чалавецтва ў адзіную супольнасць. Любы чалавек, выкарыстоўваючы трансмог любой мовы народаў свету, здолеет стаць на нейкі час "свядомасцю іншай нацыянальнасці", прыняўшы гэтую новую мову ў якасці другой роднай. Знікне ўсялякая ксенафобія. Далоў ксенафобскую прапаганду!"

"Чарговы касмічны аппарат класа "вояджэр", які быў запушчаны некалькі гадоў таму з паверхні Месяца, як толькі вылецеў за межы Сонечнай сістэмы, перастаў выходзіць на сувязь з Зямлёй, пайтарыўшы тым самым лёс сваіх папярэднікаў".

"Толькі што адбыўся замах на былога сакратара ідэалагічнага аддзела Партыі Бессмяротнасці Ёхана Цынка, які вяртаўся дамоў у квартал 240. Яго машина была абстраляна з аўтаматычнай зброі злачынцам, які знаходзіўся ў прыпаркаваным непадалёку пазадарожніку. Атакаваны чальцамі службы бяспекі нападаўшы быў забіты. Забіты два ахойнікі. Ёхан Цынк не пацярпеў".

"Так, — працягваў з экрана барадаты гаварун, — тысячи фанатыкаў-нацыяналістаў захочуць пасля смерці сваёй біямасы заставацца ў межах сваёй краіны і сваёй мовы, працягваючы

слу́жыць нацыяналісцкай ідэі. Але, як мы ведаем, іх мала. Яшчэ менш тых, хто ўвогуле адваргае бессмяротнасць, жадаючы жыць, як і раней, гаворачы пра нейкую ілжэнавуковую Сімуляцыю. Дык не, мы верым у новую тэхналогію. Бессмяротнасць патрэбна грамадству, каб тут і заўсёды жылі ўсе: вашы бацька, маці, бабуля, дзед, вашы дзеці. І менавіта новыя тэхналогіі дадуць нам усё гэта".

"Выставка архідэй — таямнічых і загадковых кветак, якія распаўсюдзіліся паўсюль, акрамя Антарктыды, учора адкрылася ў Мегаполісе. Нягледзячы на катаклізмы, што прымусілі планету да разбуральных змен, — гэтыя кветкі незвычайна размножыліся, а іх здольнасць змяняць не столькі сябе, колькі свет, які іх акаляе, выклікае містычную вусціш".

"Адказнасць за чарговы выбух на адным з заводаў Еўрабіі па вытворчасці вадкага паліва на ва-дародзе ўзяла на сябе экстэмісцкая арганізацыя імя Міколы Тэслы".

Пасля ўсялякіх слоўных ванітаў і працяглай рэкламы, мусіў транслявацца чарговы серыял, што і адбылося. Дарэчы, падобныя серыялы, бясконца паказваліся па ўсіх каналах і карысталіся, як ні дзіўна, вялікай папулярнасцю. Іх праста абажалі. Старыжытныя сур'ёзныя стужкі (за выніяткам некаторых, таемна запампаваных у Сеціва) былі спаленыя, а новых фільмаў такога кшталту ствараць не было магчымасці з-за пераследу і адпаведнага пакарання. І калі па адзіночцы магчыма нехта і пісаў, як кажуць, у стол, то пачаць здымамаць нешта — гэта значыць, адразу патрапіць на арышт, потым на ідэалагічную камісію і, як вынікам, у лагер. Збираючыся з якой нагоды разам, асабліва па святах, "працарабы" спявалі песні з тых серыялаў. Героямі песняў былі ўплывовы крыміналінік, шлюха, валацуга, альбо дробны злодзеў.

Адзіны старыжытны шматсерыйны фільм, які часта дэманстраваўся па тэлеглядзе, быў "Горац", у якім апявалася тэма бессмяротнасці. Праўда, стужка была абцяжараная бясконцымі ідэалагічнымі і пропагандысцкімі ўстаўкамі.

Я пагасіў экран, але прайшло яшчэ шмат часу, пакуль я здолеў заснуць.

Усё гэта прафанацыя і звыклая нахабная хлусня, меркаваў я. Без старасці і смерці жыццё губляе сэнс, і наўрад ці якія спробы, нават з самымі прасунутымі тэхналогіямі, здолеюць прадоўжыць жыццё асобнага індыividu да неакрэслена вялікага тэрміну. Шэраг тэхналагічных і экалагічных катастроф, якія завяршыліся так званымі

Вялікімі Падзеямі, адрынуў чалавецтва назад, пад кан-чатковую ўладу "людзей-ценяў", і калі я бачу на вуліцах псеўдалюдзей, якія рухаюцца каля па-мыйных скрыніяў і ўжо на карачках, то пра якую будучыню можа ісці гаворка? Хіба не сведчыць сам за сябе старажытны прыклад з антыбіётыкамі, якія выратавалі мільёны хворых, а прыгаварылі да смерці мільярды, бо зрабілі нашу імунную сістэму няздольнай супрацьстаяць інфекцыям. Пакуль гэтая імунная сістэма адпачывала на падушцы з антыбіётыкаў, мікробы, бактэрый і вірусы апантана ўдасканальваліся, ствараючы новыя штамы, якім было ўжо пляваць на тыя антыбіётыкі, якія мы вырасцілі ў лабараторыях. Яны іх спажывалі і "качалі" з іх энергію. Звычайна скураны грыбок пранікае зараз і ў лёгкія, і ў косці, і ў мозг, і нават ад яго мы не можам абараніцца. Між тым, у сродках масавай інфармацыі разглагольствуюць пра так званага "чалавека магутнага", у якога ўсе нейроны галаўнога мозгу будуць паспяхова, спачатку часткова, а потым поўнасцю замяніцца мікрачыпамі, а тулава будзе сталым, і што гэты кібарг якраз прыме ў сябе фокус "Я" нашай свядомасці і стане бессмяротным. Яшчэ далей, сцвярджалі дзяржаўныя балбатуны, мы ўсе, верагодна, пярайдзем з часткова біялагічных форм у інтэлектуальныя, у своеасаблівия хвалевыя субстанцыі.

Бессмяротнасць — гэта способ заплюшчыць очы і не глядзець у бездань, — меркаваў я. — Па распрацоўцы бацькі я ведаю, што перанос свядомасці, на яго погляд, увогуле немагчымы з прычыны квантавай прыроды мозгу. Да таго ж, свядомасць не можа пераносіцца двойчы, калі мы існуем у Сімуляцыі, а шматлікія доказы ўвесь час сведчаць менавіта пра апошняе.

І калі б нават дапусціць, што новую рэлігію пачалі з дапамогай навуковых распрацовак і тэхналогій пераўтвараць у рэальнасць, то з пераносам свядомасці на ны носьбіт, чалавек хіба што канчаткова страціць нават прывідную надзею на свабоду, бо адразу падпадзе пад розныя ўздзеянні па змене асобы, памяці, поглядаў. Урад паставіць "экраны", каб не дазволіць міграцыі свядомасці людзей. З'явіцца шматлікія забароны на выхад са сваёй "інтэрнэт-зоне", пачніцца шматлікія камп'тарныя ўломы. Атрымаўшы з такой цяжкасцю ўладу і, дадаткам, навуковыя веды, "людзі-цені" не дазволяць астатнім стаць вольнымі, створаць новыя, штучныя праблемы. Свядомасць чалавека цяжка змяніць, і ва ўсялякім грамадстве будуць тыя, каму гэта навыгадна. Увогуле, заўсёды можна знішчыць сервер, які захоўвае ў сабе асобы суграмадзян з дапамогай нага ўзлому ці простага малатка.

* * *

Разбудзіў мяне сігнал надалонніка. За акном ужо світала, тэмпература паветра крыху зменшылася, але было амаль таксама задушліва, як і ўчора вечарам.

Таймер паказваў чвэрць на сёму гадзіну. Я са здзіўленнем пабачыў, як на дысплеі высвяціўся твар маёй учарашнія наведальніцы — жанчыны па імені Мойра. Ужо выходзячы на сувязь, я машынальна адзначыў, што з яе боку было ўключана супрацьпрастуднае прыстасаванне.

"Слушаю", — чамусьці з хваляваннем сказаў я.

"У мяне намер зайдзіці да вас неадкладна. Вы адзін, спадар Берташ?"

"Так."

"Тады, калі вы не супраць, адчыніце дзвёры. Я побач."

"Згоды."

Я яшчэ раз зірнуў на гадзіннік, каб упэўніцца ў тым, што не памыліўся і цяпер сапраўды яшчэ вельмі рана. Гэта жанчына зараз прыйдзе. Чаму яна спяшаецца? Яна адна, ці па-ранейшаму з тым маўклівым Платонам? — замільгалі ў маёй галаве недарэчныя і малавытлумачальныя пытанні. Урэшце, я адчыніў і стаў чакаць.

Праз некалькі хвілін учарашнія госця з'явілася на парозе. Я ўбачыў, што замест сукенкі на ёй быў ільняны камбінезон са шлейкамі, а валасы на галаве падабраны пад спартыўны капялюш; толькі ўся вопратка чамусьці выглядала бруднай і ў некалькіх месцах была пашкоджанай. Праз аголенае перадплечча чырвонай пісягай цягнулася свежая драпіна. Жанчына выглядала не зусім адэкватнай, і я зразумеў, што нешта здарылася. Урэшце, я не памыліўся.

"Ваш спадарожнік, — спытаў я, — ён таксама прыйдзе?"

"Платон не прыйдзе", — праз паўзу адказала яна і твар яе сутаргава перасмыкнуўся.

Я знерухомеў.

"Што здарылася?"

"У мяне праблема, спадар Берташ, — выдыхнула яна, — мне патрэбна дапамога".

Я моўчкі ўзяў яе за руку, правёў у пакойчык і пасадзіў на канапу. Але яна падхапілася з месца, скінула з галавы бейсболку і пачала нервова хадзіць: сем кроакаў у адзін бок, паварочвалася і рабіла столькі ж назад.

"Здыміце чаравікі", — прапанаваў я будзённае, чакаючы тлумачэння.

Яна паслухмяна скінула лёгкія туфлі, але хадзіць не кінула.
“У душавой ёсць вада?” — нечакана спытала яна, спыніўшыся.
“Наўрад ці”.

Тым не менш, я зазірнуў у душавую і павярнуў кран. Вада палілася, і я ўспомніў, што пры засяленні заплаціў за кубаметр даволі адчувальную суму. Як заўсёды, ваду тут уключалі хіба што ноччу.

“Зараз, — сказала яна распранаючыся, — я ўсё растлумачу. Толькі паставаю хвіліну пад душам. Вы не супраць? Я вельмі шкадую, што прымушаю вас непакоіцца. Прабачце”.

Яна знікла за дзвярыма, і я пачуў, як палілася вада, пасля чаго знайшоў свежы ручнік і, прыадчыніўшы дзвёры, павесіў яго на вяшак. Мельгам я ўбачыў жанчыну, якая ўжо стаяла пад струменем вады, і ацаніў яе целасклад: стройныя доўгія ногі, акруглыя клубы, шырокія плечы — пэўна, такім і выглядалі старажытныя амазонкі.

“У вас знайдзеца які халат?” — спытала яна праз хвіліну. Шум вады знік.

Я адказаў, што не нашу халатаў і прапанаваў ёй накінуць маю кашулю, на што яна моўчкі згадзілася.

“Мяне ўжо, магчыма, шукаюць, — неяк вяла канстатавала жанчына па імені Мойра. — Я мушу неўзабаве ісці”.

Я хутка кеміў і ведаў за сабой гэтую немалаважную якасць. Ланцужок нейронаў у маёй галаве, пэўна, перасталяваўся належным чынам, бо праз некалькі секунд я ўзнавіў у памяці бягучы радок з экрана тэлевізара, і ўспомніў фрагмент тэксту. Няўжо гэта так?

“Замах на былога сакратара ідэалагічнага аддзела партыі Бессмяротнасці. Забітыя двое ахоўнікаў і нападаўшы. Ёхан Цынк застаўся жывы”.

“Дык гэта вы з вашым сябрам Платонам зрабілі замах на Ёхана Цынка?” — вырвалася ў мяне.

Жанчына знерухомела.

“Вы што — чытаеце думкі?”

“Дык, гэта вы дадумаліся?”

“А вы лічыце, што той варты жыцця?” — адказала яна пытаннем на пытанне.

“Мне напляваць, — шчыра сказаў я, — але, ці трэба падстаўляцца пад кулі з-за нейкіх дзяржаўных клапоў? Дарэчы, чыя гэта была ідэя і навошта было ісці на яе выкананне непадрыхтаваўшыся як след?”

“Вось вы б схадзілі?”

“А што гэта дасць? “Людзей-ценяў” большасць”.

Але тут я замаўчай, бо спрэчка ў такі момант была бэссэнсоўная, а зрабіў нешта такое, на што б адразу не рашыўся ў іншай сітуацыі. Я сеў з ёй побач і абняў яе за плечы, са шкадобай заўважыўшы, што яе цела ўсё яшчэ нервова здрыгвалася пад маімі далонямі.

“У цябе знайдзеца што-небудзь з транквілікаў?” — спытала яна, гледзячы ў падлогу і перайшоўшы на “ты”.

— Не. Я іх не ўжываю.

З дапамогай маіх пытанняў яна паступова паведаміла ўсё, што адбылося з імі за апошнія суткі. Платон, як я павінен быў здагадвацца, з'яўляўся чальцом невядомай мне забароненай рады-кальнай суполкі. Як дарэчы, і яна, Мойра. Як я збольшага ведаў, у краіне дзейнічаюць ці, наад-варот, чакаюць у кансервацыі свайго часу, неардынарныя, сур'ёзныя людзі, не аперэтачныя змагары на словаҳ, а жорсткія выкананцы, якіх улады, выявіўшы, адразу скіроўваюць у фільтрацыйна-папраўчыя лагеры, дзе і зіншаюць.

“Платон не падзяліўся са мной сваімі планамі пасля сумеснага наведвання вас, спадар Берташ, але вы яго нечым цікавілі, і ён прыходзіў адмыслову, а мене, як толькі выйшлі ад вас, параў чакаць яго ў адным з трэцеразрадных гатэляў, патлумачыўшы, што, калі не вернецца праз некалькі гадзін, то варта ехаць у Новы Эдэм самастойна, ну, і калі наш новы знаёмы Берташ Яновіч (гэта значыць я) дасць згоду, то дабірацца туды разам, а яго не чакаць”.

Праз нейкі час яна даведалася з тэлехронікі пра замах і адразу пазнала ў нападаўшым Платона. Нагадвалі і яе прыкметы. Уцячы яму не ўдалося, і ён, ужо забіты, згарэў у машыне. Магчыма, ён збярог яе жыццё. Цяпер, закончыла жанчына свой аповяд, яна, вядома, не хоча падстаўляць мяне, бо я і так, па сутнасці, выгнаннік, такі ж, як і яна, — і праз гадзіну яна пойдзе, бо, верагодна, яе шукаюць.

“Дык і ты высланая?” — спытаў я.

“Так. Амаль усе, хто працеваў з тваім бацькам, былі праз нейкі час пакараныя. Мяне саслалі ў Эдэм”.

“Пабудзеш у мяне, пакуль ўсё супакоіцца, — сказаў я, — а потым мы, верагодна, рушым у паселішча. Я прымаю вашу прапанову”.

“Дзякую. Я не памылілася ў табе. Думаю вось, чым бы аддзячыцца”.

“Не клапаціся”.

“Ты натурал?” — нечакана пацікавілася яна, па-ранейшаму се-дзячы на канапе і не падымаючы галавы.

“Хіба гэтага не бачна?”

“Тады транквілізатару не трэба”, — на яе вуснах з’явілася ўсмешка, у якой было, на мой погляд, нешта змушанае, але затым яна раптам скінула з сябе кашулю і рашуча абняла мяне. Мы ляглі на канапу. Я не адразу авалодаў ёй, а нейкі час моўчкі лашчыў, пэўна, ужо тады ў мяне да яе ўзнікла тое самае пачуццё, якое, яшчэ да гэтай нечаканай фізічнай блізкасці, злучыла нас разам, і якое з даўніх часоў называлі “каханнем”.

Пэўна, ад нечаканасці сітуацыі і маёй закамплексаванасці — калі жанчына не зусім звычайнай і мне падабаецца, я іншым разам губляю пачуццё непасрэднасці — усё адбылося нервова, і не так, як я б хацеў. Жанчына доўга не магла расслабіцца, яе ўсё яшчэ скаланала дробная ліхаманка, такія рэчы заўсёды заразныя і пераходзяць на партнёра.

Потым мы нейкі час моўчкі ляжалі абняўшыся, яна насуперак усяму так і не здолела адразу супакоіцца, а прыходзіла ў сябе даволі марудна. Я міжволі раздумваў над tym, што яе нечаканае вырашэнне свайго стану двумя дзесяткамі хвілін назад даволі дзіўнае і рызыкоўнае ў сэнсе маралі, але, магчыма, самае дакладнае — урэшце, ёй, пэўна, лепш бачна. Ад жанчын можна ча-каць усяго.

Праз нейкі час усе далейшыя дзеянні я ўзяў пад свой контроль, аб’явіўшы Мойры, што мы едзем сёння ж, нават неадкладна, бо тут нас абаіх ужо нічога добра га не чакае.

“Неадкладна — гэта як? У цябе ёсць аўтамабіль?”

“Так”, — адказаў я, хоць добра ведаў, што мая састарэлая малалітражка працяглы час гніла на платнай стаянцы і, каб забраць яе, трэба было заплаціць амаль усе мае грошы, якія яшчэ заставаліся пасля звальнення са службы. Да таго ж, цэны на паліва зноў узляцелі ўгару. Але пра ўсе гэтыя дробязі я змайчай.

“Доказ, — сказаў я. — Ты ж сама казала, што ён чакаць не будзе, і, дарэчы, твой сябра Платон хацеў, каб мы разам вярталіся ў Эдэм”.

Мы апрануліся, я сабраў сумку, кінуў туды ноўтбук, аддаў Мойры ключ і загадаў чакаць, пакуль я не прыганю машыну са стаянкі і не пазваню ёй. Пасля чаго яна закрые кватэру і спусціцца ўніз.

Я захапіў рэвальвер і па падземцы скіраваў на стаянку, дзе пастараўся звярнуць на сябе ўвагу, гучна нагадаўшы час на сваім

гадзінніку. Мне трэба было, каб служка, адзін з тэхнікаў, запомніў гэты момант, а таксама марку маёй машыны.

Я папрасіў яго падкачаць колы майго “джыпа” і заправіць бак вадкім вадародам, заплаціў за-патрабаваную суму і выехаў вонкі, запісаўшы электронны даведачны нумар стаянкі.

Пад’ехаўшы да свайго, цяпер ужо былога, і я ў гэтым не сумняваўся, жытла, я даслаў Мойры сігнал з надалонніка, і праз хвіліну яна выйшла з пад’езда з сумкай у руках. Я забраў у яе ключ з біркай ад кватэры і кінуў яго ў паштовую скрыню дворніцкай.

Мы рухаліся да выезду з горада ў заходнім напрамку. Я высвеціў на дысплеі мапу і папрасіў Мойру паказаць на ёй шлях. На вуліцах там-сям стаялі паліцэйскія патрулі, у асноўным гэта былі індусы і кітайцы, якія раз-пораз ляніва і з неахвотай адсочвалі машыны, што праезджали паўз іх. Я больш не рызыковаў распытваць яе пра загінувшага, бо не хацеў, каб яна пакутавала, і да таго ж размовы, нават у машынах, якія рухаліся, часам, адмысловы праслушоўваліся проста на дарогах, пра што мы абое ведалі.

“Ты вельмі па ім шкадуеш?” — спытаў я.

“А як ты думаеш?”

“Мяне б задаволіла, каб ты была свободная”.

“Я і ёсць свободная”.

Але тут у ёй быццам нешта раптоўна надламалася, і яна моўчкі заплакала. І тады я коратка расказаў ёй пра сваю былую нявесту Эрыку, і што вось прайшло ўжо столькі часу пасля яе зникнення, а я калі-нікалі працынаюся ноччу ў адчай і туга не адпускае мяне да раніцы. І саме цяжкае тут — невядомасць, гаварыў я, бо, калі б я ведаў, дзе і як яна памерла, то, пэўна, адчай бы праз месяц, год, два ці болей — калі не душэўны спакой, то нейкую, няхай і адносную, цікавасць да жыцця, а не ту ю трывогу і нянявісць, якія раз-пораз авалодваюць менай і не даюць раўнавагі, а, наадварот, марудна спальваюць мяне.

Яна быццам паступова супакоілася ад маіх слоў, і я спытаў:

“У цябе ёсць якія сваякі, ну — бацькі, браты, сёстры?”

“Бацька памёр. Я бачу яго зрэдку толькі ў сне. Маці з’ехала з нейкім пшутам.”

“А ў Новым Эдэме?”

“Ёсць мужчына, які мне сімпатызуе. Ён мастак і распісвае ў паселішчы былы ангар пад храм. Але мы сябры, не больш. Ёсць і яшчэ некалькі сяброў”.

Наколькі я ведаў, храмы цяпер нідзе не будуюцца і іх даўно ніхто не распісвае. Хрысціянства зрабіла плаўны пераход да веры

ў бессмяротнасць, амаль растварыўшыся ў шэрагу іншых рэлігій. Урэшце, усё высветліца на месцы. Можа, той збой, вытокі і ход якога я здолею, калі пашанцуе, засняць на камеру, таксама звязаны з тым храмам? Я губляўся ў здагадках.

Чаму гэта жанчына, якая, няхай сабе і ратуючыся ад стрэсу, раптам аддалася мне, цяпер так шчыра адказвае на маю цікаўнасць?

Я крыху зноў здзівіўся ў думках, але не стаў развіваць гэтую тэмудалей. Шмат іншых пытанняў круціліся ў маёй галаве, толькі я пакінуў іх на потым.

* * *

Перад уездам на эстакаду нас спыніў дарожны патруль. Я апусціў руку пад сядзенне, дзе ляжаў рэвальвер і неўпрыкмет сунуў яго пад кашулю.

Патрульны падышоў усутьч і ўважліва агледзеў нас, запрасіўшы маё вадзіцельскае пасведчанне. Другі стаяў за ім метры са два, паклаўшы рукі на пісталет-аўтамат. Па знешнім абліччы гэта былі кітайцы, абодва невысокія, таўсматыя і маларухомыя, апранутыя ў летнюю ўніформу, на якой праступалі цёмныя плямы ад поту. Сонца ўжо адчуvalьна прасунулася на ўсходзе, і спёка набірала моц.

“Адкуль вы едзеце і куды?” — спытаў з акцэнтам і на дрэннай мове патрульны, разглядаючы маё пасведчанне.

“Паўгадзіны таму выехаў са стаянкі”, — я называў яе электронны нумар.

Ён адразу набраў яго праз кішэнны, пераслаўшы выяву майго джыпа, і зрабіў запытанне.

“Як доўга стаяла машина на стаянцы?” — пацікавіўся ён.

Мой пазадарожнік дагэтуль прастаяў там нерухома калі месяца, і я ўнутрана павіншаваў сябе за прадбачлівасць.

Пачуўшы са станцыі адказ на сваё запытанне, патрульны адраз згубіў да нас цікавасць і махнуў рукой.

“Праезджайце”.

Далей ад Мегаполіса паўсюдна стракацела смеццевая звалка, а дарога паступова становілася горшай. На рамонтныя работы даўно не звярталі ўвагі, бо шэраг тэхнагенных наступстваў пасля Непажаданых Падзеяў і заклапочанацца ўлад асабістай бяспекай не давалі для гэтага рэальных падстаў. Урэшце, я ведаў, што назіраю толькі слабы адбітак незваротных сістэмных з'яў.

Лесу на працягу дзесяткаў кіламетраў ад горада ўжо даўно

не існавала, хіба толькі рэдкія таполі мільгалі абапал дарогі. Змрочныя будынкі са шматпавярховых паступова становіліся ніжэй і ўрэшце ўвогуле ціснуліся да зямлі адным-двумя паверхамі. Горы смярдзючага смецця на шматлікіх звалках часам ганяў вецер. Там-сям яго падпальвалі, і тады задушлівы дым імкліва слаўся над дарогай і прасочваўся ў кабіну. Спрахнелыя і напаўзгніўшыя касцякі даўно кінутых на абочынах машын уцілалі шлях.

“Скажы, — раптам спытала Мойра, — калі б паліцыянты пачалі нас затрымліваць, мяне, у прыватнасці, ты пачаў бы стравяць?”

Я адказаў, што так, безумоўна, бо ў мінулым удзельнічаў у вайне і ведаю, што ў большасці не-бяспечных выпадкаў усё залежыць ад хуткасці рашэння.

“А за якую правіннасць цябе выслалі з горада?”

Я коратка патлумачыў, што нёс у кішэні забароненую старажытную кнігу і мяне здала “штучніца”. Я расказаў пра змест кнігі і ў канцы дадаў, што віды пакаранні ў, якія апісвала ў сваім дзённіку фрэйліна Арнгейм, былі ў старажытны час непараўнальная больш жорсткімі. Так, напрыклад, магчымага адступніка прывязвалі на пожаг і жывога вэндзілі над агнём на працягу некалькіх сутак. А то яшчэ саджалі на кол.

“Думаеш, фільтрацыйна-папраучы лагер лепш?”

Я сказаў, што, вядома, не быў там, але чуў пра яго шмат жахлівага.

“Платон часткова прайшоў праз тое пекла. Яму ўдалося ўцячы.”

Вось яно як, падумаў я. Пэўна, Ёхан Цынк спрычыніўся да тых падзеяў, няйнакш, але вырашыў даведацца пра ўсё потым.

Я перавёў гутарку ў іншы бок і пацікавіўся ў Мойры, ці чытала яна калі-небудзь кнігі, і калі чы-тала, то якія.

“Так, — адказала яна, — я люблю паэзію і нават часам сама спрабую нешта сачыняць, і мне трапляліся на вочы адпаведныя артэфакты, бо зараз кнігі нішчаць, і прыгожым пісьмом, пэўна, ніхто сур’ёзна не займаецца.”

“Не думаю, — аспрэчыў я, — сапраўды, як калісьці казалі, гэта адзіны від дзейнасці, які дазваляе ў грамадстве спажыўцоў не зарабляць ні граша, не рызыкуючы стаць пасмешышчам, але ўпэўнены, што ўсё роўна таемна кнігі пішуць.”

“А жывапіс? — дадала яна. — Хіба не гінулі ўвесе час у невыноснай галечы вялікія мастакі і вялікія паэты? Няўжо грамадству так цяжка пракарміць гэтых нешматлікіх свяшчэнных скарабеяў?”

— Мухам заўсёды будуць нянявісныя павукі, — нявесела ўсміхнуўся я і спытаў: — Дык гэта ты стварыла той самы тэкст пра Эдэм і закінула ў Сеціва, каб потым пераадрасаваць мне?

“Хіба ты не зацікавіўся?”

Раз-пораз я не забываю сачыць за дарогай, бо адгэтуль лічыць сябе ў бяспецы не выпадала, тым больш, што я ўжо быў адказны за жанчыну, якая так нечакана даверылася мне. Засцярога мая не была беспадстаўнай, бо заўсёды існавала верагоднасць нарваца на бадзяжную банду. Такія банды — звычайна з трох-чатырох узброеных чальцоў — цяпер можна неабачліва сустрэць у самых нечаканых месцах: не только на шашы, а і на гравійцы. Бандыты атакавалі адзінокія ма-шыны, каб завалодаць грузам альбо абрабаваць уладальнікаў аўто і пасажыраў, якіх, як правіла, не пакідалі жывымі. За межамі Мегаполіса паліцыя ўжо даўно не магла даць ім рады.

“І часта ты бываеш у горадзе? — праз паўзу спытаў я ў Мойры. — Гэта ж рызыкоўна.”

“У мяне ёсьць некалькі падробленых даведак, якія даюць дазвол на разаве праўданінне. Толькі цяпер мне трэба засцерагацца, бо яны ўжо сканіравалі з тэлекамер выявы ўсіх падазроных: у гатэлі мяне бачылі разам з Платонам, хоць я і закрывала твар. Урэшце, тут нас наўрад ці падслухоўваюць — зірні, мы едзем пакуль у адзіноце.”

“У паселішчы ў цябе ёсьць якія блізкія?”

“Не. Акрамя сяброў-аднадумцаў. Цяпер будзеш ты.”

А мастак, які распісвае храм, чамусьці хацеў задаць я недарэчнае пытанне, але прамайчая.

“Ты любіла Платона?” — замест гэтага не вельмі тактоўна спытаў я.

“Ён быў мне нібы за брата. Паміж намі існавала і плоцевая сувязь.”

“Не варта за яго помсціць. Ты павінна нараджаць дзяцей і забыцца на астатніяе.”

Мойра сумна ўсміхнулася, няўцямна паціснула плячыма і загадала мне звярнуць з бальшака. Мы нейкі час ехалі па брукаванцы, якая, пэўна, налічвала больш за сто год, мінулі невялікі ўчастак змешанага лесу з засохлымі, хворымі вершалінамі соснаў, і раптоўна перад намі паўстала паселішча.

“Новы Эдэм,” — сказала Мойра.

3.

Сапраўды, будучыня павінна пужаць нас яшчэ больш, бо самыя вялікія дасягненні цывілізацыі, якімі сёння там-сям падыёцку радуюцца і ганарацца — гэта працэсы, што няўмольна разбура-юць тыя грамадствы, у якіх яны адбываюцца. У наш час матрычны распад рэальнасці разарваў адзінью мапу свету на мноства альтэрнатыўных і змяшаў шматлікія этнасы і культуры, што фа-тальным чынам адбілася на ўсёй былой тэхналагічнай магутнасці Еўра-атлантычнай цывілізацыі. Па меры набліжэння сістэмы да катастрофічнай мяжы няўмольна павялічваліся як спонтанныя гайданні ўнутры яе, так і сама хуткасць руху, і прыйдзе час, меркаваў я, калі ўсё прыойдзе ў стан хаосу, хоць сітуацыя можа на кароткі перыяд і стабілізавацца, што і адбылося цяпер. Стабілізацыя раздзялялася мегаполісамі і стварыла побач з імі прымітывныя прамысловыя сельскагаспадарчыя кластэры: кампактныя месцы праўданіннення, адным з якіх і быў Новы Эдэм.

Паселішча, якое размяшчалася ва ўзгорыстай (што рэдкасць для гэтага рэгіёна), амаль абызвод-жанай, акружанай звалкамі мясцовасці, налічвала каля дзесяці тысяч чалавек. Акрамя некалькіх дзесяткаў высланых — накшталт мяне альбо Мойры, нябожчыка Платона і яшчэ невядомых мне асоб, за якімі вялася пастаянная адсочка, тут праўданіннення, займаючыся разбоем, папрашайніцтвам, альбо прымітывнай працай на лічаных невялікіх фабрыках і фермах, а таксама на сельскагаспадарчых угоддзях, як нешматлікія аўтахтоны, так і самыя розныя экзэмпляры чалавечай пароды, дасканаласць якой апынулася ў апошні час, наступяк афіцыйнай прапагандзе, пад вялікім пытаннем.

Дык вось — Новы Эдэм — так калісці назвалі паселішча, якое я, можа, і не адразу, але з часам залічыў у апошнія месцы на Зямлі. Назва, што з аднаго боку сведчыць аб штучным намеры пэўнай міталізацыі, а з другога — аб межава зніжаным поглядзе на рэальнасць, і ўсё разам на-гадвае звыклэе са старажытных часоў: жыць па хлусні. Бадай, кожная чалавечая супольнасць, абыяннаная ў адным месцы праўданіннення, вызначае твар гэтага месца. Які ён, твар Новага Эдэма? Пра гэта я даведаўся крыху пазней, калі асэнсаваў, што тут адбылося за тыя дні, хроніку якіх і прапаную тому чытачу, які, у рэшце-рэшт, натрапіць на гэтыя сціплюць нататкі.

Новы Эдэм меў пры сабе ўсе неабходныя атрыбуты, якія яму спадарожнічалі: цэнтральную плошчу з традыцыйным бронзовым

помнікам, мясцовы муніцыпалітэт, лякарню, занальны адд-зел упраўлення службы бяспекі, грамадскую лазню, крамы і крамкі, шэраг раскіданых на даволі вялікай адлегласці аднастайных, у асноўным аднапавярховых будынкаў-баракаў, Палац сходаў, два напаўразбураныя малельныя храмы, прытоны, нават нейкае падабенства ракі, якая стагоддзе таму, пэўна, была адносна чыстай і глыбокай, а цяпер пераўтварылася ў брудны, смуродны ручай, напаўзасыпаны смеццем і гніючымі трупамі дробных жывёл: пацукоў і бадзячых сабак, якіх, не паспейшы з'есці, часам проста знішчалі на навакольных звалках.

Я паслядзеўся ў невялічкім флігелі, які ляпіўся з тыльнага боку дома. У ім і жыла Мойра. Яна адразу папярэдзіла мяне пра небяспеку пражывання ў паселішчы, згадаўши, што мясцове жыццё тут складаецца ў асноўным з двух пластоў: кіруючых "ценявікоў" і крыміналу, згуртаванаму па этнічных альбо карпаратыўных прынцыпах.

Я адказаў на гэта, што асноўны з іх знаёмы мне з мінулага і гучыць ён прыкладна так: "памры ты сёння, а я — заўтра."

"Увогуле, — дадаў я, — усе паселішчы аднолькавыя ў гэтым сэнсе, ну, хіба з нязначнымі адрозненнямі. Застаецца толькі даведацца, які збой ты мела на ўвазе".

"Пасля таго як ты вызначыш з дапамогай нашых сяброў прыроду таго збою, і, калі ўдастца, зды-меш на камеру доказ, то можаш адразу з'яджаць. Заўсёды нескладана падрабіць неабходныя дакументы. Мы дапаможам."

"З'яджаць, куды?"

"Вызначыш сам."

Так быццам вырашыла яна, але я з гэтым згадзіўся, нават унутрана быў незадаволены тым, што буду пражываць тут, бо ўсё-такі спадзяваўся, што пажыву нейкі час на прыродзе і ў душэўным спакоі, а калі-небудзь зноў вярнуся ў Мегаполіс.

Мойра расказала мне, што раней, калі яна толькі тут з'явілася, было яшчэ горш, бо амаль усе этнічныя групоўкі аўядноўваліся, хоць і часова, па адной прыкмете — варожасці да ўсіх белых, асабліва аўтахтонаў. У іх жытло нахабна заходзілі і не толькі днём, а і ноччу, грукалі ў дзвёры, забіралі тое, на што клалі вока, асабліва ежу, падцікоўвалі ў вокны, гвалцілі жанчын, білі і зневажалі дзяцей. І як не дзіўна, асабліва вызначаліся ў гэтым выхадцы з Чайнасі, у генах якіх, магчыма, дагэтуль тлела паталагічная нянявісць да ліцвінскіх плямён. Усё цягнулася да той пары, гаварыла Мойра, пакуль яны, сасланыя сюды, не згрупаваліся і

не стварылі самаабарону, бо нам, высланым, ужо не было чаго губляць. Мясцовыя ўлады амаль не звярталі ўвагі на сутычкі і крымінал, бо іх непакоіла іншае — страх перад наступствамі Непажаданых Падзеяў, а таксама перад магчымым бунтам знізу, бо нешта не склейвалася з іх доўгачаканай бессмяротнасцю. А яшчэ больш яны баяліся і ненавідзелі праўду.

Адзінае, за чым яны няўхіна сачылі — гэта ідэалагічная цнота і выкананне вытворчых планаў, якія ім скідвалі з Мегаполіса. Мясцовым "працаробам" (у асноўным, зацкаваным уплывовай набрылдзю аўтахтонам) ставілася ў абвязак штодня выходзіць на працу і пасля кароткай ідэалагічнай гутаркі, якую праводзілі так званыя "палітрукі", займацца тым, што ім даручалі брыгадзіры і наглядчыкі. Тых, хто ленаваўся, альбо злосна парушаў рэжым ці ўвогуле збягаў — лавілі і скіроўвалі ў так званыя малыя выпраўленчыя ізалятары — "мавізы", дзе вінаватых што дня збівалі гумовымі дубінкамі, пасля чаго акальцоўвалі электроннымі апазнавальными бранзалетамі і зноў адпраўлялі на палі, фермы і ў прамысловыя цэхі.

У той жа дзень Мойра пазнаёміла мяне з Васка Петкавічам, які, па яе словам, быў сваім чалавекам і павінен быў увесці мяне ў курс справы. Гэта быў сярэдняга росту, замкнёны ў сябе мужчына гадоў пяцідзесяці, таксама калісці высланы сюды з горада за нейкую правіннасць. З чаго яна складалася, я даведаўся потым. Петкавіч, спецыяліст па квантавай механіцы, зарабляў сабе на хлеб работай у мясцовай механічнай майстэрні. Урэшце, сама яго імя распавяло мяне пра многае. Пра тое, напрыклад, што ён меў ліцвінскія карані, а тэндэнцыя называць дзяцей па імёнах продкаў, на пачатку стагоддзя, нечакана набыла своеасаблівы рэнесанс сярод нешматлікіх свядомых людзей. Урэшце, і маё імя — Берташ — таксама адтуль. У старыя часы прозвішчы сапраўды гучалі як музыка, думаў я, угляджаючыся ў аскетычны, стрыманы твар суразмоўцы. Васка, Юцка, Юц, Стан, Мац, Рымко, Богуш, Грыц, Юрэ, Пац, Будр, Андруш...

Перадусім Мойра прынесла мяне тое-сёе з ежы, але садзіцца са мной за стол не стала, патлумачыўши, што мусіць мець неадкладныя справы ў сувязі са смерцю Платона.

Васка Петкавіч, павагаўшыся, заняў адзінае крэсла, і пасля таго, як нейкі час угляджаўся ў мой твар, сказаў наступнае:

"Калі сцісла, то тут у нас ёсьць магчымасць задокументаваць, зняць на камеру і растлумачыць з'яву, што, на мой погляд, будзе адным з доказаў, а іх цяпер ледзь не істэрычна забараняюць

улады. На жаль, нам не хапае неабходных ведаў, якія, як я разумею, назапасіў калісці ваш бацька, і якія, мяркую, ён пакінуў вам”.

“Што за веды вы мaeце на ўвазе?” — спытаў я.

“Збой. Я маю на ўвазе адзін з рэцыдываў з’яўлення прывіду, які можа пацвердзіць вядомы і так ненавісны ўладам аргумент аб Сімуляцыі. Гэты рэцыдыў, мяркую, толькі што пачаўся ў паселішчы. Вы тут новы чалавек і здолееце з нашай дапамогай адсачыць яго, пакуль мясцовыя службы нічога яшчэ не ведаюць. Мы ж даўно пад каўпаком.”

Я быў здзіўлены, бо чакаў шмат чаго, толькі не гэтага. Вядома, бацька назапасіў вялікую коль-касць матэрыялаў па анамальшчыне, я калісці з цікавасцю азнаёміўся з імі, але лічыў, што такія з’явы ў наш час хутчэй за ўсё малаверагодныя, бо асноўная эпідэмія іх прakaцілася па гэтых месцах у шаснаццатым — васеннаццатым стагоддзях, ну, мажліва, да дваццатага.

“У вас аб’явіўся прывід?” — паставіў я пытанне рубам.

“Мы не ведаем дакладна — што гэта такое. Можа, прывід, можа, праста якая погань. Тут, мяр-кую, выпадае не толькі падкласці аглушальную свінню ўладам, запусціўши ў Сеціва супердоказ, а і зарабіць неблагая гроши”.

“А вы, адкінуўши ўбок улады, упэўнены, што жыццё ў Сімуляцыі, пра якую сведчаць доказы, горшае, чым у рэальнасці? — раптам спытаў я. — А калі наадварот? І што тады ўсе нашыя высілкі?”

“Жыццё па хлусні нельга назваць жыццём”.

“А як жа свабода выбару? Яна залежыць ад нас, хіба не так? Мы самі выбралі хлусню, як спосаб жыцця”.

Васка Петкавіч падумаў і праз паўзу сказаў, што, магчыма, і так, але справа цяпер менавіта ў тым, ці здольныя мы, як хутка і ў якой ступені аказаць супраціў, і растлумачыць сэнс з’явы, а гэта значыць адказаць і на выклік, зроблены нашаму інтэлекту чарговым збоем у Праграме. Я падумаў і згадзіўся з ім, нават цалкам адзначыўши, што, безумоўна, не трэба паддавацца спакусе ўганяць свет у старую сетку паняццяў на чале з тупіковай ідэяй бессмяротнасці, тым больш, калі гэтыя паняцці не здольныя расшыфраваць яе пабудову, а прыніць той самы выклік, пра які ён нагадаў.

“Я чуў ад Мойры, — сказаў Васка Петкавіч, — што вы, магчыма, валодаеце часткай тых тайнных ведаў, якія цікавілі вашага бацьку. Калі гэта так, то вы нам вельмі дапаможаце. І пачынаць трэба неадкладна”.

“А што думаеце пра ўсё гэта вы?” — спытаў я.

“Я мяркую, што рэчы ўяўляюць сабой тое, чым яны з’яўляюцца ў залежнасці ад метадаў, якія ўжываюцца для назірання за імі. Гэта вынікае з квантавай механікі. Яна ідзе і далей: рэльнасць — гэта не болей, як водсвет нашай свядомасці і можа пераўтварацца ў водсвет свядомасці ў працэсе ўзаемадзеяння”.

“Вы хочаце сказаць, што свядомасць утварае рэальнасць?”

“Бадай, так яно і ёсць”.

Тут ён спыніў нашу абстрагаваную размову і перайшоў да справы. Ужо некалькі дзён, а даклад-ней, начэй, але не кожную, над паселішчам бачылі паветраны шар, які марудна ляцеў, распыр-скваючы бачныя здалёк іскры і раптоўна знікаў. Па-другое, у наваколлі распаўсюджваючыя чуткі пра тое, што з наступленнем цемры тут назіралі памерлых, якія паводзілі сябе як жывыя і неадэктаваны. Гэтыя здані быццам нападаюць на людзей.

“Засняць такую з’яву на камеру ці нават з надалонніка будзе складана. Увогуле можна нават і не пабачыцца з тымі, пакуль што міфічнымі, прывідамі. Тым больш, што ўсё гэта, як вы заўважылі, хіба што водсвет свядомасці”, — з непрыхаваным пачуццём расчараўвання адзначыў я.

“Не спяшайцесь з высновамі. Гэта не ўсё”.

“Ёсць яшчэ нешта?”

“У дваццаць першым бараку быццам бачылі д’ябла. Там сама сабой варушыцца вондратка па-мерлых, лётае ў паветры, падаючы са столі камяні, яшчэ шмат чаго, пра што не хочуць гава-рыць..”

Як я ведаў, усе анамальныя з’явы такога кшталту, а ў Мегаполісе яны адбываюцца пастаянна — штодня то ў адным квартале, то ў іншым, — адразу, а даносы паступалі неадкладна, блакіраваліся службамі бяспекі, бо непрыхавана пацвярджалі нязручны ўладам аргумент сімуляцыі. Пра іх ніколі не абвяшчалася ў сродках масавай інфармацыі, і нават у Сеціве такія матэрыялы і відэазапісы адразу выклікалі атакі спецыяльна абучаных і тэхнічна аснашчаных хакераў. Людзі, якія спрычыняліся да такіх анамальных з’яў, неадкладна ізаляваліся, і калі не падпадалі пад штучна спрэвакаваную амнезію, то немінуча скіроўваліся ў псіхіяtryчныя лякарні, дзе з іх свядомасці выкраплівалі адпаведную памяць пра падзеі, якія з імі адбываюцца, ці з дапамогай медыцынскіх псіхатропных сродкаў ці звычайнім гіпнозам. Многія з іх прости знікалі назаўсёды.

“Што ж, — сказаў я, — калі гэта так, то можна адпраўляцца туды неадкладна, нават зараз, бо такія з’явы звычайна аблежаваныя ў часе”.

“Ці сцёрлі былыя работадаўцы код у вашым службовым пасведчанні? Я ведаю, што гэта часта забываюць зрабіць адразу, і ім тады можна нейкі час карыстацца”, — падумаўшы, пацікаўся Васка Петкавіч.

Я стрымана адказаў яму, што ў сувязі з tym, што праца мая аніякім чынам не была звязана з сакрэтнасцю, то да мяне не ўжывалі такіх мер і праз першы аддзел я не праходзіў.

“Тады вам лепей аб’явіцца тут заўтра і пад прыкрыцём вашай мінулай службовай пасады абысці баракі ў tym квартале. Тым больш, што паселішча літаральна ачолена звалкамі, і смецце, як вы, магчыма, назіралі, транспартуюць сюды не толькі з горада, а і выкідаеца самім жыхарамі самым гнусным чынам праста за парканы, і сітуацыя амаль што безнадзейная”.

Я згадзіўся з ім, і ён пайшоў.

* * *

Недахоп вады, а ўсе вадаёмы навокал паселішча (як мне гаварыла Мойра) раптоўна ператварыліся ў балота ці павысыхалі каля пяці гадоў таму, толькі пагаршаў спёку. Дажджы паўсяодна сталі рэдкай з’явай і іх, пэўна, з нецярплівасцю чакалі ў кожным тутэйшым бараку, дзе ўжо былі, як я прыкметі, падрыхтаваны ўсялякія ёмістасці і прыстасаваныя латкі.

Я нейкі час затрымаўся, каб убачыць Мойру, але яе нідзе паблізу не было, і я вырашыў больш уважліва агледзець месца, дзе мне давядзеца правесці некалькі дзён, а, можа, і больш.

Паселішча, а ўсе яны былі амаль аднолькавыя па архітэктуры і планіроўцы, зімала адносна невялікую плошчу з кампактна размешчанымі на ёй неахайнімі будынкамі. Вакол цэнтральнай плошчы месціліся, як я здагадаўся і прачытаў на шыльдах, муніцыпалітэт, сілавыя структуры, гандаль, упраўленне жыллёвай гаспадаркі і іншыя.

Хоць быў яшчэ працяг рабочага дня, пабудовы выглядалі бязлюднымі: туды за некалькі хвілін майго назірання ніхто не заходзіў і не выходзіў, хоць побач было прыпаркавана каля дзесятка машын. Затое на лаўках, што акружалі плошчу, і пад высахлымі клёнамі завіхаліся напаўголыя істоты ўсіх колераў скуры і ў асноўным маладога ўзросту. Некаторыя з іх танчылі пад рыхтмічную барабанную музыку, іншыя абдымаліся і цалаваліся, сярод іх, як я адзначыў, было шмат гомасексуальных парачак. Большасць з іх, на маё меркаванне, мелі яўнія прыкметы выраджэння: пакатыя плечы, сутулыя спіны, невялікія галовы

з вузкімі мангалоіднымі вачыма-шчылінамі і скосанымі назад падбародкамі. У некаторых чарапы былі па сучаснай модзе, якая ўжо даволі распаўсядзілася ў Мегаполісе, штучна мадыфікаванымі: дэфармаванымі ў выглядзе гарбуза ці яйка. Мяне адразу пачалі хапаць за вонратку малалетнія жаўтаскурый падшыванцы, патрабуючы грошай. Некалькі зладзеяватых постасцей тунькаліся па баках, трymаючыся ля сцен, некаторыя з іх увішна поўзалі на карачках, што я неаднаразова заўважаў і раней, нават у Мегаполісе. Інвалюцыя, пэўна, прыступіла да сваёй справы і тут: адразу і без прамаруджвання.

Перад двухпавярховым баракам муніцыпалітета выслаліся вялізная, зацвілая і брудная ад старасці, бетонная стэла ў выглядзе разгорнутага сцяга. Над ёй павышчарбленымі металічнымі літарамі кідаўся ў очы надпіс:

“КАНДЫДАТЫ Ў БЕССМЯРТОННАСЦЬ”

Ніжэй месціліся нішы, у якіх за празрыстым пластыкам віселі партрэты змрочнага і знясіленага выгляду людзей, што, пэўна, добра зарэкамендавалі сябе на тутэйшай працоўнай ніве. Паведам-лялася пра іх професійныя заслугі: выдатныя тэхнік, зборшчык караняплодаў, аператарка даення кароў, брыгадзір, даглядчык жывёлы і іншыя. Асобна і падрабязна тлумачылася, што, як толькі будзе ажыццёўлены перанос фокуса “Я” свядомасці на камп’ютарны носьбіт, а гэта павінна адбыцца з дня на дзень, то першымі кандыдатамі на нескладаную працэдуру будуць вышэйназваныя асобы, і што ўлады танна абяссмерцяць сваіх лепшых працаўнікоў у першую чаргу. Пакуль жа ўсе яны бясплатна забяспечваюцца пітной водой.

Як я ведаў, пошуки бессмяротнасці вяліся па некалькіх напрамках: актыўнага даўгалацца па ме-тадзе Нудлера, па праекце скрыніравання (сотні тысяч хімічных злучэнняў), прыроднага даўгалацца, нанатэхналогіі з заменай нясправных ДНК, стваловых клетак і іншых. Але, на мой погляд, старэнне — гэта праграма. Як і ва ўсякай праграме, у ёй іншы раз адбываюцца збоі, як у адзін, так і ў другі бок. Адзін з доказаў гэтага — рэдкая хвароба прагерыя, калі дзіцё за кароткі час становіцца спарахнелым старым. Тым не менш, у сродках масавай інфармацыі мусіраваўся выключна перанос свядомасці на камп’ютар, што, на мой погляд, было спробай звычайнай за-мены паняцця ў межах адной і той жа лжывай метафізічнай мутацыі.

Яшчэ ніжэй я заўважыў свежаналепленую ўлётку, якую, пэўна, не паспелі адскрэбці, а сляды ранейшых саскрэбаў кідаліся ў очы, і пачаў чытаць:

“ВАЙНА ВЕЧНАЯ — І МАРАЛЬНАЯ”.

“Калі агульным і натуральным законам Айкумены з’яўляеца тое, што жывое можа існаваць толькі паядаючы ці знішчаючы такое ж жывое, а стопрацэнтнасць фактараў сведчаць менавіта пра гэтага, то гісторыя ёсць не што іншае, як ланцуг актаў генацыду. Народы і этнасы таксама падуладныя такому выніку. Сама ідэя чалавека гуманнага і яго кароткае жыццё — нішто. Ма-ральнасць, эканоміка, прагрэс, грамадскія інстытуты — пераўтвараюцца ў нішто. Калі эгацэн-трызм — норма, то, значыць, сам гэты працэс і ёсць аснова ўсіх асноў. Значыць, мараль не пат-рэбна, а чалавек — подлы?

Навошта тады свеціць сонца?

Мінулае, безумоўна, мутабельнае і, як і будучыня, з’яўляеца вынікам нашага выбару. Мы кажам пра веліч, а за гэтым з даўніх часоў хаваюцца гвалт, забойствы, дэпартацыі, здзекі і аганьбаванне дзяцей і старых, адразанне канечнасцей, насоў, вуснаў і геніталій, канібалізм, урэшце, легітymізацыя гомасексуальнай цывілізацыі, пераўтварэнне яе ў цывілізацыю гермафрадытаў і трывумф “падлюдзей”, якія абвясцілі неабходнасць кантролю над элітамі.

Ізгой перамаглі назаўсёды?

Абвясціўшы блізкую квазібессмяротнасць і маніпулюючы гэтым, улады могуць “распускаць народ і нават набіраць сабе новы, калі ранейшы ім не падыходзіць”. Ці здолеем мы знішчыць хлусню і паставіць улады на месца? Няма нічога недасягнальнага. Бо “калі народ ведае навошта яму жыць, то вытрымае амаль любое “як”.”

Я з цікавасцю дачытаў да канца. Мяне здзівіла тое, што аўтары тэксту налепкі карыстаюцца менавіта старажытным спосабам перадачы інфармацыі, а не запускаюць яе адразу ў Сеціва, але,

падумаўшы, я згадзіўся з тым, што якраз такі способ магчыма больш пераканаўчы і эфектыўны. Значыць, зрабіў я высновы, прачытаўшы ліст — у паселішчы існуе кола людзей, якія здольныя рэальна ацэніваць цяперашнюю сітуацыю, прадбачыць будучыню і нават арганізоўваць супраціў.

Сонца ўжо схілілася да ablесенага, зацягнутага смогам далягяду, але спёка не адыходзіла. Я збочыў з плошчы на адну з кароткіх мясцовых вуліц і пайшоў уздоўж яе, трymаючыся ў ценю. Вокны баракаў былі расчыненыя і ў іх раз-пораз уznікалі чыесьці галовы, чуліся вісклівія галасы жанчын. Шмат дзяцей корпалася тут жа, у пяскі, бо ходнікаў у паселішчы не існавала. Музыка самых розных накірункаў, выключаючы, вядома, класічны, даносілася з вокнаў і расчыненых дзвярэй. Гэта была разнастайная папса, рэп, усё са зместам сексуальнага характару, альбо блатная спяванка з мнóstvam вульгарызмаў.

Аб’яднаў яе барабанны рытм на нізкіх частотах. “Людзі-цені” заўсёды так падбадзёрвалі сябе гэтым музычным наркотыкам, падумаў я, рухаючыся далей.

Каля цаглянай, з закратаўанымі адтулінамі вокнаў крамкі, я ўбачыў чаргу. Жанчыны і ў асноўным дзеци з пластыкавымі ёмістасцямі ў руках чакалі, як я зразумеў, вады. Пакуль жа яе, пэўна, не прывезлі. Крыху далей, з доўгага блочнага барака даносіўся аднастайны шум машын, станкоў і механізмаў, працавалі паветразаборнікі, напампоўваючы ўнутр барака пыльны, гарачы смog, які з цяжкасцю можна было назваць свежым паветрам, і ўвесе час чуўся грукат і ляскат па метале. Тут, бадай, знаходзіўся нейкі прамысловы цэх, вырашыў я. Нягледзячы на спёку, праца ў ім не спынялася, як я пазней даведаўся, і наччу.

Энергіяй такі прамысловы цэх, сельскагаспадарчыя фермы, а таксама заводы і навуковыя цэнтры Мегаполіса, забяспечвала атамная электрастанцыя, пабудаваная яшчэ на пачатку стагоддзя. Тэрмін даўнасці яе даўно скончыўся, але, па запэўненннях улад, яна магла працаваць яшчэ два-тры дзесяткі год.

Пасля другой тэхналагічнай катастроfy і Непажаданых Падзеяў, па заканчэнні якіх быў паўсюдна аб’яўлены курс на бессмяротнасць, усе буйнейшыя праекты мінулага былі згорнутыя. Вялыя касмічныя даследаванні ўсё часцей упіраліся ў пустэчу, за якой хавалася нешта новае і пагрозліве, распрацоўкі якога пасля кароткага перыяду дастаткова сенсацыйных знайдак і выкryццяў былі спачатку засакрэчаны, а потым і ўвогуле забаронены. Менавіта тады быў канчатковая адкінуты, пэўна,

так ніколі і не здзейснены, старажытны заклік “жыць не па хлусні”.

Я скіраваў на ўскрай і быццам хутка выйшаў да самага краю паселішча, але высветлілася, што памыляўся. Некалькі напаўзасохлыя дрэваў адзінока высіліся ўдалечыні. Травы пад нагамі не было, не чуў я ніводнай птушкі ці голасу якой-небудзь жывёлы. Толькі далей, як раней патлум-чыла мне яшчэ на дарозе Мойра, існавалі на месцы былых балотаў, дзе ў глыбіні захавалася вільготнасць, некалькі дзесяткаў гектараў змешанага лесу. Там, казала яна, жывуць яшчэ птушкі, але зусім іншыя ад тых, што гнездаваліся ў гэтых месцах яшчэ паўстагоддзя назад: каўкі, гракі, шпакі, буслы, ластаўкі, якія перакачавалі на сотні кіламетраў у бок Поўначы. Замест іх тут з'явіліся вароны і шматлікія грызуны, што кормяцца на звалках адыхадамі. Часам на ўцалелыя іх экзэмпляры палююць здзічэлыя сабакі.

Я прайшоў яшчэ з паўкіламетра, але аднапавярховыя, плоскія будынкі не канчаліся, стракатыя і шумныя купкі няянакш адурманеных лекавымі прэпаратамі падлеткаў зредку сустракаліся на маім шляху, калі-нікалі хто-небудзь з іх небяспечна звяртаў на мяне ўвагу, і я павярнуў назад. Рэвальвера са мной не было.

Сонца раптам нырнула за цёмную рысу далягляду, і мне, як заўсёды пасля яго заходу, стала тужліва і непамысна. Я думай пра тое, што маё жыццё, пэўна, згубіла мэту і не мае, асабліва ця-пер, анікага сэнсу. Вось і зараз, калі побач з'явілася жанчына, з якой я не супраць быць разам, я не ўпэўнены, што гэта ўвогуле магчыма, і што эпізод у маій кватэры ўчарашній ноччу не быў выпадковасцю. Некалькі хвілін я змагаўся з жаданнем звязацца з Мойрай праз надалоннік і, урэшце, перамог. Я даўно зразумеў, што ніколі не варта каму-небудзь навязвацца — эфект будзе адваротны.

На нейкі час я заблукаў на цёмных вуліцах, усе яны былі падобныя адна на адну і мелі назвы яшчэ з мінулага стагоддзя, сэнс і тапаніміка якіх былі для мяне недаступныя, бо я не гісторык і не спецыяліст у гэтай галіне:

“Стаханаўская”
“Калгасная”
“Савецкая”

Але я зразумеў, што на месцы цяперашняга паселішча значна раней няянакш існаваў яго папярэднік, і назвы вуліц мясцовыя ўлады праста аўтаматычна перанеслі на новы аб’ект.

Як я ведаў з прыкладаў іншых паселішчаў, у Эдэм ссылаві асноўным белых, але ўлады рабілі гэта, як заўсёды, з пэўным разлікам, імкнучыся, каб яны не складалі большасці ад колькасці ўсяго насельніцтва, і каб у іх не ўзнікала з той нагоды імпэту да супраціву.

Але раз-пораз, менавіта апынуўшыся ў меншасці, яны, насуперак усяму, адразу наладжвалі не-абходныя для біялагічнага выжывання сувязі (а справа заходзіла нават да такога выжывання), і бытая энергія, і воля да ўлады, страчаныя продкамі, якія ўпалі ў маразм лібералізму, часам на-суперак лёсу адраджаліся ў іх зноў, падштурхоўваючы да актыўных дзеянняў. Так, меркаваў я, і няхай мне скажуць, што я памыляўся.

Урэшце, я зноў выйшаў да крамы. Чарга амаль знікла, у слабым святле ліхтара я падлічыў, колькі грошай заставалася на маій крэдytнай картцы і стаў у канец. Перада мной нервова пераступалі з нагі на нагу некалькі цёмнаскурых, паволі рухаючыся наперад, няянакш па дозу алкаголю, без якой кожнаму з іх, як я меркаваў, будзе цяжка сустрэць ноч. Збоку прагна пілі з бляшанак дэгенератыўнага выгляду мужчыны сярэдняга веку, адзін з якіх ужо звыкla апусціўся на карачкі, сярод іх белая жанчына, якая бяззуба хіхікала, раз-пораз зацягваючыся цыгарэтай. Ад яе яўна несла пахам мачы. Дарэчы, натуральная патрэбы тут спраўлялі побач, надта не саромеючыся адзін аднаго. Ужо наблізіўшыся да вузкай шыліны ў закратаваным акенцы, я раптам адчуў пэўны дыскамфорт і, калі павярнуў голаў у бок, зразумеў, што інтуіцыя зноў не дарэмна перасцерагае мяне, сігналізуючы аб небяспечы.

Дэфарманты. Утаропіўшыся ў мяне цяжкім позіркам, двое гарбузагаловых мурынаў па-звярынаму мякка рухаліся да мяне, адсякаючы шлях назад. Як я збольшага ведаў, штучная мадыфікацыя чэрапаў мела старажытныя карані, беручы свой пачатак аж з пятага тысячагоддзя да нашай эры. З пэўнага ўзросту дзецям сціскалі галовы ў патрэбным напрамку з дапамогай адмысловых павязак, дошчачак, каўпакоў і шапак, стымулюючы рост касцей так, каб прыродная форма галавы была парушана ў штучна зададзеную прапорцыю. З Бліжняга Усходу гэты звычай калісьці перакінуўся ў іншыя рэгіёны, дайшоўшы да аланай, генідаў, сарматаў, якія яшчэ ў чац-вёртым стагоддзі нашай эры накінуліся на саславелы Рым. Рымскія воіны, сутыкнуўшыся з яйка- і гарбузагаловымя праціўнікамі, здаралася, страчвалі баявы дух, узрушеныя іх злавесным выглядам. Да таго ж, як я ведаў, дэфарманты ў сваёй большасці пакутавалі на так званы сіндром

Марэля — гэта, калі парушаны гарманальны профіль правакавай агрэсію, даводзячы яе да цалкам паталагічных працэсau: галоцынацый ці нават эпілепсіі.

Я купіў пітной вады і нават бутэльку штучнага чырвонага віна, якая каштавала мне апошніх грошай. Краем вока я сачыў за гарбузагаловымі. На вайне я навучыўся адхіляцца ад залішніх нервовых нагрузак: у складаных сітуацыях ува мне быццам бы нешта пераключалася і з'яўлялася ўпэўненасць, што ўсё гэта адбываецца не са мной, а сам я гляджу на нейкага падобнага на сябе збоку і зверху.

Я адышоў ад акенца, і яны адразу наблізіліся да мяне.

“Дай!” — уладна і з непрыхаванай пагрозай сказаў адзін з іх, крыху вышэйшы і, не марудзячы, паспрабаваў вырваць у мяне з рук пластыкавую сумку, куды я перадусім сунуў набытае ў крамцы.

Гэта была іх першая памылка. Я ахвотна выпусціў сумку, якую трymаў у правай руцэ, а левой спрактыкавана кароткім бакавым удары ў гарбузагаловага ў сківіцу. Вядома, ён не чакаў такога, бо, пэўна, звык адчуваць сябе беспакараным. Яго вестыбулярны апарат адразу даў збой і ён, нібы п'яны, мякка асеў на зямлю, даючы мне калі трывалы граніт — хіба не так?

Другі мурын, пасля кароткай паўзы, з лютасцю кінуўся на мяне і памкнуўся схапіць абедзвюма рукамі за горла, што было іх другой памылкай. Я паспей ұдарыць яго каленам у жывот, але, тым не менш, ён не адпусціў мяне, і мы ўпалі на зямлю. Твар яго з выскаленымі зубамі навіс нада мной — гарбузагаловы хоць і быў ніжэй за мяне, але важыў больш, і ўвесе нібы складаўся з пругкіх мышцаў, сілу якіх я адразу адчуў. Я зразумеў, што яны абодва праз паўхвіліны мяне заб'юць, калі я прамаруджу, і апрытомнее першы гарбузагаловы.

Я плюнуў у гэты твар. Я спадзяваўся, што адпаведны інстынкт спрацуе і дэфармант на нейкі, так патрэбны мне момант, адхінецца і аслабіць захоп. Урэшце, так калісці вучылі мяне на вайне.

Што і адбылося. Плявок заўсёды і для ўсіх — знявага. Гарбузагаловы мацак рэзка адхіліў твар, рукі яго аслаблі, я адараў іх ад сябе, злаўчыўся і, лежачы, нанёс яму неблагі “мавашы” нагой у галаву. Пасля чаго я адразу ўскочыў і на ўсякі выпадак дабавіў нагой у голаў першаму гарбузу-галовому — той ужо, нешта мыкаючы, соўгай рукой у кішэню, пэўна па нож.

Мне заставалася падняць з зямлі сваю сумку і адступіць у ноч, што я і зрабіў.

У сваім флігельку я расчыніў акно і адразу прылёг на канапу, бо адчуў, што за мінулыя суткі адчувальна стаміўся. Нейкі час я разглядаў разбітыя касцяшкі пальцаў на руцэ, а потым прымусіў сябе думаць пра іншае.

На якія доказы разлічваюць тутэйшыя дэсідэнты? — думаў я. — І шары ў небе, і палтэргейст — пра гэта чалавецтва ведае з самога свайго існавання. Вось толькі, калі ён адбыўся — пачатак той з'явы? Хоць, добра заснёты на камеру палтэргейст — з тэлепартацыяй, фізічным уздзеяннем, левітацыяй, з'яўленняў ніадкуль матэрыяльных рэчаў і знікненне іх у нішто — на мой погляд, будзе каштаваць неблагі грошай, і да таго ж, дабавіць чарговую кроплю праўды на каменне маны, а кропля да кроплі могуць, урэшце, стачыць і самы трывалы граніт — хіба не так?

Мне нагадаліся апошнія з доказаў, якія я, вядома, ананімна, з максімальнай перасцярогай змясціў на некалькіх блогах: “жанчына-рэнтген”, “атака на сліпераў”, “квазінародзіны” (адна з жанчын аднайкавых блізнят нараджала, а яе сястра, якая знаходзілася за два кварталы, у гэты ж час таксама курчылася ў параксізмах схватак), “аварыя-дубль” (аднайкавыя блізнаты сінхронна трапляюць у аварыю на розных вуліцах у адзін і той жа час), палтэргейст, амнезія, прагерыя, затапленне крывей і яшчэ некалькі.

Больш за ўсё мяне ўразіла “жанчына-рэнтген” — яна была медсястра, і я ціха заснёў яе па рэкамендацыі знаёмага лекара, якому раней презентаваў старажытны медычны даведнік, прапа-наваны мне адным з смеццязборшчыкаў і ў якога яна беспаспяхова спрабавала лячыцца ад сваёй дзіўнай і злавеснай хваробы. Звалі яе, калі дазваляе памяць, Мэрылін, і ёй было калі дваццаці. Жанчына раней трапіла ў аўтааварыю, моцна ұдарылася галавой і хутка забылася на гэта, пакуль на аглядах у лякарні не заўважыла, што яна бачыць людзей наскрэз, нібы пад рэнтгенам. Па сваёй шчырасці, імкнення дапамагчы людзям і наўнансці яна не здолела захаваць гэта ў тайне. Па статыстыцы з пяцідзесяці тысяч населенікаў трое людзей у большай ці меншай ступені, як я ведаў, мелі падобныя адхіленні, і вызначыўшы іх, тых адразу ізалявалі.

Урэшце, звесткі пра дзіўныя здольнасці жанчыны сталі з дапамогай штучніка неўзабаве вядомыя органам, і аднойчы жанчына бяспледна знікла.

Менавіта я скачаў у Сеціва засакрэчаныя даныя некаторых ранейшых касмічных распрацовак, у якіх быў дасведчаны бацька.

Так, напрыклад, усе былыя астранаўты сцвярджалі, што ў час кру-
чэння цэнтрыфугі і вялікіх перагрузак іх свядомасць выходзіла з
фізічнага цела і збоку назірала за працэсам.

...Раптам я заснуў.

* * *

Спахапіўся я, калі было ўжо даволі позна. За акном згусцілася
цемра, і я зразумеў, што праспаў даволі доўга — магчыма, каля
дзвюх гадзін. Таймер майго надалонніка сапраўды паказваў
гадзіну ночы. Чамусьці на душы было асабліва цяжка, туга ахапіла
мяне с новай, адчувальнай сілай, і я выйшаў на падворак.

Паселішча сцішылася ў задушлівай цемры. Толькі зусім далёка,
там-сям слаба свяціліся аген’чыкі вокнаў. Але іх было зусім
няшмат, пакуль і тыя, нібы па камандзе, раптам згаслі. Неба
мела чорны колер, на ім не іскрылася аніводнай зоркі, пэўна
хмары засцілалі іх, набліжаючы доўгачаканы дожд়. Паветра,
нягледзячы на позні час, было гарачае і поўнілася кровасмокчучай
жамярой. Звінелі камары.

З кішэні кашулі я выцягнуў ліхтарык і асцярожна рушыў
напрамку да шырокай вуліцы, пасы-панай жвірам. Неўзабаве
жвір захрусьцеў у мяне пад нагамі, і я пайшоў далей, вырашыўши
вяр-нуцца назад хвілін праз пятнаццаць. Нейкі час я так крочыў,
прыслухоўваючыся да гукаў ночы.

Ззаду над маёй галавой павольна прамільгнула нешта
неакрэсленае. Я спыніўся і збянтэжана зірнуў угару. Першая
імклівая думка, якая з’явілася ў мяне, калі я пабачыў гэта нешта,
была наступная: хтосьці запусціў бяшумны асвятляльны снарад
ци ракету, і яна імчыць зараз якраз нада мной. “Ракета” была
памерам са сноп, нават нагадвала яго формай, ярка-агнявая,
ляцела плаўна, хоць і даволі хутка. Але ўжо ў чарговую секунду я
зразумеў, што тое, што пралятала нада мной у небе, не з’яўлялася
ні ракетай, ні снарадам, ні якім яшчэ метэazonдам. “Цмок” —
раптам прыгадалася мне вызначальнае слова, якое, як я ведаў,
широкая ўжывалі ў гэтых месцах старажытныя людзі, бо за агнявым
снапом цягнулася, звіваючыся, таўстая, нібы прасмаленая чорная
вяроўка даўжынёй у некалькі метраў.

Я знерухомеў. Камера мая была яшчэ запакавана ў сумцы.
Раптоўны, невытлумачальны жах апанаваў мяне, але хутка
адступіў: “цмок”, не звяртаючы на мяне анікай увагі, павольна
праляцеў над маёй галавой далей. Я назіраў за ім — ён усё яшчэ
быў добра бачны. Удалечыні ён змяніў напрамак руху — ухіліўся

ўбок і далёка наперадзе абрываўся долу, ярка ўспыхнуўшы і
абсыпаўшыся вакол сябе іскрамі.

Я павярнуў назад. Цемра шчыльным вэлюмам па-ранейшаму
ахінала мяне з усіх бакоў. Джив мой, абрысы якога ўзніклі ля
флігеля, быў, пэўна, моцна нагрэты за дзень і яшчэ цёплы на во-
бмацак. Я праверыў блакіроўку дзвярэй і, урэшце, зноў апынуўся
ў сваім часовым прытулку.

Нейкі час я раздумваў пра Мойру, пра невядомага мне мастака,
які, па яе словах, быў яе сябрам, і пра тое, што варта б схадзіць
у ангар, які ён распісваў. Для каго і дзеля чаго, дарэчы, ён будзе
прадвызначаны — той храм?

Затым я лёг і зноў адразу моцна заснуў.

Частка II. ДАЗНАННЕ

4.

З раніцы Мойра зайшла да мяне ў пакойчык, і я абудзіўся, бо сплю вельмі чуйна і маю даволі лабільную нервовую сістэму, што, вядома, зусім не сведчыць пра бездакорна здаровы стан майго арганізма.

Я падхапіўся з канапы. Ужо даўно развіднела. Здалёк раз-пораз чуўся зазыўны крык муэдзіна.

“Ал-ла-ху Эк-бар, ал-ла-а!”

Мойра паставіла на стол талерку з ежай, але прыесеці разам са мной адмовілася. Я таропка спаласнуў твар з бачка каля ўваходу, вады там амаль не заставалася, і сеў у крэсла. Жанчына апусцілася на канапу. Было ўжо даволі душна. Мне захацелася абняць яе, але я стрымаяўся і, як аказалася, меў рацую

“Паслухай, Берташ, — спытала яна. — Ты ўчора нікуды не выходзі?”

“Не,” — сказаў я.

“Я хачу цябе папярэдзіць, каб ты быў асцярожны. Ты — белы і цябе тут нікто не ведае, а зна-чыць, ты — удвая чужынец”.

“Я наняўся на адпаведную працу, а не сядзець у гэтым флігельку і аб’ядцаць жанчыну, — аспрэчыў я з набітым ротам. — Дарэчы, вельмі смачна”.

Жанчыны, як я даўно заўважыў, заўсёды растаюць, калі хваліш прыгатаваную імі ежу. Але Мойра не звярнула на мой камплімент анікай увагі.

“Па-другое, — працягвала яна з рашучасцю, — ты не павінен прыдаваць значэння таму эпізоду паміж намі — там, у тваёй мансардзе ў Мегаполісе. Пэўна, я была ў шокавым стане. Я разбяруся з гэтым, а пакуль што свае сексуальныя праблемы вырашай сам”.

“А па-трэцяе?” — спытала я.

“Не криўдуй”.

Я падзякаваў за ежу і сказаў ёй, што не намераны губляць час дарэмна, і што павінен неадкладна заняцца тым, дзеля чаго мяне сюды запрасілі.

“Згоды. Зараз за табой зайдуць”.

Мойра пайшла да дзвярэй. Адкрытая парклёвая сукенка не хавала яе шырокіх, загарэлых плеч з ружовы�і плямамі месцамі

аблупіўшайся скурыв і стройныя ногі. Я ўспомніў тое, што адбылося паміж намі суткі назад: наўрад ці мне сустракалася калі-небудзь такая жанчына, — падумаў я, — нават мая былая каханка Эрыка з яе неардынарнай прыгажосцю тут пасавала. Чорт бы ўзяў таго мастака разам з ягоным храмам. Сябра ён гэтай жанчыне, ці нехта большы? А нябожчык Платон?

Але мае думкі ў гэтым рзыкоўым напрамку былі неўзабаве спынены. У дзверы пагрукалі, і на парозе з’явіўся Васка Петкавіч. Ён быў не адзін. З-за яго спіны высоўвалася хударлявая юнацкая постаць. Я запрасіў абодвух зайсці. Юнаку на выгляд можна было даць гадоў дваццаць—дваццаць два. Урэшце, потым я даведаўся, што не памыліўся. Белы. Высокі, каля ста восьмідзесяці пяці па метрычнай сістэме, падstryжаны пад машынку, з прыкметамі ранняга аб-лысення, што яго зусім не пасавала. Звалі яго Андруш, а прозвішча — Бейнарт.

Васка Петкавіч прадставіў Андруша як свайго цяперашняга памочніка і вучня і спытаў у мяне, ці гатовы я ісці з імі. Я адказаў становіча, хутка сабраўся, захапіўшы відэакамеру — менавіта яе зменшаны варыянт для ўточненых здымкаў, і мы выйшлі.

Спёка ўжо набірала моц. Вечер быў слабы, але дзьмумуў з боку звалак, якія там-сям гарэлі, і сму-родны дым адтуль часам непрыемна казытая мае лёгкія.

Там-сям людзі ўжо выходзілі з засмечаных баракаў, некаторыя з іх мачыліся праста ля дзвярэй. Рытмічна грукалі барабаны. Наперадзе я заўважыў некалькі постацей на самаробных самакатах. Яны даволі хутка рухаліся па дарозе, спрытна адштурхоўваючыся адной нагой ад зямлі. Самакат уяўляў сабой два жалезныя ці пластыковыя колцы, прымацаваныя да дошкі і высокі, пад рост чалавека, рулявы слупок.

“Мы маглі б, калі ўдасца, самі засняць тое, што адбываецца ў тым бараку, — парушыў маўчанне Васка Петкавіч, — але мы, з-за недахопу ведаў, не можам патлумачыць такія з’явы, да таго ж, нас тут часта бачаць, а вы свежы чалавек, так бы мовіць, чыноўнік, які інспектуе паселішча ў сувязі са смеццезабруджваннем. Вядома, гэта мана, але інакш мы не здолеем нічога зрабіць”.

“А як жа тады “жыць не па хлусні”?” — пакліў я.

Ён падумаў, уздыхнуў і прапанаваў:

“Што ж, скажам ім праўду”.

“Але яны спалохаюцца агалоскі”.

“Тады вырашым на месцы”.

“Дарэчы, — сказаў я, — тут у вас, па чутках, будуецца храм. Да

якой канфесіі належаць парафіяне, што будуць яго наведваць?"

"Новых храмаў тут ніхто не будзе. У наваколлях яшчэ захавалася шмат напаўразбураных ста-ражытных, заснаваных паўсюдна ў гэтых месцах некалькі дзесяцігоддзяў таму. Усходняя імперыя імкнулася такім чынам пашыраць сваю прастору, але сама пад націскам мігрантаў пераўтварылася ў сімбёз розных веравучэнняў — вы гэта ведаеце. Наш храм аднаўляецца на базе старога ангара, але ён наўрад ці будзе набліжаны да якой з канфесій. Ён будзе... Месцам для агульвання Ісціны — так мы бачым яго прызначэнне".

Я здзвівіўся, але не падаў выгляду.

"Мясцовыя ўлады як-небудзь выявілі сябе з гэтай прычыны?" — пацікавіўся я.

"Пакуль ідзе адсочка. Даволі вялая. Крыміナルным жа групоўкам наплываць на нейкі там храм. Вось каб мы пачалі ўсталёўваць бровар..."

"Людзі-цені" ненавідзяць праўду.

"А хіба "несвядомыя" самі ведаюць дакладна, хто яны? Як сапраўдным адрозніць несапраўдных, якім чынам? Адсутнічае ў іх самасвядомасць, ці яны рэальныя асобы? На іх жа няма адпаведнага знаку. Плямы там якой на скуры ці радзімкі. Можа вы — таксама "чалавек-цені", ці вось Андруш?.."

"Я — не цені", — паҳмурна аспрэчыў Андруш.

"Цяпер коратка пра сітуацыю, — змяніў тэму Васка Петковіч. — У адным з баракаў, ён, дарэчы, двухпавярховы, і верхні займае ўдава былога старшыні сельскагаспадарчага кааператыву — белая, гадоў сарака пяці, а ніжні — яе сваякі і работнікі з абслугі, пачаўся раптоўны вадаспад. Вада ў вялікай колькасці працякала з верхняга паверха, хоць у бараку няма водаправода, няма запасу вадкасці і даўно не было дажджу. Ваду спачатку збрісалі і пілі работнікі, але ўнізе раптам памерла адно немаўля, а затым — другое, усе напалохаліся і гэтую ваду піць перасталі. Да мяне дайшлі чуткі, што над дахам будынка часта бачаць агнявы слупок нібы ад зварачных работ, а ў вокнах з'явіліся круглыя дзіркі, праз якія ў пакоі заляталі камяні невялікіх памераў, да таго ж само варушыцца адзенне. Невядома яшчэ якія сюрпризы там адбудуцца. Калі ўсё гэта мы здолеем засняць, а гэта, на мой погляд, даволі круты палтэргейст, то атрымаем не толькі чарговы доказ, але і шанц няблага зарабіць".

"Спадзяюся, што так..."

* * *

Неўзабаве мы прыйшлі. Барак, на які паказаў Васка Петковіч, быў невялікі, але двухпавярховы, і першы паверх займала, як мне патлумачылі, група людзей, аўяднаных працай на гаспадынню, якая жыла зверху. Той-сёй з тых людзей сядзеў на лаўцы альбо заходзіў у дзвёры барака і зноў выходзіў адтуль. Сярод іх былі дзеци, падлеткі і дарослыя сталага веку: мулаты розных адценняў скуры, толькі старая бабуля — белая. Выглед ва ўсіх іх быў, як я зauważыў, даволі прыгнечаны.

Маладых мужчын і жанчын не было — як патлумачыла старая, яны пайшлі на працу.

Я падумаў і, апярэджаючы Васка Петковіча, прадставіўся як чыноўнік сістэмы ачысткі камунікацый і толькі сказаў, што прыйшоў да іх прыватна і з мэтай дапамагчы, бо, як я ведаю, у іх тут неспакойна. Вядома, калі яны не супраць.

Яны адразу пачалі пераглядвацца паміж сабой, скаваныя нерашучасцю і страхам, а потым старая начала гаварыць пра тое, што яны па меры сіл займаюцца працай, спраўна выплачваюць падаткі і ведаюць, што парушаць законы — дрэнна, але тут адзін з падлеткаў: неахайны мурын з пашкоджанай лішаем галавой, сплюнуй пад ногі і груба перабіў яе.

"Не плявузгай за ўсіх, баба".

"Дык вось, што мне рабіць, калі я ноччу не могу спаць на сваім ложку, а сяджу на вуліцы? Мне непамысна і жахліва, бо ў дому няянакш завялася погань. Што благога ў тым, што я згаджуся на нечую дапамогу? Ну, вось хоць бы і да вас", — дадала яна, хутаючыся, нягледзячы на спёку, у драны халат.

"Дык гэта вы тут гаспадыня?" — спытаў я.

"Гаспадыня жыве зверху. Падыміцеся да яе, калі вам няцяжка".

Мы ўтраіх падняліся на другі паверх па дашчатай лесвіцы, якая рыпела пад ногамі. Знізу адразу пачалася шумная сварка — пэўна, спрачаліся накшталт нас, а можа, і з якой іншай нагоды.

Над дзвярыма вісеў на дроціку вырваны са сцяны званок. Андруш націніў на яго, падтымліваючы адной рукой. Званок працаваў.

"Хто вы і што вам трэба?" — урэшце глуха спытаў з-за дзвярэй жаночы голас. Пэўна, нас разглядалі ў "вочка".

"Адчыніце! — узяў на сябе ініцыятыву Андруш. — Вам няма чаго баяцца: цяпер светла, і ўнізе поўна людзей. У нас да вас размова".

Дзвёры адчыніліся, але на шырыню ланцужка. Нас нейкі час разглядалі, але пасля, нарэшце, упусцілі ў вітальню.

Жанчына, якая дазволіла нам увайсці, была белая, ужо даволі сталага веку: ёй можна было даць гадоў сорак пяць—пяцьдзесят. Высокая, каровістая самка, але са слядамі былой прыгажосці, крыху атлусцелая, з круглым тварам, масіўнымі залатымі завушніцамі і пажадлівым ротам. Я адзначыў, што яна, нягледзячы на рапшучы выгляд, вельмі ўзнерваваная і разгубленая, што і адчуvalася. Звалі яе Адмета.

Пасля неабходных у такіх выпадках пррабачэння і тлумачэння спытаў, ці згодна яна, каб мы крыху панаіралі за тым, што адбываецца ў яе жытле і, па магчымасці, ёй дапамаглі?

Гаспадыня недаверліва агледзела нас.

Відавочна, яна вагалася, але, пралічыўши ўсе “за” і “супраць”, спытала:

“Я павінна нешта рабіць? Я бачу, што адбываецца ў доме, і не хачу звяртацца да мясцовых паліцыянтаў, бо здагадваюся, чым усё гэта можа скончыцца. Ва ўсякім разе не дабром. Так ці не?”

“Скажыце, ваш муж-нябожчык пакінуў вам вялікую гаспадарку?” — здалёк пацікавіўся Васка Петкавіч.

“Я спраўлялася. Але як цяпер — не ведаю”.

“Як даўно вы яго пахавалі?” — спытаў я.

“Ужо месяц. Ён выглядаў такім моцным, здаровым, і раптам злёт. Ён быў упэўнены, што яго атруцілі ці сурочылі”.

Я раптам адчуў, што размова рухаецца ў патрэбным мне напрамку.

“Па якім звычаі яго пахавалі?”

“Як у нас тут прынята: на могілках”.

“Ён сам так пажадаў?”

Але тут гаспадыня быццам сумелася.

“Як вам сказаць: ён не верыў у тое, што памрэ. Але аднойчы пачаў гаварыць абы-што — быц-цам, па звычаях продкаў, яго цела пасля смерці мы павінны ўжыць у ежу, а чэрал захаваць у доме. Я чула нібы ў некоторых паселішчах, дзе шмат перасяленцаў, такое адбываецца і цяпер, але ж я не дзікунка якая, і ніколі б не стала такое рабіць”.

“А ваши дзеці? Дзе яны?”

“Два сыны і дачка ўладкаваліся ў горадзе. Я нават баюся іх сюды запрашаць. Усё пачалося з того, што з даху палілася вада, хоць адкуль ёй там брацца, потым пачалі падаць каменні, біцца посуд. Чамусыці ўсё гэта ноччу. Хоць у апошні час здараецца і днём”.

“У вас на даху нешта зварвалі? — пацікавіўся Андруш. — Можа, трубы?”

“Вядома, не. Там і металічнага нічога няма”.

“І на гарышчы?”

“Таксама”.

Нейкі час я абдумваў пачутае, а потым спытаў:

“Скажыце, ад чаго, па-вашаму, памерлі дзеці паверхам ніжэй?”

“Інфекцыя. Яны, напэўна, паспыталі той самай вады, што сцякала ўніз па сценах і са столі”.

“Але ж іх столь — гэта ваша падлога. Можа, вы перакулі і якую ёмістасць?”

“Зірніце самі: у мяне яе няма”.

“Мы чулі, што адно дзіця лётала ў паветры. Гэта так?”

“Унук майёй сястры. Яе вы бачылі ўнізе”.

“Колькі год было таму ўнку? Ён што-небудзь расказваў?”

“Так. Але ў чатыры гады хіба ён што разумее? Быццам яго нехта трymаў у паветры. Казаў, што гуляў з нейкім бліскучым мячыкам. Ніхто іншы той мячык не бачыў”.

“Вы не супраць, што мы пакінем у вас на нач відэакамеру? — папрасіў я дазволу. — Яна незадаважная і здымаема нават у поўнай цэмры, калі задаць адпаведную праграму”.

Запанавала невялікая паўза.

Адмета падумала і згадзілася. Мы нейкі час пахадзілі па пакоях, але нічога не здаралася. Урэшце Васка Петкавіч пачаў развітвацца і мы сышлі ўніз.

“Дарэчы, — спытаў я напаследак гаспадыню, — у якім месцы пахаваны ваш муж?”

“На паўночных могілках, калі вам цікава. Там ёсць пліта, на якой выбіты надпіс: Тэафіл Слімак. Гэта і ёсць яго магіла, бо я пахавала яго па сваім звычаі”.

“Ну і што вы пра ўсё скажаце? — спытаў мяне Васка Петкавіч, калі мы зноў апынуліся на вуліцы. — Гэтая хрэнь цягне на доказ?”

“На маю думку, усё толькі пачынаецца, — сказаў я. — Ноччу мне давядзеца наведаць могілкі. І, верагодна, не адзін раз”.

“Калі вы не супраць, я з вамі”, — прапанаваў Андруш.

Я шчыра адказаў яму, што нават рады. Перспектыва хадзіць ноччу ў пошуках апошняга пры-станку Тэафіла Слімака аднаму не вельмі ўражвала. Урэшце, мы дамовіліся з Андрушам, што ён зойдзе да мяне ўвечары.

Між тым, блізілася да поўдня, і сонца ўжо бязлітасна вісела на блакітным, без адзінага воблачка, небе. Я спытаў Васка Петкавіча, як мне пабачыць той самы храм, які будзецца, ён паказаў мне туды дарогу, затым мы развіталіся, і я пайшоў адзін.

Слабы вецер даносіў са звалак смуродны дым, змешаны з пахам памыяў, якія вылівалі па баках вуліцы праста з баракаў. Насустрече мне часам крохылі напаўаголенія людзі, бачна было, што многія з іх паспелі ўжо ўжыць алкаголь. Я таксама скінуў кашулю, бо спёка становілася невы-носнай: па маіх разліках, у ценю было каля сарака градусаў па Цэльсію.

Як я ведаў, храм, альбо Месца для агучвання Ісціны, аднаўляўся на базе былога ангара, і там працавалі добраахвотнікі з мясцовага белага насельніцтва, і мастак, таксама з высланых, які падрадзіўся распісаць будынак з сярэдзіны, і пра якога недвухсэнсоўна паведаміла мне Мойра. Я раптам падумаў, што і юдой той храм менавіта, каб пабачыць свайго магчымага саперніка — у душы я ўжо вырашыў змагацца за гэтую жанчыну да апошняга. Урэшце, чаму бы і не? Былі ж мы з ёй межава блізкія, хіба не так? Я спадзяваўся, што калі мне ўдасца занатаваць доказ, даць яму адпаведныя матэрыялістычныя тлумачэнні і адзнаку, а я заўсёды быў далёкі ад усялякай містыкі, то на заробленыя гроши набуду сабе адпаведныя, стoadсцоткавыя дакументы і цалкам, магчыма, што здолею пераканаць Мойру з'ехаць са мной як мага далей ад гэтага змрочнага месца, хоць увесі цяперашні свет, як я з горыччу прызнаваўся сам сабе, хіба што ўсяго толькі суцэльнае дэградацыйнае платы.

Думкі мае перабіла чарнаскурая дзяўчына гадоў дванаццаці, якая рашуча заступіла мне шлях, папрасіўшы прыбайдзі на дозу. На ёй была толькі паркалёвая спадніца і аніякай бялізны вышэй каленяў. Кучаравыя валасы на ёй яйкападобнай галаве — вынік не зусім удалай дэфармацыі — былі коратка падстрыжаны і блішчэлі тлушчам.

Я стрымана адказаў, што не маю грошай, але яна раптам хіснулася да мяне і ашчаперыла абед-звёюма рукамі, шэпчуы на вуха, што гатовая хоць зараз заплаціць мне сваім целам.

Я адараў ад сябе яе рукі, ад дзяўчыны надта ж адчувальна несла сумесцю гарманаў з потам. З кішэні шортаваў я выцягнуў некалькі магнітных жэтонаў — рэшту, якую мне выдалі перадусім у краме, і аддаў ёй, каб адчапіцца — з баракаў ужо выглядавалі падазронага ablічча постаци.

Я збочыў два разы, як раіў мне Васка Петкавіч, а потым ужо і сам здалёк убачыў будынак храма ў свежых рыштаваннях — ён быў вышэйшы за баракі.

Зблізу гэта аказаўся ангар, пачаткова пабудаваны дзесяцьці прыкладна ў пачатку мінулага ста-годдзя, калі пасля ранейшых

вялікіх разбурэнняў, новае пакаленне пачало быццам апантана абнаўляць веру, не без каварства і тайных інтрыг, расшыраючы такім чынам адну этнапалітычную прастору і звужаючы аналагічную ў суседзяў. Храмы даўно перасталі быць апірышчам духу, меркаваў я, разглядаючы ангар. Нават пакаленне, захопленае вялікай камуна-бальшавіцкай мутацыяй, якое раўнавала цэрквы, касцёлы і сінагогі, было па-свойму больш сумленнае, чым тое, што прыйшло за ім. Разбурані храмы, таму што яны не ратавалі чалавека, а ён шукаў духоўнага ратавання, і не ў прывіднай будучыні, а менавіта цяпер, і не знаходзіў. І атрымаў, урэшце, сапраўднае рабства духу, бо рэлігія і не можа даць ратавання, бо таксама за-снаваная на мане, і ў ёй, на мой погляд, шукаюць хутчэй за ўсё сковішча ад суцэльнай бессэнсоўнасці жыцця. Таму ідэя мясцовых, яшчэ невядомых мне асоб, хутчэй за ўсё гэта быў такі ж самыя высланыя ў паселішча накшталт мяне, зрабіць храм Месцам для агучвання Ісціны, здавалася мне, на першы погляд, даволі слушнай. Урэште, храмы і павінны быць такімі месцамі, адкуль узаконеныя недатыкальнасцю людзі выказвалі б свае думкі, не зважаючы на магчымыя пакаранні з боку ўладаў.

Але, меркаваў я, разглядаючы ангар, якую ісціну думаюць авбяксціць людству мясцовыя змагары за свабоду духу? Бо ablічча праўды, як выказаўся калісці старажытны філосаф, грознае. Яна нешта страшнае, невыноснае і смяротнае. Так. Людзі ў сваёй большасці ненавідзяць яе.

На вонкавых рыштаваннях, нягледзячы на спёку, працавалі некалькі чалавек. Усе — белыя, з аблупленай ад сонца скурай на плячах, жылістыя і цягавітыя.

Я пашукаў вачыма ўваход у ангар і, асцярожна пераступаючы праз будаўнічы хлам пад нагамі, рушыў да яго, але раптам спыніўся.

На цаглянай сцяне будучага храма я ўбачыў наклеены аркушык паперы. Налепка называлася

“АБ ЦЕМРЫ”

У экстремальнай сітуацыі, калі частку сутак вас акаляе цемра, трэба ведаць і запомніць некалькі парад.

Першая: абзвядзіцесь зброяй.

Другая: не хадзіце ў адзіночку.

Трэцяя: ідзіце толькі сярэдзінай вуліцы, а не ў ценю дамоў ці паркану.

Чацвёртая: калі вы зойдзеце ў пад'езд, варта запаліць свято ці якім іншым спосабам высветліць прастору вакол вас — з дапамогай надалонніка, кішэннага ліхтарыка альбо запалкі.

Пятая: абыходзьце групы людзей: гэта, звычайна, тыя, хто пераступае закон.

Шостая: калі вас спынілі, будзьце готовыя, не марудзячы, ужыць зброю. Спакойна рэагуйце на агрэсію — калі ў вас будуць выяўлены малейшыя прыкметы страху, ведайце: гэта знак для на-паду менавіта на вас.

Сёмая: паводзьце сябе па прынцыпе драпежніка — абыходзьце моцнага і будзьце гранічна ас-цярожныя.

Восьмая: калі супраць вас ужыты гвалт, не вагайцеся, бо гэта смяротна небяспечна.

Дзевятая: не прасіце, бо лістасці ў цемры няма.

Дзесятая: памятайце пра спрадвечную нянавісць "недалюдзей" да тых, хто моцны разумам і ду-хам. Мана і хлусня найлепш адчуваюць сябе ў цемры, і калі ў вокнах не гарыць свято і яго не выпраменявае ніводны ліхтар, ведайце — нехта палюе і на вас.

Таўстыя, свежаабабітая бляхай дзвёры ангара былі прыадчынены, і я асцярожна ўвайшоў унутр.

Паміж раскіданых у беспарафку дошак, цэглы, бляшаных ёмістасцей і паўсюдных са старых жэрдак рыштаванняў, якія высліліся на некалькі метраў, да самай столі-купала, я ўбачыў дзве постаці. Адна з іх аказалася хударлявым падлеткам гадоў шаснаццаці. Ён кінуў свой занятак: насечку часткі сцяны для тынкоўкі, і, запытальна агледзеўшы мяне здалёк, падышоў бліжэй. Падлетак адчувальна кульгаў, але гэты фізічны недахоп, пэўна, психалагічна не меў на яго ўздзейння — ён трymаў сябе годна і глядзеў адкрыта і смела.

"Вы што-небудзь хацелі?" — тактоўна, але холадна, спытаў ён.

"Так. Пабачыць храм", — адказаў я.

"Пакуль тут ідуць работы — гэта непажадана".

"Можа стацца так, што я не дачакаюся заканчэння ваших работ, — заўважыў я стрымана, — бо я тут чалавек часовы, а мне б хацелася зірнуць на роспіс".

"А вы хто такі? Мы з настаўнікам вас не ведаем".

"А дзе твой настаўнік?" — спытаў я.

Падлетак павярнуўся і кіўнүй галавой у бок рыштаванняў.
"Ён працуе".

Мастак быў заняты адной са сцен. Столъ і астатнія, пэўна, ужо былі распісаныя, але што там выяўлена, я не бачыў: сцены былі шчыльна занавешаны прасцірадламі і старым армейскім брызентам.

Я падышоў бліжэй да рыштаванняў і павітаўся. Мастак павярнуўся тварам да мяне і праз не-працяглую паўзу адказаў. Ён быў высокі, за сто дзвяноста сантыметраў па метрычнай сістэме, падцягнуты, з аскетычным тварам, з якога цяпер скроў мяне цымяна і разам з тым насцярожана глядзелі блакітныя очы — такі іх колер сустракаецца апошнім часам надзвычай рэдка. Пака-мечаная вайсковая панама гожа сядзела на яго буйной галаве.

Я, вядома, зразумеў што ў гэтыя хвіліны ён быў далёка і ад мяне, і ад усяго, што яго акаляла, акрамя таго, над чым ён цяпер працаўаў.

Я яшчэ раз павітаўся і папрасіў пррабачэння, што адараў ад спраў.

"Мне бы хацелася пабачыць, што вы малюеце, — сказаў я. — Разумею, што гэта не зусім тактоўна з майго боку, але часам творцы з ахвотай дэмантруюць тое, што ўжо завершана. А ў вас тут амаль усё скончана."

"Хто вы? — холадна спытаў ён. — Я вас раней не бачыў".

Я адказаў, што прыбыў з горада і, верагодна, на кароткі тэрмін, хоць высланы з Мегаполіса назаўсёды, і што ён можа мне ў нейкай ступені верыць, бо я прыехаў разам з Мойрай. Ён жа ведае жанчыну з такім іменем?

"Я не дэмантрую незавершанае".

Напамін пра жанчыну, як я заўважыў, усё-такі крыху змякчыў яго негатыў. Тым не менш, ён быў непахісны ў сваім нежаданні адгарнуць брызент і нават загарадзіў спінай тое, што маляваў на сцяне ў гэтыя хвіліны. Урэшце, рэакцыя на ўварванне чужынца, а такім я і быў для яго, была мне нават сімпатычнай. Безумоўна, ён меў рацыю. Выдатна, — прамільгнула ў маёй галаве, — калі ён яшчэ выявіць на гэтых сценах нешта вартае, а ўнутранае пачуццё гаварыла мне, што я блізкі да ісціны, то выбар Мойры сваіх сяброў быў невыпадковы.

Між тым, нічога станоўчага мяне далей не чакала, бо вучань, які ўважліва сачыў за нашай раз-мовай, адразу зрабіў да мяне крок і нахабна патрабаваў:

“Ішлі б вы адсель падалей, дзядзька. Бачыце — мы сёння не прымаем”.

Я ўсміхнуўся, бо ніколькі цяпер не крыўдаваў на падлетка: ён мне таксама прыйшоўся па душы, і спытаў:

“Ці можна мне завітаць сюды па заканчэнні работ?”

“Вядома, — адказаў з рыштаванняў мастак, — сюды прыйдуць людзі. Мы адчынім дзвёры для ўсіх”.

“Я бы жадаў быць першым”, — не сунімаўся я.

“Няхай так, калі разумееце ў жывапісе”.

“Мяне завуць Берташ, — прадставіўся я і павярнуўся да выхаду. — Берташ Яновіч. А пра вас я чую. Вы — Юліус Гармата. Так?”

Ён згодна кіўнүү, праводзячы мяне па-ранейшаму насцярожаным позіркам.

5.

Я вярнуўся ў флігель, дзе пaeў эрзацтушонкі з ранейшых невялікіх запасаў. Спёка ўжо набрала сваю звыклую моц. Больш за ўсё мне хацелася б акунущца зараз у якую ваду, хоць ablіцца ха-лоднай з вядра, але ў бачку ля ўвахода, куды я зазірнуў, вады было хіба што на дне. Павінен быць дождж, пройдзе ж ён калі-небудзь, і ўжо тады мне ўдасца назбіраць вады, — думаў я, лежачы на канапе. Тут я непазбежна ўспомніў пра Мойру, пра свае недарэчныя і спонтанныя мары з'ехаць адсюль з ёй куды-небудзь, ну хоць, прыкладам, да тых месцаў, дзе цячэ рака ці спіць якое, няхай сабе і высыхаючае, возера, я ведаў, што такія месцы яшчэ тамсям засталіся, але адразу ўспомніў, што я ўжо нават не чыноўнік, і тым больш, не крыміналны дзялек, не запатрабаваны майстра, не прадстаўнік уладаў ці іх сілавых структур, я — ніхто, высланы за сто першы кіламетр, персона нон-грата, падпольны парапсіхолагаматар, а значыць, варожая грамадству асоба. Да таго ж, у мяне няма грошай. А самы малы дамок ля самага занядбанага возера-лужыны каштуе вялікай сумы, і не кожнаму там будзе дазволена жыць.

Закачаны ў Сеціва доказ прынясе такія-сякія грошы, але яго яшчэ трэба здабыць, прычым, захоўваючы шчыльную канспірацыю, бо з боку ўладаў, калі там даведаюцца, што я шукаю, сас-пее і настане немінучая расплата. Толькі вось як захаваць ўсё ў тайні? Гэта можна будзе зрабіць толькі тады, калі ахвяры аnamальшчыны самі не будуць зіцікаўлены ў зваротным: урэшце, на-вошта ім наклікаць на сябе яшчэ і другую бяду? Але тут ад іх залежыць

далёка не ўсё. Найбольш верагодна, што рэха ад падзеі у бараку ўдавы Слімак хутка выплюхнецца напаверх і да таго часу трэба паспець выкачаць усю інфармацыю, якая будзе тычыцца маёй справы, меркаваў я. У галаве ў мяне ўжо сферміравалася адпаведная версія накшталт таго, што шукаю ў тым злашчасным доме. Дарэчы, зноў паўтаруся, што я аніякі не містык і не акультыст, і веру ў адзінае навуковае тлумачэнне любой аномальнай з'явы, якой бы яна ні была загадкай і таямнічай. І навука магла б пайсці далёка наперад, каб не з'явілася нейкая невытлумачальная заслона, тупік, люстэрка, зазірнуць куды неверагодна складана, і да таго ж, на ўсё гэта было аб'яўлена табу.

Калі б яшчэ стагоддзе назад хто-небудзь аб'яўі, што ўжо зойтра наступіць час і можна будзе ў любую секунду звязацца па надалонніку вагой у пяцьдзесят грамаў з любым абанентам у любой частцы Зямлі і нават на Месяцы, і расказаў пра Сеціва, то яго б аб'яўлі вар'ятам. Але такі час наступіў, і чалавецтва кінулася ў космас, але тут яго і чакала першае вялікае расчараўванне, бо спадзяніні на тое, што вось-вось людзі дабяруцца да “далёкіх планет”, і больш таго, сустрэнуцца на іх з такімі ж гуманоідамі, аказаліся надзіва марнымі, а надзеі — пустым трывненнем, за якім хавалася нешта неакрэслена пагрозілае, і вось тады і з'явілася штучна справакаваная, даволе старая, але ў новай афарбоўцы, метафізічная мутацыя — вера ў магчымую і хуткую бес-смяротнасць. Разлажэнне грамадства, вядома, пачалося раней, з пачатку і асабліва з сярэдзіны мінулага стагоддзя. Менавіта тады, як ніколі, радзіме патрэбныя былі героі і спадзвіжнікі, а яна чамусьці ўпартая нараджала “штучнікаў”.

Але тут я зноў прымусіў сябе вярнуцца ў думках да канкрэтныі. Ужо сёння вечарам нам разам з Андрушам абавязкова будзе варта наведаць могілкі. Я адчуваў, што з вялікай дозай верагоднасці знаходжуся на правільным шляху і іду па следзе, як сабака па знаёмым яму паху.

Раптам у дзвёры пастукалі, і на парозе нечакана з'явілася Мойра. Я абраўдаўся, ўскочыў з ложка і адказаў на прывітанне.

Жанчына была ў паркалёвай сукенцы са шлейкамі на аголеных плячах. У руцэ яна трymала клунак, які паклала на стол.

“Твой абед”, — сказала яна.

“Няўпэўнены, што я зарабіў. Сёння ты дарэмна частуеш мяне, Мойра. Урэшце, я ўжо дагэтуль крыху пaeў і хачу, каб ты склала мне кампанію. Дарэчы, я купіў мінеральнай вады і віна. І я выцягнуў бутэльку і разліў віно ў пластыковыя шклянкі”.

“Што ж, — нечакана згадзілася яна і развязала клуначак, адкуль выцягнула ежу. — Можна, і так”.

“Ведаю, — сказаў я, — што ўсякая ежа дастаецца ў наш час даволі складана. Але я адпрацую як мае быць, не сумняйся”.

“Ты ўпэўнены? Хоць ежа тут ні пры чым”.

“Я іду па следзе”.

“Што ты выявіў у тым бараку?”

“Рана гаварыць. Час пакажа”.

Акно было адчынена, і мухі раз-пораз апантана мітусіліся і заляталі ў пакойчык, пэўна, адчуўшы пах ежы. Ненавіджу іх гудзенне. Хвалямі набягала гарачае, задушлівае паветра, а віно дадало гарачыні яшчэ больш.

“Паслухай, Берташ, — пасля паўзы спытала Мойра, — навошта ты хадзіў у будучы храм?”

“Абажаю храмы. Там заўсёды прахалода”.

“Праз суткі-другія цябе выявіць тут як незнамець-нелегала, і ты павінен будзеш далажыць цэн-зару, хто ты такі і за што цябе выселілі”.

“Намажу грым і сыду пад “негатыва”. На іх амаль не звяртаюць увагі”.

“На работе ў мяне пыталіся, з кім гэта я прыехала з горада. Пакуль адна, другая сяброўкі, але сам ведаеш...”

“І што ты адказала?” — спытала я з цікавасцю.

“Вымушана была сказаць”.

“Менавіта, што?”

“Што ты — мой жаніх”.

“Ты не зманіла, Мойра, — са шчырай надзеяй сказаў я. — Так яно і ёсць. Мы возьмем шлюб і будзем жыць каля якога-небудзь возера ці ракі. Калі я быў зусім малы, яшчэ да Непажаданых Падзеяй, бацькі аднойчы звазілі мяне далёка да адной ракі. Не да такой, вядома, стокавай канавы, якая цячэ ў вас у Эдэме, а да сапраўднай чыстай рэчкі. Туды пускалі за гроши. Яна ўтваралася з некалькіх крыніц і была малая, неглыбокая, але, клянуся табе, я бачыў у ёй рыбіну”.

“Так-так, і да таго часу мы станем бессмяротнымі, бо наша наўку — лепшая ў свеце. Ха-ха-ха. У нас будуць пластыкавыя тулавы, стальныя ногі і самыя чыстыя мазгі з былым фокусам свядомасці “Я”. Ха-ха”.

“Ты ведаеш, Мойра, — вырвалася ў мяне, — я б аддаў усю іх грэбаную бессмяротнасць за тое, каб праста нейкі час пажыць з

табой ля лесу, ці ля той жа ракі, займацца чым-небудзь, што мяне цікавіць, а потым састарыцца і памерці”.

Мойра змянілася ў твары.

“Замаўчы. Усё гэта пустое, і твае надзеі — таксама. Усё навокал — пустата. Хіба твае доказы не сцвярджаюць гэта?”

“Мы заробім гроши, купім неабходныя дакументы і з’едзем адсюль. Што тут такога, чаго нельга выканаць?”

“Не вырашай за мяне, Берташ”.

“Я прыехаў сюды толькі, каб быць побач з табой, Мойра. Я мала часу ведаю цябе, але я не ад-ступлюся”.

“Як ты напамінаеш свайго бацьку. Гэта твая катэгарычнасць... Калісьці многія ў нашай лабараторыі былі таемна закаханыя ў яго. Нягледзячы на ўзрост. А былы ён і цяперашні ты нават знешне падобныя. Мне вельмі смешна, калі я пабачыла цябе ў горадзе, загрыміраванага пад “каляровага”, ха-ха-ха”.

“Мастак, пра якога ты казала... Ён у цябе закаханы?”

“Я павінна падтрымліваць яго веру ў сябе і тое, што ён задумаў. Ён хоча распісаць храм па-новаму. Адлюстраваць на сценах адказ на тры асноўныя пытанні, якія калісьці ставіў, як ён кажа, перад сабой вялікі старожытны мастак Поль Гаген, але, быццам, так і не здолеў адказаць”.

“І што гэта за пытанні?”

“Хто мы, адкуль мы і куды мы ідзём”.

“Грандыёзна, — сказаў я. — Але ж... але ж гэта будзе не што іншае, як адказам на доказы. Мы з ім ідзём, такім чынам, адным шляхам”.

Ежа даўно знікла. Мойра сабрала са стала дзве разавыя пластыкавыя талеркі, але не выкінула ў сметніцу. Бутэлька з віном апусцела напалову, і ў яе калі-нікалі імкнуліся прасачыцца праз рэшткі мухі. Я закаркаваў яе, бо Мойра адмовілася дапіць са мною рэшткі. Віно было даволі нізкай якасці, я раней піў і лепших гатункаў, так што я яе разумеў.

Яна быццам зусім сабралася пайсці, але я затрымаў яе за руку, а потым абняў. Нашыя напаўаголеныя целы змежаваліся. Ад гэтага раптоўнага сутыкнення я імгненна адчуў моцнае жаданне блізкасці і скінуў з яе плеч шлейкі яе паркалёвай сукенкі, якая адразу апынулася на падлозе. Станіка на ёй не было, што я заўважыў і раней. Я дакрануўся да яе невялікіх, вострых грудзей і моўчкі пачаў іх лашчыць. Ад гэтага Мойра заплюшчыла вочы, дыханне яе пачасцілася, яна абхапіла мяне за шыю, і я аднёс яе на канапу.

Я не ведаў, колькі прайшло часу. Целы нашыя былі мокрыя ад поту. Мойра ціха стагнала, пакуль, урэшце, мы адначасова не дасягнулі задавальнення.

“Я не стрымала свайго слова, Берташ, — сказала яна праз некалькі хвілін і, гледзячы ў столь, скрушна пахістала галавой. — Пэўна, у мяне сапраўды да цябе сантымент. Я не ў захапленні ад сябе за гэта”.

Я адказаў ёй, што яна дарэмна камплексуе, бо, што датычыцца мяне, дык я ўвогуле закахаўся ў яе з першага погляду.

“Я не забылася пра Платона, і наўрад ці забудуся. Тое, што я кладуся с табой у ложак — неістотна. Я і сама не ведаю, навошта гэта раблю, пэўна, чалавек — не такая ўжо і дасканаласць, хутчэй — наадварот. Я — ва ўсялякім разе”.

Я прамаўчачаў на гэта. Дый што я мог адказаць?

“І потым, Юліус Гармата, — не супакойвалася яна. — Ён жа мой сябра. А я прывезла цябе з го-рада і пасяліла ў сваім жытле. Што я яму цяпер скажу? Няхай гэта псіхалагічная, але здрада”.

“Яму не да цябе, Мойра, — крывадушна запэўніў я ёй, — бо ён заняты справай усяго свайго жыцця”.

6.

Праз паўгадзіны Мойра пайшла. На кароткі час я заснуў.

Андрush зайшоў да мяне, як і абяцаў.

Сутонела. Дарога да могілак вяла праз дробныя сялянскія палеткі, на іх там-сям яшчэ завіхаліся згорбленыя постацы старых, якія, убачыўши нас, на хвіліну распрамляліся і праводзілі незнамцаў няўсямнымі, абыякавымі позіркамі. Часам хтонебудзь з іх, які аказваўся зблізу, вітаўся з намі і, пачуўши адказ, рагмана задаваў адно і тое ж пытанне: ці не ведаем мы, калі пойдзе дождж?

Следам цягнуліся кааператыўныя надзелы, створаныя па прынцыпе старожытных камуна-бальшавіцкіх калгасаў, пра што мне паспей ўжо расказаць Васка Петкавіч. На іх у гэты час было пуста, толькі цямнелі спаражнельныя каркасы быльых трактароў і камбайнай, з якіх больш дробныя дэталі даўно разабралі і здалі ў металалом. З раніцы, як я раней даведаўся, сюды пасылалі людзей з баракаў, якія ўручную апрацоўвалі мізэрныя пасевы.

Раптам я пачуў далёкія крыкі кавак і варон, што, нягледзячы на цемнату, ніяк не маглі супакоіцца, а паветра адчуваўльна напоўнілася смуродам.

“Звалка”, — патлумачыў мне Андрush.

Але ён мог бы і не тлумачыць. Як былы смяцяр, я адразу ацэніваў такія правалы ў экалагічным балансе, якія ў апошнія гады сталі катастрафічнымі. Звалкі садзейнічалі таму, што на іх расплоджваліся грызуны і насякомыя, якія стваралі небяспеку эпідэмій, але галоўная бяда была ў тым, што пры гарэнні смецца ў паветра выдзялялася шмат дыяксінаў, што імкліва скарачала колькасць здаровых людзей.

“Вядома, на ёй скідваюць адыходы не зусім з вашага паселішча?” — пацікавіўся я, бо ведаў з мінулай сваёй чыноўнічай дзейнасці сапраўдную падкладку існавання такіх месц.

“У асноўным, тут смецце з Мегаполіса, — згадзіўся Андрush і нават абурана сплюнуў, — яны прывозяць сюды ўсялякі хлам і харчовыя адыходы з наступленнем ночы, бо афіцыйна такое быццам забаронена, але на гэта даўно ніхто не звяртае ўвагі: будаўнічы хлам, часам гнілое мясо і рыбу, такія ж агуркі, капусту, памідоры, бывае, што нават сапсанавыя бананы і бульбу з багатых кварталаў”.

“Пэўна ж, тут селяцца не толькі птушкі, пацуکі і бадзячыя сабакі?” — спытаў я.

“Тут жывуць людзі, хутчэй — былыя, — паправіўся са зласлівай іроніяй Андрush. — Урэшце, самі пабачыце”.

Сапраўды, на звалцы там-сям гарэлі невялічкія вогнішчы, ля якіх варушыліся чалавечыя постацы. Зноў я ўбачыў, што іншыя з іх перасоўваліся на карачках. Дзіўнае відовішча неўзабаве чакала нас наперадзе. У наступаючай цемры з воклічамі мітусіліся ўзброеныя самаробнымі марлевымі сачкамі і дыёдавымі ліхатарыкамі людзі. Раз-пораз яны махалі сваімі прыладамі ў паветры, а потым нешта выцягвалі з сачкоў і засоўвалі ў торбачкі за поясам.

“Гэта паляўнічыя за жамярай, — патлумачыў на маё пытанне Андрush. — Тут, на звалцы, рас-плоджваецца яе вялікае мнóstva: жукі, конікі, усялякія саранчовыя, тлустыя мухі, мятлікі. Усё гэта ляціць на святло, ловіцца, а потым ідзе ў ежу”.

“Ядуць яшчэ што-небудзь?” — удақладніў я.

Андрush вытрымаў паўзу.

“Так. Пацукоў, бадзячых сабак і катоў, чарвякоў, лічынак: усё што ўтрымлівае бялок. Урэшце, для многіх прыходняў гэта іх старадаўнія і ўзаконеная ежа”.

Задушлівае паветра раптам данесла да нас гук працуючага матора, а потым удалечыні мы пабачылі абрысы вялікага фургона-самазвала, які заднім ходам зязджаў на звалку з дарогі.

Да гэтага фургона з усіх бакоў з крыкамі беглі турты падлеткаў. Чуёся жаночы віск.

Андруш відочна ўстрывожыўся.

“У вас ёсць зброя?” — спытаў ён.

“Так. Я захапіў з сабой рэвальвер”.

“Абмінем гэта месца. І хутчэй”.

“А ў чым справа?” — пацікавіўся я.

“Сёння якраз той самы дзень. Гэта прыбыў асобны фургон. На ім нелегальная прывозяць скары-станыя медыцынскія прэпараты з фармацеўтычных заводаў і бальніц Мегаполіса — усялякія пратэрмінаваныя лекі: таблеткі, бутэлечкі з рэшткамі спіртавых настояў, шпрыцы, нават часам скідваюць і ампутаваныя чалавечыя органы. За таблеткі, асобныя з якіх ці іх сумесь, што даюць, як тут кажуць, “падагрэў”, а таксама спіртавыя настоі і рэшткі наркатычных прэпаратоў, б'юцца часам насмерць, пасля чаго знаходзяць трупы. Тут жа яны і колюцца тымі ж скарыстанымі шпрыцамі”.

Але Андруш дарэмна турбаваўся, бо якраз у гэтыя хвіліны на нас не звярнулі ўвагі; у фургоне ўключылі кампрэсары, і смецце марудна папаўзло на зямлю. Да яго адразу, адпіхваючы адзін аднаго, кінуліся цёмныя постаці. У іх руках замільгацелі ліхтары.

* * *

Паўночныя могілкі, дзе да гэтага часу звыкла хавалі па хрысціянскім абрадзе, я вызначыў па некалькіх напаўзасохлыx бярозках, з цёмнымі плямамі вароніных гнёздаў. Я праверыў свой ліхтарык, партатыўную камеру для здымкаў у цемры і зірнуў на таймер надалонніка: стрэлкі паказвалі на адзінаццатую гадзіну.

“Андруш, — звярнуўся я да свайго добраахвотнага спадарожніка, — ты тут быў калі-небудзь ноччу?”

“Калі і буду, то, пэўна, ужо непрытомнікам”, — аджалтаваўся ён.

“Могілкі вялікія па плошчы?”

“Днём можна абысці хвілін за дваццаць, а вось як цяпер — не ведаю”.

“Будзем абыходзіць, — сказаў я. — Калі ўбачыш якое свячэнне ці нешта падобнае на агонь — адразу гавары мне”.

“Адкуль тут можа быць агонь?”

“Тут цяпер усё можа быць”.

Я ўключыў ліхтарык, але свяціў выключна пад ногі. Па сцежцы мы саступілі за паламаны плот, завалены смеццем і сухім галлём, і апінуліся на могілках. Нават у наступающей цемры я

паспей убачыць неверагодны беспарарадак, запусценне і дзікую неахайнасць, якія панавалі ў гэтым жур-ботным месцы. Калі вартасць народа, як кажуць, выяўляеца і на месцах яго пахавання, то па-бачанае тут ўражвала: частка магіл была кімсьці раскапаная і завалена смеццем, бязладна зама-цаваныя агароджы не давалі магчымасці прайсці, і ад таго сцяжынкі былі пратаптаныя па тых жа магілах, там-сям бялелі выкінутыя кімсьці бярцовыя чалавечыя косці.

“Глядзі па баках”, — папярэдзіў я Андруша.

“Можна размаўляць?” — шэптам спытаў ён мяне.

“Так. Хоць крычы”.

“Як я зразумеў, вы хочаце засняць на камеру прывід? — спытаў ён. — Тады навошта тут кры-чаць?”

“Ты памыляешся, але ўсё роўна знаходзішся блізка да ісціны, — адказаў я. — Нам трэба на ўсялякі выпадак знайсці магілу Тэафіла Слімака. Ты ведаеш дзе яна?”

“Ён жа быў не генералісімус і нават не старажытны поп-кумір накшталт Элвіса Прэслі, — не губляў пачуцця гумару Андруш. — Адкуль жа мне ведаць, дзе гніоць яго высакародныя косці. Тут жа даўно хаваюць, і без дазволу. Я чуў, што, каб закапаць свайго нябожчыка, часам выкоп-ваюць чужога.

“Якраз косці могуць і не гніці. Цалкам верагодна, калі нашы падазрэнні спраўдзяцца”.

“А вы не можаце штучна падганяць усё пад сваю асабістую і, магчыма, нават памылковую версію? — спытаў мяне мой няўрымслівы напарнік. — Што вы увогуле хочаце сказаць, пра што думаеце?”

“З якой прычыны цябе выслалі ў паселішча, Андруш? — пацікавіўся я ў сваю чаргу. — Ці гэта сакрэт?”

“Я, скажам так, усунніўся”.

“І дзесьці выказаў свае думкі дастаткова гучна. А штучнік занатаваў іх на дыктафон і данёс цэнзару”.

“Так”.

“Вось бачыш. Думкі заўсёды трэба хаваць, пакуль яны не ператворацца ў доказы. Апошняга “людзі-цені” баяцца больш за ўсё. А мы шукаем менавіта доказ, але гаварыць пра нешта яшчэ рана”.

Мы асцярожна рухаліся ў цемры. Толькі праменъ ад майго ліхтарыка асвятляў у нас пад ногамі беспарарадкова і, тым не менш, вельмі шчыльна размешчаныя магілы. На большасці з іх не было нічога, ці ляжала пліта альбо высіліся праста ўкапаныя ў зямлю

металічныя крыжы. Прайшло каля гадзіны. На небе я не заўважыў ні месяца, ні зорак. Толькі здалёк слабы ветрык данёс да мяне ледзь улоўны пах вільгаці. Хмары, падумаў я. Значыць, цалкам верагодна, што будзе дождж. Нашы пошуки, між тым, нічога не прынослі, хоць мы і абышлі ўсю тэрыторыю могілак. Magіл было зашмат, часам не прайсці, і я адчуваў сябе ніякавата. Мяркую, што і мой напарнік таксама.

“Што ж, — урэшце падсумаваў я, — калі так, то крочым дадому”.

Мы знайшлі знаёмую сцежку і павярнулі да выхаду. Андруш быў незадаволены, але стрымана памоўчаваў.

“Вы верыце ў магчымую бессмяротнасць?” — раптам спытаў ён.

“Людзі не хочуць жыць вечна. Яны проста не хочуць паміраць”, — адказаў я яму словамі старажытнага пісьменніка.

“А ў Бога верыце?”

“Каб у некага ці ў нешта верыць, трэба валодаць інфармацыяй — хоць якімі-небудзь ведамі. А іх, на жаль, у нас няма. Бог захоўвае інкогніта. Магчыма, павінна быць нейкая Першапрычына, але, мяркую, нам яе ніколі не спазнаць”.

“Але ж вы зараз разам са мной, збіраеце доказы нечага ірэальнага. Навошта яны вам?”

“Ну, па-першае, мы збіраем доказы ісціны, калі іх можна ахарактарызаваць простай мовай, а калі больш навукова — то найбольш верагодныя збоі працэсу пострэлітывісцкай касмалогіі. Цалкам, магчыма, што гэта суцельныя ілюзіі. А па-другое, і вы, і я хочам зняць рэальнную з'яву, каб даволі празаічна зарабіць грошай. Хіба не так?”

“Так, — згадзіўся Андруш. — Але не таму я навязаўся вам у напарнікі. Не падумайце, што з-за нейкіх грошай, якіх мне, дарэчы, ніхто не абяцаў. Мяне цікавіць вынік, да якога мы мусім прыйсці. Як кажуць — што там, за гэтым снегам?..”

“А пад гэтым снегам могуць хавацца не толькі кветкі, а і засвяціца нешта больш цікавае”, — падумаў я ўсlyх.

“Як вунь той стары бляшаны тазік, — з ноткай сарказму ў голасе паказаў рукой у бок Андруш, — што свеціца пад Месяцам”.

Я зірнуў у напрамку рукі майго маладога напарніка, а потым на неба. Месяца на ім не было.

Святло... Ля самой агароджы, ля выхаду. Яно нібы ішло з зямлі. Я спыніўся і ліхаманкова выцягнуў камеру, зрабіўшы Андрушу знак.

“Гэта не тазік”, — ціха шапнуў я яму.

У тазіках і вёдрах, як я ведаў, на магілы звычайна наслі чисты, жоўты пясок, які капалі з ям за агароджай. Тут было нешта іншае. Мы ціха рушылі ў той бок і падышлі ледзь не ўстыч. Я адразу ўключыў камеру. Над магільнімі плітамі ціха гарэў блакітны агонь, пераліваючыся халодным, туманным светлом, нібы ў мававай электрычнай лямпе. Ён паступова павялічваўся ў аб'ёме і наліваўся чырванню.

Я моўчкі здымаяў. Побач узбуджана дыхаў мне ў вуха Андруш.

Агонь, між тым, становіўся ўсё больш шчыльным і набыў неўзабаве форму шара, велічынёй якраз з невялікі тазік, толькі круглай, падобнай на мяч, формы. У прыкладна такіх памераў мячом, як я ведаў, яшчэ паўстагоддзя назад гулялі на вялізных стадыёнах.

“Скажыце, што гэта?” — узбуджана прашаптаў Андруш мне ў патыліцу.

“Потым. Падымі галінку і кінь у гэта. Толькі блізка не падыходзь”.

З-за маёй спіны ў шар паляцела сухая галінка, але прабіла агонь наскрэз, і мы пачулі, як яна з шоргатам ударылася ў цэментную пліту.

Я здымаяў. Па спіне ў мяне міжволі беглі мурашкі.

“Глядзіце!”

Агнявы шар паціху паплыў уверх, разбухаючы ў памерах, але яго не пускала ў вышыню даўгая, у некалькі метраў, белая гнуткая і даволі таўстая пупавіна. Раптам яна адарвалася ля самой асновы і, звіваючыся ў кольцы, паплыла за шарам. Ад таго пасыпаліся ў бакі іскры, і ён паступова пачаў сплываць на поўдзень, паволі павялічваючы, як я адзначыў, хуткасць.

Неўзабаве зданьё знікла. Я выключыў камеру і, пасвяціўшы ліхтарыкам на магільную пліту, падышоў бліжэй, нахіліўся і прачытаў усlyх:

“Тэафіл Слімак. 1996 — 2050”.

“Вышэйшы пілатаж, — па-ранейшаму шэптам выдыхнуў Андруш. — Мы знялі прывід?”

“Гэта не прывід”, — сказаў я.

“Тады — што?”

“Мяркую, вобраз, уяўленне”.

“Але ж мы бачылі яго ў выглядзе шара, маглі б нават запіхнуць у меж”.

“То-та і яно. Толькі хапаць гэта рукамі я б не раіў”.

Мы выбраліся за агароджу. Больш на могілках нам заставацца ўжо не было анікага сэнсу. Я чакаў, што Андруш пачне даймаць

мяне пытаннямі, але памыляўся, бо мой спадарожнік абачліва маўчаў. Тлумачыць жа яму ўсё, што я ведаў, было доўга, складана і не да месца. Да таго ж, я хацеў хутчэй дабраца дадому, і мяне цікавілі там дзве рэчы: па-першае, што, напрыклад, будзе адбывацца на працягу гэтай ночы ў пакоях удавы Тэафіла Слімака, а па-другое, занатаваныя на флэшку меркаванні майго бацькі па вампіралогіі — як збору сістэмных доказаў аргумента аб Сімуліцыі.

На зваротным шляху Андруш зноў прапанаваў мне аблінцуў звалку, але я не згадзіўся: не хаце-лася губляць час.

Там ужо ішло сапраўдане баліванне. Гарэлі вогнішчы, ля якіх сноўдалі цёмныя постаці. Ноч і фургон-самазвал з пратэрмінаванымі медыкаментамі, пэўна, толькі спрыялі інстынктам, што вырваліся на волю і якія так-сяк стрымліваліся святлом дня. З абодвух бакоў засмечанай дарогі, па якой мы ішлі ў напрамку да паселішча, чуліся чыесцьці гартаўных галасы, крыкі і воклічы. Віск жанчын часам рэзаў вушы.

“Такое ў нашым, а цяпер і вашым Эдэме, раз на два тыдні, — патлумачыў мне Андруш, — яны збіраюцца тут ужо з раніцы, чакаюць, пакуль з'явіцца машына з “падагрэвам” і адцягваюцца, як могуць. Часам, як развіднене, агенты мясцовай службы бяспекі знаходзяць трупы, але гэта здара-еца надзвычай рэдка”.

“Паспяваюць закопваць, ці хаваюць у смецце?”

“Не. Наколькі я ведаю, іх з'ядаюць. Тут шмат апусціўшыхся мігрантаў і іх дзяцей, якія ўспомнілі свае старыя звычай. Антрапафагія”.

“І наколькі многа тут мігрантаў?” — спытаў я.

“Як і па ўсёй Еўрабіі ці Чайнасі. Пэўна, як і ва ўсім астатнім свеце, але я там не бываў. Пра-цаваць яны тут, у нас, не жадаюць і ў асноўным усё трывмаецца на мясцовых белых аўтахтонах ды высланых сюды з мегаполісаў дэсідэнтах. Урэшце, і вас, як я разумею, не мінаваў той лёс. Так што — не здзіўляйцесь. Тут усё можа быць”.

“Я быў на вайнне і бачыў горшыя рэчы”, — прыслухоўваючыся, машынальна адказаў я. Мне раптам выразна пачулася сабачае скавытанне. Я спыніўся.

Цемра згусцілася і здавалася шчыльна сатканым аксамітам.

Неба яшчэ з вечара засцілалі хмары і на ім цяпер не назіралася аніводнай зоркі. Смярдзючы дым з іскрамі ад спальваемага на вогнішчах смецця забіваў лёгкія. Мы рушылі далей. Адно з вогнішчаў гарэла ля самай дарогі. Там быў людзі. Раптам адтуль

зноў данёсся сабачы віск. У ім чулася ўжо нейкая жаласная пакорлівасць лёсу.

“Не падыходзьце”, — папярэдзіў мяне Андруш, але я ўжо скіраваў у той бок.

На ўбітай у зямлю і сагнутай уверсе металічнай трубе двое мурынаў вешалі сабаку. Яшчэ адзін з даўгім нажом стаяў напагатове, пэўна, рыхтуючыся адразу зняць з яго скuru. Гэта, як я адзначыў, быў дэфармант. Побач завіхаліся некалькі зладзеяватых постацей, сярод якіх я заўважыў дзвюх напаўголых жанчын.

“Адпусці жывёліну!” — я схапіў за канец кабелю, а менавіта на ім вешалі сабаку — гэта, як я заўважыў, было яшчэ шчанё, і сарваў зашмарг з трубы.

На кароткае, у некалькі секунд, імгненне мурыны знерухомелі — узважвалі сітуацыю і велічыню небяспекі, якую ўяўлялі ім я і Андруш за маёй спінай. Пэўна, яны спачатку вырашылі, быццам мы хочам завалодаць іх законнай здабычай, але хутка ўцямілі, што гэта не так і што мы якраз тыя самыя, варожыя ім з безлічы быльых тысячагоддзяў, прадстаўнікі іншай расы, якія ў далёкім мінулым спрадвечна былі ім ворагамі і заўсёды адцяснялі іх на ўзбочыну жыцця, бо мелі больш развіты мозг і больш дасканалую рэакцыю на небяспеку, пакуль, урэшце, усё дзіўным чынам не перакулілася з непазбежнасцю лёсу, і цяпер настаў іх час. Ад інтуітыўнай свядомасці гэтага поклічу мінулага іх лютасць выбухнула неадкладна: дэфармант, які быў з нажом, кінуўся на мяне; падбадзёрваючы яго, жанчыны істэрыйна закрычалі, вышчарыўшы гнілыя зубы, адна з іх выхапіла з вогнішча галавешку і саўганула ёй у мой бок, але ёй перашкаджалі дастаць мяне яе ж напарнікі, якія па гэтым своеасаблівым сігнале таксама кінуліся на мяне. Сабака з віскам упаў пад ногі, дэфармант паслізуўся аб яго, і я ўдарыў яго пяткай нагі ў твар, адначасова выхапіўшы рэвальвер. Ззаду пачуўся перасцерагальны вокліч Андруша — я зразумеў, што напалі і на яго. Не марудзячы, я пачаў страліць. Пад ногі мне рухнула бліскучае ад поту чорнае цела, астатнія адразу кінуліся па баках, разбягаючыся у ратавальнью цемру.

Я зірнуў уніз: мёртвы дэфармант, так і не выпусціўшы з рукі нож, ляжаў на зямлі, пакрытай слоем спрасаванага смецця. Куля трапіла яму ў лоб і выйшла з патыліцы.

“Цяпер преч адсюль, — Андруш усхалявана цягнуў мяне за руку. — На гукі стрэлаў могуць прыехаць і агенты эсбэ. Нам варта спяшацца”.

“Забяры сабаку!” — загадаў я яму.

Андруш падняў шчанё на рукі. Мы рушилі, але я раптам спыніўся.

“Трэба закапаць цела”, — запознена прапанаваў я.

“Яшчэ чаго! — абурыўся Андруш. — Дый ён да раніцы не даляжыць, іду на заклад”.

“Ты думаеш?” — спытаў я, здагадваючыся, у чым справа.

“Упэўнены. Яны вернуцца, паклічуць іншых, засмажаць і з’ядуць яго, пакуль яшчэ ўёплы”.

* * *

Прыкладна праз гадзіну мы дабраліся да паселішча. Новы Эдэм збольшага ужо спаў.

На развілку Андруш апусціў шчанё на зямлю.

“Цяпер, — сказаў ён, — паглядзім, за кім яго Бог пашле”.

Шчанё ледзь бачным камяком круцілася ля нашых ног.

“Гэта яшчэ як?” — не адразу зразумеў я.

“Разыдземся. Нам усё роўна ў розныя бакі. Паглядзім, за кім гэтые ваўкадаў пабяжыць. Спадзяюся, што за мной”.

Але шчанё, пакруціўшыся і нейкі час жаласна паскавытаўшы, чамусьці аддало перавагу мне.

Таймер паказваў ужо каля дзвюх ночы, калі я, урэшце, апінуўся ў сябе ў флігелі. Шчанё дзелавіта ўбегла ў пакой следам за мной, агледзелася і пачало радасна павіскаваць. Пры святле я разгледзеў яго. Гэта была сучка месяцаў трох-четырох ад нараджэння, з падпалінамі шэрата колеру, з шырокай грудкай, таўстымі лапамі і белай “зорачкай” на пысцы.

На стале я ўбачыў тэрмас і накрытую двумя рушнікамі каструлю з яшчэ ўёплай ежай — кашай з касерваванай эрзацтушонкай. Побач ляжаў аркушык ад Мойры з чатырма словамі — рэмінісценцыяй рэплікі з нейкай старажытнай п’есы: “ПАЕШ І ПОМНІ ПРА МЯНЕ”.

Можа, упершыню за ўжо мінулы ліхаманкавы дзень я абрадаваўся як дзіця, і, нягледзячы на свой узбуджаны стан, з прагнасцю накінуўся на ежу. Спаць я не мог, а пакарміў сабаку. Потым я падключыў свой ноўтбук, уставіў у сістэму флэшку і, перад тым, як прагледзецаць, што мяне цікавіла, прылёг на некалькіх хвілін на канапу. Шчанё ужо наелася і, крыху паскавытаўшы, вы-брала сабе месца і заснула. Я нейкі час думаў пра тое, што недзе ў цемры ляціць зараз, ці ужо прыляцеў, да сваіх родных “цмок”, якога я бачыў тут учора ноччу і сёння назіраў за яго невера-годным абуджэннем на могілках, ляціць, не разумеючы (а можа, і мэтанакіравана разумеючы?), што, каб прадоўжыць сваё

псеўдажыццё, ён адбярэ яго ў сваякоў, а потым я думаў пра тое, што вось, вайны быццам няма, а я адзначыў свой прыезд у Эдэм тым, што забіў чалавека. Але, ці быў ён чалавекам? Хіба можна назваць людзьмі тых апушчэнцаў і агрэсіўных дэградантаў?

Мне па-ранейшаму зусім не хацелася спаць. Нервы, думаў я, звыкла ўваходзячы ў Сеціва. Я пачаў наўгад выісвечваць курсорам тое-сёе са шматлікіх занатовак з галіны парапсіхалогіі, якой бацька калісьці ўдзяляў вялікую ўвагу. Урэшце, думалася мне, я б таксама хацеў сур’ёзна заняцца якой-небудзь з парапавуковых галін, і не па-аматарску, як цяпер ці раней, а па-сапраўднаму, не ашчаджуочы часам. Што трэба для так званага шчасця? Зусім нямнога: любімы занятак, надзеіны чалавек побач — у майм выпадку каханая жанчына і, вядома, душэўны спакой.

Каб не сурочыць, я не стаў правяраць, што запісалася на камеру на магіле Слімака, а звярнуўся да запісаў бацькі.

7.

З распрацовак Нікаса Яновіча.

“...Класічнае апісанне ўпыра дае старажытны ліцвінскі літаратар Максім Гарэцкі ў сваім першым зборніку апавяданняў “Рунь”, які выйшаў у Вільні ў “друкарні пана Марціна Кухты” ўтысяча дзесяцьцю чатырнаццатым годзе.

Дзед Яхім вязе на станцыю студэнта Архіпа, якому расказвае:

“Як быў я маладзей, ішоў я раз апоўначы каля могілак, а была там свежая магіла: надоечы пан войт памёр. Даўся ён, гэты войт, пры жыцці людзюхнам. Жорсткі чалавек быў, нікому не дараўаў, няхай ужо свят ляжыць. І паміраў доўга і страшна, памерці ніяк не мог, мучыўся дужа. Іду, значыцца, я сабе з качарэжкаю, адганяю думкі аб нябожчыку, а яны так і лезуць. Не гляджу туды, дзе гэта магіла, а нехта як падбівае: “Зірні, зірні, што тата?” Ня ўцерпіў я, скасіў вочы: зірк! Аж на магільцы, над насыпам — белы, як у тумані, чэловек стаіць, бытцым той на пана войта паходж, да яго ў падобі. Закалацілася ў мяне сэрца, ногі занямелі, валакуся, як нежывы, дыхаць дайжэ баюся. А тое дрыжыць-дрыжыць, трасеца, як во паветрэ, калі ў пагодны дзень сонечны; толькі яко белае, быц папера. Ня

ведаю, як я ўжо да хаты давалокся, белых валасоў, праўда заўтра знайшоў, хварэў ці мала, хадзіў, як у воглумі... Траплялася гэткае бачыць і другім...".

Я нейкі час сядзеў над гэтым занатаваным бацькам наўным і шчырым тэкстам. Не магло быць і гаворкі, што такі аповед мог для забаўкі прыдумаць неадукаваны селянін і расказаць яго будучаму пісьменніку дзвесце год таму, бо аналагічныя, як кропля на кроплю падобныя апісанні, сустракаюцца ў шматлікія крыніцах. Асабліва шмат іх у васемнаццатым, дзевятнаццатым стагоддзях — час, калі ў Еўропе адбыўся грандыёзны збой у Праграме: нечуваная эпідэмія вампірызму.

І менавіта падобнае на такое я назіраў у асобнай з'яве гадзіну назад разам са сведкай — Анд-рушам.

Я вярнуўся да тэкstu.

"Кальмэ — гэты няўрымслівы даследчык усяго нязведенага і, у прыватнасці, вампірызму, звярнуўся з лістом да свайго знаёмага, які служыў у Сербіі, у свіце герцага Карла-Аляксандра Віртэмбергскага з просьбай даслаць яму з гэтай нагоды праўдзівыя паказанні. Яго карэспандэнт у адказ расказаў яму пра самы свежы выпадак. У вёсцы паблізу Белграда аб'явіўся ўпыр, які пачаў нішчыць сваякоў. Аўтар адзначыў, што той нападае на сваіх братоў, дзяцей, пляменнікаў, унукаў. Улісце знаёмы афіцэр расказаў далей, што гэты ўпыр памёр ужо некалькі год таму і з таго часу сістэматычна знішчае сваіх блізкіх родзічаў. Герцаг Віртэмбергскі адразу сабраў у тую вёску цэлую камісію для таго, каб даследаваць усё на месцы. У яе склад увайшли вучоныя, лекары, багасловы і шмат вайскоўцаў. Суправаджаў камісію атрад грэнадзёрай.

Як толькі прыбылі на месца, камісія пачала апытаць мясцовых жыхароў. Усе яны ў адзін голас паказалі, што ўпыр лютуе ўжо даўно і паспей вынішчыць большую частку сваякоў: трох пляменнікаў, брата, а цяпер нападае на пляменніцу, прыгожую маладую дзяўчыну, да якой з'яўляўся два разы па начах. Тая ўжо настолькі саслабела, што яе смерці чакалі з хвіліны на хвіліну. Камісія ў

поўным складзе, якую суправаджаў вялікі намоўп сялян, з надыходам ночы скіравала на могілкі, дзе мясцовыя жыхары, не марудзячы, паказалі на магілу падазронага, які быў пахаваны трох гады таму. Над магілай усе бачылі агенчыкі ці свято, быццам гарэла лямпа. Магілу раскапалі, адкрылі труну. Нябожчык ляжаў у ёй як жывы і здаровы чалавек, як "кожны з нас пры гэтым прысутных", казаў у сваім лісце карэспандэнт абата Кальмэ. Валасы на галаве і на целе, пазногі, зубы, напаўадкрытыя вочы трymаліся моцна на сваіх месцах, сэрца білася. Труп быў выцягнуты з труны. У ім было заўважана некаторое скарчаненне, але ўсё ж рукі, ногі былі гнуткія, цэлыя і непашкоджаныя, як у жывога; на целе пры аглядзе не знайшлі ніякіх слядоў разлажэння. Паклаўшы труп на зямлю, яго працялі наскрэб наспраць сэрца жалезным шкворнем — пры гэтым упыр страшна ўзвыў. З раны пацякла белая вадкасць, змешаная з кры-вёю. Непрыемнага паху не было. Потым трупу адсеклі галаву, кінулі назад, у магілу, і засыпалі вапнай. Пасля таго дзяўчына, пляменніца ўпыра, пачала хутка папраўляцца. Яна таксама была агледжана лекарамі. Але на яе целе, акрамя сіняватай плямкі, нічога не знайшлі. У канцы ліста той жа афіцэр паведамляе Кальмэ, што сведкамі ўсяго гэтага, акрамя камісіі і мясцовага насељніцтва, былі шматлікія паважаныя белградскія грамадзяне, а ўсіх відавочцаў было тысячата чалавек".

Далей бацька спасылаўся на старажытнага даследчыка і ўфолага Скота Карапеса, дакладней, на яго здагадкі і дапушчэнні пра тое, што такая ці падобная энергетычная субстанцыя можа "перапраграмоўвацца кімсъці ў невядомых мэтах і "паўторна выкарыстоўваць" нябожчыкаў. Хутчэй за ўсё, меркаваў бацька, тут вылучалася нейкая энергетычная састаўляючая, якой у выпадку неабходнасці можна было даць іншае цела (кланіраванае ці проста штучнае?).

Было ўжо даволі позна, і, згадаўшы, што хутка пачне світаць, я выключыў камп'ютар і падумаў пра тое, што, магчыма, зараз запісвае замаскіраваная мной камера ў пакоях удавы Адметы

Слімак, і што ўсё ж варта было пра ўсё гэта ёй раствумачыць і папярэдне давесці: пра небяспеку, пра "цмока", але вырашыў ісці туды заўтра з раніцы, каб мяне, не без падставы, не прынёлі за апантанага. Дый ці зразумее яна тое, што я здолею ёй сказаць?

Ноччу, бліжэй да раніцы, пайшоў дождж. Мяне разбудзілі ма-ланка і гром. Нягледзячы на неве-рагоднае жаданне зноў заснуць, я дысцыплінавана ўскочыў з канапы і выйшаў на падворак. Дождж быў цёплы і спорны. Са стрэх адразу дружна пацякло і я пачаў падстаўляць пад ваду ўсялякі пустыя ёмістасці, якія знаходзіў на падворку і па дарозе, забягаючы ў флігель. Урэшце, мокры, але задаволены, я вярнуўся ў свой пакойчык і заснуў з пачуццём выкананага абавязку.

* * *

З раніцы зноў выпаўзла бязлітаснае сонца. На блакітным небе не было бачна аніводнай хмаркі. Шчанюк прачніўся, пэўна, разам са мной, бо адразу падбег да майго ложка, падаў голас і завіляў хвастом. Я выцягнуў са сметніцы дзве скарыстаныя талеркі, якія раней прыносіла к абеду Мойра, апаласнуў іх і паставіў ля ўваходу. У адну я наліў свежай вады, а ў другую нашкраб крыху кашы. Жывёліна адразу пачала есці.

Таймер на майм надалонніку паказваў восьмую гадзіну. Спаць далей не выпадала. Я апрануўся ў шорты і тэніску і з нецярпеннем падключыў на прагляд камеру, якой здымаяў на могілках учора ноччу.

Усё атрымалася. З хваляваннем я зноў назіраў, як разгараецца над магільнай плітой агенчык, як ён пераўтвараецца ў шар з пупавінай, адрываецца ад зямлі і, распырскаючы іскры, ляціць у паветры. Удача! Частка, і вельмі важная і істотная, будучага доказу была ў моіх руках.

У гэтых час другая камера, памерам у звычайны гузік, пэўна ж працавала ў дому Адметы Слімак, і я вельмі спадзіваўся, што і там мяне чакае шмат цікавага. Але тут я абвальна ўспомніў пра ўчарашнюю сутычку на звалцы, пра тое, што забіў дэфарманта, і мяне ахапіла пачуццё трывогі. Урэшце, думаў я, супакойваючы сябе, такое здараецца не кожны дзень і, увогуле, што я павінен быў рабіць у той ситуацыі? Падставіць пад нож жывот? А Андруш?

Я зрабіў сабе сняданак з таго, што знайшоў у пакоі, і працягваў думаць пра тое, што я раблю тут, у Новым Эдэме, правільна я дзеянічаю ці не? Урэшце, з майго, хоць і невялікага, ваеннага

вопыту я разумеў: калі чалавек недастаткова жорсткі — ён праста не выжывае. Так — забіваць заўсёды не прыносіць задавальнення, мне, у прыватнасці, бо я не належжаў да тых трох працэнтаў людзей, якія адчуваюць ад гэтага пэўную асалоду, але іншым разам такое неабходна. І потым я даўно прыйшоў да высновы, што калі лёсам каму і выпадае шчасце, то для такіх, як я, яго просто няма. Дык, ці ёсць сэнс спяшацца? Не да той жа прывіднай бессмяротнасці, пра якую балбочуць штодня шматлікія дзяржаўныя клапы? І веру ў якую штодня ўкараняюць праз СМІ ў нашыя мазгі нейралінгвісты?

Раптам шchanё ў мяне пад нагамі завурчэла і падало голас. На парозе з'явілася знаёмая постаць Мойры. Шchanё падкацілася ёй пад ногі і зноў завурчэла.

"Берташ! Ты не адзін?"

Я ўсміхнуўся і сказаў:

"Бачыш, Мойра, я набыў табе падарунак".

Яна відавочна абрарадавалася і ўзяла шchanё на руکі.

"Не жартуеш, Берташ? Дзе ты яго прыдбаў?"

Я крыху сумеўся з адказам.

"Яно сама прыйшло. Не ведаю — адкуль".

"А што, калі ў яго блохі? Трэба яго памыць".

"Вось і зрабі гэта сама, Мойра. Я ноччу назбіраў многа вады".

Мойра апусціла шchanё на падлогу.

"Як яго зваць?" — спытала яна.

"Яе. Бачыш — гэта сучка. А імя прыдумаеш. Табе вырашаць".

Мойра пацікавілася, як і наколькі ўдала працягваюцца мае пошуки, і што я бачыў у бараку, дзе жыве Адмета Слімак са сваякамі.

"Пакуль што нічога. Але я зараз туды іду", — адказаў я.

Якраз у гэту хвіліну мой надалоннік засігналіў. Шchanё незадаволена адскочыла ўбок. Я ўбачыў на дысплеі Васка Петкавіча, які сказаў, што калі я яшчэ не ў дарозе, то ён зойдзе да мяне разам з Андрушам.

Мойра пайшла. Ужо ў дзвярах яна папярэдзіла мяне, што заўтра вымушана быць на працы, дзе пакуль што яе падмяняла сяброўка, дык ежу я буду гатаваць сам, а браць прадукты ў лядоўні, якую я знайду ў яе пакоі. А сёння яна пакідае мне тое-сёе, і яна кіўнула на клунак. Мне было ніякавата ўвесь час браць у яе ежу, але пакуль што я не ведаў спосабу, як у бліжэйшы момант зарабіць на гэта гроши. Але ж, меркаваў я, часам даводзілася бываць у значна горшым становішчы, і цяпер таксама здолею знайсці выйсце.

Першае, чым пацікавіліся мае мясцовыя сябры, калі праз некалькі хвілін ужо былі ў мяне, — гэта, ці атрымалася запісаць учарашияне здарэнне на могілках.

Я паказаў ім запіс. Андруш быў у захапленні, але я чакаў, што скажа Васка Петкавіч.

“Кожны чалавек мае арганізаваную хвалевую функцыю, а хваля чалавека вельмі на яго падобная — па форме такая ж, — задумліва сказаў ён. — Аднойчы, — адзначыў далей Петкавіч, — мы фатографавалі на Ваганькаўскіх могілках у Чайнароці атрымалі наступнае: на пупавіне, на вышыні прыкладна калія трох метраў, вісела неадарваная матрыца ў выглядзе чалавека, які вылучаў свято. Гэта была настолькі жудасная з'ява, што мы спужаліся і прыпынілі работы. Пупавіна ідзе з-пад зямлі, свеціцца, і над ёй боўтаецца над магілай нешта ў выглядзе чалавека”.

“Чаму ж тады над кожным месцам пахавання, над кожнай магілай няма такой хвалі, а назіраеца яна толькі ў выключных выпадках?” — быццам аспрэчваў я лагічна.

Васка Петкавіч падумаў і паціснуў плячыма.

“Мне не хапае ведаў, — сумленна прызнаўся ён, — бо я ўвесь час апускаю нейкае важнае звяно, без якога губляеца лагічна сувязь. А што скажаце вы?”

Я адказаў яму, што яго напамін пра Матрыцу — гэта ўжо крок да ісціны, але справа тут глыбей, і ці не супраць яны перад тым, як ісці ў дом Адметы Слімак, прагледзець невялічкі фрагмент з бацькавых распрацовак, які я ім зараз і прадэманструю. Пасля чаго я падключиў свой камп’ютар і ўставіў у сістэмны блок флэшку.

З распрацовак Нікаса Яновіча.

“У канцы мінулага і пачатку гэтага стагоддзя, калі масава распаўсюдзілася пошасць і сатанізм, стала запатрабаваная і тэма вампірызму. Але навуковага даследавання гэтай з'явы не вялося, а ў наш час яна ўвогуле была забаронена. Вера ў вампіраў тлумачылася прымхамі невукаў, якія эксгуміравалі трупы. Справа была ў тым, што сама з'ява вампірызму — адзін з найбольш яскравых доказаў таго, што мы жывёём у Сімуляцыі, а не з'яўляемся базавай цывілізацыяй, што адразу ўзненавідзелі прыўладнія структуры грамадства, а менавіта “людзі-цені”.

Зусім нядайна, пры маім непасрэдным узделе, у

Сеціва быў скінуты сюжэт свежага вампірызму ў адной з мясцовых вёсак, тайна зняты на плёнку. Вось ён:

(Голос за кадрам: на календары па Юльянскім стылі дзве тысячы трыццаць трэці год. Сёння 20 сакавіка. Куды ідуць гэтыя людзі, якіх вы бачыце на экране? А справа ў тым, што яны ідуць заліваць бетонам дзве магілы, з якіх суткі раней яны выцягнулі дзве труны, ускрылі іх і знайшли там жывых, з чырвонымі тварамі, нават тлустых і ўкоромненых упыроў, якія былі паходаваныя ча-тыры і тры месяцы назад.

Голос селяніна: Я узяў вілы і вось так, з размаху, працяў яго пад сэрца. Ён ускрыкнуў і зарой, але хутка суціх. У трупе было поўна крыві. Мы адсеклі яму галаву і зноў кінулі назад, у магілу, пасля чаго закапалі. Некаторыя гаварылі, што трэба намазацца той кровёй ці зямлёй з магілы, і тады “п'яўкі” не зачэпіць іх. Яны так і казалі: “п'яўкі”.)

Сумная панарама вясковага наваколля. Дарога, якая вядзе да мясцовых могілак, патанае ў брудных адыходах і смеці. Па дарозе паныла рухаюцца некалькі постацей сялян з рыдлёнкамі ў руках. Тарахціць матор невялічкага трактара, у прычэпе якога мяшкі з цементам.

Могілкі. Сяляне ўручную замешваюць раствор і цягнуць на магілу, агароджаную апалубкай з дошак. Апалубка даволі высокая — калі метра. Менавіта такай таўшчыні будзе слой бетону над адной і другой магіламі.

Яны працуюць, але нібы з аглядкай, часта спыняюцца і размаўляюць. Бачна, што гэтае месца выклікае ў іх сапраўдныя жах.

Мужчына сталага веку, але яшчэ цягавіты і не зняслены працай, расказвае, як ён забіваў упыра, якога перадусім выцягнулі з труны.

Слой бетону расце. Людзі працуюць. З трактарнага прычэпа на плячах прыносяць новыя мяшкі з цементам і жвірам, засыпаюць у бляшаныя начвы і заліваюць вадой. Селянін бярэ ў руки вілы і зноў паказвае, як ён забіваў нябожчыка. Людзі паглядваюць на неба, бо сонца хіліцца да заходу, а ім

трэба скончыць сваю працу да наступлення цемры. Яны ўсё яшэ пад уладай страху, які дзейнічае на іх неверагодна мачней, але тлумачэння яму яны не могуць даць, дый яго пакуль што і няма”.

“Дык вы сцвярджаеце, што мы ноччу бачылі з’яўленне ўпыра і занатавалі гэта камерай?” — спытаў Андруш.

“Так. Мы бачылі “п’яўку”.

“Але ж фізічна мы назіралі хіба што нейкі агенчык у форме шара. Я палкай нават працяў яго нас克разь”.

“Магчыма, гэта і было нешта накшталт Матрыцы. Мы заспелі “п’яўку” да яго, так бы мовіць, матэрыялізацыі”.

“Вы хочаце сказаць, што ўпыр ноччу нейкім чынам тэлепартаваўся да сваякоў, каб там матэрыялізавацца, і што менавіта гэта цяпер выклікае ў бараку палтэргейст?” — спытаў мяне Васка Петкавіч.

“Вы ўжо і самі ўсё сказалі, — падсумаваў я. — Ды палтэргейстам, пэўна, не абмяжуецца. У доме ўжо двое дзяцей раптоўна сканалі. Вы ж толькі што бачылі фрагмент стужкі, якая была заснятая каля пятнаццаці год таму. Вампірызм не памірае”.

Мы выйшлі на вуліцу і скіравалі ў бок дома, дзе жыла Адмета Слімак. Не хачу сказаць, што я гарэй нецярпеннем, але па тварах маіх спадарожнікаў бачыў, як ім самім карціць высветліць ўсё і зведаць доўгачаканае тлумачэнне. Толькі вось апошняга ім ніхто, і я ўтым ліку, не мог даць, бо сцяна паміж ведамі і няведаннем можа стаяць неабмежвана доўга, нават заўсёды, думаў я. Мяне ж больш за ўсё цікавіла зараз тое, як хутчэй сабраць неабходны матэрыял, згрупаваць яго ў выглядзе доказу і прадаць, калі ўдасца, у Сеціва, а потым, як я і марыў, набыць дакументы і з’ехааць адсюль назаўсёды разам з Мойрай. І хутчэй.

Па дарозе мы больш маўчалі. Дождж, які прайшоў ноччу, крыху асвяжыў паветра, але не настолькі, што ім можна было лёгка дыхаць. Абапал вуліцы звыкла грувасцілася смецце і стаялі ў лужах памыі, ад якіх пад сонцам падымалася смярдзючая пара, а з вокнаў баракаў выглядавалі незадаволеныя, пахмурныя твары ўсіх колераў скурь.

Яны суправаджалі нас нахабнымі заўвагамі па-свойму, а за спінамі, я быў упэўнены, рабілі пагрозлівыя жэсты. Я падумаў пра рэвалвер.

“Вы ноччу забілі чалавека”, — звяртючыся да мяне, сказаў напаўголос Васка Петкавіч, быццам адгадаўшы мае думкі.

“Гэта была самаабарона”.

“Даю вам веры. Андруш мне ўсё расказаў. Але хачу вас папярэдзіць, што дэфарманты маглі запомніць ваш знешні выгляд, а яны выключна жорсткія і помслівыя. Іх тут усе баяцца”.

“Так, я ўсё ўлічу”.

“І памятайце пра штучнікаў і службы бяспекі”.

“Няўжо быў час, калі штучнікаў увогуле не было?” — спытаў, ні да кога не звяртючыся, Андруш і сплюнуў сабе пад ногі.

“Не думаю, — сказаў я, нечакана ўспомніўшы пра дзённік фрэйліны Арнгейм. Мяркую, “людзі-цені” не з’яўліся з неба, а існавалі побач з іншымі заўсёды”.

* * *

У бараку, дзе жыла ўдова нябожчыка Слімака, яе сваякі і сваякі яе былога мужа, нас сустрэлі, як і раней, дастаткова насырэжана. Як высветлілася з нашага апытання, анамальныя з’явы тут не перапыняліся. У вокны, пакідаючы круглыя, роўныя дзіркі, што само па сабе было вельмі дзіёна і невытлумачальная, уляцела некалькі камянёў. На першым паверсе завісалі ў паветры прадметы посуду: талеркі, лыжкі, самі выкручваліся і лёталі электрычныя пробкі, падала на падлогу, але не разбівалася(!), люстэрка: адным словам, раскручваўся ў сваёй загадкавай няўмольнасці тыповы палтэргейст. Ён, верагодна, і быў бы тыповым, каб не раптоўна памерлыя дзеци.

Я ўключыў сваю камеру на аўтаматычны рэжым, і мы ўвайшлі ў пакоі. Тут было брудна, валяўся розны хлам, а на сталах — аб’едкі, над якімі апантана гудзелі мухі. Мяне перасмыкнула.

“Гаспадыня дома?” — спытаў я аднаго з яе пляменнікаў.

Той моўчкі тыцніў пальцам у столь, даючы зразумець, што ўдова знаходзіцца ў сябе, на другім паверсе.

Мы падняліся наверх, і Андруш пагрукаў у дзвёры. Яны даволі доўга не адчыняліся, пакуль, урэшце, мы пачулі Адмету Слімак, якая дрыжачым голасам цікавілася, хто гэта мусіць яе бачыць. Я стрымана паведаміў, нагадаўшы ёй пра ўчарашні візіт. Неўзабаве дзвёры адчыніліся. Удава нябожчыка спалохана агледзела нас і адступіла ў бок, каб мы прайшлі. Я машынальна адзначаў, што выглядала яна, у парыўнанні з першай нашай сустрэчай, значна горш. Твар быў бледны як сала, пад вачыма чорныя цені, рукі дробна трэсліся. Яна нават запамятаўала запрасіць нас сесці, што мне было з рукі, бо я працягваў здымачь.

“Скажыце, Адмета, — спытаў я тактоўна, — у вас тут ноччу ўсё было спакойна?”

Яна кіўнула, хутаючыся ў халат што здзіўляла, бо ў пакоі стаяла спёка, і я ёй больш не верыў.

“І ў вас тут нічога не падала з паліц, не лётала ў паветры?” — пацікавіўся і Васка Петкавіч.

“Гаварыце праўду, — націнуш я, — бо інакш усё можа здарыцца, вы разумееце? Усё!”

“Я яго баюся”, — толькі і сказала яна.

“Каго — яго?” — пытанне Андруша засталося без адказу.

“Не хочаце гаварыць — няхай так, — я спытаў у яе дазволу і адклейў ад сцяны па-над столлю здымачны мікраблок камеры, які замацаваў там учора. — Зараз, тым не менш, пабачым разам, каго вы баіцесь”.

Я ўставіў мікраблок на ўзнаўленне ў надалоннік, наблізіў да вачэй і пstryкнуў джойстыкам.

“Пачакайце! — перапыніла мяне Адмета. — Няхай вашыя сябры выйдуць, бо я хачу сказаць нешта важнае толькі вам аднаму”.

Я пацінуш плячыма.

“Мы пакуль што параспыталяем там унізе”, — з гэтymі словамі Васка Петкавіч тактоўна выйшаў за дзверы, а за ім незадаволена рушыў следам і Андруш.

“Вы бачылі мужа-нябожчку тут, у вашым пакоі, хіба не так?” — спытаў я.

“Так”, — праз паўзу прызналася яна.

“Вы з ім размаўлялі?”

“Не. Ён сказаў усяго некалькі слоў, хутчэй, прамармытаў, я нават не здолела зразумець пра што. Я вельмі спалохалася і, пэўна, была ў шокавым стане”.

“Ён што-небудзь рабіў?”

“Спачатку я ўбачыла свяцло. Там, за акном, якое было адчынена. А потым ён і з'явіўся, быццам праз акно”.

Увесь гэты час, пакуль мы так размаўлялі, я адным вокам сачыў за дысплеем надалонніка. На ім я бачыў у пакоі Адмету, але, акрамя яе, нікога. Пуста.

“І што?”

“Ён сеў за стол і пачаў усё на ім аглядаць, перасунув талеркі. Потым устаў і пасунуўся да мяне”.

“Як ён выглядаў? Ён быў голы?”

“Апрануты ў касцюм, але неяк быццам у змятае і не па сезоне. Ну, які ў такую спёку касцюм? А выглядаў — у яго быў такі позірк,

быццам у п’янага ці наркамана. Зрэнкі звужаны да кропкі, а бялкі як крэйда. І ён не міргаў. Ні разу. Я страціла прытомнасць”.

На дысплеі я ўбачыў, як крэсла само падымаецца ў паветра і апускаецца ўсуць ч да стала, а талеркі на апошнім перамяшчаюцца, затым адна з іх падае на падлогу, але не разбіваецца.

“Што было потым?” — спытаў я.

“Калі я апрытомнела, ён ляжаў побач, і ён абдымаў мяне”.
“!?”

“Я закрычала, і тады ён устаў і выйшаў за дзверы”.

“Яго хто-небудзь бачыў, акрамя вас?”

“Не. Я пыталася. Унізе толькі казалі, што па пакоях поўзала нешта ў выглядзе белага слупа, нібы з пары. Там зноў усё лётала, і яны выбеглі на падворак, дзе і сядзелі, пакуль не развіднела”.

Я прыгледзеўся, і тут сапраўды ўбачыў на дысплеі нешта падобнае на слупок дыму, што рухаўся ў пакоі, і саму Адмету, якая ўціскалася ў кут, закрываючыся рукамі. Калі, падумаў я, гэта перанесці з надалонніка на вялікі экран, то цалкам верагодна, што я выяўлю там значна больш. Але ўсё наступнае я адклаў на потым, бо цяпер мне трэба было неяк разгаварыць няшчасную ўдаву.

“Скажыце, — спытаў я, — ад якой хваробы днімі памерлі дзеци ўнізе?”

“Ніхто не ведае. А вы, можа, думаецце, што гэта неяк супольна з прывідам мужа, які з'явіўся ў доме?”

“Упэўнены. Вы таксама ў небяспечы”.

Адмета нервова заварушыла рукамі, а твар яе зблізіў яшчэ больш, нягледзячы на спёку.

“Няхай. Я заўтра ж..., не, сёння з'еду адсюль у іншы дом. Зараз жа пачну збірацца”.

Але я расчарараваў яе.

“Нават, калі вы апрынечся ў Амерыцы, мяркую, ён і там вас знойдзе. Хіба што вас высадзяць на Месяцы — але і там... я не ўпэўнены. Вось толькі, калі вылеціце за межы Сонечнай сістэмы. Тады, магчыма, “п'яўка” павінна пакінуць вас у спакоі”.

Яна ўстряпянулася.

“Як вы сказаў? “П'яўка”? Ён п'е кроў?”

“Не. Тут, верагодна, іншая справа”.

“Што ж мне рабіць? Я нічога не разумею”.

“Ёсць толькі адзін спосаб. Яго ўжывалі продкі, бо раней такія з'явы былі масавымі”.

“Падкажыце мне. Вы, я бачу, вопытны чалавек. Я заплачу вам”.

Я крыху памарудзіў, але вырашыў сказаць ёй усё, як ёсць.

“Патрэбна эксгумацыя цела вашага мужа. І неадкладна. Звярніцеся да ўлад і вазьміце дазвол. Найміце людзей, якія за гроши здолеюць гэта здзейсніць”.

“І што мне рабіць з тым целам? Мне ніколі не было так страшна!”

“Мяркую, яго трэба знішчыць. Ён жа хацеў, дарэчы, каб з ім пасля смерці паступілі па звычаях яго продкаў?”

“Ужыць у ежу?” — Адмета адхіснулася з выразам жаху на твары.

“Труп трэба праста спаліць”.

“Але ж... улады. Яны могуць не зразумець. Мяне арыштуюць і я апынуся ў вар'ятні ці ў лагеры”.

“Дарэчы, — папрасіў я, ужо ідучы да дзвярэй, — калі вы пойдзеце да ўлад, не кажыце там, што я тут нешта здымай на камеру. Лепш увогуле ні слова пра мяне”.

“І вы больш не прыйдзеце?” — з надзеяй спытала Адмета, сутаргава соўгаючы рукамі. Выглядала яна зусім дрэнна, зноў адзначыў я, і сказаў:

“Мяркую, што мы хутка пабачымся. Я зайду да вас позна ўвечары. Лепш, на мой погляд, заўтра”.

І я развітаўся з ёй, зноў паабяцаўшы, што вярнуся.

Унізе мяне чакалі Васка Петкавіч з Андрушам. Іх абкружылі ўзрушаныя дамачадцы, хто лісліва, а той-сёй і нахабна патрабуючы, калі не дапамогі, то хоць бы тлумачэнняў. Але мы рашуча выйшлі на вуліцу і скіравалі назад па дарозе.

Андруш паведаміў мне, што за той час, пакуль знаходзіліся ў доме, яны нічога вартага не пабачылі, хіба што абрынулася долу шафа, але гэта магло быць і натуральна, ды адзін з пляменнікаў Адметы крычаў, што ў яго прапалі гроши, якія тут жа знайшліся на падворку. Проста ляжалі на зямлі. Пэўна, ён іх згубіў, хоць ён сцвярджаў, што хаваў іх у шуфлядзе.

Васка Петкавіч пацікавіўся ў мяне, ці сапраўды паказаў што-небудзь замацаваны ў пакой ўдавы “клоп”. Але я сказаў, што нешта сцвярджаць пакуль што рана і дадаў толькі, што жыццё многіх тутэйшых дамачадцаў у небяспечы, паабяцаўшы сваім спадарожнікам аблеркаваць з імі ўсё гэта пазней.

Я развітаўся з імі і пайшоў далей адзін, паглыбіўшыся ў думкі. Ці з'явіцца ноччу зноў тая самая “п'яўка”, ад падобнай да якой, нават працяўшы віламі і адсекшы галаву, сяляне яшчэ адгароджваліся і бетонам — настолькі моцны жах апанаўваў людзьмі?

Абат Кальмэ ў сваіх даследаваннях адзначаў класічнымі краінамі вампірызму вобласць Карпатай — Угоршчыну, Букавіну,

Галіцію, Сілезію. Яго думкі, дарэчы, супадаюць з меркаваннямі наступных даследчыкаў, якія паведамлялі пра нечуваную эпідэмію вампірызму, ахапіўшую ў васеннаццатым стагоддзі Балканы, Турцыю, шматлікія єўрапейскія краіны, а таксама паўднёва-заходнюю частку Расіі, Польшчу, Украіну і Беларусь: тэрыторыю былога Вялікага Княства Літоўскага. Характэрна тое, што старжытны аўтар знакамітага рамана “Граф Дракула” Брэм Стокер таксама пераносіў яго дзеянне ў Карпаты — на “межы” трох абласцей: Трансільваніі, Малдові і Букавіны. Стокер, вядома, пісаў рамантываванае, разбаўленое робленым жахам глупства, але геаграфічна быў даволі дакладны. Урэшце, у яго час ён наўрад ці мог напісаць нешта больш аргументаванае навукова і наблізіцца да той ступені ведаў, на якой цяпер знаходзіміся мы, але ж і мы, мяркую, толькі падышлі ўсутьч да той мяжы, за якой цалкам, магчыма, хаваецца, як я казаў раней, найвялікшае для нас ўзрушэнне, але і гэта можа так і застацца гіпотэзай, не больш. Толькі шматлікія доказы хіба што здолеюць высветліць для нас ісціну.

Сонца ўжо завісла на бясхмарным, блакітным небе, і бязлітасная спёка набывала моц. Чамусьці я скіраваў у бок плошчы, дзе зноў нейкі час назіраў за брудным, з пісягамі на сценах, будынкам муніцыпалітэта. З апошняга нікто не выходзіў і не заходзіў. На бетоннай стэле Дошкі гонару кандыдатаў на бессмяротнасць я пабачыў чарговую налепку.

“АБ ПРОСТЫХ ЛЮДЗЯХ”

У сваёй большасці прости чалавек, як выказаўся старжытны пісьменнік “пляўка не варты, а Бога злопае”, што не аднойчы даказана гістарычна. Але пакуль да Бога яму не дабраца, ён за-нятвы пошукамі і наступнымі знішчэннем сваёй жа эліты, якая, наадварот, у лепшых традыцыях гуманізму, ледзь не істэрычна ўзносіць свайго далакопа на працягу апошніх стагоддзяў. Ты вялікі, ты магутны, ты соль зямлі, аж заходзіцца яна.

Як вынік, надышлі часы, калі на відазмененага раба, як і на цёмнаскурага ці гомасексуаліста, нельга сказаць анічога ганебнага, хоць яны іншым разам таго і заслугоўвалі, што памазахісцку адлюстравалі прадстаўнікі літаратуры і мастацтва мінулага стагоддзя і асабліва сучаснасці. Прости чалавек

пераўтварыўся ў анёла. Некаторыя народы сталі анёлападобнымі.

Але вось харэктэрны прыклад, зафіксаваны яшчэ два стагоддзі таму. Па катастрофе пасажырскага лайнера “Тытанік”, які паўтара стагоддзя таму патануў з некалькімі тысячамі чалавек на борце, усе пасажары першага класа выратавалі сваіх жанчын і дзяцей. Больш таго, некалькі мільянероў уступілі свае месцы ў шлюпках жанчынам з трэцяга класа, а самі загінулі. Пасажыры другога класа — захавалі восемдзесят адсоткаў сваіх жанчын і дзяцей. Большасць жа жанчын і дзяцей тых, хто плыў трэцім класам, загінулі, бо мацнейшыя павыкідвалі іх за борт, каб выратавацца самім. Аналагічных прыкладаў мноства.

Якімі б ні былі нашыя погляды на цывілізацыю і культуру, — папярэджвае нас старажытны філосаф, — ёсьць нешта першаступеннае, з чым нельга не лічыцца, — анамалія ў асобе масавага чалавека.

Прага да разбурэння, знішчэння тых, хто вышэй за яго, і, урэшце, самазнішчэння яскрава выявілася ў “простага чалавека” ў перыяд так званых “рэвалюцый”, асабліва камуна-бальшавіцкай, наступствы якой праз паўтара стагоддзя быццам знешне непрыкметна, але прывялі нас да апакаліптычных падзеяў і гібелі Атлантычнай цывілізацыі”.

8.

Ад плошчы я пайшоў бруднымі бакавымі вуліцамі, заваленымі смеццем і чалавечымі адыходамі. Частка з тых людзей, што тут пражывала, пэўна, была занята на працы, а пад сонцам, што бязлітасна вісела проста над галавой, тунькаліся іх дзецы ўсіх узростаў, большасцю цёмнаскурый, многія з пукатымі, адвіслымі ад паразітаў жыватамі. “Дай, дай!” — раз-пораз прасіў хотнебудзь з іх, працягваючы да мяне руку, а то і нахабна хапаючы за кашулю. Потым на мяне зварнула ўвагу купка падлеткаў абодвух полаў, яўна прыблітнёных. Гэтых трэба было засцерагацца, і я са спазненнем успомніў, што па-ранейшаму хаджу без зброі. Да мяне наблізілася парачка: жаўтаскурый, азіяцкага этнаташу

хлапец і белая дзяўчына з лялечным тварыкам, цыгарэтай у роце і пасмамі сальных валасоў на галаве — але намеры ў іх яўна былі пазбаўленыя якой агрэсіі. І сапраўды, яны сходу, без якіх намёкаў і іншасказанняў прapanавалі мне, вядома, за гроши, і калі я гэтага пажадаю, партнёршу для сексзабавы, маладую, нават зусім маладую. Выслушаўшы маю адмову, яны яшчэ нейкі час настойвалі, але хутка адступілі, незадаволена брыдкасловячы, бо якраз па вуліцы рухаўся падрапаны паліцэйскі джып. Абагнаўшы мяне, ён спыніўся наперадзе — там сабраліся нейкія напаўголыя постасці. Як я даведаўся, пад раніцу кагосьці з мясцовых зарэзалі, і толькі па абедзі да іх прыехалі разбірацца.

Пэўна, так было і будзе заўсёды, думаў я, варушачы ў памяці старонкі прачытаных мною ста-ражытных кніг. У адных з іх жыццё яўна рамантыванае і трохі ўпрыгожанае, у іншых, такіх, напрыклад, як злашчасны дзённік фрэйліны Арнгейм, на якім я засыпаўся, — адлюстроўвае не-прыкрытую праўду. Я ўспомніў своеасабліва непахісны пункт гледжання гэтага дзіця заходненеурапейскай цывілізацыі, кінутага лёсам у “краіну гарэлкі, крыві і бруду”, краіну, якая праз стагоддзі сыграе фатальную ролю ў занядзе шматлікіх народаў, у тым ліку і таго, да якога належай і я. “У асамблеях і палацах танчылі, — расказвала фрэйліна Арнгейм, — а побач на шастах гнілі, паступова парахнеючы, галовы пакараных, і іх можна было бачыць з вокнаў. На царавых баліяннях жаўнеры разносілі гарэлку ў чанах, і тамтэйшыя баярыні і княгіні напіваліся ўпоравень з мужчынамі. Знатныя дамы ў плясках задзіралі прыполы і лаяліся мацерна і непатрэбна...”

Раздумваючы над рознымі сімуляцыйнымі сцэнарамі, бацька, спасылаючыся на даследчыкаў мінулага стагоддзя, гаварыў з гэтай нагоды пра этычныя пярэчанні, якія маглі ўзнікнуць супраць стварэння сімуляцый. Гэта, меркаваў ён, пярэчанне меншай каштоўнасці: жыццё ў сімуляцыі горш за жыццё ў реальнасці; пярэчанне супраць падману — сімуляцыі не павінны стварацца, паколькі яны непазбежна звязаны з масавым падманам; эгайстичнае разуменне: сімуляцыі павінны быць забаронены цывілізацыяй, каб гарантаваць, што яна сама не знаходзіцца ў сімуляцыі.

Але ўсе гэтыя пярэчанні абавіраюцца на нашу мараль, а яна таксама мутабельная, думаў я. Ці жывём мы ў поўнасцю дэтэрміністкім свеце, у доказнай базавай цывілізацыі? Бо яшчэ больш складана даведацца пра нешта акрэсленае адносна апошняй, калі мы самі не з’яўляемся такой. Няма абсолютна ніякіх

навуковых сведчанняў, якія б сцвярджалі ці адмаўлялі гіпотэзу аб сімуляцыі. Так, няма. Хіба мурашка можа даведацца пра існаванне акіянаў, Месяца, планет, ча-лавека, ў рэшце-рэшт? Адзінае, што застаецца вартым на нашым шляху да ведаў, — гэта ўсё тыя ж шматлікія доказы. Калі чалавек узнік сам па сабе ці быў штучна створаны, усё роўна ён заслугоўвае адзінага — таго, каб жыць не па хлусні, а ведаць ісціну, якой бы яна ні была.

Так, — меркаваў я, па дарозе назад, да дому, — і гэты шлях ведаў не пакідае нам выбару, бо трэба ісці па ім да канца. Хто-небудзь можа спытаць мяне ці маіх аднадумцаў: што з таго, калі доказаў назбіраецца дастатковая шмат, і праўда будзе агучана на ўсіх плошчах і скрыжаваннях? Па-першае, праўду адразу аб'явяць маной, па-другое, свядомасць недастатковая прасімуляваных — гэта значыць "людзей-ценяў", магчыма, увогуле заблакіраваная ад падобных узрушэнняў, а па-трэцяе, калі большасць людзей сапраўды канчаткова ўпэўніцца ў tym, што наша Светабудова — гэта віртуальная рэальнасць (што ўпэўніцца — для мяне малаверагодна), сімуляцыя будзе спынена, магчыма, сцёртая імгненна, як камп'ютарны файл, і мы нават нічога не адчуем і не зразумеем. І каму мы тады сунем у нос нашу славутую бесмяротнасць? Але, хутчэй за ўсё, — думаў я, — мы увогуле кінутыя на волю лёсу, можа, нават больш — забытыя і непатрэбныя нікому. Інакш, чаму маўчаць, калі яны ёсць, Богі? Ну, далі б які знак, зачэпку, намёк. А замест гэтага тысячагодзямі толькі маўчанне.

* * *

У майфлігельку было прыбрана. На стале я адразу ўбачыў аркушык паперы з почыркам Мойры і прачытаў:

"Барбі накормлена".

Якая яшчэ Барбі? Хто гэта? — прамільгнула ў маёй галаве, але шчанюк выкаціўся мне пад ногі і незадаволена забурчэў: дакараў, што застаўся адзін. Значыць, Барбі, падумаў я, ну, няхай сабе і так.

Я падключыўся да Сеціва і ўставіў у сістэмны блок флэшку з бацькавай навуковай, а калі больш дакладна, калянавуковай спадчыны. Праз некалькі хвілін пошуку я знайшоў тое, што мне было трэба.

Дык вось, да слова, анатомія з'явы, якая не адно стагоддзе нядобра ўражвала людзей, выклікаючы ў іх сваёй незразумеласцю і невытлумачальнасцю некантралюемы жах.

"Па невядомых прычынах асобны чалавек, хутчэй за ўсё мужчына, але і жанчына таксама па-чынае слабець, марнець і, урэшце, як кажуць у народзе, пруцяне. Яго аглядаюць, прызнаюць памерлым і хаваюць на могілках. Тут адразу ўзнікае пытанне: чалавек сапраўды памёр ці апынуўся ў летаргічным сне ці коме? Калі гэта вампірская кома, то праз нейкі час над магілай нябожчыка назіраецца блакітнае ці больш яркае, чырвонае светло, іншым разам у выглядзе пары, якая контурамі можа нагадваць постасць чалавека. Дасягнуўши неабходнай ступені канцэнтрацыі, гэтае "п'яўка", лятун, ці як казалі ў нашай краіне, цмок — ляціць да свайго былога жытла і там спачатку з'яўляецца ў выглядзе прывіда, светлавога шара, калі-нікілі чагосьці пухнатага, а потым, пэўна, забіраючы ў жывых сваякоў энергію, матэрыялізуецца поўнасцю. Свяяк ж "п'яўкі", у большасці выпадкаў спачатку дзеци, пачынаюць чахнуць і неўзабве паміраюць. Паколькі з'ява гэтая ў народзе вядомая (па Еўропе ў XVIII стагоддзі практикілася сапраўдная эідэмія вампірызму), то магілу ўскрываюць і бачаць у ёй жывога і здаровага — кроў з малаком — вампіра, які, дарэчы, ляжыць у лужыне крыві, працінаюць яму сэрца (пры гэтым часта вампір стоне і раве), а потым адразаюць галаву ці ўсяго спальваюць. Больш гэтая "п'яўка" наяве не з'яўляецца, народ, як заўсёды, на ўсё забываеца, пакуль зноў не здаряеца нешта падобнае."

Аглавядальнік лічыў, што вампірызм — адзін з класічных доказаў нашага існавання ў Вялікай Сімуляцыі. Чаму гінуць ахвяры спонтаннага ці, наадварот, мэтаскіраванага візіту "п'яўкі" да сваіх родных? Чаму ў сваёй труне ўпыр літаральна плавае ў крыві? Ён п'е кроў? Не. Упыр хутчэй за ўсё напрамую спажывае праз Матрыцу ці яшчэ як, мінуючы складаныя ланцугі натуральных прыродных працэсаў, "софт" вады (а чалавек — гэта ў асноўным вада) у рамках тэорыі аб інфармацыйнай структуры свету. Пры вампірскім кантакце ўпыр не капіруе нешта на свой "софт" вады, а здымае з "софта" вады ахвяры інфармацыйныя даныя, якія забяспечваюць яму жыццё. Цела ж любога чалавека і кроў — гэта перш за ўсё інфармацыя.

Прасцей кажучы, гэтыя даныя ўключаюць у сябе і інфармацыю пра тое, што, напрыклад, і калі з'яла ахвяра. Адпаведна законам нашага псеўдасвету, гэтыя даныя не могуць дубліравацца. Упыр забірае іх сабе, пазбаўляючы сваю ахвяру самага факта (інфармацыі), што яна нешта калісьці з'яла. Далей ахвяра памірае ад знясілення, а "п'яўка" ў труне працягвае сваё псеўда-

жыццё, якое смяротна небяспечнае для іншых — жывых людзей.

Адкуль жа ў труне ўпыра кроў? — задае законнае пытанне апавядальнік. І тут усё таксама тлу-мачыца на здзіўленне дастаткова матэрыялістычна: у каматозніка не працуе большасць органаў — няма выдзялення абмену рэчываў у выглядзе мачы і фекалій, адпаведна не працуюць лёгкія, ныркі, страунік і кішэнік. Але касцявы мозг па-ранейшаму прадуцыруе эрытракіты, гэта значыць, чырвоныя крывяныя цэльцы, якія і накапліваюцца ў целе “п’яўкі”, а потым запаўняюць і труну, у якой упыр жыве сваім новым жыццём.

Вядома, я дзеля сціпласці перадаю спрошчаны вынік даследаванняў апавядальніка: свайго бацькі, апускаючы навуковыя і тэхнічныя, а таксама яго некаторыя філасофскія развагі. Падзеі, якія на маіх вачах разгортаўліся і працягваюцца ў барауку ўдавы Слімака, цалкам упісваюцца ў класічны кантэкст забытага ўсімі вампірызму. Толькі, ці здолею я набыць асноўную частку доказу і зарабіць тым самым сабе на самае неабходнае? Дзеля гэтага, вызначыў я, варта засняць на камеру эксгумацыю псеўдатрупа і далейшае пакаранне “п’яўкі”, калі, вядома, яно адбудзецца. Хоць, меркаваў я, упыр, калі ён сапраўды будзе выяўлены, тым не менш, жывая істота, якая знаходзіцца ў своеасаблівай коме, і ці маем мы права вырашаць яго лёс такім, хоць і правераным, але дзікім метадам? З другога боку, упыр вельмі небяспечны, і да нармальнага жыцця ён ніколі не вернеца — такіх выпадкаў за ўсю гісторыю вампірычнай эпідэміі зафіксавана не было. Яшчэ пытанні: ці пойдзе Адмета Слімак па дазвол на эксгумациі? І ці дазволяць гэта ўлады? І ўрэшце, ці заразны сам па сабе феномен вампірызму? Дакладных даных пра тое, што гэта так — няма, але шмат ускосных доказаў сведчаць адваротнае. Старожытны даследчык, у прыватнасці, наш стары знаёмы Аўгусцін Кальмэ, ў сваім галоўным творы “Трактат аб з’яўленнях духаў” на прыкладах, якія, так бы мовіць, назіраў сам ці чуў ад вартых даверу людзей, на гэтае пытанне сцвярджае становічча. Кальмэ піша, што па народных вераваннях кожны чалавек, які зведвае напад упыра, сам у сваю чаргу рызыкуе стаць вампірам. Простыя людзі, у асноўным сяляне з тых месц, дзе лютавала знакамітая эпідэмія вампірызму, каб пазбавіцца ад хваробы, елі зямлю з магіл упыроў ці на момант эксгумациі, націраліся іх выдзяленнямі і крывёю.

“Уадной вёсцы ва Угоршчыне, паведамляе Кальмэ, быў заушаны возам селянін па прозвішчы Арнольд. Праз месяц пасля яго

смерці раптоўна сканалі чацвёра яго аднавяскойцаў, і абставіны іх смерці яўна паказвалі на тое, што іх згубіў упыр. І сапраўды, калі Арнольда адкапалі (а гэта адбылося праз сорак дзён пасля яго смерці) яго труп выказваў усе прыкметы вампірызму. Ён ляжаў нібы жывы — свежы, чырвоны, наліты крывёю, з адрослымі за гэты час валасамі і пазногцямі. Кроў у ім была пунсовая, свежая, цякучая. Мясцовы войт, чалавек, як было бачна, вопытны ў кантакціраванні з упырамі, найперш загадаў загнаць мерцвяку ў сэрца востры асінавы кол, прычым мярцвяк страшна зароў, пасля чаго яму адсеклі галаву і цела спалі. На ўсялякі выпадак таксама зрабілі і з тымі чацвярымі сялянамі, якіх замарыў Арнольд. Але ўсё гэта не дало выніку, бо людзі працягвалі гінуць у той вёсцы яшчэ на працягу пяці год. Мясцовая начальства і лекары доўга думалі над пытаннем, чаму ў вёсцы зноў з’яўляюцца ўпыры, калі ў самым пачатку, пры іх першым з’яўленні былі прыняты такія капітальныя меры перасцярогі.

І вось следства раскрыла, што нябожчык Арнольд знішчыў не толькі тых чатырох аднавяскойцаў, але акрамя таго, яшчэ і некалькі галоў быдла. І людзі, якія потым елі мяса гэтага быдла, заразіліся вампірызмам. Калі ўсё было зразумета, тады раскапалі да сарака магіл усіх тых нябожчыкаў, якія за гэты час паміралі падазронай смерцю, і з іх семнаццаць аказаліся упырамі. З імі абышліся па ўсіх правілах тагачаснага “мастацтва”, і пасля таго страшная эпідэмія сціхла”.

Далей у кнізе Кальмэ, даводзіць апавядальнік, цытуецца яшчэ адзін ліст, аўтар якога называе свайго карэспандэнта стрыечным братам. У лісце расказваецца, што яго аўтар доўгі час жыў ва Угоршчыне, у тых месцах, дзе раз-пораз выяўляюцца ўпыры і дзе пра іх ходзіць неймаверная колькасць апавяданняў. Асцярожны аўтар кажа, тым не менш, што з тысячы падобных плётак хіба што адна заслугоўвае даверу, але за ўсім тым існуюць дакладныя факты, якія не пакідаюць сумненняў у тым, што ўпыры ва Угоршчыне сапраўды ёсць і нямала. Присутнасць іх звычайна выяўляецца ў тым, што хто-небудзь з мясцовых жыхароў раптоўна і без бачных на тое прычын слабее, пазбаўляецца апетыту, хутка нядужае, і дзён праз дзесяць ці тыдні праз два памірае. Калі з’яўляеца такі таямнічы хворы, тутэйшыя з упэўненасцю сцвярджаюць, што яго па начах наведвае “п’яўка”. Самі хворыя звычайна расказваюць, што за імі ў час хваробы ходзіць па пятых якісьці белы прывід, ходзіць і не адстае, быццам ценъ. Аўтар пісьма паведамляе пра тое, што адзін час ён са сваім атрадам

стаяў у Цемешвары. Ён служыў у гэтым атрадзе афіцарам. І вось здарылася, што двое людзей з яго атрада загінулі менавіта ад такой таямнічай хваробы, а следам захварэлі яшчэ некалькі чалавек. На шчасце, капрал атрада аказаўся чалавекам бывалым і хутка ліквідаваў эпідэмію надзвычай арыгінальным спосабам, які, як правіла, ужываюць у той мясцовасці. Шукаюць хлопчыка, содзяць яго верхам на жарабя, і ў такім выглядзе прымушаюць таго ездзіць па ўсіх могілках так, каб конь пераступаў магілы. Конь бесперашкодна ідзе праз магілу звычайнага нябожчыка, але праз магілу ўпира ён пераступіць не здольны. Гэтую магілу адразу раскопваюць і звычайна знаходзяць у ёй нябожчыка — свежага, нават тлустага, што мае выгляд чалавека, які вядзе саме сытае і спакойнае жыццё. Труп, хоць і не варушицыца, але па-добны на чалавека, які спакойна спіць. Яму адсякаюць галаву, з трупа выцякае вялікая колькасць свежай пунсовай крыві. Пасля гэтага зладзеісты спыняюцца, а ўсе людзі, якія перадусім захварэлі, хутка папраўляюцца, “Так здарылася і з нашымі салдатамі, якія раней захварэлі”, — заключае аўтар пісма”.

Бясконца наўгяд для нашага часу досведы Кальмэ, — адзна- чае апавядальнік, — пазбаўленыя, тым не менш, істэрыйчага містыцызму, харектэрнага для пазнейшага перыяду, іншым разам нават забаўнія, калі б не іх злавесныя высновы і вынікі, — толькі служаць доказам таго, што нястомны даследчык быў своеасаблівым рэалістам і матэрыялістам, хіба што толькі непазбежна абмежаваным у ведах.

Кальмэ не без гумару апісвае здарэнне ў старажытнай Варшаве, дзе ўпіром аказаўся ксёндз. “...Перад сваёй смерцю ён замовіў рымару аброць для каня, але памёр, не дачакаўшыся. У адну з начэй ён з’явіўся ў тым самым выглядзе, у якім быў пахаваны, пайшоў у стайню, сеў на каня і ва ўсіх на віду скіраваў да рымара. Таго дома не было, а жонка яго моцна спалохалася. Баба гучна паклікала мужа, і калі той прыбег, то псеўдаксёндз запатрабаваў у таго сваю аброцу. “Але ж вы памерлі”, — праляпятаў рымар. “А вось я табе, пся крэў, пакажу, як я памёр!” — раўніў упыр і так лясніў таго поўху, што няшчасны рымар праз некалькі дзён сканаў”.

Я яшчэ доўга чытаў тэксты, потым старанна прагледзеў усё, што раней запісаў на камеру, перакінуў на флэшку, прадубліраваў і скаваў яе на старое месца, а запіс дубля пакінуў у блоке памяці. Вынікі задаволілі мяне. Яшчэ некалькі дзён і можна будзе

адсюль ад'язджаць. Хоць, хутчэй за ўсё, гэта вырашыцца пасля высвялення маіх адносін з Мойрай: таго, што яна скажа.

* * *

Неакрэсленае пачуццё вінаватасці раз-пораз падсвядома ўзнікала ўва мне, пакуль я не здагадаўся: справа ў тым, што я трэція суткі жыву нахлебнікам, па сутнасці, дармаедам, які нічога пакуль не зарабляе, а толькі спажывае. Усё гэта падштурхнула мяне на тое, каб неадкладна заняцца гаспадарчымі справамі, якіх, як я ўпэўніўся, назбіралася пры флігелі шмат.

На падворку я пачаў наводзіць парадак: старэйшы брат Мойры, як я ўжо ўспамінаў, раней загінуў на вайне, і трymаць дагледжаны хоць і куток у дому нават такой мэтанакіраванай жанчыне, як Мойра, было цяжка. Дый ці магла якая там гаспадарка зацікавіць ссыльнью? Я сумняваўся, а пакуль што нацягаў набытай дажджавой вады ў бак, дзеля надзейнасці адрамантаваў знешнюю электраправодку, і якраз узяўся прыстасоўваць на акно сетку ад жамяры, як аб'яўвілася гаспадыня.

Шчанё, якое ўвесь час круцілася каля мяне, пэўна, пазнала яе і клубком падкацілася ёй пад ногі.

“Барбі звалі ляльку, якую мне ў дзяцінстве ахвяравала бабуля, — патлумачыла Мойра і пры-лашчыла шчаня. — Быццам калісьці лялька на гэтае прозвішча была папулярная ва ўсім свеце. Бабуля казала, што яна гуляла з ёй яшчэ напрыканцы мінулага стагоддзя”.

Я адказаў, што сабачае імя гучыць прыстойна і цалкам задаволены такім яе рашэннем.

“Бачу, знайшоў сабе занятак па гаспадарцы, але ён, калі шчыра, табе толькі замінае. А як жа до-каз?”

Я коратка расказаў пра тое, што адбываецца ў бараку і што ноччу — сёння ці заўтра — усё і павінна вырашыцца.

“Дарэчы, — дадаў я, — на плошчы і ў іншых месцах я бачыў налепкі. Па-моіму, ты ведаеш, хто іх піша”.

“Мяркую, што не мы з табой”.

Я падышоў усутьч і абняў жанчыну. Нашыя напаўаголенія целы змежаваліся. Ад Мойры пахла спёкай і цэхам, адкуль яна вярнулася з працы. Жаданне, тым не менш, адразу ўзнікала ўва мне, але жанчына адхінулася.

“Назапасіў шмат вады, — сказала яна, усміхнуўшыся, — а я вельмі стамілася. Пазычу колькі і зраблю сабе душ”.

“Запаслівы лепш за багатага”.

“У цябе нямала добрых якасцей, Берташ”.

Яна сказала гэта задумліва, нібы паглыбіўшыся ў сябе, быццам яе нешта непакоіла.

“Паслухай, Мойра, — павагаўшыся, пачаў я, але даволі рашуча. — Я не настолькі наўгны чала-век, каб паверыць у тое, што ты з Платонам наведвала ў мінулы раз Мегаполіс праста за кампанію”.

“І што далей?”

“Упэўнены — ты таксама, кім быў і ён — чалец экстремальнай суполкі. Я не ведаю вашых за-думак па ліквідацыі таго былога дзяржайнага клапа — Ёхана Цынка, але, мяркую, Платон праста не захацеў падвесці цябе пад небяспеку. Магчыма, ён адчуваў да цябе вялікі сантымент, а можа, і нешта нашмат большае, а ў іншым варыянце — лічыў, быццам здолее без асаблівых праблем выкананца задуманае самастойна. Я вяду да таго, што нам пажадана заняцца нечым больш вартым — збірannем доказаў, толькі якія, цалкам верагодна, і нішто іншае — пахіснуць сістэму хлусні, у якой мы цяпер існуем. Мне б варта прасачыць свой шлях праста, адкрытымі вачыма, свабодным ад блытаных і тупіковых намераў. Не хачу быць банальным, але жыццё настолькі кароткае і ў сваёй большасці пазбаўленае сэнсу, што, па-моіму, моцна бракуе, каб за яго чапляцца. Вядома, лепш жыць, чым памерці, але жыць сляпым, як большасць у нашым гноеадстойніку — гэта ганьба. Шукаць ісціну — самы прыстойны для мяне занятак”, — некалькі рытарычна выціснуў я з сябе цэлы маналог.

“Ты ж бачыў зусім нядаўна Платона, — перапыніла мяне Мойра. — Ён быў моцны, здаровы і смелы, а вось цяпер яго няма, толькі недзе засталася жменя абгарэлых касцей. Спытаеш, можна яго парыўнаць з тымі, каго ён знішчыў? Які сэнс, маўляў, што памрэ чарговы дзяржклоп і яго месца адразу зойме такі ж самы, бо іх процьма? Але сэнс ёсць. Гэта страх. Усё ў гісторыі выра-шалася праз яго”.

“Мы заробім грошай і з’ездзем адсюль: ты і я”.

“Ты ўжо вызначыў маршрут? А як жа мае аднадумцы, якія тут застануцца? І ўрэшце, ты ўпэўнены, што ў свеце ёсць месца, дзе мяна гною?”

Я ледзь не сілай пасадзіў яе ў крэсла і нейкі час хадзіў, думаючы пра тое, як яе хутчэй пераканаць, потым пачаў гаварыць пра мясцовую антропафагію, гарбузагаловых, небяспеку хадзіць адной і не толькі ў іншых кварталах. Хоць тут і нядаўна, казаў я, але бачу, што робіцца ў паселішчы, і не толькі пад покрывам

ночы. А можа — ўрэшце прарвало мяне, ты не ў стане выбраць паміж мной і мастаком Юліусам, які распісвае храм?

“Супакойся. Я не збіраюся жыць з вамі двума, — сказала Мойра. — пайду і ўсё яму скажу, як толькі ён скончыць сваю працу”.

“Скажаш, што?”

“Што Платона няма і што ты заняў яго месца”.

Я знерухомеў і нейкі час абдумваў пачутае, а потым з таемным задавальненнем сказаў:

“Ты прымусіш яго пакутаваць”.

“Ён стрывае. Тым больш, што я для яго не галоўнае, бо ён апантаны сваёй працай, і толькі”.

Я занёс у пакой вады, выліў яе ў ёмістасць на сцяне за шырмай з цыраты (гэта была самаробная душавая), зверху вісеў прыстасаваны распыляльнік, а стокавая гумавая трубка вяла на падворак, дзе была яма, і запрасіў Мойру прыняць душ. Спёка не адыходзіла, лёгкім майм не хапала кіслароду. Мухі больш не заляталі праз акно, але ў флігелі іх было шмат, і я вырашыў, што заўтра варта пазбавіцца ад іх, і як мага хутчэй.

Мойра, не саромячыся, распранулася і адкруціла ваду.

“Як добра, — данеслася з-за цыраты. — Хадзі сюды, Берташ. Мы ж ужо бачыліся, хіба не так?”

Я скінуў кашулю, шорты і стаў з ёй побач. Вада лілася на нас, а з ёй прыйшла доўгачаканая прахалода, я абняў жанчыну і насуперак усяму адчуў, што шчаслівы.

Частка III. ЗБОЙ

9.

У паселішчы яшчэ некалькі тыдняў таму, як мне раней паведаміла Мойра, пачалі рыхтавацца да свята. У чым яно вызначалася, толкам ніхто не ведаў, але афіцыйна было на гэты раз прысвечана ТРАНСМОГУ — агульнай сусветнай мове. Па чарзе аналагічныя святы праводзіліся штогод у розных населеных месцах. Падрыхтоўка заключалася ў tym, што ў цэнтры і на будынках галоўных вуліц наводзіўся своеасаблівы касметычны макіяж: сцэны і дахі фарбаваліся ў чырвоны і зялёны колеры (фарбы, вядома, з'яўляліся ніzkай якасці і самыя танныя — праз тыдзень яны павінны былі немінуча ablaze), з цэнтральных вуліц прыбіралася і вывозілася смецце, бліжнія звалкі, якія падступалі да самых бараکаў, прысыпаліся зямлёй, там-сям аднаўляліся зламаныя слупы ліхтароў і лаўкі. На сценах і шматлікіх расцяжках усталёўваліся і вывешваліся лозунгі і ўсялякія слоганы на так званым ТРАНСМОЗЕ і мясцовай змешанай гаворцы. Шматлікія брыгады “працаробаў”, наспех сфарміраваныя муніцыпальнымі ўладамі з дапамогай сілавікоў, з раніцы да заходу сонца завіхаліся на самых розных работах па добраўпарадкаванні тэрыторый. З-за недахопу пітной вады (тое, што прывозілася ў пластыковых бачках на дзень, выпівалася ў лічаныя хвіліны), будаўнікі і дарожнікі, здараваліся, раз-пораз літаральна валіліся з ног, непрытомнелі, млелі, і іх спехам адцягвалі куды-небудзь у заценъ, дзе іх прыводзілі ў рабочы стан санітаркі-самакатчыцы. Многія проста збягалі з месцаў працы і іх лавілі чальцы спецыяльнага мабільнага мабілізацыйнага атрада, створанага ў апошні час муніцыпальнікамі. Урэшце, уся гэтая валтузня, як я палічыў, была мне толькі дарэчы, бо адхіляла асноўную ўвагу ўлад у суцэльныя арганізацыйны будаўнічы штурм, і не дазваляла скіраваць больш пільныя заходы на падзеі ў дваццаць першым бараку.

* * *

Дзень прыкметна зменшыўся, але спёка не адступала. Вецер сціх, і над дахамі дамоў звыкла вісёў задушлівы смог: там-сям дымілася звалка.

Наведванні ўпыра да сваякоў, як я разумеў, і ў бліжэйшы час не прыпыняцца. З дня маёй прысутнасці ў паселішчы, а пайшло

ужо на пятыя суткі, тут быццам нічога не змянілася ў лепшы бок — я прасядзеў частку ночы ў бараку, прывід пры мне чамусьці не з'яўляўся і камера не зафіксавала аніякіх бачных зрухаў, затое ў горшы — адбыліся дзве падзеі. Першая — раптоўная смерць сямігадовага пляменніка ўдавы (я быў упэўнены, што гэта вынік кантакту з “п'яўкай”), і другая — наведванне барака чыноўнікам з муніцыпальнікам, які цікавіўся, ці адпавядаюць рэчаіснасці чуткі пра тутэйшыя таямнічыя падзеі, і што пра гэта думаюць жыхары. Разам з чыноўнікам людзей дапытвалі двое маладых мурынаў, якія адрэкамендаваліся супрацоўнікамі санітарнай службы.

Мяне ў гэты час там не было, але я не сумняваўся ў tym, што мясцовы штучнік ужо пра ўсё да-нёс Цэнзару і наступствы не замарудзяць сябе чакаць. Палтэргейст у бараку працягваўся, як і раней, але ў больш ціхай, на мой погляд, фазе, я, напрыклад, бачыў бліжэй к вечару толькі ня-значныя яго праявы: самаўключэнне і выключэнне электрапрыбораў і з'яўленне ў пакоях камянёў, быццам нехта кінуў іх з вуліцы, але я ведаў, што анамальшчына ў большасці не адбы-ваецца пры адсутнасці сведкаў, рэзка ўзрастает, калі іх колькасць дасягае трох, пяці чалавек, але калі болей — то зноў аслабявае. Нешта накшталт міні-спектакля, толькі вось фінал яго часам бывае сумны.

З раніцы наступнага дня Андруш прыйшоў да мяне не адзін, а прывёў з сабой белага мужчыну сярэдняга веку, невысокага, чорнаволосага з сівізной на скронях і змрочным, неспакойным позіркам выцвілых ад сонца вачэй. Чалавек назваў сябе Себасцьянам Валевічам, і мы паціснулі адзін аднаму рукі. Андруш прадставіў яго як былога прапаведніка, якога яшчэ ў маладосці адлучылі ад парафіі, выслалі ў Новы Эдэм і забаранілі сустракацца з паствай, хоць яе ўжо, як такоўскай, амаль што не існавала.

Я вывеў за дзвёры Барбі, якая незадаволена вурчэла, і ўладкаваў абодвух у старыя, рыпучыя крэслы, а сам сеў на канапу.

“З якой канфесіяй вы раней мелі справу? — пацікавіўся я. — І як вас, да слова, называюць — айцец Себасцьян альбо пастар Себасцьян, ці, можа, зусім інакш?”

Цвёрда гледзячы мне ў очы, пастар Себасцьян сказаў, што даўно прытрымліваецца пазаканфесійнасці, мае свае меркаванні і звяртатца да яго можна проста па імені — ён, урэшце, прыме любую форму звароту.

“І што вас прывяло да мяне?” — не зусім тактоўна спытаў я.

“Цікавасць да вашых даследаванняў. Калі ў вас ёсць час, мне б хацелася задаць вам некалькі пытанняў”.

“Але ж я ніякі не даследчык. Аматар, не больш”.

“Не скромнічайце. У вас ніяма часу?”

“Час ёсць”.

“Але вы мяне першы раз бачыце і ў вас зразумелы сумнеў. Так?”

“Я давяраю Андрушу”, — сказаў я.

Той на мае слова адразу страпянуться і пацвердзіў, што адказвае за пастара Себасцьян.

“Што ж, — нагадаў я, — пытайцеся”.

“Мне б хацелася пачуць пра вашы асабістыя меркаванні адносна анамальных з’яў у дваццаць першым бараку”, — сказаў пастар Себасцьян.

Я па магчымасці коратка патлумачыў, што адсоўванне на другі план з’яў анамальшчыны, аб-вяшчэнне іх псеўдарэальнымі, а потым і цяперашні жорсткі пераслед тых, хто праяўляе да іх цікаўнасць — усё гэта, на мой погляд, своеасаблівая блакіроўка свядомасці, і запраграміравана яна не толькі для “людзей-ценяў” (у іх жа свядомасць увогуле адсутнічае), а для ўсіх абітальнікаў Праграмы. Цікавасць да ўсяго, што выходзіць за рамкі артадаксальнага светапогляду, выносіцца на брутальны астракізм, хоць раз-пораз афіцыйная наука пасуе перад відавочнымі з’явамі — прыкладам: гомеапатыя, тэлегонія, тэлекінез і яшчэ шмат якіх — палтэргейст у tym ліку.

“Так, — згадзіўся са мной пастар Себасцьян. — Справа можа скончыцца не толькі астракізмам, а ў цяперашні час і псіхушкай. Хоць, аб’яві я, прыкладам, усяго два стагоддзі назад пра Сеціва і звычайнную мабільную сувязь — вынік быў бы аднолькавы”.

“Адматайце яшчэ трыста год, перанясіцесь ў той час і аб’явіце, што Зямля круглая і круціцца вакол Сонца — і вам бы не мінаваць вогнішча”, — падтрымаў яго Андруш.

На вялікі жаль, такія часы могуць вярнуцца, працягваў я сваю думку. Нават ужо наступілі. А што тычицца барака дваццаць адзін... Такая дзіўная з’ява, як палтэргейст, вядомая з шостага стагоддзя, а дакладнага тлумачэння ёй ніяма да гэтага часу і можа здарыцца так, што ніколі і не будзе, ідзе яна пастаянна то там, то сям, прычым іншы раз адбываецца і ціхі варыянт — самы небяспечны. Старожытныя ўфолагі, якія актыўна вывучалі яго, пакінулі шмат назіранняў. Мноства іх не вельмі адукаваных эпігонаў расказвалі неверагодныя рэчы: пра тэлепартацию скрозь сцены, калі, напрыклад, лядоўня з адной кватэры раптам выяўлялася ў другой, заліванне вадой з ніадкуль, пра агонь, які зусім не абліпае, пра кнігу, якая, зваліўшыся з паліцы,

разбіваецца на асколкі, нібы яна са шкла, пра частку цела (руку), якая ў час аднаго з палтэргейстаў поўзала па пакоі, пра матэрью, якая з’яўляеца з нічога і, мінуючы энергію і работу, зноў імгненна знікае ў нішто.

Тут я спыніўся. Урэшце, што я ім мог яшчэ сказаць? Але яны хацелі пачуць нешта дакладнае, істотнае і менавіта ад мяне.

“А што вы самі падумаеце пра тое, напрыклад, калі ваша лядоўня апыненца перасунутай праз жалезабетонную сцяну да суседа? І будзе хіба толькі разагрэтая, як з печкі? Ці чамадан праз шкло вылеціць на вуліцу, прычым, шкло будзе непашкоджаным? А на сцяне з’яўляцца зневажаючыя вас надпісы? Іншым разам бачаць, як аловак ці асадка самі па сабе выпісваюць іх. А знікненне рэചаў і з’яўленне іх праз нейкі час вісячымі ў паветры? А левітацыя? Усё гэта было заснёта і цалкам рэальна для нашага свету. А што тычицца людзей — то ўявіце самі небяспеку. Смяротныя выпадкі — не рэдкасць. Былі і ўколы, удары, пераносы ў паветры і нават часовая абязрушванне”.

“Вы не дапускаеце ў гэтым нейкі інфернальны пачатак?” — спытаў пасля кароткага раздуму пастар Себасцьян.

“Мяркую, усё цалкам матэрыялістычна”, — адказаў я.

“Затое я не бачу нічога такога, акрамя д’ябалшчыны”, — падаў рэпліку Андруш.

“Альбо сутыкненне з нейкім паралельным светам”, — дадаў пастар Себасцьян.

“Чаму? Рэчаіснасць і інфармацыя — гэта адно і тое ж. Бо ўсё тая ж інфармацыя — першароднае рэчыва Сусвету”.

“Але навошта кагосьці зневажаць праз надпісы, заліваць вадой ці закідаць каменнем? Як гэта зразумець?”

“Магчыма, тут збой у Матрыцы. Адна накладваецца на другую. Адсюль і так званая апантанасць, якую лёкуюць экзарсісты. Хоць, ўсё можа быць”.

“Дык вы трывала лічыце, што мы існуём у сімуляцыі?” — спытаў пастар Себасцьян.

“Хіба вам мала доказаць?”

“І дзе яны, калі не сакрэт?”

“Іх тысячы. Вось зірніце, бачна ў акно: каля ганка кволая травінка прабіла асфальт і высунулася да сонца — хіба такое магчыма ў рэальнym свеце? А гэта проста маленькі інфармацыйны збой у вялікай Праграме, на які мы і ўвагі ніколі не звяртаем. Толькі і ўсяго. А вас не здзіўляе, што, прыкладам, цвіркуны жывуць у доменных печах, дзе тэмпература дасягае дзвюхтысяч градусаў па

Цэльсю? А больш складанае? Ад наступстваў тэлегонії, да слова, не ўратуюць і хоць бы пяць пар прэзерватываў, выкарыстаных за раз..."

"Няхай. Але, што вы ўсё-такі дакладна скажаце пра дваццаць першы барак?"

Я чамусьці падумаў, разглядаючы сваіх гасцей, якія чакалі адказу, пра тое, быццам я для іх які празарлівец, але ж гэта было не так. Я ведаў не нашмат больш. Не, не нашмат.

"У дваццаць першым бараку адхіленне іншага плана, — выказаў я меркаванне. — І правакуе яго "п'яўка" — упыр".

"І што, па-вашаму, трэба рабіць? Андруш кажа, быццам там загінулі двое дзяцей".

"Можа загінуць больш, і не толькі дзяцей, — сказаў я. — Патрэбна тэрміновая экспертыза Тэофіла Слімака. Але гэта вырашаць яго ўдаве і мясцовым уладам".

"Але ж вам самім патрэбны доказ?" — зноў уставіў сваё слова Андруш.

Тут я хацеў скажаць ім, што мне гэта не так ужо і патрэбна, бо ў мяне ўсё менш цікаласці да на-шага свету, і што я не вельмі люблю яго, а патрэбна зараз зусім іншае — ціха жыць дзе-небудзь ля вады ці лесу з жанчынай, якую цяпер кахаю, у майм выпадку з Мойрай, думаць і размаўляюць аб простых рэчах, назіраць, як заходзіць сонца, слухаць шолах лесу, бачыць, як цячэ вада і лётаюць птушкі, але, па вядомых прычынах, я ім, канешне, не мог скажаць усяго гэтага, і таму прамаўчаў.

Пэўна, адчуўшы мой настрой, пастар Себасцьян падняўся з крэсла і сказаў, што яны з Андрушам мусіць ісці ў ангар, каб пабачыць, як там ідзе работа, якую падрадзіўся зрабіць сасланы мастак Юліус Гармата.

Я, пасля раздуму, пайшоў іх праводзіць. Мы рухаліся па галоўнай вуліцы паселішча. Шчанё, павіскваючы, суправаджала мяне, часам адстаючы, але потым ліхаманкова даганяла, бо, пэўна, баялася застацца адным.

Перад плошчай мы развіталіся. Я з Барбі звярнуў у бок, і зноў некалькі хвілін назіраў за нешматлікімі ў гэты час постасцямі людзей — бадзяг па знешім выглядзе, і за будынкамі муніцыпалітэта: мяне па-ранейшаму цікавіла пабачыць, як адтуль, урэшце, выходзіць ці заходзіць туды хоць адзін чыноўнік. Але тут Барбі прыціснулася да маіх ног і завурчэла. Я азірнуўся. За маёй спінай у некалькіх кроках стаяў гарбузагаловы і моўчкі, цъмяна і пагрозліва, глядзеў на мяне з-пад скошанага назад ілба. Востры

зверху, яго чэрап навісаў над ніжнай часткай твару. Я ў думках адзначаю тую небяспечную лёгкасць, з якой ён незадаважна наблізіўся да мяне амаль усутыч і ў імгненні вырашыў надалей быць больш абачлівым.

Дэфармант працягваў стаяць, не адпускаючы майго позірку. Я ведаў і казаў пра гэта раней, што гарбузагаловыя, змяняючы формы чэрапа, набываюць і нязвычайні псіхалагічныя якасці, у прыватнасці, схільнасць да валодання гіпнозам. Але я не быў сліперам, і ён дарэмна стараўся. Адна рука яго торгалася ў кішэні шортаў і, хутчэй з ўсё, сціскала там нож. Замест таго, каб павярнуцца і пайсці ці яшчэ горш — выказаць якую няўпэўненасць, я падышоў на максімальна блізкую адлегласць да яго, амаль усутыч, і спыніўся. Позіркі нашы скрыжаваліся. Безумоўна, ён даўно сачыў за мной, але, маючы цупкую памяць, я адразу ў думках выключыў яго з тых дваіх, якія напалі на мяне калі крамы — не, ён не быў адным з іх, не той, але вось на звалцы, у цемры ён мог быць саўдзельнікам і запомніць мяне, тым больш, што я без ваганняў страляў і спакойна забіў аднаго з іх.

Мы працягвалі свідраваць позіркамі адзін аднаго. Калі шчыра, я з цяжкасцю вытрымліваў на-пружанне гэтага супрацьстаяння. Псіхапаты тым і небяспечны для нармальных людзей, што адразу ламаюць іх нервовую сістэму. Але тут я звыкла звярнуцца да свайго простага ва ўжыванні ў розных небяспечных сітуацыях метаду, якім скарыстаўся і пры першай сутычцы з дэфармантамі: мая свядомасць нібы адплыла ў бок і адтуль спакойна назірала за мной і тым, што адбывалася. Хвіліны цяклі. А мы, быццам баксёры на рынгу перад паядынкам, свідравалі адзін аднаго вачыма. Гарбузагаловы быў амаль майго росту, але складзены больш рэльефна і меў большаю вагу.

Я ўспомніў, як звычайна практикаваў у такіх сітуацыях тое, чаму мяне вучылі на вайне: адпа-ведна простаму прынцыпу бессвядомага, праціўнік — гэта не абстрактная постасць, якая пільнуе ворага і наносіць удары, а звычайны чалавек, са сваім светам псіхічных з'яў, сілай і слабасцю. Трэба зліцца з ім у адзінную сістэму і ўнікнуць у яго ўнутраны стан, не рэагаваць на падманную атаку, не паддацца на свае пачуцці, а спакойна чакаць, каб нанесці ўдар ці заманіць у пасткую псеўдадзеяння. Калі стаіш перад ворагам, нельга думаць ні аб чым. Розум павінен заснунець, а на паверхню ўсплыць, так бы мовіць, рыбіна падсвядомасці, і твар твой павінен выяўляць толькі нянявісць і непазбежнасць тваёй перамогі.

Але тут перада мной стаяў штучна вырашчаны псіхапат, нацэлены на забойства і з нажом, які падрыхтаваў для ўдару. На гарбузагаловых, вядома, аніяк не дзейнічалі, дый не маглі ўпłyваць, мае прынцыпы і набытыя навыкі.

Раптам Барбі віскнула і з брэхам кінулася яму ў ногі, што, урэшце, і вырашила зыход гэтага ня-добра га спаборніцтва — пэўна, яна таксама адчула напружаны драматызм сітуацыі, у чым я быў упэўнены ўжо пасля, калі абдумваў здарэнне. Дэфармант перавёў позірк уніз, а потым, нібы ў ім нешта адпусціла, адразу павярнуўся і пайшоў прэч.

Нейкі час я раздумваў над tym, што ён рабіў тут, на плошчы, і прыйшоў да трывожнай для мяне высновы — гарбузагаловы сачыў за мной, каб высветліць, ну, хоць бы, дзе мая лежка. Дазнаўшыся пра месца майго пражывання, можна з усіх бакоў лічыць мяне ўжо напалову тру-пам. І тут ён, на жаль, меў рацыю.

Я ўстрывожыўся, але не пра сябе, а больш пра Мойру: яна можа быць лёгкай здабычай для бандытаў у часе маёй адсутнасці. З гэтymі невясёлымі думкамі я абагнуў плошчу і выйшаў з іншага боку зноў на старое месца, але нічога падазронага не ўбачыў. Барбі ажыўлася і радасна круцілася вакол мяне. Я агледзеў Дошку кандыдатаў на бессмяротнасць, але ўзіраўся больш адлюстраваннем ва у шкле, фіксуючы, што адбываеца ў мяне за спінай. Быццам нічога падазро-нага не было. Нейкі дысананс усётакі прыцягнуў маю ўвагу: яшчэ здалёк я ўбачыў белы папя-ровы прамавугольнік, наклеены на сцяну, а калі пасунуўся бліжэй, то выявіў новую налепку. На гэты раз ліст паведамляў

“ПРА ШТУЧНІКАЎ”

Як вядома з неафицыйных крыніц, Мегаполіс і ўсе паселішчы падзелены на рэгёны, якія апя-куюцца службамі бяспекі. За кожным такім рэгіёнам назірае так званы Цэнзар, які, ў сваю чаргу, курыруе шэраг штучнікаў — заканспіраваных інфарматараў з ліку жыхароў, кожны з якіх рэгулярна паведамляе яму аб выніках таго, што ён чуе і бачыць. Ад звычайнага стукача ці інфарматара штучнік адрозніваеца тым, што не абавязаны пісаць аналітычныя вынікі сваіх зносін з суб'ектамі назірання, а мусіць паведамляць пра адзіночныя факты і ў вусна-размоўнай форме. Эты малогія слова штучнік мае даўгія карані. Першыя штучнікі з’явіліся больш

як стагоддзе таму, адразу пасля вайны Усходняй Імперыі і яе саюзніц супраць кааліцыі Захоўняга Саюза. Яшчэ перад пачаткам баявых дзеянняў (а Усходняя Імперыя рыхтавала прэвентыўны ўдар) на заходняй мяжы пачалася ўзмоцненая дыслакацыя ўсходніх войскаў. Да мяжы былі падагнаны эшалоны з танкамі, уздоўж мяжы на аэрадромах, якія спешина падрыхтавалі запаснікі, размясцілі летакі, а проста на зямлю, ля чыгункі звалілі пад брызгент дзесяткі тысяч пар ялавых ботаў. Гэта быў абудзак для жаўнеру перад такім “вызваленчым паходам”, які планавалася ажыццяўіць на працягу месяца з пачатку лета. Дагэтуль усе жаўнеры наслі чаравікі з “абмоткамі” — звычайнімі анучамі, і ім трэба было “паказаць” твар перад Захадам. Але праціўнік, якому, безумоўна, усё гэта стала вядома, нанёс свой прэвентыўны ўдар, у выніку якога ім было захоплена мноства танкаў, летакоў і ўсе шматметровыя піраміды з ялавых ботаў. І танкі, і летакі, і боты такім чынам апынуліся на яго ўзбраенні. Вось чаму некалькі месяцаў пасля вайны (адразу, пэўна, не дапялі) і з’явіліся так званыя штучнікі. Першымі іх ахвярамі сталіся гарадскія шаўцы і больш-менш знаёмыя з гэтай справай. Сцэнар быў прыкладна такі: штучнік завітваў у цесную будачку да шаўца і пад маркай рамонту абудзку пачынаў з ім размову пра якасць ботаў, цікавічыся, нібы між іншым, у якім абудзку з’явіліся ў горад і хадзілі ў час акупацыі жаўнеры праціўніка? Шавец па наіўнасці тлумачыў, што, як не дзіўна, і салдаты, і нават афіцэры ворага былі іншым разам чамусыці абудзия ў “нашыя” боты. Пасля гэтага ён знікаў бяспледна. Падобны лёс чакаў і тых, хто разбіраўся ў танках і летаках і мог такім чынам распаўсюдзіць непажаданыя ўладам чуткі. Ці не стаў увесе народ “народам-штучнікам”? Цяперашнє мультырасавае грамадства, заснаванае на політнічнасці, толькі садзейнічае іх росквіту і распаўсюджванню, што змушае ўсіх нас быць насцярожы і ўжываць супраць гэтай небяспечнай брыдомты адэватнае супрацьдзеянне.

* * *

Дома, у чаканні Мойры, я ўключыў тэлевізар. Пасля некалькіх хранікальных сюжетаў, у асноўным з Чайнаросі, паказвалі эпізоды незатухаючай дагэтуль яе вайны з каўказцамі і разгорнуты рэпартаж з іх дзяржаўнага маўзалая, дзе па-ранейшаму захоўваўся забальзаміраваны труп былога правадыра, які калісьці, як я ведаў з забароненых кніг, заліў сваю радзіму крыўёю, але, тым не менш, быў аб'яўлены, на мой погляд, не без упływu "людзей-ценяў", недатыкальным. Дык вось, па мясцовых каналах зноў трансліравалі іх улюбёны "круглы стол" з удзелам некалькіх састарэлых навукоўцаў.

"Вось-вось, лічыце заўтра, — казаў адзін з іх — малпападобны, са збягающимі назад лобікам, — наўпроч зменіцца лячэнне хвароб. Будуюцца так званыя "інкубатары", дзе будуць вырошчваць неабходныя органы з тканак саміх пацыентаў, на падыходзе медыцынскія тэхналогіі, якія даз-воляюць аднавіць чалавека знутры так, як мы мянем зношаныя дэталі ў аўтамабілі, ужо праход-зяць выпрабаванні методыкі і прыборы, якія здольныя паляпшаць псіхічны стан людзей, у прыватнасці, карэктруваць іх памяць, гэта значыць, выдаляючы з яе тое, што псіхалагічна атручвае іх жыццё.

Безумоўна, — падхапіў яго суразмоўца, кашчавы, з патухлым позіркам і па-плябейску зачесанымі назад густымі валасамі, — што жыццё пасля смерці ўжо амаль становіцца рэальнасцю. Створаныя нядаўна мікраімплантанты ажыццяўляюць непасрэдную сувязь мозга чалавека і камп'ютара, а ў наша жыццё ўваходзіць штучны інтэлект, з дапамогай якога мы будзем лепш думаць і прымаць рашэнні. І ўжо зусім хутка, няшмат гэтага чакаць, з'явіцца жыццё пасля біялагічнага яго завяршэння — перанос у памяць камп'ютара ўсіх эмоций, успамінаў і асаблівасцей чалавека, які завяршыў свой шлях, але з якім можна будзе заўсёды (ён выдзеліў гэта) контактаваць, як з жывым.

Культура падымаецца на небывала высокі ўзровень, — узяла слова адзіная самка з гэтага кубла, маладога веку жанчынавукоўца — на мой погляд, тыповая памаўза з юрлівымі рухамі і ля-лечным, нафарбаваным тварыкам — ...яна, культура, выйдзе на новыя, тэхналагічныя прыступкі, бо таленты змогуць ствараць і ўдасканальваць свае творы вечна, а вартыя жалю пачакі і скруткі паперы, якія называюць кнігамі, знікнуць назаўсёды, бо не маюць анікай мастацкай вартасці, і калі там-сям вы яшчэ знайдзеце які экзэмпляр, то здавайце іх у дасведчаныя органы альбо знішчайце:

у іх вы не знайдзеце разумовага задавальнення, бо стваралі іх у большасці сваёй псіхічна няўстойлівія дзікуны".

Тут мяне пачало клініць, з'явілася нават жаданне плюнуць у экран, але я ўстрыймаўся і выключыў апарат. Дысплей патух. Гісторыя мутабельная, а вось свет заўсёды быў менавіта такім, якім яго прадстаўляюць праўдзівія кнігі, і ўзнікае саме галоўнае пытанне: навошта ён створаны? — вяла раздумваў я. Калі шматлікія доказы, нягледзячы на люты супраціў "людзей-ценяў", ужо даўно сцвярджаюць, што ён з верагоднасцю дзвеяноста адсоткаў уяўляе сабой нейкую Суперматрыцу — сімуляцыю рэчаіннасці, то зноў жа — а які ў гэтым сэнс? За чалавекам, безумоўна, схаваная тайна, бо няма нікіх сумненняў у тым, што ім кіруе нешта, якое знаходзіцца за межамі яго цела, бо работа свядомасці не можа быць растлумачана тым, што гэта так функцыяніруе наш мозг. Свядомасць існуе незалежна ад яго і ствараецца з элементарных адзінак, якія дасылаюць мозгу шыфравальныя сігналы. Звонку, — сцвярджаў у сваіх нататках бацька, прыводзячы факты з доследаў навукоўцаў. Але, ці існуе там, звонку — мараль у нашым разуменні? Бо, як жа тады пярэчанне меншай вартасці? Неверагодныя пакуты людзей, якія заканчваюцца заўсёды адным і там жа?

Хіба падзеі, якія адбыліся ўсяго некалькі год тому, не вымушаюць задаваць цяпер аналагічныя пытанні? Іх назвалі непажаданымі, але непажаданымі яны былі і муціруюць у наш час хіба што толькі ступенямі і колькасцю чалавечых пакутаў.

Эканамічны крах у пачатку стагоддзя, а потым затапленні тэррыторый на ўзбярэжжах акіянаў, што адбыліся ў ходзе глабальнага пацяплення, у прыватнасці, абвалу Грэнландскага ледніка, справакавалі, да таго ж, шэраг міграцыйных плыніяў, якія фатальна паўплывалі на лёс цэлых нацый, народу і дзяржаў. Голад прывёў да шматлікіх лакальных войнаў, геапалітычнага гвалту і антропафагіі. Праз нейкі час становішча быццам стабілізавалася на адпаведным узроўні, але свет канчаткова пазбавіўся прыярытэтаў, бо Атлантычная цывілізацыя паскорана распадалася, і еўрапейцы больш не маглі весці рэй нават у паўночным паўшар'і. Народы, якія масава рынулі на Поўнач, ратуючыся ад спёкі, марскога павадку і голаду, прынеслі сюды шматлікія заганы, якія толькі авбаstryліся ў экстремальных умовах.

Усё гэта можна было прадбачыць і нават папярэдзіць, дык калі адзін чалавек здольны на многае, то натоўп не варты нічога, — працягваў я свае спрошчаныя аналітычныя меркаванні, — але я

не вельмі схільны да такога мудрагельства, бо, пэўна, не валодаю дарам тэарэтычнага мыслення. У мяне гэтага, як я ўжо казаў, няма, хіба што ёсць толькі інтуіцыя.

10.

У свой час, як я і чакаў, з'явілася дадому Мойра. Яна была нечым заклапочаная, што я адразу заўважыў. Жанчына прынесла ежу: мне і Барбі. Выразны твар яе ад сонечнага загару быў карычневага колеру, як у мулаткі, а вочы прыкрывалі цёмныя акуляры.

Тут я павінен, хоць і запознена, расказаць пра тое, чым мы маглі харчавацца. Натуральных прадуктаў цяпер вырабляеца надзвычай мала і яны каштуюць вялікія гроши: каб з'есці на абед смажанага труса ці курыцу, Мойры варты працаўца на сваім заводзіку некалькі дзён. У ежу для ўсіх ідзе звычайнай сумесь парашкоў, якія складаюць аснову так званых фастфудаў, слізістыя кашы са смакам шашлыку ці бекону, розныя пратэіnavыя жэле. Асабліва шырокі ўжытак набылі стравы з дажджавых чарвякоў, а таксама з сінтэтычнай ежы. Так, адна тона ўсялякіх адыхадаў спараджала нарыхтаваць каля ста кілаграмаў чарвякоў, якіх высушивалі, змяльчалі, атрымліваючы муку з утрыманнем каля сямідзесяці адсоткаў бялку, астатнім былі тлушч і вугляводы. З чарвякоў выраблялі масла і паштэты. Прадукцыю сельскагаспадарчага кластэра, які тут існаваў, адразу забіраў Мегаполіс.

Я бачыў, што Мойра ўвесці час імкненца рыхтаваць мне больш-менш натуральнью ежу, і разумеў, што доўга так працягвацца не можа. Альбо я раздабуду грошай, альбо залічу сябе ў ні на што не вартую асобу. Залічу, вядома, сам.

Я абняў яе, але трывога пасялілася ўва мне з раніцы, і я раптам спытаў Мойру, ці не баіцца яна заставацца адна ў гэтым ненадзейным флігельчыку; бо ў паселішчы нават хадзіць па вуліцах небяспечна — штохвілінна можна натрапіць на маньяка, гвалтаўніка, забойцу, антрафафага ці проста на якога гарбузаголовага, не кажучы ўжо пра службоўцаў бяспекі і "штучнікаў". І я коратка патлумачыў ёй, што на плошчы напаткаў дэфарманта, які з усёй верагоднасцю нахабна сачыў за мной.

"Я высланая сюды не так і даўно, — сказала Мойра. — У мяне ёсць зброя, да таго ж, існуе своеасаблівае негалоснае пагадненне з гарбузаголовымі: мы на іх не наязджаем, а яны — на нас. Да таго ж, са мной быў Платон".

"На каго гэта — на нас?" — адразу зацікавіўся я.

Нейкі час яна раздумвала, а потым села на канапу і сціпла патлумачыла, што тут існуе арганізаваная суполка самапомачы, куды ўваходзіць каля дзесятка мужчын і некалькі жанчын, і адна з задач гэтай суполкі — абарона сваіх людзей.

"Ну а "мачыць" здраднікаў — другая з задач?" — спытаў я.

"Так, — згадзілася Мойра пасля паўзы, — мы даўно прыглядаліся да цябе і зараз мне даручана пагаварыць з табой на гэты кшталт: існуе рух супраціву, да якога належу і я, належаў забіты Платон і яшчэ шмат людзей — ты сам пра гэта ведаеш. Ты павінен быць разам з намі, але пакуль што вырашаеш ты, а не мы. Падумай!"

"Але ж я хачу аднаго, — пасля непрацяглага раздуму сказаў я, — адпрацаваць доказ, прадаць яго, набыць дакументы і з'ехаць адсюль разам з табой".

"Магчыма. Але гэтая ідэя потым, бо яшчэ трэба адсекчы, так бы мовіць, некаторыя праблемы".

"А мастак Юліус Гармата? — спытаў я. — Ён таксама з вашай суполкі? Ты ж з ім сябруеш?"

Тут Мойра нават усміхнулася і пакіла з мяне, што я раўнівец, нібы які дзікун з мінулага стагоддзя. А што тычыцца Юліуса, то яна сапраўды сябре з ім, але ў яго ў Мегаполісе засталіся жонка з дачкой, і ён да іх прывязаны. Да таго ж, дадала яна, Юліус больш значны, чым ты, Берташ, яна сама, ці мы абодва разам, бо ён — таленавіты мастак, а мастакі — вольныя ад усяго, і ў яго, пэўна, зусім іншыя задачы на зямлі, бо ён — свяшчэнны паразіт, накшталт скарабея ў старожытным Егіпце.

"Няхай так, — неахвотна згадзіўся я, — але чаму ты лічыш, што можна нешта змяніць у гэтым свеце, асуджаным на саманішчэнне? Якая розніца — што будзе плявузаць з тэлеэкрана новы Ёхан Цынк? Хто — весці рэй у гэтым няшчасным гноеадстойніку, галадаць і хто — чакаць на звалцы адыхадаў з завода медпрэпаратаў і потым "расшырацца" ў брудзе і гнілі?"

"Мяне нікто не затрымлівае, але так бы мовіць, маральна, адпусцяць на ўсе чатыры бакі, як толькі мы выканаем апошнюю акцыю", — зацята і неахвотна патлумачыла Мойра, — я пакуль яшчэ не маю права гаварыць табе пра гэта, але хачу, каб ты ведаў: як толькі будзе здзейснена тое, што загадана, я стану вольнай. Я і сама так вырашила".

"А што загадана?" — я не адступаўся.

“Справа ў тым, што Платон на захацеў падстаўляць мяне і пайшоў на выкананне адзін. Магчыма, таму і загінуў. Могуць падумаць, быццам я пабаялася ўдзельніцаць у той акцыі, дык цяпер я павінна зрабіць ўсё сама”.

“Зрабіць — што?”

“Устараніць Ёхана Цынка”.

“І дзе ён цяпер?”

“Нескладана даведацца. Зрабі запыт праз Сеціва”.

“Дык табе загадана яго ўстараніць тваім сябрамі, ці гэта ўсё-такі ты вырашила зрабіць сама?” — удақладніў я.

“Сама”.

Толькі гэтага не хапала, падумалася мне. Я моўчкі падхапіўся, падключыў камп’ютар і набраў прозвішча па пошуку. Нейкі час я чытаў.

Ёхан Цынк. Сапраўднае — Ян Цынкаў. Адзін з заснавальнікамі дзяржавы. Нарадзіўся ў 1962 г. у вёсцы Блон Астрожскага раёна. Выдатны арганізатор. Доўгі час жыў і працаваў у братній Чайна-росі. Цяпер жыве ў сталіцы рэспубліцы.

На кароткім відэасюжэце я ўбачыў дом, дзе знайшоў свой прытулак састарэлы дзеяч, і пазнаў гэты раён — адзін з самых прэстыжных у Мегаполісе: там не было аніводнай звалкі. Самога Ёхана Цынка здымалі ў атачэнні дзяцей і сваякоў. Побач круціліся сабакі.

“Нягуста, — сказаў я са здзіўленнем. — Але ж яму далёка за восемдзесят, хутка дзевяноста! Гэта стары маразматык, пэўна, нічога сабой не ўяўляе, і якая нагода рызыковаць сваім жыццём, бо ён хутка спруцяне сам па сабе?”

“Яго рыхтуюць да бессмяротнасці”.

“І ты верыш у такую лухту, як бессмяротнасць? Яе няма і ніколі не будзе!”

“А раптам? Ты ж верыш у доказы?”

“Няхай, — сказаў я, — але чаму такая патрэба ўстараніць спа-рахнелага старога?”

“Мы лічым, што гэта будзе сімвалічная і знакавая акцыя. Яны, “людзі-цені”, павінны ведаць, што пакаранне існуе і нават непазбежна. Калісьці, з паўстагоддзя таму, ён публічна здзекаваўся з нашага гістарычнага сцяга, чым вырак усіх нас на пасмешышча. Як толькі ён будзе знішчаны, мы паведамім пра ўсё ў іх сродкі інфармацыі”.

“А тэрмін? — спытаў я пасля роздуму. — Ён вызначаны? Ты ўжо, як я бачу, канчаткова падрадзілася на выкананне па сваёй ахвоце. То — калі?”

“Трэба спяшацца. Ён не павінен сысці сам. Платон затінуй з-за гэтага недаробка, і будзе адпомшчаны”.

“Ты ведаеш, — падумашы, прапанаваў я, — мне ўсё роўна днямі варта з’ездзіць у Мегаполіс і забраць там з камеры захоўвання свае кнігі. Так што, паедзем разам”.

Мойра сумна ўсміхнулася.

“Я, канешне, здагадваюся, што ты хочаш мне дапамагчы, дзякую, Берташ, але нагоды ехаць па-куль што няма, бо ён сам хутка завітае сюды. Вёска Блон зусім нядаўна носіць назыву паселішча Новы Эдэм, пра што ты, пэўна, не ведаў. Ён адсюль родам і збіраецца неўзабаве наведаць, як я мелькам чула з афіцыйных крыніц, родныя месцы, у якіх быццам даўно не быў. Pra тэрмін на-ведвання нам паведамяць з горада. Хутчэй за ўсё гэта адбудзеца на свята”.

“Ты павінна яго “выканаць” адна, ці будзеш з напарнікам?” — асцярожна спытаў я.

“Я адмовілася ад напарніка”.

Я сеў з ёй побач і абняў яе. Ад жанчыны пахла ледзь улоўна забытай травой і сонцам, я лашчыў яе, а потым мы заняліся каханнем.

* * *

Праз нейкі час я застаўся адзін, але пакуль ісці да ўдавы Слімака, у мяне было яшчэ з паўгадзіны. Я таропка праглынуў ежу, якую мне раней прапанавала Мойра, і вярнуўся да камп’ютара. А хацеў ведаць як мага больш пра Ёхана Цынка.

Праз некалькі хвілін пошукаў у Сеціве я знайшоў шэраг здымкаў і фрагмент дакументальнай стужкі з нагоды нейкай урачыстасці, дзе прысутнічаў яшчэ даволі бадзёры на выгляд фігурант. Я зноў доўга разглядаў яго, павялічыўшы план: гэта быў сярэдняга росту, нават нізкаваты чалавек, з плябейскім пацучыным тварам і нахабным і цупкім позіркам мангaloіднага разрезу чорных вачэй. Па адным з каментараў выходзіла, што ён даволі багаты і мае не менш забяспечаных нашчадкаў — сына і дачку, а таксама ўнукаў. Але мяне больш за ўсё цікавіла яго атачэнне. I з фотаздымкаў і са стужкі я хутка вылічыў спачатку аднаго яго ахоўніка, а потым і другога. Абодва былі дэфармантамі (што і не дзіўна, бо гэта адзін з іх асноўных заняткаў), у баяздольным узросце — дзесяці калі трывцаці пяці—сарака гадоў. Пэўна, яны суправаджалі яго па чарзе, а калі-нікалі, магчыма, і разам. Я скачаў выявы ўсіх на свой надалоннік і адключыў камп’ютар.

* * *

Выпадковасць, — меркаваў я, — вось што пагубіла Платона, і менавіта яна становіцца прычынай правалу, на першы погляд, самай прадуманай справы. І часта здараетца нават наадварот: чым больш адрэпеціравана тая справа і ўсё быццам прадугледжана — tym больш нечаканая па-раза. Хіба мог прадугледзець той жа Платон, што ў гэты адказны час, у гэты момант, менавіта на гэтым месцы акажацца патруль службы бяспекі? То-та і яно. Затое, якая-небудзь зусім спан-тансная імправізацыя калі-нікалі аказваецца дастаткова паспяховая.

Па дарозе да дваццаць першага барака, дзе па-ранейшаму (а чуткі, як я ведаў, ужо папаўлі па наваколлі) раз-пораз буйні д'ябал, я ў думках праанализаваў падзеі апошняга часу. Цяпер нават доказ, які я цалкам магчыма і здабуду, адступаў на другі парадак, бо на першы выходзіла Мойра з яе проблемай. Зусім не жаночая справа — “мачыць” быльых “дзяржакаўных клапоў”, меркаваў я, бо жанчыны павінны нараджаць дзяцей, а як жа яшчэ?

Мая зніклая нявеста Эрыка Сак была іншай: яна хацела стварыць сям'ю і даць жыццё дзіцяці. Але, хто ведае, якой бы яна стала, калі б яе выслалі на сто першы кіламетр, пазбавіўшы не толькі нейкага нажытага дабрабыту, але і надзеі вярнуць былое ці што-небудзь змяніць у будучыні, — навесела меркаваў я.

На падыходзе да барака я адразу заўважыў мікраўтобус са сталічным нумарам і машынальна падумаў пра тое, што падзеі пэўным чынам набіраюць абараты. Некалькі неахайных разявак абодвух полаў вяла бадзяліся ля ўваходу на падворак, куды іх рашуча не пускалі цяперашнія ўладальнікі жытла. Мяне яны ведалі з мінулага разу, і я прайшоў у дом, хоць і пад касымі позіркамі.

Падлетак з бяскроўным пасінелым тварыкам, як я вызначыў, адзін з пляменнікаў Слімака, ўсё яшчэ ляжаў у картоннай скрыні, якая замяняла яму труну і была размешчана на двух зэдліках. Побач сядзелі на самаробнай лаўцы яго бацькі — мулатка гадоў сарака і яе цёмнаскуры муж. Я спытаў у іх, ці не бачылі яны раней на целе падлетка якіх плямаў ці пашкоджанняў, але мне патлумачылі, што нічога такога не было, падлетак увогуле ні на што не хварэў, і хіба што апошнім часам паскардзіўся, што ў сне яму нібыта нехта клаў на грудзі руку і доўга такім чынам прыціскаў.

Я непрыкметна зняў памёрлага на камеру надалонніка і спытаў, падключыўшы і дыктафон, хто, на іх думку, быў гэты “нехта”. Абое пераглянуліся, і мужчына неахвотна прызнаўся, што накладаў

далонь, па словах іх сына, быццам яго дзядзька-нябожчык, але, вядома ж, гэта толькі сон, які яму прымроўся, бо хваробу, як правіла, часта суправаджаюць усялякія кашмары.

Мужчыну звалі Тодар, і я пастараўся тактойна патлумачыць яму, што сон і ява могуць быць шчыльна звязаны паміж сабой матэрыяльна і што ім усім ужо варта неяк зрушыць з месца іх стан алогіг з боку невядомай небяспекі і пачаць нешта рабіць.

“А што менавіта?” — няўсямна спытаў ён.

“Эксгумацыю трупа. І неадкладна. Хіба Адмета не гаварыла вам усім пра гэта?”

“Яна не ведае што рабіць, баба разгубілася і цяпер чакае, што ёй скажа навуковец са сталіцы. Яна і паспрыяла, каб сюды яго выклікалі”.

Навуковец з акадэміі прыбыў у паселішча раніцай і ўжо гадзіны паўтары як уладкаўся ў пакоях удавы. Ён прывёз з сабой мноства прыбораў, якія мітусліва перастаўляюць з месца на месца, падключаюць да электрасістэмы, пstryкаюць выключальнікамі і пультамі, якія трymаюць у руцэ. Яму дапамагалі дзве асістэнткі-кітайні. Я ветліва павітаўся з імі, з немалым здзіўленнем мяркуючы, каго гэта ён мне нагадваў. Нейкага вядомага старажытнага дзеяча — я ў галаве тасаваў імёны, пакуль мяне не асяніла: Сакрат! Антычны філосаф, выява якога часам мільгала ў старажытных тэкстах. Але тут адразу мне ўспомнілася вядомая сярод псіхіятраў думка: калі ў свеце нараджаецца чалавек з тварам каго-небудзь з вялікіх людзей мінулага, то ён, на жаль, вырачаны на пры-дуркаватасць.

“Вы каго прадстаўляеце?” — адразу спытаў ён мяне, называўшыся Публіем Росам.

Я надаў сабе загадкавы выгляд і адказаў, што пэўныя колы. Ён адразу пацішэў, прыняўшы мяне хутэй за ўсё за супрацоўніка адпаведных службай.

З бакоўкі выглянула Адмета Слімак, і я міжволі здзіўіўся, як яна аслабела за апошнія суткі: у яе быў бледны, нават сіняга колеру, твар і чорныя плямы пад вачымі.

Я павітаўся і спытаў яе, ці звярталася яна да мясцовых улад па дазвол на эксгумацыю трупа яе мужа-нябожчыка.

“Я хадзіла ў муніцыпалітэт, — праз сілу сказала яна, — але чыноўнікі адмовілі мне”.

“І на якой падставе?”

“Мне было заяўлена, што нябожчыкі ў магілах не могуць заставацца жывымі, і што, калі я яшчэ раз пайду да іх па гэта, мяне скіруюць на дазнанне”.

Навуковец Публій Рос адараўся ад сваіх прыбораў і здзіўлена ўтаропіўся на мяне.

“Не разумею, — няупэўнена заўважыў ён, — пры чым тут экспунацыя?”

“Здараецца, нябожчыкі непакояць сваякоў, — стрымана заўважыў я. — Гэта назіралася даволі часта і ў мінулым”.

“Дык што, вынікае, і нашы праблемы цяпер таксама з таго боку?” — спытаў навуковец Публій Рос з ноткай скепсісу ў голасе.

“А па-вашаму — у чым справа?” — у сваю чаргу пацікавіўся я.

Тут навукоўца на паўхвіліны нібы прарвала. Палтэргейст, пачаў гаварыць ён, няўпэўнена азіраючыся па баках, хоць і мае шмат тлумачэнняў, з'ява не настолькі таямнічая і загадкавая, каб навука ў ёй не разабралася. Прыборы, з дапамогай якіх ён цяпер даследуе тут анамальную з'яву, маніць не могуць, а яны станоўча паказваюць на існаванне нейкага невядомага назіральніка, магчыма, нават з Месяца, на яго думку — біяробата іншапланеян, які знаходзіцца альбо на арбіце, альбо дзесьці на Зямлі, і ён існуе ў адной асобе, правакуючы час ад часу зямлян на рэакцыю ў адказ пасля ўздзеяння тых нябачных істот, якімі ён кіруе. Усе звесткі пра гэта паступаюць на базу на Месяц, дзе збираюцца і аналізуцца, што чарговым разам даказвае прысутнасць у бліzkім Сусвеце адной са шматлікіх цывілізацый, якія шукаюць контактаў з разумнымі гуманоідамі, у дадзеным выпадку — з намі. Далей Публій Рос паведаміў мне, што пад скалістым покрывам Месяца знаходзіцца металічная шкарлупіна тайшчынёй каля сямідзесяці кіламетраў, якая, на погляд навукоўцаў, анік не магла ўтварыцца натуральным шляхам. Дзіўна і тое, што пад шкарлупінай каля ста кубічных кіламетраў пустаты. Мы часта бачым на Месяцы светлавыя аб'екты, каляровыя траншэі, якія павялічваюцца, кратэры, якія знікаюць Усё гэта сведчыць, што з базай увесь час контактуюць.

“Але ж, калі ў ходзе палтэргейста вам у чаравікі выльеца суп ці на сцяне з'явяцца мацюкі — гэта што за такі контакт?” — спытаў я з іроніяй.

“Так, — не міргнуўшы вокам, адказаў ён, — а які яшчэ контакт вы хочаце? Як, напрыклад, вы контактавалі б з чарвякамі? Абміркоўвалі б з імі тэорыю адноснасці?”

Я скептычна ўсміхнуўся, пачуўшы такое, але ён не заўважыў гэтага, напружана рэагуючы на кожны рух і гук. Вядома, я не верыў ні ў якіх там іншапланеян і іншую лухту, так улюблённую большасцю ўфолагаў. Справа была значна глыбей, але

дакапацца да праўды было пакуль не-магчыма, а нават здагадкі пра яе здаваліся настолькі ашаламляльныя, што немінуча падпадалі пад тэрміновую забарону. Урэшце, раздумваць пра ўсё гэта цяпер не выпадала. Неакрэсленае пачуццё трывогі ахапіла мяне.

Раптам люстэрка, што вісела на сцяне, падскочыла ў паветры, і змадуліраваўшы плаўную дугу, упала на падлогу, але не разбілася. Я паспей зняць гэта на камеру.

Публій Рос на некалькі секунд знерухомеў, а потым кінуўся да сваіх прыбораў. Яго асістэнткі істэрычна віскнулі, а ўдава Адмета пабялела яшчэ больш і памкнулася ў бакоўку. Я ступіў следам і дапамог ёй дабраца да крэсла.

“Ён дзесьці тут”, — прашаптала яна.

Я скарыстаўся момантам, перазарадзіў камеру і спытаў:

“Скажыце мне праўду: ён зноў прыходзіў да вас ноччу?”

Нейкі час яна глядзела мне ў твар з непаразуменнем, быццам знаходзілася ў одуме, а потым прызналася, што так — з'яўляўся, зайшоў праз дзвёры і памкнуўся легчы побач з ёй у ложак, але яна, пэўна, адразу страціла прытомнасць, бо нічога больш не памятае.

“Вы павінны даць асабісты дазвол на экспунацыю, — сказаў я, — інакш усё скончыцца бядой. Вы рызыкуюце жыццём. Успомніце, што ў доме ўжо двое памерлых”.

“Але каму? Я ж казала, што мне забаранілі гэта і пагражалі пакараць, калі я буду настойваць”.

“Дайце дазвол мне”, — сказаў я даволі рашуча.

“А большай бяды не будзе? Мне страшна!”

“Ніхто пра гэта не даведаецца, акрамя нас дваіх і яшчэ траіх маіх сяброў, — пераконаў я. — За ўсіх іх я адказваю”.

Запанавала працяглая паўза. Я моўкі чакаў.

“Рабіце ўсё, што лічыце належным”, — урэшце выціснула яна так патрэбныя мне і доўгачаканыя слова.

Між тым, за маёй спінай зноў загучэлі ўсхваляваныя галасы і пачуўся грукат. Адзін з прыбораў Публія Роса падскочыў ў паветры і бразнуўся аб сценку, разляцеўшыся на кавалкі пластыку, металу і праводкі. Я вярнуўся назад і пачаў непрыкметна здымачць. Публій Рос і яго асістэнткі яўна запанікавалі і мітусліва завіхаліся ля сваіх уцалелых прыстасаванняў.

Нейкі час я здymаў тое, што адбывалася ў пакоях, але паступова актыўнасць невядомых сіл знізілася, а потым і ўвогуле ўся анамальшчына знікла, пакінуўшы адчувальныя разбурэнні, з

якімі ліхаманкава разбіраліся Публій Рос і яго памочніцы, а таксама дапушчаныя сюды нешматлікія жыхары барака.

Я замацаваў мікракамеру на старым месцы ў пакоі ўдавы і пайшоў прэч, узяўшы ад яе напаследак пісьмовы дазвол на экспунацыю: некалькі слоў, нашкрабаных на кавалку паперы.

11.

На скрыжаванні вуліц, непадалёку ад будучага Храма, я раптам заўважыў доўгую постаць мас-така Юліуса Гарматы, і падышоў бліжэй. На мой погляд, ён быў нечым заклапочаны, бо нервова азіраўся па баках, быццам чакаў чагосьці небяспечнага для сябе. Я павітаўся з ім і спыніўся. Мы паціснулі адзін аднаму руکі.

“Чуў, што вы хутка скончыце сваю працу”, — сказаў я.

“Так”, — няўпэўнена згадзіўся ён.

“Спадзяюся, — працягваў я, — на адкрыцці Храма збярэцца шмат людзей, якія ацэняць тое, што вы выявілі ці намалявалі. Мне самому гэта надзвычай цікава”.

“У вашых словах — недакладнасць”.

“Хацелася б ведаць, якая?”

Выцягнуты і асеметрычны твар Юліуса Гарматы перакрывіўся.

“Людзі, за выключэннем прасунутых адзінак, не могуць даваць адзнаку мастацкаму твору. Лепшыя мастакі жылі ў мінулых стагоддзях і памерлі непрызнанымі, а цяперашні жывапіс увогуле ствараюць для дэгенератаў. Народ існуе побач з мастацтвам, але нават не ведае дзеля чаго яно”.

“Але ж чалавецтва кінула чытаць кнігі і ўвогуле з’арыентавалася менавіта на карцінку”.

Юліус Гармата паморшчыўся, нібы ў яго балеў зуб.

“Жывапіс і карцінкі, нават выхапленыя з жыцця і зафіксаваныя на паперы ці на экране, адрозніваюцца, як жывое ад мёртвага. У пачатку мінулага стагоддзя правялі адно з даследаванняў: як шараговыя людзі ўспрымаюць жывапіс, у прыватнасці, заўважце, яго рэалістычны варыянт. Высветлілася, што ім, тым людзям, даводзіцца абводзіць пальцам, як сляпым, контуры, каб зразумець, што выяўлена на карціне. Яны не адрознівалі постаці і фону, не кажучы ўжо пра сюжэт карціны”.

“Навошта тады вы распісваецце свой Храм? — спытаў я. — Яго наўрад ці будуць наведваць дзеля цікайнасці да вашай працы”.

“Крытэрый — у нас саміх. Прабачце за пафас”.

“Вы шукаеце нейкую ісціну, але яна можа аказацца небяспечнай, бо за ёй, матчыма, хаваецца бездань”, — пераконваў я, узгадваючы ўжо і пра сябе.

“Гэта наш лёс”.

“Беражыцца. Успомніце зусім нядайнія часы, калі мастакоў выразалі ў кватэрах, пад’ездах і праста на цёмных вуліцах разам з прасунутымі навукоўцамі, пісьменнікамі і астатнімі іншадумцамі. Цяпер нешта накшталт зацішша, але напружанне расце. Хіба вы яго не адчуваеце?”

Юліус Гармата паціснуў плячыма.

“Мне здаецца, што я адчуў подых той ісціны і здольны, як ніколі, сказаць гэтаму свету ўсё, што я пра яго думаю”.

“А што менавіта вы думаеце?” — стрымана пацікавіўся я.

На кароткі час ён пагрузіўся ў маўчанне.

“Пастараюся выявіць гэта ў сваёй працы, — урэшце ўхіліста адказаў ён. — Пабачыце самі, можа і спадабаецца”.

“Я тут нядайна, а вы?”

“Амаль паўгода, а вы мяне вучыце як жыць”.

“Прабачце”.

“За што вас адсялілі?” — пасля паўзы спытаў ён мяне.

“За кнігу”.

Ён не здзівіўся.

“Ноччу ў ангар імкнуліся залезі нейкія людзі, — сказаў ён. — Пэўна, іх цікавіў мой роспіс, але я апошнім часам там начую, і яны адразу зніклі”.

“Вам патрэбна зброя”, — выказаў я не зусім удале меркаванне.

Ён паціснуў плячыма.

“Гэта не паратунак”.

“А вас за што скіравалі ў Эдэм?” — у сваю чаргу пацікавіўся я.

“Скажу. Нейкі час я вандраваў па вёсках і паселішчах накшталт нашага Эдэма, маліваў, каб пракарміцца, дыванкі, ну, ведаеце, як калісці старажытны мастак Язэп Драздовіч, — звычайны лубок. Мне ўсё больш падабалася выяўляць у ім пекла. Туды я іншым разам спонтанна, ну, можа, і з намерам, паверце, змяшчаў вядомых у краіне дзяржаўных асоб. Іх выявы часам пазнавалі, не аднойчы мяне забіралі пад следства, пасля чаго выслалі сюды”.

“Вось, а вы казалі раней, што людзі не адрозніваюць ні постацей, ні фону. А яны раз і... пазналі”.

“Бываюць выключэнні”.

“Ці не змясцілі вы часам у ваша міфічнае пекла і сакратара камітэта па ідэалогіі Ёхана Цынка? Я чуў, што ён родам з гэтых мясцін?”

“А якое пекла без яго? Гэты выблядак заўсёды быў ворагам такім, як я. Дарэчы, ён збіраеца на радзіму, гэта значыць, сюды, у Эдэм. На свята”.

Я моцна зацікавіўся, але не падаў выгляду.

“Адкуль вы ведаецце?”

“Мне сказаў адзін з мясцовых аўтарытэтаў — Касіус-гарбузагаловы. Яму аднойчы ўздумалася ўвекавечыць сябе на партрэце маёй работы. Яго сваяк служыць у ахове Цынка, там, у Мегаполісе, бо той раз-пораз набірае сабе служкаў з землякоў”.

“І калі менавіта ён прыедзе, у які дзень?” — спытаў я, наструніўшыся, як ганчак.

“Не ведаю і ведаць не жадаю. Яго, на маю думку, варта было задушыць пры нараджэнні”.

“Кажуць, яго рыхтуюць да бессмяротнасці і адным з першых”.

“Я чую пра гэта. І быццам перад такой адказнай падзеяй яму надта закарцела пабачыць родныя мясціны”.

Я зацікавіўся яшчэ больш.

“А вы скончылі пісаць партрэт таго дэфарманта, ну, Касіуса?” — спытаў я.

“Так. Ён нават скінуў мне крыху грошай, і я здолеў купляць фарбы і такую-сяную ежу”.

“Мне б хацелася даведацца пра дакладны час, ну, хоць бы прыблізна, калі сюды паедзе Ёхан Цынк”, — асцярожна вымарвіў я.

“Навошта вам?”

“Маю невялікі інтэрэс. Вы б як-небудзь пацікавіліся пра тое ў Касіуса, і пажадана хутчэй, калі гэта вас не вельмі абцяжарыць”, — я ўпартая гнуў сваё.

“Я спытаю. Мяне, да таго ж, цікавіць, якія людзі імкнуліся наведаць ангар менавіта ноччу: можа яму і пра гэта вядома”.

“Што ён за асоба — Касіус?”

“Садыст па натуры. Непрадоказальны. Але вельмі славалюбны. Да наўясці”.

“А мясцовыя сілавікі? Яны не маглі зацікавіцца, што вы там малюеце ў будучым Храме?”

Мастак Юліус Гармата спахмурнеў.

“Мяркую, так яно і ёсць. Да мяне пачалі завітваць падазронія людзі, ля ангара басцяеца штучнік, як кажуць — пасвіць. А яны горш за гарбузагаловых”.

“Сцеражыцеся. Вам цяпер, калі на чым пагарыце, шлях адзін — хіба толькі ў лагер. І нікому не давярайцеся”.

“Вы думаеце, я б з вамі быў шчыры, калі б Мойра не згадала мне пра вас? Гэта ж яна прывезла вас у Эдэм?”

“Так”, — пацвердзіў я.

“І вы ведаецце пра Платона?”

Я кіўнүү.

“А што вы думаеце пра бессмяротнасць?” — нечакана спытаў ён.

“На мой погляд, гэта дурылка, якая ўзнікла тысячагодзі таму і спрычынілася многіх бедаў...”

“І навука тут не мае сілы?”

“Упэўнены, што не мае. Навука? Хіба яна даўно не зайшла ў тупік?”

“Але ж улады праз навукоўцаў сцвярджаюць адваротнае”.

“А вы што — ім верыце?” — усміхнуўся я.

“Дарэчы, — сказаў Юліус Гармата, — ходзяць чуткі, што ў дваццаць першым бараку ідзе пал-тэргейст. Мойра казала, што вы ў гэтым разбіраецеся”.

“Туды заявіліся навукоўцы з Мегаполіса. Але я сумняваюся, што яны на правільнym шляху. Урэшце, няхай сабе бавяцца. Толькі справа, пэўна, глыбей, і там ужо ёсьць ахвяры”.

“Глыбей — гэта як і ў чым?”

“Калі што высветліцца — я вам раскажу. Толькі не запамятайце спытаць у Касіуса пра тое, калі сюды прыедзе функцыянер Цынк. Дамовіліся?”

“Згодна. Я спытаю ў яго сёння ж”.

Побач з намі, задыхаючыся, прабег нейкі “каляровы” гадоў сарака і шлюмпер па зневінім вы-глядзе. За ім гнаўся малады гарбузагаловы мурын з нажом у руцэ. На нас яны не звярнулі аніякай увагі. Прайшлі некалькі нахабных падлеткаў: адзін з іх дэманстратыўна рыгнуў. Хмары, якія паспелі скупіцца на небе, разбегліся, і ў гэтыу нішу адразу бязлітасна ўварваліся сонечныя промні.

“Вы кудысьці ішлі?” — спытаў я Юліуса Гармату.

“У бок плошчы”.

“Нам па дарозе”, — сказаў я.

Мы пайшлі. Некалькі самакатчыкаў з гіканнем абагналі нас, і ў паветры завіс пыл.

“Я чую пра ўпыра, — зноў закінуў вуду Юліус Гармата. — Людзі кажуць, што ён прыходзіць па начах у дваццаць першы барак. Вы, мяркую, у курсе. Гэта па-вашаму, рэальна?”

“Як тое, што мы зараз бачым адзін аднаго і размаўляем. Тысячы сведчанняў і сотні тысяч сведкаў з мінулага тысячагоддзя сцвярджалі, што “п’яяка” існуе. Чамусьці, па невядомых прычынах,

асабліва ў сярэднявеччы, Еўропу напаткала сапраўдная эпідэмія вампірызму”.

“Палтэргейст звязаны з той п’яўкай?”

“Не абавязкова. Але ў нашым выпадку так яно і ёсць”.

Я з большага расказаў яму частку з таго, што ведаў: пра фазы ўзнікнення вампіра — спачатку як свято над месцам захавання, потым стадыя “летуна”, наведванні сваякоў і, урэшце, матэрыялізацыя. Нават пра тое, што ўпырам уласціва жаданне полавай блізкасці са сваім партнёрамі ў мінульым, якое яны часам спраўджваюць, са згоды ці без яе.

На плошчы мы з Юліусам развіталіся: я, пасля раздуму, паабязаў яму, што назаўтра зайду ў Храм і з самымі шчырымі пачуццямі і намерам.

Нейкі час я назіраў за тым, што рабілася побач. Па-ранейшаму бязлюднымі выглядалі будынкі муніцыпалітета і невялічкі двухпавярховік убаку ад іх, так званы ў простанарадзі “хітры домік”, дзе, як я ўжо ведаў са слоў Мойры, месцілася рэгіянальнае аддзяленне службы бяспекі. На абшарпаных і спісаных брыдка-слоўем лаўках там-сям распівалі праста з рыльцаў таннае віно, а пад нагамі валяліся скрыстыя шпрыцы.

Я падышоў усутьч да Дошкі кандыдатаў на бессмяротнасць з прыхаванай надзеждай выявіць на звычайнім месцы новую налепку, і не памыліўся.

Аб вычварэнстве

Інвалюцыя, а ў выніку і поўная дэградацыя людства з фантома, становіца рэальнасцю, калі ў грамадстве паступова знішчаецца герайчны пачатак, на змену якому прыходзіць гомасексуальная культура. Чаму на вызначаным этапе непазбежна пачыналася пераўтварэнне паганскай цывілізацыі ў хрысціянскую, потым у камуна-бальшавіцкую і, урэшце, у цывілізацыю гермафрадытаў? А таму што гуманітарную прастору ў выніку глабальных метафізічных мутацый захоплівае недачалавек. Знешне ён быццам падобны на чалавека: тыя ж вочы, нос, рот, вушы, але яго духоўны ўзровень непапраўна ніzkі. Безумоўна, яму нянявісна здаровае, моцнае і герайчнае.

Усё залежыць ад таго, у які бок мы крочым, выкарыстоўваючы пры гэтым ці свой разум, ці калектывны. Старажытныя веды (тэлегонія) закрывалі шлях да ўсялякіх сексуальных рэвалюцый, што вялі непазбежныя наступствы адразу пасля так званих “вялікіх”, асноўная з якіх падсекла карані ўсёй чалавечай цывілізацыі.

Характэрна, што першымі дэкрэтамі тых старажытных камуністычных рэвалюцый былі дэкрэты аб легалізацыі гомасексуальных адносін, узаконіванне педэрастыі. Распуста — галоўны набытак недалюдзей, якія ірвуцца да ўлады. Паступова, як мы назіралі гэта ў цяперашні перыяд, цывілізацыя гермафрадытаў знішчае і мужчынскае, і жаночае, што ўжо нясе ў сабе пагрозлівыя прыкметы татальнага самазнішчэння. Уздзейнне гомасексуальнай культуры, мыслення і форм паводзін на самыя розныя сферы спажывецкага соцыума становіца здзекліва ўзрастаючым і цынічным. Узнікала ж ўсё стагоддзем назад быццам ціхамірна і неакрэслена: спачатку з масавых вярбовак педэрастаў у сексоты і агенты сакрэтных служб, з дамоў моды і шоу-бізнесу, сексуальных рэвалюцый і гей-парадаў, з так званих дэмакратычных свабод і пранікнення гомасексуалаў у нацыянальную і міжнародную палітыку, а таксама ганебнай легітымізацыі ад-наполых шлюбаў.

На сумленні педэрастаў сотні тысяч загінуўшых на войнах, бо адмыслова завербаваныя, яны масава перадавалі сакрэтныя матэрыялы, коды і шыфры праціўніку.

У выніку, мы пайсюдна назіраем зараз, што ўсё герайчнае праста забаронена. Трыумф мужчын-скага пачатку ў гісторыі скончаны, а гаспадаром стала “усё дробязнае, вартае жалю, і разбэш-чанае, увесь духоўна адрынуты свет”, як выказаўся калісці старажытны філосаф. Зноў жа па-чыналася ўсё, вядома, з прынцыпія недачалавека і яго вучэння пра “шчасце і дабрачыннасць”.

Цяпер, калі эпоха Асветы скончылася, а дэмакратыя і лібералізм далі чарговы пачатак немінучаму краху, трэба чакаць магчымай наступнай варварызацыі і варта выкарыстаць гэты шанц напоўніцу, ачысціўшы рэшткі грамадства, і стварыўшы пасля таго новую цывілізацыйную парадыгму. Ці здолеем мы гэта зрабіць — вось пытанне?

* * *

Я вярнуўся ў флігялён. Гаспадыня была дома, я пачуў, як Барбі адразу падала голас з яе пакой-чыка. Я пастукаў і зайшоў. Мойра ляжала ў ложку праста на коўдры і, кіёнушы мне, зноў начала глядзець кудысьці ў адну крапку на столі. Жанчына была, на мой погляд, нечым вельмі за-клапочаная, што адразу адчуvalася. Я асцярожна спытаў у яе, што здарылася, і яна вяла адказала быццам вельмі стамілася на заводзе, але ежу на дваіх, не — паправіла яна сябе, зірнуўшы на сабаку, — на траіх, зараз згатуе.

Я падумаў, што ў нас з Мойрай увесь час вельмі дзіўныя адносіны, але ўспомніў пра апошнія падзеі, пра Платона і вырашыў, тым не менш, абмежавацца толькі адным пытаннем.

“Паслухай, Мойра, — пачаў я, — ты неяк прагаварылася, што ў цябе ёсць зброя. Я б не супраць кінучь на яе вокам”.

Яна памаўчала нейкі час, па-ранейшаму гледзячы ў столь, а потым сказала:

“Ты ж ведаеш — тут без зброі нельга, у мяне дзесцы ляжыць пісталет старога ўзору, але яго трэба шукаць. Потым, Берташ”.

“У Цынка ахова, — ужо напрамую гнуў я сваё, — і каб “выканаць” яго — пісталета недастаткова. Тым больш у жаночых руках”.

“Эта мая справа, Берташ”.

“Я хачу, каб мы з’ехалі адсюль і — жывымі”.

“І што ты прапануеш?”

“Ты адмовішся ад сваёй вар’яцкай ідэі, доказ амаль што гатовы, мы купім дакументы і будзем вольнымі”.

Яна перавяла позірк са столі на мяне.

“Я яшчэ пра тое не вырашыла”.

“Ва ўсялякім разе папярэдзь, калі наспе нешта тэрміновае. Не вырашай адна”.

“Тое ж мне кажа і Маркус”.

Я прылашчыў Барбі, якая злёгку драпала мне ногі вострымі, маладымі зубамі, і насцярожана спытаў:

“Маркус — гэта хто?”

“Хіба табе нічога не казалі пра яго Андруш ці пастар Себасцьян? Маркус — самы старэйшы ў мясцовай суполцы. Гэта ён здолеў згуртаваць нас, інакш мы б загінулі па адным. Ты неяк пытаўся, адкуль на сценах з’яўляюцца налепкі. Менавіта Маркус аднавіў такі забыты стара-жытны спосаб перадачы інфармацыі. Налепкі ствараюць тыя з нас, хто хоча сказаць самае важ-нае, што яго хвалюе на дадзены момант. Ты таксама можаш напісаць нешта сваё. Я пазнаёмлю цябе з Маркусам, бо ты, па сутнасці, ужо адзін з нас”.

“Не кісла, — сказаў я. — Толькі “людзям-ценям” пляваць, што я напішу ў налепцы”.

“Паўсюдна знайдуцца іншыя людзі — якім нават простая, на першы погляд, паперка вызначыць надзею. Яны будуць ведаць, што не адны ў варожым свеце”.

“Позна пісаць налепкі”, — сказаў я.

“Па-твойму, лепш сядзець ля якой ямы з памыямі і чакаць старасці?”

“Але ж мы не зменім гэты свет”, — ужо з пачуцця супраціву ўпарціўся я.

“Платон так не лічыў”, — укалола яна ў адказ.

“Час страчаны. Зірні навокал”.

“Няхай. Але лепш памерці, чым так жыць”.

“Я не дам табе памерці, — сказаў я, — ты народзіш дзіця, і мы будзем адносна шчаслівія”.

“І чаму адносна?”

“Таму што сумна жыць у нянявісці і тузе, а нас змушаюць менавіта да гэтага. А жыццё кароткае, і мне ў ім цікава збіраць доказы, а не забіваць. Пэўна, я, скажам так, чалавек ведаў, а не ваяр”.

Але тут у ёй нібы нешта адпусціла, яна ўсміхнулася мне неяк быццам змушаная і папрасіла:

“Абдымі мяне, Берташ”.

* * *

...Ноччу я выходзіў з флігеля. Неба было надзвычай цёмнае і россып яркіх зорак на ім зіхацеў над галавой.

Я прыслухаўся і абышоў усё навокал, праверыў сваю аўтамашыну, якая па-ранейшаму адзінока тулілася да сцяны, пацікавіўся, як накачаны колы. Паселішча спала, але там-сям чуліся чыесці крыкі, гукі музыкі на нізкіх частотах злоўжываліся і абцяжарваліся рytмічным барабанным боем.

Я вярнуўся назад. На ложку роўна дыхала ў сне Мойра. Яна была голая і абрывы яе маладога гожага цела ўражвалі сваёй дасканаласцю. Жаданне блізкасці зноў узнікла ўва мне, але я асця-рожна лёг побач і пастараўся заснуць. Мой рэвальвер ляжаў пад ложкам так, што, хутка апусціўши руку, я адразу трапляў далонню на дзяржанне.

Раніцай я чую, як Мойра ўстала і нейкі час завіхалася ў пакойчыку. Барбі круцілася вакол яе і ціха павісквала. Потым жанчына пайшла, і ў думках я пажадаў ёй удачы. Я зноў заснуў, але хутка прачніўся і адразу намеціў сабе, што трэба зрабіць за дзень. Спачатку я вырашыў наведаць дваццаць першы барак, а потым зайніці ў будучы Храм і спытаць у Юліуса Гарматы пра Касцюса-гарбузагаловага: ці не даведаўся ён у таго аб Ёхане Цынку. Я вельмі хацеў вызначыць дзень і час яго візіту ў Новы Эдэм. Гэта, як я прадчуваў, можа вырашыць усё далейшае жыццё: і маё, і Мойры.

12.

На падворку дваццаць першага барака на самаробных лаўках: дошках, пакладзеных на пустыя скрыні, сядзела некалькі абітальнікаў жытла, яшчэ некалькі заходзілі і праз нейкі час выходзілі адтуль, пасля чаго пачыналі перамаўляцца паміж сабой. Крыху ўбаку я заўважыў сакратападоб-нага навукоўцу, якога абстуپілі цікаўныя, урэшце, некаторыя з іх больш цікавіліся дзвюма кітаянкамі-асістэнткамі, якія з робленымі ўсмешкамі нервова азіраліся па баках.

Я падышоў да навукоўцы, якога, як я памятаў, звалі Публій Рос, і стрымана павітаўся. У адказ ён пасунуўся на лаўцы, прapanаваўши мене прысесці побач. Я не адмовіўся.

“Што-небудзь высветлілася?” — пацікавіўся я.

“Цяпер пацішэла, а раней ішлі контактныя рэакцыі, як і ўчора. Дарэчы, ён не любіць усялякіх здагадак і выказванняў, інакш не было б спробы разбіць мае прыборы. Адзін з іх не дзейнічае”.

“Дык вы па-ранейшаму лічыце, што мы назіраем за спрабай контакту з намі робатам-прышэльцам?”

“Мяркую, гэта яго тэст на эмаксыянальныя рэакцыі чалавека”, — глыбакадумна пацвердзіў на-вуковец Рос.

“Магчыма і так, — сказаў я, — але чаму тады такі тэст, а працсцей кажучы, палтэргейст, ідзе пастаянна ў розных месцах, а ў вялікім горадзе яго адначасова можна бачыць у двух, трох, чатырох аб'ектах пражывання? Па-вашаму, прадстаўнік невядомай машыннай цывілізацыі, які знаходзіцца на Зямлі ў адной асобе, прысутнічае і дзейнічае ў розных яе кутках? Але ж як такое можа быць?”

Я заўважыў, што маё пытанне часова паставіла Публія Роса ў тупік, але ён раздумваў над адказам нядоўга. Маўляў, казаў ён, прышэлец карыстаецца надзвычай высокімі тэхналогіямі і, магчыма, ужывае так званыя глюонныя ланцужкі на падставе кваркаў ці яшчэ як.

Навуковец далей нейкі час паблажліва тлумачыў мне асобыня бакі сваёй тэорыі, але я слухаў яго ўжо даволі няуважліва.

“Чаму ж тады раптоўна памерлі дзеци?” — спытаў я яго па інерцыі, бо маю ўвагу прыцягнулі двое мулатаў — адносна маладых людзей у аднолькавых шортах і красоўках, але ў рознага колеру кашулях са стаячымі каўнерыкамі: я беспамылкова выявіў уштыя там мікрачыпы пераговорных прыстасаванняў.

“Справа, мяркую, у тым, — спагадліва патлумачыў мне Публій Рос, — што мясцовыя дзеци, як я даведаўся, маюць шкодную звычку пастаянна наведваць звалку. А там падчапіць хваробу не-складана, да таго ж... дыяксіны...”

“Так, — машынальна згадзіўся я з ім, бо ўжо не слухаў, пра што ён гаворыць, — вядома, усё можа быць”.

Краем вока я бачыў, як адзін са службоўцаў бяспекі, а я не сумняваўся, што абодва менавіта ад-туль, незаўважна здымае нас камерай. Што ж, падумалася мне, даўно пара ім з'явіцца на мясцовай сцене, пэўна, штучнікі ўжо далажылі пра падзеі ў бараку Цэнзару, а той адразу паведаміў у “хітры домік”.

Яшчэ з армейскіх часоў я ведаў гэты небяспечны тып людзей, дзейнасцю і ўсюдыінасцю якіх цяпер было працята ўсё навокал. У асноўным — яны былі дзеци неадукаваных, прыгнечаных рабочых сельскагаспадарчых кластэраў, відазмененых рабоў. Іх з дапамогай цэнзараў вылучалі яшчэ з дзяцінства: за хітрасць, жорсткасць і схильнасць да садысцкіх учынкаў.

Ужо заўтра, магчыма, нават сёння, яны прагледзяць запісы з камеры і пачнуть высвятляць сярод іншага і хто я такі, што раблю ў паселішчы і чаму я аказаўся ў дваццаць першым бараку, дзе адбываецца нешта незразумелае аж да абсурду.

Але хіба не ўсё навокал, уся наша краіна — дваццаць першы барак, дзе абсурд дасягнуў свайго эпагею? — недарэчы падумалася мне. З гістарычных кніжак, якія раней траплялі мне на вока, я ведаў, што па незразумелых, невытлумачальных, цалкам абсурдных, прычынах адны этнатыпы, захапіўшы ўладу і контроль над грамадствам, пачыналі беспадстаўна і нават на сваю і агульную шкоду знішчаць сваіх жа родзічаў, катавалі іх у турмах і лагерах, даводзілі да голадамораў і антропафагіі, расстрэльвалі дзесяткамі і сотнямі тысяч, быццам хворыя на самаедства і самазнішэчнне. Тлумачыць гэта можна толькі адным, інакш версіі абсурду панаваць і далей. На жыццёвую прастору высоўваліся асобы без свядомасці, пра якіх папярэджвалі яшчэ трансгуманісты мінулага, а менавіта “людзі-цены”.

Я кіёнуў Публію Росу на яго паблажлівы маналог, павярнуўся спінай і, адрынуўшы раптоўнае жаданне сысці са двара, падняўся па гнілой, рыпучай лесвіцы наверх, да ўдавы Адметы Слімак.

Як я і меркаваў, жанчына аказалася дома. Выглядала яна яшчэ горш, чым у мінулым разе: плямы вакол вачэй, быццам прысутнічаў так званы “сімптом акуляраў” пры страсенні мазгоў,

не-звычайнай бледнасць твару, ледзь заўважны трэмар пальцаў рук. Я павітаўся і адразу спытаў:

“Вы бачылі ў апошні час што-небудзь незвычайнае?”

Яна кіунула пасля паўзы. Яе трэсла.

“Так”.

“Зноў прыходзіў муж-нябожчык?”

Яна нерашуча памарудзіла з адказам, урэшце, мне гэта магло і здавацца.

“Гэта быў ён і... быццам не ён”.

Я зняў са сцяны мікракамеру, устанавіў на надалоннік і націснуў на выяву. Але, як і ў мінулы раз, я пабачыў, што ў пакоі рухаўся белы, нібы сатканы з газаў, слуп, перастаўлялася з месца на месца крэсла, варушылася сама па сабе вонратка. Зрэдку ў кадры з'яўлялася постаць гаспадыні, якая спалохана абаранялася ад нечага нябачнага рукамі. Я выключыў, згадаўшы ў думках, што ўдача пакуль што спадарожнічае мне.

“Магчыма, ужо заўтра, — сказаў я, — мы правядзём экспумацию трупа вашага мужа. Вынікі пакажуць, што рабіць далей, хоць я і ўпэўнены — толькі гэта ўратуе вас і ваших родных ад яшчэ большых непрыемнасцей”.

Яна апусцілася ў крэсла, бо, як я адзначыў, ёй было даволі цяжка стаяць на нагах.

“Мяне тут дапытвалі, — раптам паведаміла жанчына. — Прыйходзіў чалавек з органаў і цікавіўся ўсім, што адбываецца. Ён пытаўся і пра вас: хто вы, адкуль і чаму тут выведваеце. Я сказала, што апошнім часам у дом не заходзіць хіба той, каму ляната”.

“Вы паўторна спрабавалі ўзяць у муніцыпалітэце дазвол на экспумацию?” — спытаў я.

“Тут прыйходзіў чыноўнік. Але ён не стаў і слухаць. Маўляў, разводзіце цемрашальства. Што б ён сказаў, каб у яго доме пачалося такое?”

Ужо, як я сыходзіў з падворка, то заўважыў, што за мной увязаўся адзін з мулатаў, які часта з кімсьці пераговорваўся, нахіляючы невялікіх памераў галаву на правы бок каўнерыка, да ўкраўленага там мікрафона. Я не здзівіўся, але мяне гэта ўстрывожыла. Ісці адразу дадому цяпер не выпадала, і я пайшоў у супрацьлеглы бок, адчуваючы, як ува мне паступова расце невы-тлумачальнае раздражненне і нянавісць, якія толькі павялічваліся задушлівай спёкай і дымам ад падпаленых на звалцы пластыковых адыходаў. Чаму, у думках усё больш злоснічаў я, гэты смаркач вырашыў, што ён мае права вырашаць мой лёс, няхай сабе і па загадзе.

Для яго — безумоўна тыповага прадстаўніка новага пакалення “людзей-ценяў”, якія надзымутыя дурной пыхай толькі ад таго, што іх выбралі ў адпаведную вучэльню, дзе нашпігавалі нянавісцю і па-дазронасцю да лепшых прадстаўнікоў свайго народа — тое, што ён віжуе за мной — своеасаблівая гульня. Але ж я не люблю такія гульні, мяне даўно цягне ад іх на ваніты. І што гэта настаў такі за час, звыкла абураўся я, калі з дня на дзень жывеш пад сталым уціскам і на-пружаннем, не маючи амаль анікай магчымасці змяніць абставіны? Я неўпрыкмет азірнуўся: віжун упарты ішоў следам, захоўваючы адпаведную дыстанцыю. Урэшце, людзей на вуліцы было няшмат, што значна спрошчала яго задачу: сонна рухаліся ў пошуках дозы алкаголю дэгенератыўнага выгляду асобы абодвух полуў, шасталі, брыдкасловячы, дзеці і падлеткі, некалькі п'яных валяліся ў памыях.

Я звярнуў у бок плошчы і праз хвіліну апынуўся ля Дошкі з выявамі кандыдатаў на бессмярот-насць, але ўзіраўся зусім не ў іх змрочныя і змораныя твары, а ў шкло, у якім выдатна бачыў ўсё, што работася за маёй спінай.

Віжун, апрануты як звычайні “каляровы” хлопец у легкадумную квяцістую кашулю і шорты, уладкаваўся на лаўцы наводдаль — ён, відавочна, не спяшаўся. Я разумеў, што гэта быў, вядома, не “штучнік”, а, так бы мовіць, свежаспечаны эсбэшнік, магчыма, яшчэ стажор. Наяўнасць у яго мікрачыпа рацыі сведчыла пра гэта.

За плошчай, у баку ад будынка муніцыпалітэта і гандлёвага цэнтра, я заўважыў некалькі таполяў, а побач нешта кшталтам невядомага мне сорту дэкаратыўных кустоў, якія разрасліся там у бакі і ўышыню, бо хутчэй за ўсё існавалі заўсёды недагледжанымі: тое, што мне было і трэба. Знарок зладзеяўвата азірнуўшыся, я пасунуўся ў той бок, не сумніваючыся, што віжун пойдзе следам. Калі я там апынуўся, то адразу пачаў здзяйсняць свой план. Сцяжынка, засмечаная пустымі пластыковымі бутэлькамі і бляшанкамі, вяла ў глыбіню, але я падскочыў, ухапіўся за сук і падцягнуўся на руках, пасля чаго апынуўся на цаглянай сцяне, метрах у двух над зямлёй. Стайшыся, я стаў чакаць. Не ведаю, навошта мне было так даволі легкадумна ўсё гэта рабіць, але спыняцца ўжо не выпадала і... позна.

Секунд праз дваццаць віжун праціснуўся праз кусты на сцежку і неўзабае апынуўся пада мной. Я бязгучна зваліўся на яго зверху — ўпэўнены, што ён так нічога і не паспей зразумець. Вядома, я мог бы нават і забіць яго, але не стаў гэтага рабіць, а проста “выключыў” хвілін на дзесяць, пазбавіўшы прытомнасці. Я выцягнуў

у яго з кішэні мініяцюрны базавы блок, а з каўнера мікрачып з мікрофонам рацыі. У другой кішэні я выявіў трохзараадны пісталет у выглядзе невялічкай, лёгкай трубкі — такіх мадыфікацый я не бачыў нават калі службы ў войску — і ўсё забраў з сабой, пасля чаго сышоў як мага хутчэй. Нейкі час я запознена асуджаў цябе за тое, што зрабіў — гэта, вядома, было не мэтазгодна і рызыкоўна, але, меркаваў я, днямі ўсё роўна варта адсюль з'язджаць, дый таго смаркача-эсбэшніка, пасля прапажы зброі і рацыі, хутчэй за ўсё абвінавацца ў злачынным разгільдзяйстве і выганяць — з іншага боку, ці мала хто пабіў яго і абчысціў кішэні: шукаць можна бясконца, хіба не так?

Але я хутка выкінуў з галавы сумненні, бо ў мяне быў клопат нашмат большы, і я трymаў яго ў памяці з учарашняга дня: даведацца пра дзень і час візіту Ёхана Цынка. Таму я скіраваў у на-прамку да будучага Храма ці як яго звалі мае новыя сябры — Месца для агучвання Ісціны.

Спёка, між тым, раптоўна абцяжарылася ветрам, які літаральна апальваў скuru на адкрытых ча-стках цела. Рацыя, бруталльна сканфіскаваная ў эсбэшніка, раптам віскнула, і я выцягнуў яе з кішэні, прыстасаваў мікрофон да вуха і адразу пачаў галасы пераговораў. Я з цікавасцю паслухаў — пачалі выклікаць і майго віжуна: “Кунтус, ало, Кунтус! Адкажы, як абставіны, ало, на сувязі, ало!”, але неўзабаве выключыў яе, і, падумаўшы, растроушчыў нагой.

Я падлічыў тэрмін — дзень, калі мяне выселілі з Мегаполіса, і колькі я знаходжуся тут, у Эдэме, і высветліў, што мяне ўжо трэба ісці на рэгістрацыю ў мясцовыя органы правапарарадку і муніцыпалітэт, інакш я аказваўся па-за законам, а такіх без асаблівых разборак, вылічыўшы, ад-разу скіроўвалі ў фільтрацыйна-папраучы лагер. Закон гэты, вядома, быў умоўнай рэччу, бо тычыўся якраз такіх, як я, і маіх набытых тут сяброў. “Людзі-цені” інстынктам жывёл выдатна адчувалі небяспеку і ад каго яна ў першую чаргу зыходзіла і зыходзіць.

Тым не менш, я вырашыў адкласці гэтае пытанне, пакуль не правяду работы па экспумациі і за-кончу тым самым працу над доказам, а, па-другое, не адгавару Мойру ад неабдуманага і рызыкоўнага ўчынку, які пагражай ёй, у лепшым выпадку, стратай свабоды і катаваннямі. Але, выходзячы на гэтае, хоць і часовае, нелегальнае становішча, мне ўжо варта было засцерагацца ўсялякіх контактаў з мясцовымі сілавікамі, “штучнікамі” і увогуле стаць непрыкметным. Я ўспомніў пра Эпікура і пра тое, што,

бадай, зноў варта іншым разам змяняць сваё аблічча. Быць непрыкметным — адзінае, што мне цяпер увогуле застаецца. І я зноў на хвіліну пачаў марыць пра тое, як з'еду адсюль разам з Мойрай у якое-небудзь ціхае, утульнае месца, дзе цячэ вада, а ў ёй плаваюць рыбіны, а ля вады растуць дрэвы, на якіх спываюць птушкі, і зелянэе трава. Але пакуль тое, вярнуўся я да рэаліяў, даўно варта падумаць аб тым, што і мой пазадарожнік перад жытлом Мойры ўжо некалькі дзён мазоліць вочы якому “штучніку”, той, магчыма, данёс ці да-нясе “Цэнзару”, і маёй асобай урэшце зацікавяцца ўсุтыч.

Я выцягнуў з кішэні надалоннік і звязаўся з Андрушам. “Наш план мы павінны здзейсніць сёння, — сказаў я яму. — Як сцямнее, у адзінаццатай гадзіні на вядомым табе месцы я чакаю ўсіх вас трох: цябе, Васка Петкавіча і пастара Себасцьяні. Астатніе, як дамаўляліся”.

Андруш пацвердзіў мне, што ўсё зразумеў і што пастараецца прывесці з сабой астатніх, пасля чаго я адразу адключыў сувязь, бо не хацеў, каб размову засякla якая праслушоўка.

Частка IV. ПАМЫЛКА

13.

У ангар мяне не пусцілі. Вучань Юліуса Гарматы, якога звалі Францішак, аб'явіў мне ў дзвярах, што настаўнік заканчвае сваю працу, і таму не жадае, каб яму перашкаджалі. Я адказаў хлопчыку, што цалкам разумею і адбраю такое рашэнне, але ў нас з яго настаўнікам раней назначана кароткая сустрэча, і таму няхай мастак выйдзе да мяне на хвіліну. Хлопчык неахвотна пайшоў паведамляць, але дзвёры перад мім носам па-ранейшаму зачыніў з дэмманстратыўным пляскатам.

Я сеў на пустую скрыню, хаваючыся ў ценъ, але чакаў нядоўга. Дзвёры адчыніліся і Юліус Гар-маты выйшаў вонкі. У яго быў адхілены выраз твару, пэўна, ён яшчэ лунаў думкамі над сваім роспісам, віраптка — кашуля і нагавіцы — у плямах ад фарбы, шэрэя шчэць серабрылася на даўно няголеных шчаках. Мы павіталіся і, склаўшы разам некалькі цаглін, ён прысеў побач.

“Чуў, што ваш праект завяршаецца”, — сказаў я пасля таго, як мы паціснулі адзін аднаму руکі.

Ён няўцямна кіўнү.

“Я намерваюся хутка з’ехаць адсюль, — працягваў я, — вядома, па некаторых сваіх абставінах, але хацелася б убачыць, што вы там выявілі ў будучым храме на сценах”.

“Чаму вы з’яджкаеце? Заставайцеся”.

“Неўзабаве і я скончу сваю справу”.

“Але ж назад у Мегаполіс вам нельга, а цемра цяпер паўсюдна”.

“Я хачу жыць у душэўным спакоі, дзе-небудзь у ціхім месцы, дзе няма, да слова, смецця і звалак”.

“А ці спрадзіце вы там сваю мэту? — спытаў ён праз паўзу. — У вас жа яна ёсць?”

“Адсутнасць свабоды пакідае толькі адзін шлях — супраціву, — адказаў я, — а голы супраціў не можа быць мэтай”.

“Гэта не зусім так”.

Юліус Гарматы памаўчай, збіраючыся з думкамі, а потым загаварыў. Яго выцягнуты, асіметрычны твар пакрыўся дробнымі кроплямі поту, а вочы дзіўна акругліліся і спыніліся ў нябачнай кропцы паверх маёй галавы. Я чамусьці ўспомніў слова Мойры пра свяшчэннага скарабея.

“Калі мастак працуе ў рамках свабоды, — сказаў ён, — то наўрад ці здолее выкананы сваю духоўную місію. Свабода яго расхалоджвае, ён пачынае імкнунца да іншых людзей, губляць час прамаўляючы з імі, і шукаць у іх паразумення. Але гэта марная справа, міраж. Ён хоць і шмат працуе, есць, п’е, а не заўважае, што даўно ўжо мёртвы, бо ў яго няма, так бы мовіць, аб’екта нянявісці. Каб дасягнуць мэты, трэба спазнаць голад, адзіноту і ўціск. Чым цяжэй гнёт, тым большы яму супраціў, і не той, які вы маеце на ўзвaze, а іншы. І трэба адразу і назаўсёды вызна-чыць, што шчасце не для цябе, а ёсць хіба крыўда на жыццё, і табе няма чаго балбатаць пра дабрачыннасць, прагрэс, прыгажосць, братэрства, роўнасць, удачу, поспех — усё гэта слова-хімеры. Грамадства — гэта сутнасць, паражоная фурункаламі, струпамі, язвамі, свішчамі і гноем. Яно хоча і цябе зрабіць такім жа мёртвым. А ты на яго нападай! Націскай з усёй сілы на гэтыя язвы, свішчы і фурункулы і пабачыш, як яно курчыцца ў параксізмах болю, шалее і вар’яцее ад злосці. Вось тады ты і маеш шанц дасягнуць сваёй мэты”.

“Дык ваша мэта — даць добрага выспятка грамадству?” — спытаў я.

“Нешта накшталт гэтага, хоць і не зусім. Так. Я і раней вам казаў. Я, канешне, хачу даць яму і поўху і выказаць усё, што пра яго думаю”.

“Няблага. А хіба па-за гэтымі рамкамі нязгоды няма мастацтва? Хіба нельга маляваць цудоўныя краявіды, партрэты прыгожых маладых жанчын, а не гарбузаголовага Касіуса? Дарэчы, вы з ім гаварылі?”

“Так. Я памятаў пра вашу просьбу”.

“І што?” — знешне раўнадушна, але ўнутрана сцяўшыся, спытаў я.

“Сёння ў нас дваццаць першае ліпеня. Ёхан Цынк прыедзе сюды праз чатыры дні — гэта зна-чыць, двццаць пятага ў першай палове дня. Дакладны час пакуль нікто не ведае, нават далёкі сваяк Касіус, там — у Мегаполісе, пра таго сваяка мы раней гаварылі”.

“Вы вельмі паспрыялі мне”, — сказаў я.

“Я не пытаюся ў вас пра вашыя планы, — асцярожна выціснуў з сябе Юліус Гарматы, — але Касіус апошнім часам не ў гуморы, скажам так. А калі дакладней, ён у ціхім шаленстве, бо лічыць, што яму кінулі выклік. Нехта забіў кагосьці з яго супляменнікаў-дэфармантаў. Забіваюць тут часта, але кажуць, што гэта быў белы. Часам не ведаеце — хто?”

“Я даследую палтэргейст у дваццаць першым бараку і толькі, — ухіліста патлумачыў я свайму суразмоўцу, — там адбываюцца не зусім простиля падзея, з’явіліся ахвяры”.

“У вас ёсць якія напрацоўкі? Што вы ўвогуле пра гэта думаеце? — рапунадушна спытаў пасля паўзы Юліус Гармата. — Я чую і ад іншых нешта краем вуха, але не надаў увагі”.

“Мяркую, што адбываюцца збой”.

“Збой у чым?”

“У Праграме”.

“А што вы лічыце Праграмай?” — не адступаўся ён.

“Усе”.

“Незразумела”.

“Потым. Абяцаю вам праз дзень-два патлумачыць усё, што ведаю”.

Я падняўся са скрыні.

“Што ж, я вельмі ўдзячны вам, Юліус”, — я ўпершыню назваў яго па імені.

Якраз у гэты момант дзвёры адчыніліся і ў праёме ўзнікла постаць Францішка.

“Настанік, — нездаволена сказаў ён, — я зрабіў насечку ўсходняга боку і змачыў яе вадой, і цяпер трэба хутчэй наносіць тынкоўку”.

Юліус Гармата лёгка ўзняўся на ногі.

“Бывайце, Берташ, нечакана цёпла вымавіў ён. — Беражыце сябе”.

Мы паціснулі адзін аднаму рукі і разышліся.

* * *

Я вярнуўся ў філігель, пакарміў Барбі і выйшаў з ёй разам на падворак да свайго пазадарожніка.

Спёка крыху паменшала. З суседніх баракаў чуліся крыкі, раз-пораз іх перабівала музыка: глухія гукі барабанаў на нізкіх частотах, нехта імкнүўся падпяваць, потым істэрыйчна завішчэла нейкая жанчына, але праз хвіліну таксама заспявала.

Я праверыў рухавік, падкачаў колы. Паліва яшчэ хапала кіламетраў на пяцьсот. Барбі ляжала побач і часта дыхала, назіраючы за тым, што я рабіў. Высунуты язык яе, ружовага колеру, дробна дрыжэў. Я раптам цвёрда вырашыў ні ў якім разе не пакідаць сабаку ў паселішчы, а забраць яго с сабой.

Пасля я знайшоў у лядоўні такую-сякую ежу і збольшага прыгатаваў вячэру на ўсіх: Мойра больш не заставалася адна ў сваім пакойчыку, а ўсё часцей была побач са мной.

Потым я ўключыў тэлеперадатчык — перадавалі штодзённую забаўляльную праграму. Напа-мажаныя маладыя педэрсты, аточаныя сцэнічнымі спецэфектамі, танчылі і спявалі нешта звышбадзёрае, некалькі пар аголеных жанчын адначасова выяўлялі млявую знямогу. На другім канале ўкормлены спецагент, абаронца сусветнай дэмакратыі, дэманстраваў сваім праціўнікам валоданне кун-фу, далей я зноў пачуў дыскусію пра маочую вось-вось адбыцца бессмяротнасць і ледзь стрымайшыся, каб не плюнуць у экран, выключыў яго.

Барбі ўскочыла з посцілкі і ўтаропілася ў дзвёры. Я аўтаматычна саўгануў рукою у кішэню, дзе адразу намацаў зброю, адабраную ў эсбэшніка, але імгненна супакоіўся: на парозе з’явілася Мойра.

Я ўспомніў, аб чым даведаўся ў Юліуса Гарматы, а той у сваю чаргу выпытаў у Касіуса-гарбузаголовага — і адчуў, як хваля трывогі прakaцілася ў мяне па спіне і прымусіла шукаць, і неадкладна, нейкага выйсця.

“Паслухай, Мойра, — праз тры дні мы павінны адюсьль з’ехаць. Сёння к ночы я намераны выка-паць упыра і тым самым завяршыць доказ. За два дні мы спакуем усё неабходнае і паедзем. Лічу, няма нагоды тут заставацца”.

Мойра знерухомела.

“Ты па-ранейшаму лічыш, што ўпыр сапраўды нешта матэрыяльнае і існуе сярод нас? Але мне трэба дачакацца Ёхана Цынка. Ён больш не павінен жыць. Потым мы паедзем куды захочаш. Я даверуся твайму выбару”.

“Забіваць — не жаночая справа. Я — супраць”.

“Я ведаю і згодная з гэтым, але я павінна скончыць тое, што не здолеў Платон. Я сплачу яму доўг. Мне думаецца, цяпер я люблю яго яшчэ больш, чым тыдзень, месяц, год назад”.

“Таму што ён мёртвы, — пакрыўджана не ўстрымайся я. — Калі б мне давялося згарэць у ма-шыне замест яго — ты, пэўна, любіла менавіта мяне больш за ўсіх”.

“Не адхіляйся, Берташ”.

“Добра, вернемся да нашай справы. Ёхан Цынк больш не прыедзе, — імправізуочы, але разлікова, зманіў я. — Ён перадумаў”.

“Не даю веры, — праз паўзу няўпэўнена вымавіла яна. — Калі і як гэта здарылася? І адкуль ты ведаеш?”

“Толькі што аб’яўлі ў навінах. Ён ехаў у аўтамабілі і на на дарозе яму стала кепска. Ён ляжыць ва ўрадавай лякарні — так званай лечкамісіі”.

Мойра апусцілася на канапу, уключыла тэлеперадатчык і пачала настойліва пераключаць пра-грамы.

“Ты дарэмна гэта робіш, — сказаў я. — Стары, нікчэмны маразматык — каму ён трэба? Чаму ты думаеш, што пра яго хваробу будуць балбатаць з раніцы да вечара? Аб’явілі і тут жа запамятаў: цалкам у іх паняццах”.

Яна нейкі час думала і раптам з палёгкай выдыхнула паветра.

“Што ж, пэўна, так яно і ёсць. Гэх, Берташ, ты нават не ўяўляеш сабе, які цяжар, хоць і часова, цяпер зваліўся з мяне”.

Мне стала непамысна ад усяго гэтага. Хоць бы ён памёр на самай справе, думаў я, ну, няхай не сёння, дык заўтра, ці праз дзень, альбо праз два. Толькі не пазней. Можа, у вылюдка спыніцца сэрца ў яго гады? “Раптоўнае спыненне” — існуе ж такі медыцынскі тэрмін. Не магу ж я згадзіцца, каб гэтая жанчына, якая цяпер стала мне самай блізкай, рызыковала аддаць сваё жыццё так бязглазда? Дзеля чаго? Хіба гэтым што-небудзь зменіш?

Я ўкленчыў перад ёй на падлогу, і паклаў галаву на калені. Няхай ўсё абрывнецца да д'ябла, думаў я, ужо засталася драбніца: дапрацаваць доказ і адразу з'ехаць адсюль. Прадаць сюжэт можна і пасля. Што будзе потым — пакажа час.

“Хто-небудзь з вашай суполкі страхаваў бы цябе на той выпадак, калі б стары здраднік сапраўды тут аб’явіўся?” — асцярожна спытаў я.

Мойра пагладзіла мяне па галаве.

“Гэта была цалкам мая ідэя, і я адна за яе адказвала. Платон ведаў пра ўсё, і толькі ён страхаваў мяне там, у Мегаполісе”.

Я лашчыў яе, каб надалей адхінуць увагу жанчыны ад усіх гэтих думак. Жаданне блізкасці перапаўняла мяне, і я не спыняў яго. Мойра беспамылкова адчула гэты мой стан і моўчкі хутка распранулася. Барбі назірала за тым, як мы займаліся каханнем. Цікава, пра што яна думала?

14.

На месца сустрэчы я прыйшоў другім, бо мяне ўжо чакаў Андруш. Як і дамаўляліся, ён захапіў з сабой ліхтар і рыдлёўку. Потым, амаль што адразу, з’яўліся пастар Себасцьян і Васка Петкавіч. Яны прынеслі лом і сякеру. Яшчэ адну рыдлёўку раней прынёс я.

Зарава ад заходзячага сонца палыхала на даляглазе. Едкі дым са звалак слабым ветрам крыху здзімала ўбок, і я амаль не

задыхаўся. Было яшчэ даволі відна, і мы спыніліся, не даходзячы да могілак метраў дзвесце.

“Загадвайце, Берташ, — сказаў, звяртаючыся да мяне, пастар Себасцьян. — Вы, да слова, зараз у нас за старэйшага”.

Я прapanаваў пакуль прысесці ля насыпу, што цягнуўся ўзбоч дарогі і дачакацца заходу сонца, бо цяпер, на мой погляд, на могілках з’яўляцца зарана, бо яшчэ светла.

“Які сэнс капаць у цемнаце, калі можна і цяпер, — няўпэўнена аспрэчыў мяне Васка Петкавіч, — вочы лепей будуць бачыць ... увогуле гэта зручней псіхалагічна”.

“Цяпер там могуць бадзяцца якія-небудзь наведвальнікі, — цярпліва адказаў я, — а нам не трэба лішніх вачэй і лішняга шуму. Эксгумацыя цалкам нелегальная. Але справа не толькі ў гэтым. З надыходам цемры мы ўбачым — ёсць над магілай аген’чык альбо там якое выпарэнне, ці не. Калі ёсць, значыць, ён там, ну, не ён сам, а яго, так бы мовіць, матрычная сутнасць. Калі ж няма, то яна дзесьці матэрыялізуецца, каб скачаць чыйсьці інфармацыйны софт і наталіць голад. Нам лепш за ўсё заспець яго якраз у апошняй фазе, і вы, канешне, разумееце, чаму. Ніхто пакуль не ведае, як можа паўплываць на нас непасрэдны контакт з такой сутнасцю”.

“Мінулым разам я працяў яго палкай, а яму хоць бы што”, — пахваліўся Андруш, але неяк змушана.

“Разумею, што псіхалагічна любая эксгумацыя — непрыемная і цяжкая, а ў нашым выпадку, па нязвыкласці амаль шокавая справа, але на працягу стагоддзяў у аналагічных выпадках людзі рабілі яе, бо мусілі ратаваць сябе і свае сем’і. Калі каму з вас не стае сіл, цярпіце, бо нас чацвёра і любому з вас заўсёды прыйдуць на дапамогу”, — папярэдзіў я.

“Што ж, абгаворым дэталі”, — прapanаваў пастар Себасцьян, што з яго боку было, на мой по-глаз, вельмі дарэчы.

Я коратка паведміў ім пра ўсё, што прадумаў яшчэ ўчора. Над магілай мы запальваем ліхтары так, каб яны асвятлялі ў глыбіню, а потым пачынаем капаць у дзве рыдлёўкі. Працуем парамі, па дзесяць хвілін на змену. Першая пара, я памарудзіў, гэта пастар Себасцьян і Андруш, другая — Васка Петкавіч і я. У нашым распараджэнні будзе дзве-тры гадзіны, дадаў я пасля роздуму — той час, калі, магчыма, упыр не ў актыўнай фазе, і гэтага нам, мяркую, дастаткова.

“Ну, а потым?” — спытаў Андруш.

“Потым па абставінах. Будзе бачна”.

“А кол? У нас няма асінавага кала!”

“Чаму ж ты не высек?” — змрочна пасміхнүйся Васка Петкавіч.

“Не трэба, — сказаў я. — Галоўнае — засняць усё на камеру, а сам упыр ад нас нікуды не ўцячэ. Мяркую, што справімся. Не так ужо і складана пазбавіць жыцця каматозніка”.

“Вы па-ранейшаму лічыце, што ён жывы? У магіле, на працягу месяцаў? — зноў засумняваўся пастар Себасцьян. — Але тады, ці маём мы права пакараць жывога?”

Я паціснуў плячыма.

“Гэта псеўдажыццё. І ён, калі мы не прыпынім яго, будзе забіваць іншых з яшчэ большым імпэтам”.

“Прыходжу да адзінай разумной высновы: трэба заўсёды спальваць памерлых, а не хаваць гнісці ў трунах пад зямлёр”, — падсумаваў Васка Петкавіч.

“Альбо з’ядаць іх”, — змрочна з’яўднічаў Андруш.

“Прэтэнзіі — да хрысціянства, — сказаў пастар Себасцьян, — бо класі цела ў труну і закопваць у цэнтрах паселішчаў альбо трymаць іх у цэрквах з надзейяй на ўласкращэнне — старажытны звычай, заснаваны на дагмаце веры. Мяркую, гэта быў той самы ракавы дагмат, які спарадзіў глабальную метафізічную мутацыю, знішчыў Рым, і...”, — ён спыніўся, быццам праглынуў камяк у горле.

“Дагаворвайце”, — падахвоціў яго Андруш.

“Не час і не месца. Зарана. Я патлумачу сваю думку праз казань і потым — выбачайце..”

Сцямнела раптоўна. Цені, якія паступова згушчаліся ўдалечыні, пабеглі па зямлі да нашых ног і, узніўшыся ў вышыню, хутка накрылі неба чорым вэлюмам.

“Раю не адыходзіць далёка ў бакі, — сказаў я. — На жаль, тутэйшыя могілкі мала чым адрозніваюцца ад сметніка. Ноччу можна паваліцца і пашкодзіць сабе што-небудзь”.

“Наколькі я ведаю, спачатку тут хавалі нябожчыкаў з розных этнічных груповак, — патлумачыў Васка Петкавіч. — Потым індусы, кітайцы, афрыканасы і іншыя завялі асобныя месцы для пахавання і надумаліся выкопваць тут сваіх і перазахоўваць, а то і спальваць. Пасля іх засталіся ямы, куды пачалі скідваць смецце. Ніхто не пярэчыў, вось што дзіўна”.

“Дух супраціву згас, — сказаў пастар Себасцьян, — народ не скончыць дабром, калі дапускае такое да сваіх продкаў”.

“Не хацеў бы я тут залегчы, калі прыйдзе мой час, — уздыхнүй Андруш, — бо ганьба кранае не толькі жывых, а і мёртвых”.

Я падхапіўся на ногі.

“Пара”.

Паколькі мы з Андрушам ужо былі тут, то адразу выбралі патрэбны напрамак. На ўваходзе на могілкі я спыніўся і зрабіў знак астатнім: мы прыслушаліся — усё было ціха ў гэты час, толькі камары адразу абляпілі рукі і ногі, змушаючы рухацца.

Над магілай Слімака мы не ўбачылі нічога падазронага — ні выпарэння ў выглядзе прывіду, ні агенчыка. Я ўключыў ліхтар і папрасіў зрабіць тое ж самае з другім, пасля чаго ўзяў з рук Андруша лом, падсунуў пад пліту (бетон быў заліты зусім тонкім слоем) і адваліў яе ў бок, а Васка Петкавіч з пастарам адцягнулі яе метры на два, каб не перашкаджала. Пліта, вядома, пераламілася, але цяпер гэта было не істотна. Я даў знак, і Андруш з пастарам Себасцьянам пачалі капаць першымі. Я запусціў таймер надалонніка на патрэбныя дзесяць хвілін, агледзеўся, потым чамусьці зірнуў на неба: яно было ўжо непранікальна цёмным, з далёкім россыпам зорак, а затым перавёў позірк на працуочных і сам падзвіўся ў душы з гэтага фантасмагарычнага відовішча.

“Капаецца мякка”, — праз зубы выціснуў Андруш.

Ён спорна ўсаджваў рыдлёўку ў зямлю, дадаваў ступнёй нагі, вычэрпваў поўнае лязо і выкідаваў у бок.

На другім kraі ад яго засяроджана працаўаў пастар Себасцьян. Тэмп работы ў яго быў крыху ніжэйшы, чым у больш маладога напарніка, але таксама спорны, і неўзабаве яны паглыбіліся ў зямлю па калені.

Надалоннік хутка засігналіў — прайшло дзесяць хвілін, і я з Васка Петкавічам змянілі нашых таварышаў.

Далей працаўалі ў маўчанні. Яма імкліва паглыблялася, бо магіла Слімака была адносна свежая. Мы закапаліся ў зямлю па пояс, і Андруш ужо выцягваў нас наверх за руکі.

“Будзьце ўважлівя, — папярэдзіў я нашых зменшчыкаў, — як толькі дакапаецца да вечкі труны, дзейнічайце вельмі асцярожна”.

Андруш з пастарам Себасцьянам зноў апынуўся ў яме і працаўалі капаць. Напружанне наша расло.

Неўзабаве яны паглыбіліся па плечы, і я зразумеў, што апошні слой пяску, які заставаўся да труны, давядзецца выкідаваць мне з Васка Петкавічам. Сапраўды, надалоннік засігналіў, мы выцягнулі наверх Андруша з пастарам Себасцьянам і адразу апынуўся ўнізе.

Праз якую хвіліну лязо маёй рыдлёўкі сутыкнулася з векам труны. Я папрасіў апусціць адзін з ліхтароў ніжэй у яму. Запанавала непрацяглай паўза. Мы захваляваліся.

“Асцярожна, — сказаў я свайму напарніку, — будзем зачы-
шчаць”.

Лязо маёй радлёўкі зашкрабала па дошках. Труна была на
цяперашні час даволі каштоўная: драўляная, звычайнай формы,
як гэта прынята ў хрысціян. Злаўчыўшыся, я паддзеў лязом
рыдлёўкі века і націснуў. Дрэва яшчэ не паспела прагніці, і вeka
глуха рыпнула, але лёгка па-далося, пэўна, цвікоў забілі няшмат і
чыста сімвалічна.

“Выцягніце мяне”, — раптам папрасіў Васка Петкавіч.

У святле ліхтара я ўбачыў, што твар яго набыў зялёнае адценне
і даў знак наверх, каб яму падалі руку. Андруш, не дачакаўшыся
маёй прапановы аб дапамозе, tym не менш, адразу адважна
саскочыў уніз. З хлопца будзе толк, падумаў я.

Мы адкрылі труну. Труп быў ужо абязводжаны, з чорна-
сінім тварам і такога ж колеру высахлымі кісцямі рук. Вочы
заплюшчаныя. Саладжавы пах разлажэння перапыніў мне
дыханне. Пад целам, апранутым у касцюм, на дне труны я не
заўважыў ні крыві, ні якой іншай вадкасці. Я ўключыў камеру і,
пераадолеўшы грэблівасць, змешаную са зразумелым жахам,
націснуў лязом рыдлёўкі на шыю трупа. Аніякай рэакцыі не
адбылося. Я знерахомеў у нераушучасці. Здагадка ашаламіла
мяне.

...Тэафіл Слімак не быў “п'яўкай”!

Я ліхаманка ўспомніў большасць звестак пра выяўленне і
знішчэнне ўпыроў, але нішто не га-варыла мне пра сітуацыю, з
якой мы сутыкнуліся. Нябожчык, на мой погляд, быў звычайнім
мерцвяком.

“Што рабіць, Берташ?” — пачуў я ўсхваляваны голас Андруша. Ни
ён, ні астатнія мае сябры, пэўна, ні пра што яшчэ не здагадваліся.

“Вылазы!” — загадаў я свайму маладому напарніку.

Як толькі Андруш пацягнулі наверх, я ўголос папрасіў у трупа
прабачэння і, сціснуўшы зубы, працяў яму шыю лязом рыдлёўкі.
Першыя мае перасцярогі апошніх хвілін спрайджаўся, бо з
рассечанага горла нябожчыка не выцякла ні крыві, ні знакамітага
белага рэчыва, пра якое заўсёды ўспаміналі старажытныя
паляўнічыя на ўпыроў.

Я выкінуў з ямы рыдлёўку і ліхтар і з дапамогай маіх сябров
паспешліва вылез наверх.

“Засыпайце!”

У дзве рыдлёўкі праца хутка была скончана. Мае, не зусім
дасведчаныя, сябры, якія, да таго ж, знаходзіліся пад немалым

уздзеяннем стрэсу, на мой погляд, дагэтуль нічога не зразумелі.
Павагаўшыся, я раптам, неспадзянка для сябе, вырашыў не
паведамляць ім пра свой сумнёў. У рэшце-рэшт, упыр мог
выглядаць і так. Хіба не? Мы закідалі магілу зямлёй і пасунулі на
старое месца пліту. Я аб’явіў усім, што на гэтым нашыя высілкі
скончаныя, і мы ідзём дадому.

15.

Раніцай, па дарозе ў дваццаць першы барак, я атрымаў на свой
надалоннік паведамленне ад Васка Петкавіча. Былы спецыяліст
па квантавай мехніцы прапанаваў мне, калі я не супраць,
зноў сустрэцца каля любога, выбранага мной, арыенціра, каб
абмеркаваць узнікаше ў яго пытанне. Я адказаў, што праз некалькі
хвілін буду на плошчы і пачакаю яго каля Дошкі кандыдатаў на
бессмяротнасць.

Вечер змяніўся на паўднёвы і па небе пабеглі пакуль яшчэ
рэдкія хмары. Сонца ўсё часцей ха-валася ў іх, і тады спёка зноў
быццам адступала. На вуліцах вяла соўгалаіся, то разыходзячыся,
то збіваючыся ў купкі, нешматлікія ў гэты час дэграданты і
апушчэнцы. З баракаў даносіўся грукат барабанаў, адтуль калі-
нікалі выходзілі жанчыны і выплесквали з тазоў памыі проста пад
ногі. Са звалкі звыкла неслала смуродам і палёнай пластмасай.

На месца я прыйшоў першы, але літаральна праз хвіліну з’явіўся
мой новы сябра і саўдзельнік па няўдалай эксгумацыі ўпыра. Я
вырашыў, што ён пачне абмяркоўваць нашу начную адысею і
выносіць якія прапановы, але памыліўся.

“Як вы, магчыма, ведаецце, Берташ, — пачаў ён здалёк, — і як
казалі продкі — у моры нельга без стырнавога. Стырнавым, а маю
на ўвазе нашу мясцовую суполку, тут з’яўляецца Маркус. Ён крыйху
старэйши за мяне, але, магчыма, больш дасведчаны, вынаходлівы
і, шчыра скажу, ка-рыстаецца большым аўтарытэтам. Дык вось, ён
хоча вас пабачыць і абмеркаваць тое-сёе”.

“Як, праста цяпер?”

“Калі ў вас бракуе часу цяпер, то прызначце іншы”.

“Я ўжо чуў пра яго ад Мойры, — сказаў я, — і перадусім сам
хацеў з ім пагаварыць. Гэта вельмі дарэчы”.

“Вось і пагаворыце”.

“Ён таксама высланы? За што? Хто ён у мінульым?” — задаў я
адразу некалькі пытанняў.

“Ну, як вам сказаць карацей: ён мае навуковую ступень, былы
паспяховы вайсковец, чалец спецкаманды з выведкі, але раптам

кінуў усё дзеля нейкіх даследаванняў, якімі ўпарты займаўся. Нешта ў галіне выжывання. Вядома, на яго данеслі, але лагера ён пазбег, бо паспей знішчыць большасць сваих распрацовак, а ў тым, што знайшлі, яны нічога не зразумелі. Калі ён з'явіўся ў Эдэме, мы былі кожны сам за сябе і не маглі абараніцца нават ад мясцовых так званых простых людзей, не кажучы пра дэфармантаў, блатных і чыноўнікаў, нават не маглі абараніць сваіх жанчын. А просты чалавек іншым разам горш за д'ябла, хіба не так? Вы чыталі ў налепцы? Што вы маўчыце, Берташ?"

"Так", — пахмурна пацвердзіў я.

"Дык вось, ён пагаварыў з кожным з нас і стварыў атрад самааховы. Навучыў, як выжываць ва ўмовах экстрыма, быць псіхалагічна ўстойлівым, валодаць зброяй. Цяпер нават дэфарманты нас пазбягаюць і адкрыта не чапаюць, пакуль, ва ўсякім разе".

"Ён прызначыў Платона на акцыю?" — спытаў я.

"У тым-та і справа, што — не. Гэта была задумка Мойры. Ёхан Цынк гадоў дваццаць таму спрычыніўся да гібелі яе бацькі: той быў сасланы ў лагер, дзе хутка памёр. Да таго ж, ён быў актыўным ненавінікам нашай нацыянальнай ідэі".

Раптам з адной з набеглыx хмараў на нас пасыпаліся буйныя кроплі дажджу, але не надоўга. Тым не менш, крыху пасвяжэла. Мы ішлі ўжо хвілін дваццаць, і неўзабаве Васка Петкавіч спыніўся і зварнуў у вузкі завулак, да аднапавярховага дома, агароджанага дротавай сеткай.

Мы ўбачылі брамку і пастукаліся ў дзвёры. Нам адчыніла сярэдніх гадоў, даволі прыгожая му-латка. З'явіўся адразу і гаспадар. Маркус аказаўся высокім, мажным чалавекам, але без залішняга тлушчу на целе. Шырокія плечы і годная постаць міжволі ўсялялі павагу. На цёмным ад загару твары паблісквалі выцвілія ад сонца воchy. Валасоў на галаве амаль не было, а на скury там-сям цямнелі плямкі бясшкодных ракавых утварэнняў.

Мы паціснулі руکі і ўвайшлі ў дом.

"Я чую, вы даследуецце палтэргейст", — сказаў Маркус, прапануючы нам крэслы і звяртаючыся да мяне.

"Так, — адказаў я, — там, пэўна, хутка пачнецца заключная яго стадыя — самазапальванне. Але, можа, і не пачнецца. Нельга судзіць зарана, чым усё скончыцца. У мяне раней была ўпэўненасць, што гэта вампірчыны палтэргейст, тым не менш экспумацыя тое не пацвердзіла, і цяпер я нават не ведаю, што думаць".

"Як? — раптам устрэпянуўся Васка Петкавіч, які ўважліва слухаў нас, — хіба мы не знішчылі ноччу ўпыра?"

"На жаль. Не хцеў вас расчароўваць, але, бадай што, мы адкапалі звычайнага нябожчыка", — неахвотна пацвердзіў я.

"Я з цікаўнасці аднойчы наведаў дваццаць першы барак, — сказаў Маркус, — і там канчаткова ўпэўніўся ў некаторых сваіх падазрэннях".

"Гэта ў якіх?" — спытаў Васка Петкавіч.

"Хаця б у тым, калі коратка, што наш Сусвет — не што іншае, як лютэркавая зала, поўная ілюзій".

"Вы маеце на ўвазе аргумент аб сімуляцыі, які істэрычна адмаяўляюць улады?"

"Так, дарагі Васка. Тысячы доказаў сведчаць пра тое, што мы жывём у камп'ютарнай ці ў якой падобнай сімуляцыі. І тысячы — што не. Хіба вы можаце быць іншай думкі?"

"Калі ўлады супраць, то я аўтаматычна — "за", — усміхнуўся Васка Петкавіч. — І наадварот".

Мулатка, якую звалі Вікторыя, прынесла нам бутэльку віна і шклянкі. За акном зноў прыпякала сонца.

Я маўчай, гадаючы, навошта гаспадар дома запрасіў мяне сюды.

"Я чую, што вы ўдзельнічалі ў баях?" — пацікавіўся між тым Маркус, звяртаючыся да мяне.

"Так, — паціснуў я плячыма. — Гэта было даўно".

"Справа ў тым, — перайшоў да сутнасці Маркус, — што ў нас тут пастаянна няўпэўненае, нават хісткае становішча. Мы існуем, дзякуючы раўнавазе, якая склалася год раней паміж намі, ссыльнымі, у асноўным белымі, і іншымі этнічнымі групоўкамі, якія вядуць тут рэй: кітайскай, негрыцянскай, азіяцкай, іх змешанымі наступнікамі і ўсялякім збродам, які не цураеца і антрапафагі. А вы ўварваліся сюды як драпежнік, і цяпер раўнавагі няма, бо гарбузагаловыя высачаць вас, каб адпомсціць, а мы змушаныя будзем умяшацца. Гэта ж вы застрэлілі іх чалавека на звалцы? Пачненца вайна, а нас тут вельмі малая колькасць. Таму я вырашыў пагаварыць з вамі, каб абмеркаваць асобныя моманты: пакідаць вас, вядома, на волю лёсу мы не ўправе, бо вы адзін з нас".

"Не варта абмеркаванняў, — адказаў я, — бо праз тры-чатыры дні мяркую з'ехаць адсюль назаўсёды".

"А ваш доўгачаканы доказ? Вы набылі яго?"

"Амаль што так. Урэшце, справа цяпер не ў гэтым".

"Тут не Мегаполіс, дзе мільённыя натоўпы, тут вылічыць вас —

не праблема. Да мяне дайшлі чуткі, што дэфарманты яшчэ вагаюца, бо не ўпэўнены: ці то вы “замачылі” іх супляменніка, ці нехта іншы”.

“Калі я з’еду, то няхай напішуць у чарговай налепцы, што гэта быў менавіта я”.

“Мне б не хацелася, каб вы з’ехалі”, — задумліва сказаў Маркус.

“І мне таксама”, — падтрымаў яго Васка Петкавіч.

“Вы нешта прапануеце?”

Гаспадар разліў віна ў шклянкі, і мы разам выпілі.

“Выйсце акрэслена выяўляеца мне і ў нашым цяперашнім выпадку, — сказаў Маркус. — Ду-маю, што адзінае правільнае. Мы пашлём да гарбузагаловых, так бы мовіць, парламентарыя з прапановай атрымаць выкуп за свайго забітага. У дзікуноў гэта звычайная з’ява. Упэўнены, што яны дадуць згоду, і вайны не будзе. Так лепш для ўсіх”.

“У мяне пуста на крэдытаі картцы, — аспрэчыў я. — Адзінае, што ёсць, — гэта мой пазадарожнік. Але аўтамашына патрэбна мне самому для пераезду і іншых спраў”.

“Мы збяром гроши”, — сказаў пасля роздуму Маркус.

“Дайце мне тры дні”, — папрасіў я.

“Гэта даволі небяспечна, Берташ. Мне б не хацелася, каб вы сталіся здабычай для антрапафагаў”.

“Буду асцярожны. Абяцаю”.

“Навошта вам кудысьці з’яджаць? Мы ўсё ўладкуем. Нам тут патрэбны вопытныя людзі без комплексаў і здольныя цярпіць чакаць, а калі наступіць час — дзейнічаць. Тыム больш, што наўрад ці вы знайдзеце той прыдуманы вамі ідылічны куток, пра які марыце. Свет трывала перакуліўся”.

“Падумаю над вашымі словамі, Маркус”, — сказаў я.

“Чаму вы просіце менавіта тры дні?” — няўмольна набліжаўся да гарачага гаспадара.

“У мяне ёсць на тое рацыя. Каб вырашыць справу з доказам, мне спатрэбіцца чарговая экспертыза. Усё гэта патрабуе часу”.

“Вы нешта не дагаворваеце”.

Я паціснуў плячыма. Урэшце, што я мог яму адказаць?

“Што ж, не буду вас затрымліваць, — пасля паўзы сказаў Маркус, — калі скончыце мантаж і доказ будзе готовы, мне б хацелася зірнуць на тое, што вы зрабілі. Не адмовіце?”

* * *

Як я заўважыў, за апошні час на цэнтральнай плошчы Эдэма адбыліся некаторыя, даволі істотныя перамены, звязаныя з наступающимі святамі: на сярэдзіне яе грувасціліся пластыкавыя лаўкі і крэслы, завезеныя і ў беспарадку скінутыя тут нядаўна з грузавіка, цеслямі збівалася ад-мысловая авансцэна з трывунай убаку. Крыху ззаду за імі ўсталёўваліся гукалонкі. Над усім гэтым у вышыні працягнулі вялікую расцяжку. На ёй чырванелі на зялёным фоне вялізныя літары:

НАПЕРАД, ДА БЕССМЯРТНАСЦІ

Там-сям на карачках поўзalі некалькі муляраў з малаткамі і кельнямі ў руках, якія залівалі шчыліны цэментным растворам, а дзе былі вышчарбленыя ўмяціны, закладвалі спецыяльнай цэглай шэрага колеру. Урэшце, на ўсё гэта мала хто звяртаў асаблівую ўвагу. Я раптам падумаў пра тое, што з маленства не любіў святы, хоць старанна хаваў такое пачуццё ад іншых. Але ж ад сябе нічога не схаваеш. Пекла — гэта і ёсць іншыя, як і неяк вычытаў у адной з прыкішэненых мной кніжак у бытнасць смецяром, а святы заўсёды ствараюцца менавіта для іншых, сярод якіх я заўсёды пачуваў сябе ізгоем, ва ўсякім разе — інакшым. Інакшы сярод іншых — я прыглушыў жаданне засмияцца ўголос: толькі не хапала ўсялякіх рэфлексуючых разваг. Вайна вечная і ма-ральна — так гаварылася ў налепцы, якую я прачытаў раней. Успомніўшы пра налепкі, я звярнуў у бок Дошкі кандыдатаў на бессмяртнасць, дзе звычайна выяўляў чарговую з іх. Па-моему, іх ніхто не чытаў. Присутнічала яна і на гэты раз, і я прабег вачыма наступнае:

“АБ УПЫРАХ”

Пахаваная чарговая ахвяра ўпыра з дваццаць першага барака. Чаму ўпыры з’яўляюцца менавіта ў Старым свеце, а, напрыклад, не ў Афрыцы?

Адказ надзіва просты. Таму што ў Афрыцы эдаўна нябожчыкаў з’ядают. Асаблівым далікатэсам лічыцца труп, які праляжыць прыкапаны зямлём на працягу двух-трох тыдняў. Яго адкопваюць і расчляняюць. Самыя смачныя часткі цела забірае правадыр, астатнія дастаецца яго супляменнікам. У сувязі з тым, што некаторыя мігранты, асабліва пасля Непажаданых Падзеяў, аднаўляюць

гэты звычай і ў нашым краі, размнажэнне ўпyroй проблематычна. Але, калі такое адбылося, як адрозніць упyroра ад звычайнага нябожчыка? Эксгумацыя праз нейкі тэрмін — справа нявыгадная, боробіцца ўсяляпую. Адзіны метад, які можна наблізіць нас да ісціны, — гэта назіранне. Як высветлілася са старажытных крыніц, “прысутнасьць упyroю звычайна праяўляеца ў тым, што хто-небудзь з мясцовых жыхароў, раптоўна і без усялякіх бачных прычын слабее, хутка худненне і дзён праз дзесяць ці тыдні праз два памірае. Самі хворыя перадусім звычайна рассказываюць, што за імі за ўесь час хваробы ходзіць следам якісці белы прывід, ходзіць і не адстае, нібы цень”.

З'ява ўпyroра набліжае нас да шматлікіх пытанняў, адказаў на якія няма і наўрад ці працьбачыца, бо ўлады адразу выдаляюць падобныя пытанні за межы закона, і ёсць звесткі, што знішчаюць тых, хто пачынае іх задаваць.

17.

У дваццаць першым бараку між тым адбыліся некаторыя, даволі істотныя, змены: амаль што зніклі візуальныя праявы палтэргейста, з-за чаго там адразу паменела цікаўных і зацікаўленых асоб. Па чутках, з'ехаў у Мегаполіс, па іншых — раптоўна знік разам з асістэнткамі акадэмік і даследчык Публій Рос. Як я даведаўся, кітаянак ужо на другі дзень паймкнуліся згвалтаваць, а сам даследчык быў увечары збіты і абрабаваны калі свайго часовага жытла — занядбалай, за-бруджанай гасцініцы з некалькіх нумароў.

Мне трэба было пабачыць Адмету Слімак і забраць з яе пакоя мікрачып, але з-за мінулай цікаўнасці маёй асобай эсбэшнікамі я не рызыковаў туды ісці адразу самому, а спачатку паслаў Андруша, які ахвотна згадзіўся аказаць мне гэту дробную паслугу. Мы дамовіліся, што калі там чыста, то ён дашле “глушца” на мой надалоннік.

Мойра раней рассказала мне пра чуткі, якія працягвалі паўзці ў паселішчы: быццам у бараку, дзе адбываецца палтэргейст, не раз заўважалі прывідную постаць, а ноччу на даху свяціўся бледны агонь невядомага паходжання. Пачалі зноў упарты гаварыць пра ўпyroў — але ніхто дакладна не ведаў, што гэта такое, нейкія

цьмянныя адгалоскі мінулага цяпер усплывалі ў памяці людзей і прымушалі задумацца над таямнічай і пагрозлівай з'явай, якая так нечакана абрынулася на іх. Да таго ж, двое дзяцей з барака памерлі без якіх бачных прычын, і людзі пачынаюць баяцца. Чыноўнікі з муніцыпалітета і сілавікі, якія назіралі палтэргейст ледзь не аднымі з першых, аб'яўлі праз мясцовыя сродкі інфармацыі, што ўсё гэта выдумкі і прыміх асобных спрытных і варожых дзяржаве цемрашалаў, якія такім чынам бянтэжаць насељніцтва. Але не было чамусьці растлумачана, навошта камусьці там “бянтэжыць” іншых, і якая ад таго ім выгода.

Асабіста я таксама знаходзіўся ў некаторым замяшальніцтве. Па ўсіх прыкметах тут, як раней казалі ў сярэднявеччы, шкодзіць упyro, але эксгумацыя была дарэмнай і даводзіцца думаць пра звычайны палтэргейст, які адбываецца на зямлі з самых даўніх часоў. Праўда, загінулі дзеци, але смерць ад палтэргейста не такая ўжо і рэдкая з'ява.

Ад гэтых думах мяне раптам адарвала неакрэсленае пачуццё, што за мной сочыць. Я кінуў позірк назад і ў бакі. Некалькі постацей рухаліся па вуліцы, большасць з іх былі жанчыны, а двое старых і падлетак на самакаце не маглі ўяўляць для мяне штосьці нечаканае і, тым больш, якую пагрозу. Нерви — падумалася мне, і чым раней я з'еду адсюль, тым лепш. Вось толькі Мойра. Але яе я не пакіну ніколі.

Надалоннік віскнуў і я ўбачыў на дысплеі твар Андруша. Ён падняў угору вялікі палец і адразу адключыў сувязь. Я ўздыхнуў з палёгкай і пайшоў да барака. Галоўнае — там зараз няма віжуноў.

У двары, дзе раней віравала дастаткова розных людзей, цяпер было амаль пуста. Сядзеў на лаўцы сваяк удавы Слімака Тодар ды нейкай нямоглай старая ў падраным рызі. Ад яе неслыціллю.

Я спытаў у Тодара, які адразу пазнаў мяне і вызначыў з мінульых наведвальнікаў, ці прысутнічае дома Адмета Слімак, на што ён сцвярджальна кінуў і патлумачыў пра яе, быццам жанчына зусім занядужала і з раніцы ляжыць у ложку.

“І што з ёй?” — пацікавіўся я.

“Пагаворваюць усялякую лухту, забабоны, што да яе прылятае цмок, кажуць, быццам гэта муж-нябожчык, але я не даю веры, думаю, яна хворая на тое ж, што і брат яе мужа, які памёр два ме-сяцы таму”.

Я знерухомеў ад нечаканасці.

“А дзе пахаваны брат яе мужа?” — спытаў я Тодара.

“Там жа, на пайднёвых могілках, дзе і яе былы муж. Іх магілы побач”.

“Побач — гэта як зразумець: у метры, двух, дзесяці?”

“Ды кажу ж, побач. І метра няма. Там нябожчыкаў шчыльна ўпакоўваюць, бывае, адзін на другога, хоць такое дазваляюць толькі праз сорак год, і.., тады, вядома, можна і хаваць — толькі на сваякоў”.

“І як звалі брата мужа Адметы?”

“Патрык. Яна і яму не адмаўляла. Жыла з абодвума”.

З лесвіцы тым часам спусціўся Андруш, які сказаў, што сачыў за абставінамі і чакаў мяне, а цяпер не супраць пабыць разам, бо, можа, мне трэба ў чымсьці дапамагчы. Мы падняліся наверх па гнілой рыпучай лесвіцы, імкнучыся наступаць на крайнія часткі дошак, каб не зламаць якую і не праваліцца ўніз.

Адмета, як мы ўвайшлі, нават не паспрабавала ўстаць ці паварушицца ў ложку. Яна быццам высахла за гэты час і яшчэ больш пабялела з твару.

“Скажыце, — адразу спытаў я яе, — у вас быў лекар?”

“Так”, — яна аблізала асмяглыя вусны.

“Як яго зваць?”

“Я ведаю доктара Арвіда і дзе яго шукаць, — устрэй у размову Андруш, — ён ссыльны і прак-тыкуе тут па меры сіл”.

Мікрачып камеры быў на месцы, я зняў яго і падключыў да надалонніка. На дысплеі доўга нічога не было, а потым я са здзіўленнем убачыў абрывы чалавечай постасці, быццам сатканай з белай ваты. Яна, калыхаючыся, рухалася рыўкамі, нібы механічная заведзеная лялька. Я выключыў, адклайшы разгляд на потым, у думках, тым не менш, павіншаваў сябе з удачай, і зноў звярнуўся да Адметы Слімак.

“Бачу, вас непакоілі і гэтай ноччу?”

“Так. Што мне рабіць? Вы аблізала дапамагчы...”

“Вы можаце сцвярджаць, напэўна, хто вас праследаваў? Вы яго пазналі?”

“Гэта было нібы ў сне. Я не магу сказаць дакладна, бо я вельмі баялася”.

“Яшчэ такое далікатнае пытанне: гэтая сутнасць, істота — не імкнулася, часам, уступіць з вамі ў полавую сувязь?”

“Ну, вы скажаце..,” — чамусьці занервавалася жанчына.

“Даволі распаўсюджаная з’ява сярод упыроў. Раней, у сярэднявеччы гэта скрозь адбывалася ў нашых краёх”, — патлумачыў я Андрушу.

Адмета яўна збянтэжылася:

“Вы ж аблізала раскапаць магілу мужа, і я дала згоду...”

Я пераглянуўся з Андрушам.

“Усяго два пытанні: першае — ці знайшоў у вас доктар Арвід якую хваробу, і другое — ад якой прычыны памёр брат вашага мужа Патрык?”

“Лекар нічога не казаў. А Патрык памёр месяцы два таму назад. Ён доўга ляжал беспрытомны...”

“У коме?”

“Вось-вось. У коме. А потым перастаў дыхаць. Памёр. Перадусім гарбузаголовыя ў бойцы разбілі яму галаву”.

“А ваш муж — Тэафіл — ад чаго памёр?”

“Ён апошні час скардзіўся на боль у грудзях. Казаў, што ноччу задыхаўся, бо яго раз-пораз душыў нейкі валасаты шар. Вядома, трывніў...”

“Бачыце — той жа самы шар. Нам зноў патрэбны ваш дазвол. Мы раскапалі не ту магілу. Прыйдзі, пэўна, не ў вашым мужы, а ў яго браце — Патрыку”.

“Мне вельмі няможацца апошнім часам. Раскопвайце што хочаце і каго хочаце, але няхай там будзе доктар Арвід. Інакш я не даю згоды”.

* * *

Унізе мы з Андрушам, але ў асноўным я, зноў змовіліся з гаваркім Тодарам. Ён расказаў нам пра памерлых братоў Слімакоў (гэта ўжо тут яны, дарэчы, змянілі свае прозвішча на мясцовы лад) шмат цікавага. Паходзілі яны з пайднёвых астрavoў, прывезлі адтуль з сабой нейкую невы-тлумачальную хваробу, якая то заціхала ў іх, то давала рэцыдывы, і тады то адзін, то другі па-кутавалі на моцны галаўны боль. Усё гэта не перашкодзіла ім марадзёрстваць у час мінулай вайны і нават (тут Тодар азірнуўся і панізіў голас да шэпту) шпіёніць на карысць любога боку: таго, хто ім больш заплаціць.

Далей Тодар, які, пэўна, меў зуб на братоў, а таксама на Адмету, ахарактарызаваў нябожчыкаў (рашуча ігнаруючы прынцып “ци добра, ці нічога”) як бессаромных гультаёў, непрадказальных, інертных, шумных, гвалтоўных і расpusных. Абодва, дадаў Тодар, па чутках, любілі раней есці здыhlіну і нейкі час падазраваліся ў канібалізме.

Засцерагаючыся ад новай непажаданай сустрэчы з віжуналімі службы бяспекі, я не рызыковаў распытаць Тодара працяглы час, і неўзабаве скіраваў дадому, перадусім развітаўшыся з

Андрушам, з якім дамовіўся назаўтра, бліжэй да абеда, наведаць доктара Арвіда.

Дома я прылашчыў і пакарміў Барбі, а потым сеў за стол і доўгі час прыводзіў у парадак зброю: свой рэвальвер старога ўзору і гвалтам набыты перадусім трохзарадны аўтаматычны патрон, устроіства якога падалося, на мой погляд, даволі дасканалым. Мойра павінна была прыйсці пазней.

Я свядома выкінуў з галавы думкі пра тое, што і як намераны зрабіць у бліжэйшай будучыні, а менавіта праз двое сутак. Ніякіх папярэдніх планаў. Я памятаў пра Платона і пра выпадковасці, якія непазбежна чакаюць наперадзе любога выкананіць. Няхай усё будзе так, як адбудзеца.

Замест гэтага я ў думках вярнуўся ў дваццаць першы барак і пачаў разглядаць з розных бакоў пачутае ад Тодара. Вось яна — выпадковасць! Калі б вышэйназваны Тодар не быў такім гаваркім, урэшце, калі б я проста абмінуў яго гадзіну назад, лёс доказу, аказаўся б пад пагрозай. Як і мая версія пра “п’яўку”. Цяпер жа ўсё зноў зайлала сваё месца — кожны асклепак зноў за-падаў у сваю нішу, і мазаіка з хаосу набыла ўпарадкаваную карціну.

Упыр існаваў і дзейнічаў. Гэтая таемная і злавесная існасць, як я ведаў, была, і уласцівая нават цяпер, для амаль усіх народаў. Хіба не ўспаміналася напрамую пра вампіраў у шматлікіх дас-ледчых, навуковых і фальклорных крыніцах Сербіі, Турэччыны, Гішпаніі, Вугоршчыны, Сла-ваччыны, Францыі, Нямеччыны, Польшчы, Жмудзі і Літвы і іншых еўрапейскіх краінах, а таксама ў Кітаі і шматлікіх азіяцкіх рэгіёнах? Усе міты, легенды і сведчанні крынічна супадаюць у дэталях. Так, старажытныя кітайскія даследчыкі выяўляюць “п’яўку” як рэальну ўкормленую істоту, якая нічым не адрозніваецца ад жывога чалавека, ну, хіба што ў дэталях, і якая з тупой жорсткасцю мардзе і нішчыць сваякоў. Вось толькі калі труп упыра выкопваюць з могілы і пачынаюць спальваць — той, як яны адзначалі, “пішчыць”. Жывёльны страх перад вампірамі зазнавалі і качавыя плямёны. Нават такі вандроўны народ, як цыганы, панікаў пры згадцы пра mulo (муло) — так яны называлі вампіраў. Адсюль, пэўна, захоўваўся і дзіўны, на першы погляд, звычай спальваць маёмасць і жытло памерлых, каб апошнія, калі б і вярталіся дамоў, то не знаходзілі свайго возу, трайлера ці хаты, калі нябожчык раней вёў аседлы лад жыцця. У лепшым выпадку ўсё набытае прадавалася іншародцам — гаджэ.

Таму, разабраўшыся са зброяй, я падключыў камп’ютар старога ўзору, якім карысталася Мойра, і стаў прыводзіць у парадак усё,

што мне ўдалося запісаць на камеру і надалоннік у дваццаць першым бараку і на могілках.

Я ўжо не сумняваўся ў тым, што ўсе мы маем справу з упыром. Присутнасць яго ў жыцці не толькі дваццаць першага барака, а і ўсяго паселішча, стала рэальнасцю. Канчаткова пацвердзіць гэта, як я разумеў, павінна была толькі неадкладная эксплуатацыя трупа Патрыка Слімака.

Але цяпер паляванне на “п’яўку” неспадзявана адступала на іншы план. Дзесьці там, у Мега-полісе, у сваёй, абсталяванай усімі сучаснымі прыладамі нары, дажываў сваё біялагічнае жыццё Ёхан Цынк, адзін з першых дзяржаўных кандыдатаў на бессмяротнасць. Цікава, меркаваў я, гэты стары, збіраючыся праз лічаныя гадзіны наведаць мясціны свайго нараджэння, верыў ён хоць на кроплю ў тое, што будзе жыць вечна? Лічыў ён замах на сябе памылкай, выпадковасцю, ці быў упэўнены ў адваротным? Былі ж і ёсць злачынцы нашмат небяспечнейшыя за яго. Увогуле, што ён думаў пра сябе з гэтага пункта гледжання? Ён злачынца? А можа, ён проста ідэйна перакананы, тупы функцыянер, якіх таксама больш, чым хапае?

Але ж з нядаўнай пары нітка яго жыцця нябачна пераблыталася з маёй, і каб разблытаўся вузел, адна з іх павінна разарвацца. Так, урэшце, хоча Мойра. Дзяржаўнага клапа трэба раздавіць, і гэты акт павінен стаць рытуальным.

Мае думкі ў сумным напрамку перапыніла Барбі. Шчанюк віскнуў, падхапіўся са сваёй посцілкі і кінуўся да дзвярэй. Па кроках я пазнаў Мойру.

Жанчыны ў сваёй большасці прадказальныя, але Мойры, гэта, на мой погляд, аніяк не тычылася. Часта я не ведаў, што яна можа зрабіць у наступны момант, што скажаць, тым больш праз які адносна працяглы час, дзень, напрыклад, ці два. Хіба што будзе інакш, калі мы пажывем разам не які тыдзень, а месяц, год ці нават два, думалася мне. Таму я не вельмі здзівіўся, калі яна ўбіла ў сценку цвічок і павесіла на яго фотаздымак Платона у самаробнай чорнай рамцы. Усё гэта моўчы. Я знарок абмінуў небяспечную тэму і таксама маўчаў, заклапочаны непрадказальнасцю размовы, якую збіраўся пачаць.

“Паслухай, Мойра, — урэшце звярнуўся я да яе, — ты раней неяк прагаварылася, што маеш некалькі чыстых бланкаў на разавы дазвол, каб наведаць Мегаполіс. Мне патрэбны адзін экзэмпляр. Заўтра, бліжэй да вечара, я паеду туды, каб забраць, урэшце, свае кнігі”.

Мойра ўважліва паглядзела мне ў твар.

“Вядома, я ахвярую табе чыстую даведку. Ты ўпішаши туды сваё прозвішча. Але, мне здаецца, ты нешта недагаворваеш”.

Я аbachліва паймкнўся павярнуць гутарку крыху ў іншы бок.

“Дарэчы, дзе ты дастаеш чыстыя бланкі? У цябе, што, ёсць якія падвязкі ў мясцовым муніцыпалітэце?” — спытаў я.

“Не. У мяне асабіста няма. Маркус забяспечвае нас неабходнымі дакументамі. Адкуль і дзе іх ён набывае — мне невядома”.

“Маркус прапануе мне застацца тут назаўжды”, — сказаў я.

“Ты ж не застанешся?”

“Бадай, не”.

“Раней ты бы адказаў — НЕ”.

“Ты не памыляешься. Ёсць нюансы. Справа ў тым, што тут, у Эдэмэ, здолелі арганізаваць суп-раціў “людзям-ценям” і мне, як кажуць, “у колер” асобныя людзі, якіх я тут сустрэў: Васка Петракавіч, пастар Себасцьян, Андруш, ну і... Маркус. Вядома, я мала іх ведаю, але, мяркую, наўрад ці сустрэну лепшых”.

“Лепшым быў Платон”.

Таму што ён мёртвы, хацеў зноў уставіць я. Але, зірнуўшы на партрэт у чорнай рамцы на сцяне, аbachліва прамаўчай. Пэўна, патрэбна шмат часу, каб успаміны пра мінулае ўнейкай ступені за-рэтушаваліся ў яе памяці. Магчыма, я гэтаму паспрыяю.

“Ты застанешся адна, — працягваў я. — Будзь пільнай і аbachлівой. Памятай пра небяспеку”.

“Ты вернешся, Берташ?”

Я здзівіўся нечаканасці пытання:

“Хіба ты сумняваешся?”

“Я згубіла Платона і не хацела, каб тое ж здарылася і з табой. Я стала баяцца адзіноты. Мне думаецца, што справа не ў кнігах, якія табе так тэрміноава спатрэбілася забраць. Урэшце, яны могуць і пачакаць”.

Даўно забытае пачуццё пяшчоты раптам на кароткае імгненне захлынула мяне. Гэтая незвычайная, на мой погляд, жанчына нечакана прызнала за свайго такога няўдачніка і бедняка, як я, ізгоя, асуджанага, да таго ж, на пастаяннае выгнанне. І не важна, што мы ведаем адзін аднаго такі кароткі тэрмін і між намі ўсё яшчэ стаіць прывід Платона.

Так, зусім не мае значэння. Я пракаўтнуў камяк у горле і спытаў знарок абыякава:

“А ў чым, па-твойму, справа?”

Яна нерашуча пацінула плячыма.

“Ну, не ведаю. Можа, у цябе там іншы інтарэс. Можа — гэта якая жанчына”.

Я абняў яе і моцна пацалаваў у вусны.

“Мая жанчына — ты. Іншай мне не трэба”.

Мяркую, гэтая рытарычныя слова супакоілі яе.

18.

Перад тым, як сустрэцца з Андрушам, я зноў пайшоў да дваццаць першага барака. На панадворку ў засені, па-ранейшаму, сядзеў Тодар. Убачыўшы мяне, ён на гэты раз чамусьці занерваваўся, але ў гутарку ўступіў, хоць і неяк, на мой погляд, змушана. Я прысеў побач з ім на лаўку і спытаў, чаму ён каторы ўжо час нідзе не працуе. Тодар адказаў на гэта, што моцна хварэй, але ўвосень падрадзіцца на ўборку буракоў альбо бульбы, якія трэба збіраць вельмі хутка, бо іх паядуць бадзягі, ці, можа, сам пойдзе на кансервавы завод нарыхтоўваць з чарвякоў пратэінавую муку.

“А на якую хваробу, калі не сакрэт, вы хварэлі?” — асцярожна спытаў я яго.

“Раптоўная анемія. Доктар Арвід сказаў мне, што я няправільна харчаваўся і ў мяне здарыўся авітаміноў”.

“А начных кашмараў у вас не было? — спытаў я. — Можа, у час сну вас хто душыў?”

“Што вы маеце на ўвазе?” — наструніўся на мае слова Тодар.

“Тое, пра што зараз загаварылі ўсе. Вас мог наведваць упыр”.

“Але ж у той час яго ніхто і не бачыў”.

“Ён мог знаходзіцца ў ранняй стадыі, — патлумачыў я, — а цяпер “п’яука” набыла моц і шкодзіц напоўніцу. Хіба не так?”

Тодар паныла згадзіўся і паведаміў мне, што па ўсёй верагоднасці “цмок” зноў прыходзіў ноччу. Многія бачылі за сабой белую постаць, якая крочыла следам, прычым адны казалі, што гэта было нешта туманна-аморфнае, накшталт дыму, а іншыя пазнавалі ў прывідзе нябожчыка, дарэчы, кожны з іх паказваў на розных. Усе чуткі, здагадкі, страхі, казаў Тодар, растуць, як смецце на мясцовых звалках. Пад вечар абітальнікі бліжэйшых баракаў пачалі наглуха зачыняцца ў сваіх пакоях і пакойчыках, а там-сям ужо кладуцца спаць усе разам у адным месцы, і так упокат спяць ужо некалькі дзён, працягваў Тодар, — тым больш тыя, хто жыве ў іх бараку.

“А як Адмета? — спытаў я свайго субяседніка, — яна выходзіць на падворак? Што-небудзь расказвае?”

“Яна зусім аслабла, ляжыць у сваім пакоі и нікому не адчыняе. Хіба толькі доктару Арвіду, які наведаў яе ўчора к вечару”.

“А вы самі бачылі прывід?” — напрамую спытаў я Тодара.

“Пакуль што — не. Але як толькі ўбачу, то ў мяне для яго ёсць пачастунак. Я знайшоў яго апісанне ў Сеціве. Гэта старажытны сродак і называецца “кактэйль Молатава”: дзве часткі бензіну і адна — машыннага масла — змешваюцца, заліваюцца ў бутэльку, і ў рыльца ўстаўляецца кароткі кнот, у мяне ён мінімальны даўжыні, і як толькі гэтае стварэнне ўнадзіцца за мной, я падпальваю кнот і кідаю бутэльку яму пад ногі. Праз секунду адбудзецца выбух, і, спадзяюся, — “цмоку” гамон”.

І Тодар крываежэрна хіхікнú, вышчарыўши ва ўсмешцы мнства жалезных каронак. Такія зубы — прадмет кпінаў яшчэ стагоддзе таму, цяпер зноў пачалі ставіць у нешматлікіх стаматалагічных клініках.

“Наўрад ці “кактэйль Молатава” дапаможа, — выказаў я Тодару свой сумнёў. — Хоць, хто яго ведае, ва ўсякім разе менавіта гэтага сродку, на мой погляд, раней нікто ў такіх выпадках не прымяняў”.

“А што прымянялі?” — адразу зацікаўся Тодар, але чамусыці ўвесь час нервова азіраючыся.

“Калі па праўдзе, — адказаў я, — то спачатку, як я казаў вам раней, вызначалі ўпыра: высвятлялі, хто гэта ў мінульым, тое-сёе, і дзе пахаваны, ну а потым ускрывалі магілу і забівалі “п’яўцы” ў сэрца асінавы кол. Альбо адсякалі голаў. Альбо спальвалі. Эфект быў, як правіла, заўсёды станоўчы”.

“Калі ўпыр ляжыць у магіле, два метры пад зямлём, то чаму ён тады жывы, і якім чынам гэты спрытнюга вылазіць вонкі?” — дапытваўся, але неяк вяла, Тодар. Яго нешта непакоіла.

“Доўга тлумачыць, — паясніў я, — але, калі коратка, то вылазіць не ён, а яго, так бы мовіць, інфармацыйная Матрыца”.

“Не разумею”.

“На жаль, — сказаў я Тодару, — я таксама, як і вы і ўсе астатнія, ведаю вельмі няшмат, а пры сабе маю толькі здагадкі”.

“А Публій Рос?”

“Мяркую, і ён таксама”, — пэўна зусім расчараўваў я свайго суразмоўцу.

“Але ж які аўтарытэт, і гаварыў так разумна”.

“Я зноў прыйшоў да гаспадыні, — перапыніў я яго і пакінуў лаўку. — Паднімуся наверх”.

“Не хадзіце туды”.

Я вырашыў, што дрэнна пачую.

“Не хадзіць? Гэта яшчэ чаму?”

Але тут яго замяшальніцтва дасягнула апагею, і ён быццам упаў у прастрацыю, пачаўшы мар-мытаць, што лепш мне прыйсці, напрыклад, заўтра.

“Што там не так?” — спытаў я. — Можа, яна памірае?”

Суправаджаемы зацятым позіркам Тодара, я падняўся наверх і пазваніў а потым пагрукаў у пакоі ўдавы.

“Хто там? — праз паўзу спытала праз дзвёры Адмета, — што вам трэба?”

Я называўся.

Дзвёры адразу адчыніліся і адтуль, ловчымой позірк, выслізнулі, як я адразу здагадаўся, двое аператыўнікаў, “каляровыя”, з невыразнымі, як кажуць, “непазнавальнымі на вуліцы” тварамі, апранутыя адпаведна ў нешта шэрае і непрыметнае. Адзін з іх трymаў у руцэ пісталет.

Рэціравацца было запознена, мітусіца і паказваць тым сваю разгубленасць — таксама не выпа-дала. Урэшце, як на маю думку, нічым асабліва я не рызыкаў. Рэвальвера я з сабой на гэты раз не браў, і нічога лішняга ў кішэнях не меў, а што тычылася майго нядайняга, так бы мовіць, контакту з іх службовым чалавекам, то доказаў у іх — нуль.

“Руки! Не рухацца!”

Яны спрытна абшукалі мяне, забралі мабільнік і крэдытную картку і загадалі сысці ўніз і сесці з імі ў машину.

Не выказываючы аніякіх пачуццяў: а сэнсу ў гэтым не было, я моўкі спусціўся па лесвіцы. У атачэнні эсбэшнікаў я прайшоў праз двор, суправаджаемы зацкаванымі позіркамі напалоханых свяякоў Адметы, хаваўшага вочы Тодара і нешматлікіх цікаўных.

За вуглом, пасярод зараснікаў быльнягу, на адносна чыстым ад смецця і памыяў месцы, я ўбачыў брудны армейскі “джып” з атожылкам антэны над кабінай. З яго адразу вылез вадзіцель — мурын-дэфармант гадоў дваццаці пяці, з выразам пыхі і пагарды на твары. Ён адчыніў дзвёры кабіны і мяне запіхнуў на заднє сядзенне. Аператыўнікі паселі побач з абодвух бакоў, і машина рушыла.

Я ўжо збольшага разумеў, што ўяўляюць сабой гэтыя новаспечаныя вартавыя дзяржайной бяс-пекі. Нябачна для ўсіх, нямераная іх колькасць вельмі размножылася ў апошні час, асабліва ў Мегаполісе. Калі ўлічыць шматлікую сетку “штучнікаў” і “цэнзараў”, то выходзіла, што ўся на-вакольная Айкумена кішэла імі, як гноеадстойнік лічынкамі мух. Гэта былі ў асноўным, як я

згадваў раней, дзееці брыгадзіраў сельскагаспадарчых кластэраў, іншым разам дробных чы-ноўнікаў у сферы аблугі, з маленства вяртлявия, зласлівия, шкодныя, схільныя на да-насіцельства, зладзеяватыя, жорсткія і помслівыя. Калі яны выходзілі з-пад кантролю, а такое не раз здаралася, то пачыналі забіваць, і тады лілася кроў і, як казалі ў сярэднявежчы, “гільяціны страчылі нібы швейныя машынкі”. Таемная ўлада над астатнімі людзьмі спараджала ў іх незвы-чайную пыхлівасць і перабольшаную самаадзнаку. А ўвогуле, меркаваў я, яны былі “людзі-цені” і служылі такім жа самым “людзям-ценям”, а дакладней — іх эліце.

Дарога скончылася хутка. Я не задаў аніводнага пытання, і сваім маўчаннем, пэўна, даў ім зра-зумець, што цалкам валодаю сабой. Машына тым часам спынілася ля абвітай колкім дротам бе-тоннай сцяны ў выглядзе амаль правільнага прамавугольніка. Я адразу пазнаў іх базу — будынак занальнага ўпраўлення.

Мяне павялі ўнутр. Уваходныя дзвёры былі звонку абсталяваныя стальнай плітой і складанай сістэмай замкоў. Зверху, пад дахам, я пабачыў кончык рулі ў нішы і машынальна адзначыў наяўнасць кулямётнага гнязда. Усё так жа моўкі мы спусціліся на некалькі прыступак уніз, па-варнулі ў калідор і апынуліся ў невялікім, амаль пустым, акрамя стала і некалькіх крэслаў, пакоі. На стале я яшчэ ўбачыў ноўтбук, а за столом — жаўтаскурага, чорнавалосага чалавека ў цывільнym: звычайнай тэнісцы з кароткім рукавамі. Як я вырашыў, хутчэй за ўсё гэта быў на-чальнік мясцовага ўпраўлення. Урэшце, я не памыліўся.

Непрацяглы час мы моўкі разглядалі адзін аднаго. Я адзначыў пра сябе, што галава начальніка мела дзіўнаватую форму, хоць ён і не быў дэфармантам: спераду пукатая, яна плаўна пераходзіла ў завостраную, амаль трохвугольную патыліцу. Па сваім жыццёвым вопыце я засцерагаўся такіх людзей.

Мурыны-аператыўнікі паклалі на стол начальніка маю пластыкавую крэдытную картку і нада-лоннік. Безумоўна, вырашыў я, мяне будуць зараз раскручваць накшталт іх маладога віжуна, які так няўдала схібіў у сутыкненні са мной і страціў, да таго ж, рацыю і зброю. Я не на жарт уст-рывожыўся, бо след вёў менавіта ў мой бок, пачынаючы з майго мінулага наведвання дваццаць першага барака. Калі яны да таго ж правялі шмон у флігелі ці нават забіраюцца гэта зрабіць — мне гамон: знайдуць не толькі мой ствол, а і той, што быў мной гвалтам выкрадзены ў іх стажора (чамусьці я канчаткова ўпэўніўся ў тым, што гэта быў менавіта стажор).

Па знаку начальніка аператыўнікі селі ў крэслы. Я памкнуўся зрабіць тое ж самае, але мне ў грубай форме не дазволілі.

“Я палкоўнік Скут, — звярнуўся да мяне начальнік. — А вы знаходзіцесь ў камітэце службы бяспекі. Назавіце ваша імя і прозвішча”.

Я сказаў.

“Што вы robіце ў Новым Эдэме?”

“Мяне выслалі”.

Апытаючы мяне, ён, як я бачыў, адначасова падключыўся праз ноўтбук у Сецива, пэўна, высвятляючы праз банк дадзеных маю асобу. Пастаўленыя пад агляд мая картка і надалоннік ляжалі перад ім. Раптам ён выцягніў са стала шматок паперы і, свідруючы мяне нядобрым позіркам, перадаў мурыну-аператыўніку.

“Азнаёмцеся”.

Я ўзяў з рукі аператыўніка перададзены мне змяты ліст і ўбачыў, што гэта была налётка. Са здзіўленнем я прачытаў:

“АБ ЦМОКУ”

Цяпер, калі падзеі апошняга часу ў паселішчы ўжо нельга замоўчваць, перад намі паўстаюць два пытанні.

Першае: наколькі рэальнай з'ява ўпыра?

Другое: як з ім змагацца?

Так як звесткі пра ўпыроў ці як іх яшчэ называлі — цмокаў — губляюца ў сярэднявежчы, то мы не можам дакладна сцвярджаць пра рэальнасць гэтых незразумелых з усіх навуковых бакоў існасцяў. Вядома толькі, і тое на падставе чутак, што ўпыры з'яўляюцца з магіл, п'юць кроў сваякоў і тых, з кім неяк сутыкаюцца, а потым знікаюць. Асобы, якія так ці інакші контактавалі з такой сутнасцю, звычайна неўзабаве паміраюць, прычым пасля смерці могуць самі пе-раўтварацца ў вампіраў.

Метады выяўлення і знішчэння ўпыроў ці вампіраў канчаткова згублены, хоць, па чутках, яны павінны быті існаваць. Урэшце, як забіць тое, што быццам зусім і не мае матэрыяльной падста-вы? Нехта, пахаваны дзень, месяц, год назад, узникне з нічога перад жывымі і робіць замах на іх жыццё. Навошта? І, дарэчы, якім чынам?

У сувязі з тым, што цяперашняе таємнае з'яўленне ўпыра ў Новым Эдэме набывае шыроки роз-галас, спараджае сярод часткі насельніцтва паніку і страх, наспела неабходнасць рашучых мер і дзеянняў. Так як афіцыйныя асобы, прадстаўнікі муніцыпалітэта і служб аховы парадку ад-маўляюць праявы так званага вампірызму, трэба пачынаць барацьбу з упыром самім. Як гэта рабіць, будзе паведамляцца ў наступных лістах.

Я скончыў чытаць, але маўчаў.

“І што вы на гэта скажаце?” — нядобра спытаў палкоўнік Скут.
“Безумоўна, гэта цікава”
“Таму вы, не паспейшы тут з'явіцца, апынуліся ў дваццаць першым бараку?”

Я паціснуў плячыма.

“Туды не хадзіў хіба што лянівы”.

Палкоўнік Скут пэўна выявіў у Сеціве маё кароткае дасце і нейкі час чытаў, а потым нечакана загадаў:

“Недавярка таго — да нас, так бы мовіць, на сцэну...”

Адзін з мурынаў-аператыўнікаў знік за дзвярыма. Я пачуў, як адтуль данёсся нечы ўскрык, нібыта камусьці спрычынілі боль і падумаў, што цалкам натуральна, што зараз мне зробіць вочную стайку з пацярпелым віжуном, і ліхаманкава пачаў прыгадваць: ці пазнае і пакажа ён на мяне, і што мне адказваць у гэтым выпадку на іх пытанне.

“Дык за якую правіннасць вас выслалі?” — спытаў, між тым, мяне палкоўнік Скут.

“За кнігу”, — коратка сказаў я і змоўк у здзіўленні.

У пакой упіхнулі навукоўцу Публія Роса. Ён быў моцна збіты і выглядаў зломленым чалавекам: сіні твар з так званым “сімptomам акуляраў”, што сведчыла пра страсенне мазгоў, разбіты ў кроў рот. Безыменны палец на правай руцэ быў ненатуральна выкручаны ў супрацьлеглы бок.

“Пазнаяце гэтага чалавека?” — пацікавіўся ў мяне палкоўнік Скут.

“Цяпер — не”.

Нейкі час ён “даганяў”, але адразу працягнуў:

“Гэты чалавек сцвярджае, што вы паралельна з ім вялі нейкі навуковы росшук у дваццаць першым бараку.

“Я — не навуковец”.

“А хто вы?”

“Смяцяр”.

“У вас выкрутлівы розум, але, кім бы вы там ні былі, мы вас хутка “праявім”.

Я прамаўчаў.

“Дык пра што вы там з ім гаварылі? — звярнуўся да Публія Роса палкоўнік Скут. — Вы разам шукалі ўпыра, фабрыковалі такім чынам нейкі чарговы сумнеў?”

“Я шукаў іншае, — слабым голасам адказаў навуковец, — а менавіта прысутнасць назіральніка”.

“І гэты, як ён кажа, смяцяр, вам паверыў, падтрымаў вас?”

“Наадварот. Ён не паверыў”, — кіёнуў на мяне Публій Рос.

“Трэба ж такое, — зноў нядобра ўсміхнуўся палкоўнік Скут, звяртаючыся ўжо да мяне. — І ѿ што ж вы тады верыце?”

Я крыху падумаў і потым сказаў:

“Я веру ў ісціну”.

Запанавала непрацяглай паўза, якую зноў парушыў палкоўнік Скут.

“Дык вы знайшлі назіральніка? — спытаў ён у Публія Роса. — І як ён выглядаў?”

“Мы яго не бачылі”.

“І тым не менш, вы сцвярджаце, што ён існуе?”

“Так”, — непахісна пацвердзіў сакратападобны навуковец, што міжволі выклікала ў мяне нават павагу да яго.

Палкоўнік Скут саркастычна ўсміхнуўся. Яго, пераглянуўшыся, падтрымалі і аператыўнікі.

“А хто вас паслаў па вашы доследы, хто кіраваў гэтым?”

“Я сам, — сказаў Публій Рос. — Гэта была мая ініцыятыва”.

“Вось яна і прывяла вас да лагера, — канстатаваў палкоўнік Скут і дадаў, звяртаючыся да сваіх службоўцаў: — У камеру яго, а заўтра афармляйце на этап”.

Публія Роса вывелі вонкі.

“Як называлася кніга, з-за якой вас саслалі?” — спытаў мяне палкоўнік Скут.

“Дзённік фрэйліны Арнгейм”, — паціснуўшы плячыма, адказаў я.

“І пра што тая кніга?”

“Пра каханне”, — зняпраўдзіў я.

“Хіба што, — раптам фыркнуў ён, — якія-небудзь бабскія сантыменты... Сапраўднае каханне можа быць толькі паміж мужчынамі, альбо ў жанчыны з жанчынай. Пра гэта сцвярджаюць яшчэ са старожытных часоў”.

Педэраст — пра сябе вызначыў я і падумай пра тое, што цяпер іх зашмат нават у сілавых структурах. Што пасеялі, тое і збіраем.

“Чаму вы да гэтага часу не зарэгістраваліся ў муніцыпалітэце?” — раптам пераскочыў палкоўнік на ранейшую форму допыту.

“У мяне ёсьць яшчэ два дні”, — давёў я.

“Вы можаце вырашыць тут, у нас, праблему са смеццем?”

“Ніхто ў свеце цяпер не займаецца гэтым, — патлумачыў я агульнавядомае. — Хоць асобныя ўчасткі зямлі, калі да іх адкувана прыкладсці шэраг намаганняў, можна ачысціць”.

Палкоўнік Скут задумаўся. Стваралася ўражанне, што ён вырашаў пытанне ў адносінах да мяне. Урэшце, я не памыліўся, бо ён выдаліў за дзвёры сваіх “гракоў” і звярнуўся ў мой бок з такім словамі: “Вядома, вы небяспечны чалавек, — неяк раздражнёна вымавіў ён. — Я нутром адчу-ваю: ўсё, што вы тут робіце — не так сабе. Вы, на маю думку, з тых, хто пайсюдна разбурае стабільнасць. Так, вы разбуральнік. Зламысныя нацыяналісты, хоць іх і няшмат, ўсё яшчэ нам супрацьстаяць: адваргаюць зліццё моў, здзекуюцца над нашымі сімбаліямі, над святой ідэяй бессмяротнасці, збіраюць сумнёўныя звесткі і засмечваюць імі Сеціва, гомафобствуюць і ксе-нафобствуюць. Апошнім часам тут, у нашым паселішчы, распаўсюджваюць шкодныя, вар’яцкага зместу, налёткі. Я згодны заплюшыць вочы на вас толькі пры адной умове — вы сплануеце і ачысціце ад смецця ўчастак зямлі калі майго лецішча і наваколле ў Новым Эдэме. Рабоў я вам налаўлю ў нашым жа паселішчы, колькі скажаце”.

“Дзе знаходзяцца асноўныя звалкі?” — спытаў я, каб выйграць час. Няўко ён так лёгка мяне выпусціць адсюль? Гэтая думка, кволая ад пачатку, перарастала ва ўпэўненасць.

“Магу паказаць хоць зараз”.

“Лепш пазначце іх на мапе, а я сам ўсё высветлю на месцы”.

Ён зноў усміхнуўся, але ўсё так жа нядобра.

“Я толькі што “прабіў” вас праз Сеціва. Так, вы сапраўды “смяцяр” і працавалі ў камунальнай гаспадарцы па ачыстцы горада. І хоць у вас адносна незаплямленае дас্তье, ваша сутнасць, як па-тэнцыяльнага злачынцы, ўсё-такі высветлілася ў дробязі. Упэўнены, што гэта далёка не ўсё. Але мы закрыем вочы на вашы грахі пры адной умове. Вы будзеце працаваць на карысць нашых агульных намаганняў, а дакладна часткова на асобных надзелах — пазбавіце нас тут ад смецця. Калі вы гэта здолееце зрабіць, я цалкам, магчыма, дам вам прыстойную характарыстыку, з якой вы з часам вернецца нават і ў Мегаполіс. Вам хочацца на волю,

так? Разумею. Анягож. Што ж, бадай, я вас адпушчу, нават зараз. Ці вам тут у нас, спадабалася, і вы застанеццеся — ха-ха? Разам з акадэмікам Публіем Росам? Але досыць біць языком аб зубы. Мы вас знайдзем, і хутка”.

Калі ў супрадаждженні аператыўніка я ўжо ішоў да дзвярэй, ён нечакана спытаў мне ў спіну:

“Дык ўсё-такі, вам нешта вядома пра цмока?”

“Не думаю, што гэта рэальная з’ява,” — адказаў я, ніколькі не крывячы душой.

“Але ж вы ёй чамусьці зацікавіліся. Значыць, маецце інтарэс. Які? Вы думаеце, мы не кантролюем падзеі ў дваццаць першым бараку? Праўда, вы тут нядайна, і ў вас гэта, так бы мовіць, своеасабліва алібі. Але.., але...”

Я з палёгкай скіраваў вонкі, але палкоўнік Скут зноў затрымаў мяне.

“Ёсць людзі, — сказаў ён, быццам звяртаючыся да сябе самога, — якія не толькі не прызнаюць пераможнай і адзіна правільнай эвалюцыйнай тэорыі, а і распаўсюджваюць звесткі пра нейкі іншы стан нашага свету: быццам мы не з’яўляемся людзьмі, а нейкай субматэрый. Такія асобы вераць у цмокаў, назіральнікаў і падобную, варожую нам лухту. Іх мы вымушаныя адсочваць і изаліваць. Можа, і вы ў такое верыце?” — неяк нават гулліва спытаў ён і па-змоўніцку падміргнуў мне.

Я моўчкі паціснуў плячыма. Падсвядомасць падказвала мне, што гэты чалавек каварны і небяспечны.

“Тады, што вы ўсё-такі згубілі ў дадацца першым бараку?” — не адпускаў ён мяне.

Лепшы спосаб схаваць нешта — гэта сказаць праўду.

“Цмока, — нахабна адказаў я. — Не супраць зірнуць на яго. Цікавасць — адметная рыса майго характару.”

Толькі апінуўшыся за брамай, я ўздыхнуў з палёгкай. Публій Рос — вось каму не пашанцевала. Але ж ён павінен быў ведаць, што адсочваць ўсё, маючae адносіны да доказаў, смяротная рызы-ка. Наўрад ён быў на правільным шляху ў сваіх пошуках, але можна паважаць яго за тое, што не здрадзіў сваім перакананням і, урэшце, не падставіў мяне. А здолеў бы, калі захацеў, папросту гэта зрабіць.

Я спачуваў навукоўцу. Але дапамагчы яму ў сітуацыі, у якой ён цяпер апінуўся, я не мог.

19.

Праз гадзіну мы з Андрушам, як было вырашана раней, пайші да мясцового лекара. Усюдыісны Андруш ведаў, дзе той жыве, і згадзіўся мне дапамагчы. Я нічога пакуль не сказаў яму ні пра допыт, ні пра Публія Роса.

Моцны гарачы вецер гнаў па небе асяляпляльна белая аблокі і раздзымуваў смецце. Абапал дарогі яно ўзвышалася амаль на метровую вышыню, і нібы дыхала, вывяргаючы смурод. Часам дарогу імкліва перабягалі пацукі. Калі-нікалі я нават бачыў варон і кавак.

Доктар Арвід жыў у кіаметры ад паселіща, у кінутай сялянскай хаце, якую раней займалі кітайцы, што перасяліліся цяпер у цэнтр, бліжэй да сваіх супляменнікаў.

“Усё залежыць ад таго, ці будзе ён дома і колькі ён выпіў сёння з раніцы, — казаў мне Андруш. — Інакш мы нічога не даб'емся: калі ён моцна п'яны, а на падпітку ён амаль заўсёды, то размову варта адкладці да лепшых часоў, бо ён не церпіць, калі яму назаляюць і бачаць у такім стане”.

“Ён даўно ў паселішчы?”

“Гады са два”.

“Белы?”

“Так”.

“Яму можна давяраць?”

“Цалкам. Калі цвярозы”.

Андруш паказаў напрамак, і мы збочылі. Некалькі напаў-разбураных будынкаў паўсталі перад нашымі вачымі. Тым не менш, там нехта жыў: высоўваліся чыесъці чорныя пысы, ды бегалі кашчавыя дзеци з разбухлымі жыватамі. Мы падышлі да патрэбнай нам хаты. Падворак быў падмецены, а на дзвярах я з палёгкай не ўбачыў замка.

Доктар аказаўся дома, і мы, пагрукаўшы, увайшлі.

Гаспадар у адных трусах ляжаў на канапе, і толькі павярнүў голаў, калі мы з'явіліся на парозе. Шматлікія тату пакрывалі даўгое, хударлявае цела. На першы погляд, ён быў цвярозы, а на яго выцягнутым непаголеным твары не выкасалася пры нашым з'яўленні аніякіх пачуццяў.

“Сядайце, — сказаў ён незадаволена, — і патлумачце, чым, так бы мовіць, абавязаны?”

Ён скінуў ногі на падлогу і сеў сам.

“Я чуў, вы нядайна наведалі ўдаву Адмету Слімак, — прадставіўшыся, сказаў я доктару Арвіду, — мяне па некаторых прычынах цікавіць яе агульны стан”.

Доктар Арвід акінúў мяне змрочным позіркам глыбока схаваных пад-над бровамі вачэй.

“Я не абавязаны вам дакладваць, бо ваша прозвішча нічога мне не гаворыць. Хто вы?”

“Мне здаецца, я ведаю, ад чаго яе прагрэсіруючая, згадзіцеся, нямогласць”.

“Калі вы ведаецце — чаму пытаецся. — Вы лекар?”

“Зараз патлумачу, хоць я і не лекар. Калі вы яе аглядалі, то нічога не заўважылі на яе скуры? А ўзорэвень гемаглабіну ў крыві? Ён стабільны, ці падае? Мяркую, яе жыццёвая энергія перакідваецца на іншую сутнасць”.

“Так. Цікава. І на якую?”

“Упэўнены, што маем справу з упыром”.

“Я чуў пра вампіраў. Але чуткі — далёка не факты. А я — матэрыяліст”.

“Я таксама. У дваццаць першым бараку адбываецца цалкам матэрыялістычная з'ява”.

“Скажу вам прама: мне невядома прычына хваробы жанчыны, як і тых дзяцей, што памерлі ра-ней. Каб даведацца пра ўсё і паставіць дыягназ, трэба разгорнутая медслужба, лабараторыя. А тут гэтага няма. Я адзін і працую на знос — і толькі таму пазбег лагера, куды мяне спачатку вызначылі, што згадзіўся, а ўмова была — альбо лагер, альбо высылка ў паселішча, дзе я буду выконваць нешта кшталтам функцыі ўчастковага тэрапеўта. Я выбраў апошнє”.

“І ўчым, калі не сакрэт, вы так не дагадзілі ўладам, што апынуліся тут?” — тактоўна спытаў я яго.

Нейкі час ён свідраваў мяне неспакойнымі вачымі.

“У мяне завяліся свае думкі. Яны не супадалі з іхнымі. Я быў наўмы, малады і заняўся навуковымі даследаваннямі. Гэтага хапіла.”

“Даследаваннямі чаго?” — не сунімаўся я, рызыкуючы нарвацца на грубасць. Але доктар Арвід нечакана памягчэў.

“Я заняўся вірусамі. Але не з таго, так бы мовіць, боку.”

“А з якога?”

На паўхвіліны ён задумаўся.

“Фактар разумнасці, — урэшце выціснуў з сябе ён, — на маю думку вельмі нагадвае сувязь з віруснай інфекцыяй. Дарэчы, чаму мозг лічаць смецце зборнікам вірусаў? А гэта сапраўды поўнасцю адпавядае ісціне. Вірус далёка не прости: яго архітэктоніка больш складаная за атам-ную электрастанцыю, ён можа існаваць у

вакууме і мерзлаце бясконца доўга. Разумнасць — магчыма заразнае псеўдазахворванне, у дзяцей вірус герпеса, прыкладам, заводзіцца дзесьці к тром гадам, а чалавек, дарэчы, зусім не памятае сябе да трох год. Вірусы размнажаюцца са з'яўленнем людзей — чаму? Навошта? Дый што такое наш мозг? Хіба мы ведаем? Калі дзей-насць яго можна размежаваць па трох складаючых якасцях: работу ў ролі кампутара, аналітычную, то трэцюю функцыю мы не можам спазнаць дагэтуль і наўрад ці калі-небудзь здолеем.”

“Вы і муніцыпалітэт абслугоўваце?”

“Яны лекуюцца ў Магаполісе, бо ў іх там так званая лечкамісія. Праўда, іншым разам, калі гэта тэрмінова, выклякаюць мяне”.

“Перад вамі таксама ссыльны”, — сказаў я праз паўзу.

“Вось яно што. Вы, пэўна, тут нядайна?”

“Некалькі дзён, і хутка з'яджаю”.

“Нідзе не бачыў такога разгулу цёмнага выроду, як тут, — адхіляючыся ад тэмы, працягнуў размову доктар Арвід. — Часам я назіраю жудасныя з'явы”.

“Антрапафагія?”

“Горш. Днямі зайшоў да пацьенткі. Ёй за сорак. Уявіце, смярдзючы пакой, пустыя бутэлькі, ложак без прасцірадлаў, на якім рассунуўшы ногі, ляжыць хворая пасля інсульту. Паспела дагэ-туль нарадзіць сыноў, якія цяпер разам з мужам па чарзе савакупляюцца з ёю. Інцэст. Вычва-рэнцы адчуваюць сябе, як дома. Гвалцяць дзяцей. Тут няма пераследу за педафілію”.

І доктар Арвід пачаў пералічваць тое, з чым сутыкнуўся тут хоць бы за апошні месяц, як акрэсліў ён: трываліцця гадовы “працароб” перыядычна гвалці чатырохгадовага і дзвесяцігадовага пляменнікаў, пакуль не нанёс меншаму цяжкая цялесная пашкоджанне, бацька сужыцельстваў з дачкой і маці, прычым займаліся гэтым разам. Увогуле згвалтаванне бацькамі дачок прыняло харктар эпідэміі, часта маці рапутнічаюць з сынамі, браты з сёстрамі.

“Так, — згадзіўся я, успомніўшы налепку, — Існуе мяркаванне, што арыстакратыя, прадстаўнікі мастацтва нібыта асабліва скільныя да распусты і вычварэнстваў, але ці праўда гэта: так званы просты чалавек дасць ім багата форы”.

“Што ж іх — адстрэльваць? — спытаў доктар Арвід. — Іх так шмат, што сумняваешся, ці ёсць цяпер нармальная ўвогуле”.

“Лепш піліць бензапілой. — навесела пакпіў я. — Праўда, Андруш?”

“Так.” — усміхнуўся той.

“У сілавікоў, як я разумею, арыентацыя на іншадумцаў, — сказаў я. — Ім шчодра плацяць, ды толькі не за барацьбу з крыміналам”.

“Рады з вамі пазнаёміцца, — урэшце паціснуў мне руку доктар Арвід. — Чым, да слова, дапа-магчы?”

“Мы заехалі да вас па справе, — сказаў я. — Мне трэба прысутнасць лекара пры экспертызі трупа. Вы згодны на такую прапанову? Скажу прама — аваўязкова аддзячы вам пазней, бо зараз не ў стане — не маю сродкаў”.

“Каго вы намераны экспертызаўцаў?”

“Брата мужа-нябожчыка ўдавы Адметы. Яго звалі Патрык”.

“І што вы будзеце рабіць пасля таго, як выкапаеце нябожчыка?”

“Нейтралізум, калі ён у вампірчай коме”.

“Вось што ў вас у галаве. Я ўжо чую пра ўпыра. Дык мяркуеце, што гэта Патрык? А рэакцыя мясцовых улад? Правінцыяльныя мафіёзі не дазволяць вам праводзіць такія эксперыменты. За гэта — адразу ў лагер”.

“Затое мы выратуем людзей”.

“У вас, на маю думку, яшчэ і нейкія іншыя інтарэсы”, — сказаў доктар Арвід.

“Не хаваю, што маю іх”, — не стаў я аспрэчваць.

“Калі вы плануеце капаць?”

“Ноччу, — сказаў я. — Магчыма, заўтра”.

“Што ж, урэшце, гэта нават цікава, хоць я і не даю веры ў розных там рэальных упыроў. Тым не менш, згода. Не люблю, што мяне дойга ўпрошваюць. Зойдзеце, калі збярэцеся, па мяне”.

“Цудоўна, доктар”, — падзякаваў я.

Мы адразу пайшли. На падворку я азірнуўся: даўгая постаць доктара Арвіда застыла ў дзвярным праёме. Чамусьці я падумаў пра тое, што ён, пэўна, з тых людзей, хто не баіцца адзіноты. З па-горку, спускаючыся ўніз, я пабачыў ахутаную дымам і смагам частку Эдэма.

* * *

Мойра паведаміла мне праз надалоннік, што затрымаецца на працы, бо якраз сёння аўгустыні раней агульны палітдзень. Такія палітдні, як я ведаў, праводзіліся і ў Магаполісе, але больш фармальна, бо ўлады, упрыватнасці, іх ідэалагічныя аддзелы, часта не маглі ахапіць электарату поўнасцю, а тым-сім рабілі ў гэтым палёгку, напрыклад, медыкам, зборшчыкам смецця, сантэхнікам і некаторым іншым катэгорыям, рабочых рук якіх пастаянна не

хапала. У правінцыі на палітдні заганялі ўсіх тых, хто працаваў, а таксама служачых і нават сілавікоў. Вядома, дэкласаваных і крымінальных асоб на прамыўку мазгой не запрашалі, бо іх колькасць даўно ніхто не падлічваў.

Дзеля задавальнення сваёй цікавасці я перадусім спытаў Мойру пра тэму палітдня і пачуў, што будуць абмяркоўвацца маючыя хутка адбыцца першыя спробы пераносу свядомасці на штучны камп'ютарны носьбіт і набыццё такім чынам бессмяротнасці. Даўняе, цяжкае пачуццё безвыходнай няневісці раптам агарнула мяне. Гэта ж трэба, стагоддзямі так каварна марнаваць жыццё мільёнаў ідыёцкім трывожннем. І нават цяпер, калі льды Антарктыды амаль растаялі і катастрофу ўжо анік не завернеш назад, усе працягваюць жыць па хлусні. Увесь нікчэмны, духоўна адрынуты свет зрабіўся гаспадаром становішча, і цяперашні крызіс самы цяжкі і ганебны з усіх. Скончылася веліч антычнай Еўропы, пражыла сваё маруднае падзенне Еўропа хрысціянская. А сёння падышоў канец Еўропы ўвогуле. І канец гэтых можна парыўнаць хіба толькі з пасмешыш-чам. Калі ў чалавецтве штучна запушчаны механизм генетычнага і сацыяльнага выраджэння, то запушчаны дзеля таго, каб людзі з развітай свядомасцю маглі з ім змагацца, спыніць яго і, у рэшце-рэшт, узяць канчатковую ўладу над "людзьмі-ценянямі". Але цяпер усё праблематычна, думаў я, бо гісторыя — гэта часта непрадбачаныя наступствы мэтаскіраваных дзеянняў. Урэшце, жыццё настолькі хуткаплыннае, што мне, у прыватнасці, варта проста здзейніць, пра што не аднойчы згадваў, сваю даўнюю мару: уладкавацца дзе-небудзь у ціхім месцы ля ракі, у якой водзяцца рыбіны, назіраць, як лётаюць птушкі, чытаць старажытныя кнігі і штодня бачыць побач любімую жанчыну. Але да гэтага яшчэ вельмі далёка, бо праз суткі з Мегаполісам ў паселішча паедзе Ёхан Цынк, былы галоўны дзяржаўны ідэолаг, якому інфантыйльныя продкі, увесь той вырод, дазволілі дажыць да смешнага ўзросту беспакараным, і толькі цяпер, праз дзесяцігоддзі, свядомая жанчына рыхтуеца здзейніць свой прысуд. Не, — думаў я, — забіваць — ні ў якім разе не жаночая справа, і мая задача цяпер — не дазволіць, каб гэта адбылося.

Я пакарміў Барбі і крыху паеў сам, праверыў і пачысціў рэвалвер, пасля чаго выйшаў з флігеля і пайшоў да цэнтра паселішча.

Кароткачасовая прахалода — а сонца раптам знікла за цяжкім, шчыльнымі хмарамі, якія прынёс вецер, — выціснула з баракаў і хат

вялікую колькасць дэгенератыўных асоб розных колераў скury. Яны вяла соўгаліся сярод памяяў і смецця. У руках некаторыя з іх трymалі пластыкавыя бутэлкі са слабым алкагольным напоем, што прыцягвала да іх шматлікіх, хто пакутаваў на смагу. Там-сям, не саромячыся, спраўлялі патрэбу.

Я хутка прамініў гэты раён і звыкла апынуўся ў цэнтры паселішча, дзе было адносна чысцей.

Я і раней, з нязменнасцю, якая мяне нават уражвала, на самым бачным месцы — Дошцы кандадатаў на бессмяротнасць з'явілася чарговая налепка. На мой погляд, яе дый такія ж папярэднія панейшаму ніхто не чытаў. Хоць я, можа, і памыляўся.

"АБ ЛІЧЫНКАХ МУХ"

Калі дапусціць існаванне нейкага гіпатэтычнага Начальніка Сусвету, то яму наша людства можа нагадваць, няхай сабе і з пэўным перабольшваннем, нешта кшталтам гноеадстойніка, запоўненага лічынкамі мух. Як вядома, муха пакаёвая (*Musca domestica*) насякомае атрада двухкрылых. Касмапаліт. Сінантропны арганізм, які ўсунутыч звязаны з чалавекам, адзін з найбольш пастаянных насельнікаў жылых і гаспадарчых памяшканняў. Значыць, муха — сябра ча-лавеку? Лічынкі мух — усёдныя, развеіваюцца ў гноі, кухонных адкідах, памойных ямах і на падле.

То та і яно. Ніхто інакшы, як чалавек разумны, здолеў за лічаныя тэрміны пераўтварыць месца свайго абітання ў засмечаны гноеадстойнік. Дык, можа, мы існуём, каб дагаджаць муham? Тады і вечнасць — гэта лічынкі мух, якія завіхаюцца ў гноі?

Аказываецца, можна парыўнаць якога-небудзь народна-партыйнага правадыра, функцыянеру, альбо ўплывовага ліхваря — уладальніка найвялікай у свеце яхты, самай разбэшчанай шлюхі і незлічонага багацця (а менавіта такія асобы, правакуючы ўсялякія крызісы, здаўна засмечвалі свет) — з лічынкай пакаёвой муhi? Бо менавіта лічынка не можа супрацьстаяць сваім інстынктам і не здольная прагнаваць дастатковая аддаленай будучыні, што памылкова лічыцца разумнасцю. Хіба які-небудзь самы галоўны "палітрук" здолеў

прадбачыць, што Грэнландскі ляднік раптам абрыйеца ў акіян? І што тады казаць пра тупых "працаробаў", якім увесь час мэтаскіравана ўбіваюць у галовы, што яны "соль зямлі" і вось-вось першымі без чаргі стануць бессмяротнымі?

Дык хто мы такія ў Сусвеце з яго стапяцюдесяцю пяцю мільярдамі галактык? Ці ведае ўвогуле пра нашае існаванне Начальнік таго Сусвету? І што мы для яго — выпадковае варушэнне чарвякоў у гноі, альбо працэс, якім кіруе Праграма?

Маўчанне — вось адзіны адказ.

* * *

Між тым Эдэм заканчваў рыхтавацца да свята, якое мусіла адбыцца назаўтра. У паселішчы ліхаманкава даводзілася да ладу ўсё тое, што не паспелі зрабіць напярэдадні: заканчвалі збіраць вялікую трывалістку, дзеля чаго на плошчу спехам дастаўлялі пластыковыя пліты і блокі, а таксама металічныя рыштаванні. Над будынкам муніцыпалітета з'явілася гіганцкая расцяжка зялёна-зялёнага колеру, на якой чырвонымі літарамі было выведзена:

ЗА КВІТНЕЮЧЫ ЭДЭМ

Абапал цэнтра паселішча ўсталёўваліся брызентавыя намёты і зборныя шапкі з пластыку, у якіх павінны былі прадаваць ваду, а таксама субпрадукты і паўфабрыкаты з танных геннамадыфікаўаных вырабаў. Асобна размяшчаліся бочкі на колах, у якіх, як усе ведалі, быў танны алкагольны напой. Яго планавалі прадаваць пасля заканчэння афіцыйнай часткі свята. Прывезлі таксама некалькі дзесяткаў гульнявых аўтаматаў, якія падключалі да электрычных кабеляў. Спецыяльная брыгада размяшчала ў вітрынах некалькіх крамаў, а таксама на слупах і дахах вакол плошчы камеры тэлегляду, ад якіх паветраны дрот цягнуўся да будынка занальнага ўпраўлення службы бяспекі, дзе, як мне паведаміў Маркус, знаходзіўся цэнтральны пульт ад-сочвання за падзеямі на плошчы і ў бліжэйшых ад яе кварталах.

Шматлікія будаўнічыя брыгады “працаробаў”, кожная з некалькіх чалавек, штодня пад невы-носнай спёкай заканчвалі фарбаваць сцэны афіцыйных устаноў і тых баракаў, якія былі раз-мешчаны непасрэдна ля цэнтра паселішча і плошчы. Частка

рабочых занималася ремонтам ходнікаў і адвозам смецца далей ад цэнтра, за межы паселішча. За ходам работ няспынна назіралі наглядчыкі — у большасці гэта былі дужыя дэфарманты, апранутыя ў ўсімна-сінюю ўніформу.

20.

Я па-ранейшаму быў упэйнены ўтым, што праблему ўпыра, а таксама і праблему доказу — абедзве, вядома, шчыльна супадалі з ім, — можна вырашыць толькі тэрміновай экспромтацияй, але задума Мойры непакоіла мяне больш за ўсё, і я зноў і зноў перабіраў у галаве самыя розныя варыянты яе вырашэння. Але рэальным быў толькі адзін — к вечару мне трэба было сабрацца, а раніцай ехаць у Мегаполіс, бо я павінен быць там на досвітку і счакаць, пакуль Ёхан Цынк выйдзе са свайго дома, каб скіраваць у Эдэм.

А пакуль тое, і да прыходу Мойры у мяне заставалася крыху часу, я чамусьці пайшоў да будучага Храма, альбо Месца для агучвання Ісціны.

У ангары я спадзяваўся заспець мастака Юліуса Гармату. Як я адчуваў душой, ён быў, бадай, чымсьці мне блізкі, і я праста лішні раз жадаў з ім пагаварыць, вядома, калі той не заняты працай, ад якой я, па зразумелых прычынах, не мог і не павінен яго адцягваць. Але “свяшчэннага скарабея” на месцы не аказалася. У ангары было пуста, сцены і столь, па-ранейшаму зацягнутыя брызентам і старымі, зношанымі прасцірадламі. Затое, калі я ўжо павярнуў назад, то раптам заўважыў пастара Себасц'яна, які самотна сядзеў на пустой скрыні ў ценю ад напаўзасохлай таполі. Ён ўбачыў мяне і прывітальна падняў руку, а калі я падышоў, патлумачыў, што таксама хацеў сустрэць Юліуса Гармату, каб абмеркаваць з ім парадак дэманстрацыі роспісу і асобныя моманты сваёй маючай адбыцца казані, але не заспей таго на месцы.

“Калі вы мяркуеце агучыць вашу казань?”, — пацікавіўся я.

“Ужо хутка. Але я не зусім задаволены тым, што намераны сказаць. Мне здаецца, быццам казань занадта пафасная і, верагодна, мне трэба спрасціць яе”, — патлумачый ён.

На гэта я адказаў, што яму самому лепш бачна, але, на маю думку, няхай яна будзе ў сваім першапачатковым выглядзе, бо ўсё роўна кожны з прысутных зразумее яе па-свойму і будзе мець рацыю, а тыя, хто не зразумеюць, дык і не вартыя таго.

“Вы так личите?” — пастар Себасцьян задумался. Твар яго, загарэлы на сонцы да чырвані, быў вільготны ад угрэтасці.

“Таму і пытаюся пра тэрмін адкрыцца Храма, што праз суткі-другія нам будзе трэба праводзіць паўторную эксгумацыю, — сказаў я. — Інакш мы можам спазніцца, бо намі ўсур’ёз зацікавяцца”.

І я коратка паведаміў яму пра сваё часовае затрыманне і пагрозы ў свой адрас.

“Чым сённяшняя ноч горшая за іншыя? — згадзіўся пастар Себасцьян. — Я думаю што на гэты раз мы высветлім усё. Я гатовы”.

“З намі будзе і доктар Арвід”, — сказаў я. — Магчыма, гэта спрасціц нашу задачу, а як медык, дык ён нават неабходны. Толькі вось у наступную ноч мне брацца за справу не выпадае. Але, мяркую, праз суткі мы пачнём усё спачатку”.

“Думаецце, упыр будзе прыйдуці і далей?” — спытаў пастар Себасцьян.

“Упэўнены. Ён, у сілу сваіх, невядомых для людзей, якасцей ужо не можа не прыйдуці”.

“А вам яны вядомыя?”

“Хіба што здагадкі. Каб жыць у сваім псеўдажыцці, ён павінен скачваць на свой “софт” інфармацыю ежы іншых, жывых людзей, і такім чынам наталяць голад. Яго жыццё — мяркую, самы моцны доказ, што мы знаходзімся у віртуальным свеце, дзе ўсё — толькі інфармацыя”.

“Вы хочаце сказаць, што няма ні зорак, ні іншых светаў, ні галактык? Толькі інфармацыя пра гэта? Значыць, наш Сусвет — грандыёзны падман? А як жа тады палёты на Месяц, шпацыры апаратаў-разведчыкаў па іншых планетах? Яны ж існуюць, тыя планеты?”

“Верагодна. У межах сонечнай сістэмы, як інфармацыйная Програма. Далей — дэкарацыя”.

“Шчыра скажу: я не даю веры што гэта так”.

“Разумею, бо я — таксама не даю”.

“Пастойце, пастойце, — захваляваўся пастар Себасцьян, — тады выходзіць, што — Бог існуе? Не стварылі ж мы ўсё гэта самі? Альбо, Прырода? А яе, хто стварыў?”

“Выходзіць, што так”, — сказаў я.

“А калі — не так?” — вырвалася ў яго.

“Значыць, не так”.

Запанавала паўза. Мой надалоннік засігналіў: Мойра спытала, дзе я і, пачуўшы адказ, паведаміла, што ўжо дома і чакае мяне.

Я развітаўся з пастарам Себасцьянам.

“Адно скажу вам напаследак, — заўважыў ён мне, калі я ўжо павярнуўся ісці. — Творца праста не мог даць нам такое кароткае жыццё — гэта ж смехатворна, нават ганебна для яго. Затое Прырода — магла”.

“А бессмяротнасць? — спытаў я. — Можа, мы насамрэч не дарэмна шукаем яе?”

“А вы самі верыце ў гэта?”

“Не”, — шчыра адказаў я.

* * *

Мной пачалі ужо цікавіцца суседзі Мойры па бараку. Наяўнасць аўтамабіля рабіла мяне ў іх вачах асобай, хоць і не заможнай, але ў нейкай ступені значнай. Адзін з іх, прыкладна пяцідзесяцігадовы, са старэчым тварыкам хітрага лайдака і аматара выпіць, якога тут звалі Жан, рабіў спробы падрадзіцца выконваць для мяне якія дробныя справы ці даручэнні, ці збольшага хоць бы пільнаваць, каб ніхто не спакусіўся на мой пазадарожнік. Апошнія я яму ахвотна дазваляў, паабязцаўшы хутка аддзячыць. Яго непаўнагоддзя дачка Беніта, грудастая не па ўзросце і, на мой погляд, данельга разбэшчаная, увесе час зазыўна ўсміхалася мне і прымала эфектныя позы, калі прасіла пачаставаць яе цыгарэтай. Я кожны раз аднолькава адказваў ёй, што паліць шкодна.

Жан, як і многія іншыя пражывальнікі паселішча, выклікалі ў мяне абрэгунтаваныя падазрэнні. Спрадвеку, з панавання чэкістай і асаднікаў з Чайнаросі, тут, нібы тараканы, развяліся штучнікі. Невядомы мне аўтар налепкі, змест якой я прыводзіў вышэй, як ніколі, меў рацыю, бо пладзіліся і размнажаліся яны, пэўна, ужо на генетычным узроўні.

Калі я жыў у Мегаполісе, да мяне раз-пораз заходзіў знаёмы, кожны раз даводзячы мне, што зайшоў выпадкова. Ён любіў паразмаўляць са мной пра тое-сёе, не толькі не аблічаючи вострыя тэмы, а і наадварот, іх, так бы мовіць, падымаючы. Што я быў на прыкмете ў адпаведных службаў і, пэўна, вісё на іх камп'ютарах, як і многія мае суграмадзяне, было мне вядома. Неяк я, дзеля цікавасці, падсунуў пад рукі каляндар і адзначыў на ім дні, калі мяне наведваў мой знаёмы. Кожны раз гэта было напярэдадні, звычайна за суткі да якіх падзеяў: выбараў там, ці буйных святаў. Штучнік ніколі не прыйдуці да мяне пасля тых падзеяў, а заўсёды напярэдадні. Некалькі разоў я пасмияўся з яго, падсунуўшы яму дэзу, пасля чаго ён знік.

Многім штучнікам, якія заракамендавалі сябе і доўгі час былі паспяховымі інфарматарамі, як я ведаў, дазвалялі ў выглядзе ўзнагароды ствараць малыя абслугоўваючыя комплексы — “макі”. Апошняя ўяўлялі сабой нешта кшталтам звычайных хутароў пачатку мінулага стагоддзя: драўляныя дамы дзе-небудзь сярод рэшткаў лесу ці ля якой вады, куды з'яджалаіся на кароткі адпачынак заможныя, але сквапныя азіяты, якія ўзбагацелі на гандлі, альбо наркатафіку.

Цікавасць Жана да маёй асобы верагодна была з того ж боку, але магчыма я і памыляўся.

“Паслухай, Жан, — спытаў я яго, — чым ты зарабляеш на жыццё?”

“У мяне пражываюць кватаранты, — адказаў ён, — яны прыехалі здалёк, у іх шмат дзяцей, і Беніта мамчыць іх і ходзіць па ваду, ежу, мые іх бялізну”.

Я паківаў галавой. Такіх, як ён і Беніта, навокал было шмат. Як толькі ў асабней сям'і здаралася бяда ці хто з кармільцаў запіваў ці паміраў, то побач заўсёды аказваліся паразітуючыя ўсходнія прыхадні. “Злыдні”, як казала пра іх Мойра.

Чым усё скончыцца ў Жана — можна было пралічыць. Спачатку ён занядужае, а потым сыдзе ў іншы свет. Беніта стане рабыні і народзіць аднаго ці некалькіх мяшанцаў, а калі знясілее, то і ад яе хутка пазбавяцца.

“Кажуць, вы бачылі “цмока”, які наведвае Адмету з дваццаць першага барака, — раптам нясмела вымавіў ён, — гэта праўда?”

“Хто давёў табе такое?” — адказаў я пытаннем, хоць здагадацца было няцяжка.

“Тодар. Калісці мы разам працавалі на сметніку”.

“Па-першае, — задаволіў я цікаўнасць Жана, — з “цмокам” я пакуль што “не прыкурваў”, а, па-другое, ці не захочаш ты з раніцы мне дапамагчы?”

І я, прадбачачы ўжо, што ён скажа, паведаміў, што атрымаў важнае заданне і планую аўтодачу звалкі вакол паселіща, каб намеціць фронт будучых работ. Дык, ці не згодзіцца ён, калі спатрэбіцца, і я дзе загразну, дапамагаць мне піхаць машыну?

Гэтым пытаннем я пакідаў яму засечку ў памяці, быццам заўтра еду менавіта ў раён звалак, а перспектыва напружвацца фізічна па каленях у смецці павінна была яго напужаць і адмовіцца, што ён адразу і зрабіў, а ў мяне з'явіўся, хоць і ўскосны, а сведка.

Барбі сустрэла мяне на падворку радасным віскам. Мойра таксама чакала мяне. Цяпер, калі ўжо надышоў вечар, без асаблі-

вай цікаўнасці выслушаўшы мой, адцягваючы ўвагу, слоўны манеўр, яна спытала пра тое, што яе найперш непакоіла.

“Дык ты едзеш у горад, Берташ?”

“Так, — стрымана пайтарыў я тое, што казаў ёй раней, — мне варта забраць кнігі”.

“Раніцай?”

“Але”.

“Я з табой”.

“Не, — рашуча сказаў я. — Іншым разам, Мойра”.

Мы павячэралі ў маўчанні. Жанчына больш не распытвала мяне, але я адчуваў, што яна зноў раздумвае над майм намерам. Што, урэшце, я мог ёй сказаць? Праўду? Але гэта нічога не вырашыць, а толькі ўскладніць мае задумкі і ўсё тое, што я хацеў зрабіць.

Замест гэтага я прылашчыў яе. Нягледзячы на тое, што сонца дайно змяніў на небе месяц, было яшчэ адчувальна спякотна. Цэлы нашыя неўзабаве сталі гарачымі і вільготнымі. Як ніколі шчырая ў любоўных ласках, Мойра абдымала мяне пяшчотна і ў той жа час рашуча і вольна ў памк-неннях.

Потым мы ўсё так жа моўкі ляжалі ў абдымках адзін аднаго. Праз аконнае шкло я глядзеў на мігцеючы россып зорак на небе, але душэўнага спакою чамусыці не адчуваў. Па звычы ці прааналізаваўшы свае пачуцці, я вызначыў тое, што менавіта мяне трывожыць. Заўтра. Да склад-ней, што адбудзецца заўтра.

Ужо засынаючы, я раптам падумаў пра тое, што можа рабіць цяпер, у начы, так і не выяўлены намі дагэтуль упыр, у існаванні якога я, тым не менш, ніколькі не сумніваўся. Ляціць да сваякоў, каб прадоўжыць сваё пасеўдажыццё? Альбо невядомым чынам кантактуе з Матрыцай? Абдымае кагосьці, спрабуючы наталіць голад, у тым ліку і сексуальны?

Але тут думкі мае раптам змягліся, і я заснúў.

Пэўна, вайна зрабіла мяю нервовую сістэму зандата лабільнай. Прачнуйся я ад таго, што Барбі ціха, але ўстрывожана вурчэла. Як толькі я падхапіўся на ногі, сабака кінуўся ў дзвёры. Я асця-рожна рушыў следам, узяўшы, тым не менш, напагатоў рэвальвер. Першай маёй думкай была тая, што на падворку зноў нешта крадуць: але я ўспомніў, як шлюха Беніта напусціла так званых кватарантаў — жайтаскүрых мяшанцаў, якія размнажаліся з неймавернай хуткасцю і падбіралі і выядалі ўсё, што бачылі іх шкадлівия вочы. Я адносіўся да гэтай набрыдзі з пачуццём гідлівай непазбежнасці, бо тут нельга было што-небудзь прадпрымаць — увесь свет кішэў падобным збродам, які, дарэчы, усё больш

набіраў сілу. Пакуль звярыным сваім чуццём яны адчувалі здольнасць да рашучага супраціву і непазбежнасць пакарання, то абыходзілі такіх, як Мойра. Тым больш, што спачатку Платон, а цяпер я быў побач, але, прыкладам, калі б яна раптоўна засталася адна, састарэла і стала нямоглай, то накінулася б і адабралі ўсё, а потым зжэрлі і яе саму.

Свягла за маёй спінай не было, і я асцярожна прыадчыніў дзверы, злёгку прытрымліваючы Барбі рукой за пысу, каб не падала голас, пасля чаго выйшаў у ноч, запіхнуўшы сабаку назад. Я рухаўся ў цемры, і вочы мае неўзабаве звыкліся з ёй: я бачыў абрысы прадметаў. Серпік месяца слаба свяціў над галавой. Я скіраваў да сваёй мышыны, сілует якой цямнеў у некалькіх кроках наперадзе. Ззаду Барбі драпала дзверы, і я чуў яе слабое павіскванне, але працягваў ісці далей, бо ў мяне прамільгнула думка, што нехта імкнецца раскурэжыць мой джып.

Слабы шолах за спінай прымусіў мяне азірнуцца, але я спазніўся, бо дзве постаці імкліва накінуліся на мяне. Адзін сціснуў мне горла, а другі скапіў за руکі, намагаючыся вырваць рэ-вальвер. Я маланкава зразумеў, што зрабіў памылку, і мая неасцярожнасць цалкам верагодна будзе каштаваць жыцця: дыханне перахапіла, мне неставала паветра, я задыхаўся. Рэвальвер выкручвалі з рукі, я нават не паспяваў ім пакарыстацца, я ўжо слабеў, калі ўбачыў, як у прывідным святле месяца бліснула лязо нажа.

І тут я пачуў адчайны сабачы віск, і здагадаўся, што Барбі здолела выбіць сваім целам няшчыльна прыкрытыя дверы і ляціць мне на дапамогу. Пэўна, яна адразу ўпілася сваімі вострымі, як іклы, зубамі ў таго, хто трymаў мяне за горла: хватка яго саслабла, і я ўдарыў яго наўгад свабоднай рукой, выкручуячы другой свой рэвальвер. Гримнуў стрэл. Постаці нападаўшых адхінуліся ад мяне і раптоўна зніклі ў цемры. Я стрэліў ім наўздагон, але сумнеўна, што ў кагосьці трапіў. Мойра выбегла вонкі. Тамсям у вокнах барака запалілася святло. Барбі, якая з хвіліну праследавала напаўшых, вярнулася назад. Я па чарзе абняў іх абеіх і, каб залішне не хваляваць, сказаў Мойры, што мне, пэўна, нешта падалося.

Мы вярнуліся ў хату. Я супакоіў Барбі, прылашчыў яе і даў нешта з'есці, але яна не стала, а, уз-буджаная, доўга бегала з кута ў кут, пакуль, урэшце, не сцішылася. Такім чынам, між тым, меркаваў я, мяне высачылі невядомыя нападнікі. З мэтай забіць? А можа, яны адсочвалі Мойру?

Частка V. ПАКАРАННЕ

21.

Мегаполіс прачынаўся ў ранішняй смуже.

Хоць у мяне і быў дазвол на разавае наведванне горада, які ахвяравала мне Мойра, ніхто мяне не спыніў ні на ўездзе, ні на вуліцах. Перадусім я старанна праглядзеў мапу і адзначыў усе маг-чымыя шляхі, па якіх магла рухацца ў Эдэм мышына Ёхана Цынка, вызначыўшы самы верагодны. Урэшце, ім хутчэй за ўсё была дарога, па якой я ўцякаў у паселішча разам з Мойрай.

Дом, дзе абітаў стары функцыянер, я знайшоў хутка, бо добра памятаў гэты раён, як адзін з самых прэстыжных. Вуліцы тут былі вузкія, а будынкі старой планіроўкі, аточаныя звонку высокімі жалезнымі загародкамі, праз якія ў двор вялі некалькі дзвярэй з кодавымі замкамі, сістэмай сігналізацыі і камерамі знешнягня назірання. Урэшце, я і не збіраўся пранікаць туды якім-небудзь способам, бо ў гэтым выпадку нічога добра га для сябе не чакаў. Першапачатковы мой план, нават намер, быў просты: я рухаўся за мышынай Цынка за горад, чакаю, калі мы апынемся на бальшаку, і далей дзейнічаю па аbstавінах, а задача ў мяне адна: не дапусціць, каб стары здраднік з'явіўся ў Эдэме.

Я прыпаркаваў свой “джып” на даволі вялікай адлегласці ад дома, дзе жылі ў асноўным былыя і цяперашнія чыноўнікі, сілавікі, а таксама іх дзеце ці сваякі, і абраў месца, якое, на мой погляд, не адсочвалася тэлекамерамі.

Першае, што я зрабіў, гэта адключыў свой надалоннік, праверыў зброю, потым, па магчымасці непрыкметна, старанна агледзеў вуліцу і пад’езды да будынка з дапамогай моцнага бінокля, які застаўся ў мяне з часу быльых ваенных падзеяй.

Верхнія паверхі дамоў, ахутаныя выпарэннямі і смогам, між тым, афарбаваліся ў жоўтаве першымі сонечнымі промнямі. У маіх вушах пасяліўся ўжо характэрны шум, а пальцы рук адчувалі ледзь чутныя вібрацыі вялікага горада, месца, дзе я зусім нядаўна адносна паспяхова пражываў, пакуль не здарылася бяда з Эрыкай, а я сам быў так ганебна і па-дурному высланы ў правінцыю. Даўняе пачуццё няянавісці пачало ахопліваць мяне, але я адрынуў яго, бо разумеў, што павінен быць спакойны, халоднакроўны і разліковы, як ніколі.

Лёс Мойры і ўсяго далейшага майго жыцця залежаў цяпер ад мяне. Думкі самага рознага кшталту мільгали ў маёй галаве. Напрыклад, даўнішня: навошта ўвогуле знішкаць старога, які ўжо нічога не вырашае? Па сутнасці, падараваць яму адносна лёгкую і, галоўнае, нечаканую смерць: пэўна ж, яго даўно запакутавалі старечыя і невылечныя хваробы? Ці ён сапраўды спадзяеца на абязаную яму хуткую бессмяротнасць? Падманшчыкі часта самі вераць у безумоўны падман і трапляюць на той самы кручок, які закідвалі для прастакоў. Іншая справа тое, што яго смерць павінна стаць знакавай: "людзі-цені" атрымаюць адчуvalьны ўдар з таго боку, адкуль даўно ўжо нічога небяспечнага не чакаюць. Страх, пра які казала Мойра, і толькі ён раптоўна казытне іх і прымусіць запанікаваць і нарабіць памылак. Што ж, з гэтага пункта гледжання я дзеянічаў маральна. Хоць, аб якой маралі можна меркаваць у адносінах да тых, хто імкнецца знішчыць цябе самога? Хіба Ёхан Цынк, прама ці ўскосна, не скіраваў на пагібель дзесяткі, сотні, а то і тысячы толькі за тое, што яны валодалі свядомасцю, а значыць думалі інакш? Калі ўсё тое псеўдадзяржаўнае ўтварэнне, пад камуфляжам якога ўтварыўся звычайны гноедстайнік, будзе дэкамуфліравана тым жа страхам, то пад ім непазбежна адкрыюцца яшчэ больш жахлівія абсурды і хаос. Толькі ці спрычыніцца ўсё гэта да нейкіх змен? Наўрад, меркаваў я. Для мяне больш цікава зазірнуць хоць краем вока ў ту бэздань, якая так упартая хавае ад нас свае таямніцы. Якая розніца, у рэштве, хто тут будзе весці рэй, калі мы ўсе залежым ад нечага невядомага? І як яго называць? Програмай? Для мяне важней выявіць упыра, "п'яўку" і адказаць хоць цяпер, праз стагоддзі на рубам паставленае пытанне, на тайну, якая не давала спакою і так палохала продкаў, а потым з'ехаць з Мойрай у якое-небудзь ціхае і запаветнае месца — сапраўдны, хоць на колькі там адсоткаў, а не штучны і ачолены смеццем Эдэм.

Я кінүў вокам на таймер свайго надалонніка. Ажыўлення ля дома, дзе знаходзіцца Ёхан Цынк, па-ранейшаму не назіралася. Можа, ён перадумаў альбо паранёс час візіту, магчыма, праста захварэў ці нават памёр. Добра, каб здарылася апошняе, думаў я, бо невялікая справа — разду-шыць спарахнелага дзяржайнага клапа, а так я спакойна забраў бы свае кнігі і вярнуўся да Мой-ры. Праводзячы мяне дзве гадзіны назад, яна сунула мне ў рукі хатуль з ежай, пра што я згадаў цяпер. Я памкнуўся тады непрыкметна пакінуць яго ў хаце, але яна заўважыла і пакрыўдзілася, пасля чаго я забраў ежу з сабой. Напамін быў мне непрыемны, і я зноў

адчуў прыхаванае па-чуццё сораму з-за таго, што каторы ўжо дзень існую, як нахлебнік. Гроши. Яны патрэбныя мне, як ніколі. Шмат грошай. Ці вырашаць яны тое, што я задумаў, я дакладна не мог ведаць, бо які сэнс загадваць наперад, калі самая дробная памылка ў самы дробны адрэзак часу можа стаць лёсаноснай.

Раптам наперадзе, перад пад'ездам дома, дзе, як я меркаваў, усё яшчэ знаходзіцца стары, я адзначыў пэўнае ажыўленне. У бінокль было добра бачна, што да пад'езда пад'ехала і спынілася ўсутьч цёмна-сіняя "Міцубісі". З кабіны спрытна вылез вадзіцель з надалоннікам у руцэ і скіраваў да дзвярэй. Пад лёгкай тэніскай на яго грудзях ледзь бачна цямнёй рэмень наплечнай кабуры, а збоку ўгадваліся абрывы лёгкай агнястрэльнай зброі. Голы яго чэрап быў выцягнуты назад і ў вышыню. Дэфармант. Па маіх разліках — вадзіцель-ахоўнік, які і павязэ старога ў паселішча. Верагодна, што менавіта яго я раней назіраў у "Сеціве", калі збіраў інфармацыю пра Ёхана Цынка. Цалкам, магчыма, што гэта і быў сваяк Касіуса, пра якога мне казаў Юліус Гармата. Што ж, нават з палёгкай падумаў я, вось усё і пачынаеца.

Хвіліны чакання цяклі адна за другой. Некалькі аўтамабіляў прыпарковаліся перада мной і ззаду майго "джыпа". На першых паверхах адчыніліся крамкі і шапікі, і людзей навокал адразу па-большала. Гэта мне нават спрыяла: унатоўпе заўсёды лёгка згубіцца, хоць "выконваць" старога здрадніка перад самымі дзвярыма на вачах усіх, таксама не выпадала. Але...

Я ўспомніў пра тое, што захапіў з сабой грым і, гледзячы ў лютэрка задняга віду, хутка перафарбаваў свой твар і руکі ў карычневы колер. Так будзе лепш, вырашыў я і стаў цярпліва чакаць далей. Хвіліны беглі адна за другой.

Урэшце я пабачыў, як з дзвярэй пад'езда выйшаў ахоўнік з сумкай у руцэ, а адразу за ім даволі бадзёра крочыў сам Ёхан Цынк у светла-шэрым касцюме і белым саламянім капелюшы на г-лаве. Я пазнаў яго. За ім нечакана з'явілася і яшчэ адна постаць. Мужчына гадоў пяцідзесяці, з прыкметным жыватом і такім ж, як у старога, плябейскім рысамі твару. Сын, адразу вызначыў я.

Ахоўнік расчыніў дзвёры кабіны і ўладкаваў старога на заднім сядзенні. Потым спераду пасадзіў Цынка-малодшага, а сам сеў за руль.

Становішча ўскладнялася. Значыць, замест аднаго Цынка ў машыне з'явіліся адразу два, плюс ахоўнік-вадзіцель. Я ўключыў рухавік і рушыў следам за іх машынай. Праз некалькі хвілін мы ўліліся ў паток іншых машын.

Дзверцы майго “джыпа” я разблакіраваў, каб зручней выскачыць з кабіны, і краем вока сачыў за “Міцубісі” справа. Гэта была звычайнай мадэль, і з верагоднасцю ста адсоткаў, меркаваў я, ба-кавое шкло кабіны і лабавое таксама былі звычайнымі. Ёхан Цынк не настолькі важная і ўплывовая асоба, каб выдзяляць яму браніраваны аўтамабіль з куленепрабіваемым шклом. Хіба што мог набыць за свае гроши. Як мог пражыць так доўга, няхай сабе і псеўдажыццём, гэты дзяржайны функцыянер, а па сваёй вартасці — апарыш з грамадской прыбіральні, якія я бачыў у паселішчах? — мільгала ў маёй галаве. Хіба яго жыццё каштую нават мезенца такіх людзей, як Платон? Альбо Мойра? Але Платона згубіла выпадковасць, інакш гэты напаўтруп, якога везлі цяпер у Эдэм, ужо гніў бы на дзяржаўных могілках. А Мойра — яна павінна быць са мной і нарадзіць дзіця.

Я рухаўся ўжо амаль усутьч. Самога Ёхана Цынка я праз шкло не бачыў, толькі абрывы невы-разнай постасці на заднім сядзенні, затое яго сына і вадзіцеля і целахоўніка ў адной асобе, хоць і мелькам, але добра разгледзеў. Гэта быў дэфармант гадоў сарака, з высокім, завостраным кверху, чэрапам і збягаючым назад, як у малпы, ілбом. Хутчэй за ўсё ён якраз і з'яўляўся сваяком Касіуса-гарбузагаловага, канчатковая вырашыў я.

На сваім пазадарожніку я то адставаў, то зноў наганяў іх. Праз паўхвіліны, адзначыў я, павінен быць святлафор. Пасля Непажаданых Падзеяў машын у гарадах дый па ўсёй краіне значна паменела. У бакавым люстэрку, а таксама задняга бачання, за мной рухаліся на рознай адлегласці ўсяго некалькі аўтамабіляў. Наўрад ці хоць адзін з іх акажацца набітым агентамі службы бяспекі ці звычайнімі паліцыянтамі — такая выпадковасць, згубівшая Платона, не магла паўтарыцца двойчы. Хіба толькі ў старога маразматыка былі і існуюць сувязі з інферальными сіламі, якія яму дапамагаюць, але я ў гэта не надта верыў. Верагодна, меркаваў я, Платон пачаў страляць першым і наўрад ці паліцыянты вызначылі, што гэта менавіта замах і менавіта на нікчэмнага старца, які ўжо нічога не вырашаў. Усё дадумалі тэлевізіёншчыкі. Нават сам Ёхан Цынк, меркаваў я, можа і не лічыць дагэтуль, што быў на кароткі час у ролі патэнцыяльнай ахвяры. Магчыма, ён ужо нават і не памятаў сам ні пра зганьбаваны ім сымбал, ні пра палітычныя даносы, ні пра расціснутыя лёсы людзей, якія мелі фатальную неасцярожнасць аказацца побач з ім, ці на яго шляху.

Вось, думаў я, усяго ў двух-трох метрах справа ад мяне едзе “чалавек-ценъ”, тупая палітычная жывёла, з па-ідыёцкую

завышанай самаацэнкай, упэўненая ў сваёй значнасці. Нікчэмнае і шкоднае насякомае, нават і дастаткова няпaloханае, хоць на гэты час і пражыло столькі год. Што ж, давядзецца яго напужаць.

Невыразныя дагэтуль абрывы майго плана раптам пачалі складацца ў маёй галаве ў нешта ак-рэсленае. Даганяць іх на трасе, як я збіраўся раней? Але на бальшаку гэта адразу выкліча падазрэнні: любы прафан насцярожыцца, калі да яго машины ззаду прыклейцца іншая. Дый мой джып уступаў “Міцубісі” ў хуткасці. Калі яны разгоняцца на поўніцу, я акажуся зусім у дурным становішчы, хіба не так? Значыць, вырашыў я, — пара. Цяпер у сілу ўступала толькі ўдача. Калі яна сёння са мной, я працягну жыць далей, калі ж не, то гэты шлях — мая памылка.

Я выцягнуў з-пад сядзення рэвалвер, перакінуў яго злева пад кашулю, а на вочы насынуў вялікі ахоўныя акуляры, якімі звычайна карыстаюцца рабочыя пры распільванні металу. Акуляры закрывалі і да непазнавальнасці змянялі твар.

Святлафор мігнуў наперадзе чырвоным святлом. Я ablізнуў вусны і паклаў руку на дзяржанне рэвалвера: не зараз, чырвоны, ён гарыць ужо дастаткова доўга, падумаў я, прытармазіўши, і адразу загарэўся

жоўты.

Значыць, не тут...

зялёны.

Перагаёўка, трэцяя перадача, чацвёртая. Наперадзе, адзначыў я, заставаліся ўсяго два-тры святлафоры. Потым ужо быў бальшак. Калі ахоўнік за рулём упішацца ў абраңую ім хуткасць, то цалкам, верагодна, што зялёны знак сустрэне нас зноў, а потым, магчыма, яшчэ раз. Мне ж ававязкова трэба, каб мы пад’ехалі да скрыжавання на жоўты, потым адразу запаліцца чырвоны, ці прама — на чырвоны, і — рух спыніцца. Тады ў мяне будзе калі трываліца-сарака секунд.

Як заўсёды, у вызначаны час я адсёк усе лішнія думкі. Усё павінна вырашыцца як мага хутчэй, потым мне, магчыма, давядзецца пазбавіцца ад машины, бо яна непазбежна “засвеціцца” камерамі адсочвання. Хіба толькі іх не будзе. І хоць мой нумар намерана запэцканы фарбай, і машын маёй маркі ў горадзе дастаткова, і прадаюць і купляюць іх без афармлення, пад ключы, лепш не рызыкаваць. Шкада, вядома, але жыццё Мойры па-за ўсялякіх абмеркаванняў і кампрамісаў. Калі я зараз не “выканаю” Цынка, яна пачне па прыездзе таго ў Эдэм дзейнічаць сама, і хутчэй за ўсё накліча бяду.

Раптам я ўспомніў пра паперу, схаваную за ахойным шчытком. Ледзь не запамятаваў, падумаў, выцягнуў яе і пераклаў у кішэню. Каб наклеіць яе на машину Ёхана Цынка, мне спатрэбіцца не больш як тры секунды.

Вось што было на ёй напісана:

“Я ненавідзеў нацыянальную ідэю”.

Нечакана “Міцубісі” Ёхана Цынка мільгануў правым паваротам і перастроіўся ў крайні справа рад, што ўскладніла маю няпростую задачу. Можа, ён збіраўся ўвогуле павярнуць і з’ехаць па нейкай незразумелай мне патрэбе з бальшака? Навошта? — меркаваў я.

Але прамільгнула адно скрыжаванне, потым другое, а “Міцубісі” нікуды не павярнула. Увесь час імкнучыся трymацца ўпрыцірку побач з ёй, я, у рэшце-рэшт, амаль гвалтам праціснуўся ў правы рад і зноў апынуўся на бліжняй ад яе паралельной прамой. Гэты манеўр каштаваў мне таго, што я празяваў імклівае набліжэнне чарговага светлафора:

жоўты.

Наперадзе затармазіла некалькі машын, я таксама даволі рэзка спыніўся і праз паўзу ўбачыў, як запаліўся зялёны.

Не тут...

Мы зноў набралі хуткасць. Дэфармант-ахоўнік, абрысы твару якога за бакавым шклом то набліжаліся да мяне, то, наадварот, аддаляліся, па невядомых мне прычынах зноў паказаў пава-рот, на гэты раз — левы і памкнуўся перасунуцца ў мой рад, але мне гэта было нявыгадна, і я не даў яму такой паслугі.

Беспакаранасць, — пранеслася ў мяне ў думках, — вось што не-верагодна ўражвае, калі аналізуеш учынкі гэтых стварэнняў, якія дарваліся да ўлады. Як укормленыя каплүны, даўно і, пэўна, назаўсёды, яны пазбавіліся пачуцця небяспекі. І не дзіва, бо з такім збродам, які атабарыўся ў гэтых землях, ім усё сыходзіла з рук.

Нянавісць пакрысе авалодала мной, і я даў ёй волю. Хіба я прагнуну забіваць? Зусім не. Нават на вайне я не прывык да гэтага. Але ж, калі забіваць развучацца ўсе тыя нешматлікія, хто пакутаваў ад уціску, то з часам яны самі стануць трупамі, а іх жанчыні і дзяцей захопяць у рабства. Так было заўсёды.

Метраў за дзвесце наперадзе я раптам ўбачыў светлафор, які мігаў зялёным. Халодная хвала прабегла па маёй спіне. Значыць, цяпер, падумаў я,

зялёны.

Машына наперадзе ў май радзе не тармазіла, а, наадварот, дабавіла ў хуткасці. Вадзіцель мусіў паспець праскочыць скрыжаванне, што яму і ўдалося. “Міцубісі” справа, заціснуты спераду і ззаду, пачаў тармазіць.

жоўты.

Я таксама націснуў на тормаз і адразу ўбачыў, што запаліўся чырвоны.

Пара.

Скідаючы засцерагальнік рэвальвера, я выскачыў на правы бок. Памылкай ахоўніка з “Міцубісі” было тое, што ён згубіў пільнасць на гэтыя тры дзесяткі секунд, пэўна, утаропіўшыся ў сігнальны ліхтар, а можа, размаўляючы, і таму я ў некалькі імклівых крокau апынуўся ля лабавога шкла “Міцубісі” і адразу пачаў страляць. Я стрэліў двойчы, шкло напалову рассыпалася, і праз дзірку я ўбачыў, што вадзіцель верагодна забіты. Не марудзячы, я зноў націснуў курок, а потым яшчэ і яшчэ. Толькі тады я пачаў крик. Гэта быў нават не крик, а віск. Так вішчэць магла істэрыйчная жанчына альбо жывёла перад пакладаннем. Гэта кричаў Ёхан Цынк.

“I-i-i-i-i!”

Дзесьці ў падсвядомасці ў маёй галаве працаваў унутраны, нябачны і нягучны секундамер:

дванаццаць,

адлічваў ён —

трынаццаць, чатыраццаць

Не ведаю чаму, я вырашыў паспрабаваць адкрыць дзвёры ў кабіну і рвануў заднюю. Яна аказа-лася незаблакаванай. Ёхан Цынк па-ранейшаму вішчэў, не перастаючы, хоць яго крыкі наўрад ці чулі звонку. Але гукі стрэлаў там, вядома, чулі. У мяне заставаўся лічаны час. Каплюш старога зваліўся з яго галавы. Твар, перакошаны ад страху, чамусьці спачатку падаўся мне вартым жалю: з адвіслай, у зморшчынах, скурай, вузкавусным і шырокім ротам, з якога бліскалі золатам шматлікія каронкі. Затое валасы на галаве, нягледзячы на свівіну, былі шорсткі і густыя, зверху нават з цёмнымі пасмамі, па-плябейску зачэсанымі к патыліцы. Стары набіраў у грудзі паветра і працягваў кричаць. Замест таго, каб памерці прыстойна, ён і ў гэты раз спадзяваўся на сваё нахабства — урэшце не адзін жа голы страх быў у тым віску, а жаданне прыцягнуць увагу звонку, і тым разбурыць маю задумку. Я назіраў неверагодную, насякомую прагу да жыцця, і ўва мне зноў адразу выбухнула нянавісць.

Пятнаццаць, шаснаццаць, семнаццаць, — адлічваў секунды таймер у майі галаве:

васемнаццаць...

Да грудзі ён прыціскаў нейкую скураную папку-сакваяж, быццам баронячыся, і я бадай што інстыктыўна свабоднай рукой выхапіў яе і адначасова націснуў на курок.

Галава старога адкінулася на спінку задняга сядзення і крык перарваўся.

Пырскнула кроў.

Дзвеятнаццаць, дваццаць...

У майі распараджэнні было яшчэ каля дваццаці секунд. На светлафоры па-ранейшаму гарэў чырвоны сігнал. Галоўнае, не спяшацца і не пабегчы, мільгала ў мяне ў галаве, бо пакуль яшчэ нікто з тых, хто спыніўся ў сваіх аўтамабілях, пэўна, нічога толкам не зразумеў, а калі зразумеюць і пачнуць рэагаваць, то я ўжо буду далёка. Дый ці захочуць яны неяк рэагаваць? Каму ахвота наклікаць на сябе шматгадзінныя допыты з боку сілавікоў? Лепш хутчэй з'ехаць далей, і няхай каму трэба самі разбіраюцца потым ва ўсім, што тут адбываецца. Будзь я простым абывацелем, я б на іх месцы думаў бы менавіта так.

Дваццаць адзін, дваццаць два...

Ужо адчыняючы дзвёры кабіны свайго “джыпа”, я раптам спыніўся і знерухомеў:

дваццаць трэх...

...Я запамятаў падкінуць у машыну з забітымі паперу, якую раней спецыяльна пераклаў у кішэню. Без гэтай паперкі з кароткім зместам уся акцыя, дзеля якой загінуў Платон, у большасці губляла свой сэнс.

Дваццаць чатыры...

Я павярнуў назад.

Дваццаць пяць, дваццаць шэсць, дваццаць сем...

Машын перад светлафорам ва ўсіх трох шарэнгах прыбавілася. Справа, другой перад светлофо-рам застыла “Міцубісі” Ёхана Цынка з разбітым шклом. Не хутка яна паедзе. Я выцягнуў з кішэні паперу, разгарнуў і наляпіў клейкім бокам на кабіну зверху.

“Я ненавідзеў нацыянальную ідэю”

дваццаць восем, дваццаць дзесяць, трыццаць...

Цяпер назад, да сваёй машыны. Не бегчы. Спакойна. Усё павінна выглядаць так, быццам нічога асаблівага не здарылася.

Трыццаць адзін, трыццаць два, трццаць трэх...

Я заскочыў у кабіну і ўключыў перадачу

трывцаць чатыры...

і тут якраз запаліўся

зялёны

Мой пазадарожнік ірвануў з месца і набраў хуткасць. Цяпер у мяне былі некалькі хвілін, каб замесці самыя гарачыя сляды, якіх, упэўнены, пасля таго, што адбылося, заставалася на гэтym месцы дастаткова.

* * *

Шлях адступлення я вызначыў яшчэ раней. Самым правільным было, вядома, пазбавіцца як мага хутчэй ад зброі і ад пазадарожніка. Але я, праскочыўши некалькі вуліц і ўпэўніўшыся, што пераследу няма, вырашыў, насуперак усяму, не кідаць джып, затое ад рэвалвера давялося пазбавіцца. Я прыпыніўся ля чарговай сметніцы, абцёр яго крысом кашулі, каб не засталося адпечаткаў пальцаў, і непрыкметна выкінуў у бак. Туды ж я кінуў акуляры і кашулю, застаўшыся ў спартыўнай майцы, і толькі тады ўспомніў пра скураную папку.

Я распіліў яе: там ляжалі нейкія паперы: верагодна з тэкстам маючай адбыцца прамовы, якую Ёхан Цынк рыхтаваўся агучыць у месцы свайго нараджэння, інгалятар, гумавая груша для клізмы, медыкаменты ў рознага колеру скрынічках і кардонках, туалетная папера, а таксама банкаўская пластыковая картка з прышпіленым да яе аркушыкам, на якім я пабачыў набор лічбаў, здагадаўшыся, што гэта банкаўскі код. Нябожчык, пэўна, не спадзяваўся на сваю памяць. Я забраў апошняе, а ўсё астатніе, не марудзячы, скіраваў у сметнік, сцёр з твару грым і ад'ехаў. Цяпер, каб даказаць маю віну, паліцыянтам трэба было добра напружыць выслікі. Нават, калі мяне здолеюць тармазнуць. Машына мая з замазаным нумарам не мела аніякіх дакументаў, бо пасля Непажаданых Падзеяў нікто не сачыў за гэтым і не наладжваў тэхаглядаў. Тэхніку, калі прадавалі, то звычайна з рук у руکі і адразу пад ключ.

Яшчэ праз некалькі хвілін я спыніўся перад першым банкаматам, які трапіўся мне на вочы, уставіў у сістэмны блок картку, набраў код і зняў гатоўкай усе гроши, якія былі на раахунку.

Іх аказалася даволі шмат. Цяпер, падумаў я, з мяне на нейкі час зваліцца гэта проблема, а там я дабуду доказ і пакіну паселішча разам з Мойрай. Але палёгkі ад сваіх меркаванняў я не адчуў, бо мяне, нягледзячы на гарачыню ў кабіне, а вентылятар даўно

не працаваў, пачало ліхаманіць, а на душу раптам абрывнуўся цяжар. Пачыналася, пэўна, звычайная рэакцыя на стрес, а ўсялякае забойства, няхай сабе і маральна неабходнае, само па сабе скаланае нервовую сістэму любога чалавека. Нават “людзі-цені”, як я ведаў з гістарычных хронік, якія былі выкананы ў часе ма-савых расстрэлаў, шмат хто з іх гублялі раўнавагу, ушчэнт співаліся, а то і вар’яцелі.

Між тым я рухаўся ў рэдкім патоку машины да выезду з горада. Я вырашыў не скіроўваць на бальшак з-за небяспекі сустрэчы з патрулямі, а выслізнуў адсюль па бездарожжы, тым больш, што мой пазадарожнік меў два вядучыя масты.

Збольшага мне гэта ўдалося, але я, тым не менш, не рызыкаваў, і перад самым паселішчам загнаў джып ў былу сіласную яму на звалцы і нават прыкідаў крыху смеццем, каб машина была незаўважана, пасля чаго пайшоў у Эдэм пешшу, па дарозе падключыўшы свой надалоннік.

22.

Ужо на падворку я адчуў нядобрае. Беніта, якая заўсёды карысталася нагодай, каб пакруціцца каля мяне, на гэты раз імкліва шмыгнула ў дзвёры. Выглядзе я быў напалоханы. Некалькі жаўтаскурых падшыванцаў, з ліку яе так званых кватарантаў, з нахабным выглядам ўтаропіліся ў мой бок.

Мойра выйшла мне насустроч. У яе быў скамянелы твар.

“Яны забілі Барбі”, — сказала яна.

Трупік шчаня ляжаў на ганку. Жывот у сабакі быў успораты па ўсей даўжыні, так што вантробы вываліліся вонкі. Мухі рыжага колеру атакавалі іх.

“Хто гэта зрабіў?” — спытаў я.

Але яна не ведала дакладна, хіба толькі тое, што, па словах суседзяў, гэта быў дэфарманты. Мойра расказала мне, што хадзіла на працу, і яе не было дома ў час нападу, інакш яна б пачала страляць — у яе ж ёсць зброя. Суседзі бачылі дваіх нападнікаў. Тыя нічога ў доме не кранулі, затое пакінулі пасля сябе паперу.

“Вось яна”.

Я паднёс да вачэй змяты аркуш.

“Пачнём з сабачкі”.

Наўрад ці хто, акрамя мяне, зразумеў бы прыхаваны сэнс гэтага напаўздрзеклівага сказа. Гарбу-загаловыя ўсё-такі даўно высачылі, дзе маё жытло. Я разумеў, што ўсё, што адбылося, будзе мець непрадоказальны працяг, што надышоў час сур’ёзна перасцерагчы

Мойру і, у рэшце-рэшт, усё ёй растлумачыць. Але спачатку трэба было пахаваць Барбі. Мы загарнулі шчаня ў кавалак кужала, ахвяраваны Мойрай, і я аднёс яго ў дальні кут на падворку, дзе і закапаў. Калі я ўжо скончыў гэтую сумную справу, да мяне, азіраючыся, наблізіўся Жан, які, пэўна, чакаў зручнага моманту, каб загаварыць, але не хацеў пры Мойры.

“Што ты хочаш, Жан?” — спытаў я яго.

“Тут былі гарбузагаловыя”, — сказаў ён.

“Бачу. Ты іх ведаеш?”

“Не. Але яны прасілі перадаць, што будуць чакаць цябе на плошчы сёння ці заўтра адразу пасля апоўднія”.

“Яшчэ што?”

“Інакш, — сказаў, — чарговая будзе яна”, — і Жан паказаў кіуком у бок Мойры.

Я павярнуўся і пайшоў у дом. Стомленасць раптоўна навалілася на мяне. Хіба толькі на вайнене я адчуваў нешта падобнае, але тады я, пэўна, быў маладзеўшы і спрытнейшы.

“Навошта ты з’ехаў, Берташ? — спытала Мойра, падышла ўсутьч і паклала рукі мне на плечы. — Ты прывёз кнігі? Чаму ты вярнуўся пешшу?”

“Я без кніг і без джыпа. Ён заграз на звалцы”.

“Што здарылася, Берташ? Чаму яны забілі Барбі?”

Я расказаў ёй па магчымасці коратка пра сваю з Андрушам сутычку на звалцы з гарбузагаловымі.

“Вось, — дадаў я, — канешне варта было сцерагчыся, але я меркаваў, што мы паспееем адсюль з’ехаць. Барбі я мусіў забраць з сабой”.

На вачах Мойры нечакана выступілі слёзы.

“На зямлі ж шмат месца. Хопіць пакуль усім, але гэтая набрыдзь паступова адбірае ў нас усё: ежу, жытло, каханне, волю. Чаму мы павінны цярпець такі ўціск, Берташ?”

“Калі я знайду забойцу, то зраблю з ім тое ж, што ён зрабіў з сабакам. Але галоўнае цяпер не ў гэтым. Нам пара шукаць новы прыстанак. Я хутка здабуду доказ, але на гэта патрабуеца час, і мы павінны быць напагатове. Асабліва ты”.

Яна задумалася, але неўзабаве прапанавала:

“Трэба паведаміць Маркусу”.

“Ён ведае. Кажа, што выкуп можа ўсё вырашыць. Тут так прынята”.

Я кінуў вокам на таймер: ішла ўжо трынаццатая гадзіна, і ўключыў тэлебачанне.

“Яны згодныя на грошы?”

“Думаю, што так. Дарэчы, я іх прывёз”, — я выцягнуў з кішэні і паклаў на стол пачак банкнот.

Але яна засталася раўнадушнай, нават не спыталася, дзе я іх набыў.

“Каб Платон быў жывы”, — раптам вырвалася ў яе.

Я змаўчаў. Варта было разумець, што ўсё астатнє жыццё яна не пакіне згадваць пра свайго бы-лога мужчыну. Мёртвы будзе мець рацыю, бо паспей зрабіць хіба што адну памылку. Хоць, калі меркаваць па справядлівасці, яму праста не пашанцавала.

Між тым, па тэлеканале ішлі навіны. Дыктары: напамажаны, з павыскубанымі брывамі і яго напарніца — вяртлявая, з лялечным тварыкам, тэлешлюха, звыкла гугнелі бадзёрымі галасамі пра чарговыя дасягненні, але раптам у іх расказ уварваліся істэрыйчныя ноты. Карцінку пераключылі, і ў кадры я пабачыў скалечаную машыну Ёхана Цынка, аточаную купкай аператуўнікаў і паліцыянтаў.

“ЗАМАХ НА ЁХАНА ЦЫНКА. БЫЛЫ САКРАТАР ПА ІДЭАЛОГІ ! ЯГО ВАДЗІЦЕЛЬ ЗАБІТЫЯ. СЫН ЁХАНА ЦЫНКА ЦЯЖКА ПАРАНЕНЫ. НЕВЯДОМЫ ВЫКАНАЎЦА НАПАЙ НА ІХ НА СКРЫЖАВАННІ, ПРОСТА НА СВЕТЛАФОРЫ. ВЯДЗЕЦЦА ВЫШУК”.

Далей пра ўсё распавядала тэлебрыгада ў складзе аператара і спецыяльнага карэспандэнта. Так, казаў апошні, напад быў выключна нахабны, і сляды нападаючага згубіліся. Як на бяду, камеры адсочвання ў гэтым месцы не працавалі, хоць іх варта было даўно замяніць, і злачынца знік не-апазнаны. Адзін з вадзіцеляў, які на момант здарэння аказаўся побач, сказаў, што нападаўшы адносна малады, цёмнаскуры мужчына, які вёў джып. Заўтра, працягваў свой аповед камента-тар, Ёхан Цынк якраз збіраўся наведаць Новы Эдэм — месца, дзе ён нарадзіўся. На месцы нападу злачынца пакінуў налепку, якая сведчыць, хутчэй, пра палітычныя матывы забойства. Там усяго трох словы... “Я НЕНАВІДЗЕЎ НАЦЫЯНАЛЬНУЮ ІДЭЮ”

“Вось бачыш, — сказаў я Мойры, — цяпер нас тут нічога не затрымлівае. Як толькі я здабуду доказ, мы пакінем гэтае райскае месца. На працу больш не выходзі, і трymайся побач, пакуль я не даведаюся, што хочуць гарбузагаловыя”.

Мойра нейкі час дапытліва ўглядалася ў мой твар.

“Паслушай, Берташ, — раптам сказала яна, — навошта ты ўключаеш увесь час дурня? Хіба я таго заслугоўваю? Гэта ты “выканай” старога? Я ж здагадалася.”

“Так, — не стаў я маніць. — Твоя мэта спрайдзілася. Я зрабіў гэта, каб ты не рызыкаўала да-рэмна.”

Нечакана яна ўзвалася.

“Але ж я не прасіла цябе. То была мая справа. Мая і Платона.”

“Гэта было заданне Маркуса? — спытаў я.”

“Якая розніца? Мы ўсе прынялі рашэнне, што былы галоўны “палітрук” павінен быць пакараны.”

“Што ж, — падагуліў я, — прыміце і ад мяне хоць якую паслугу. Прыемна было аддзячыць.”

На яе твары выразна адлюстроўваліся самыя розныя пачуцці.

“Раскажы мне, як ты гэта зрабіў,” — пасля паўзы спытала яна.

Замест адказу я паваліўся на ложак.

“Пабудзі мяне праз гадзіну”, — папрасіў я і... заснúў.

Але ўжо хвілін праз дваццаць я падхапіўся на ногі, бо псеўдасон быў ліхаманкавы і трывожны. Мойра па-ранейшаму сядзела ў крэсле.

“Гэта мой позірк разбудзіў цябе, — сказала яна. — Мне так шкада Барбі, быццам я згубіла сваё дзіцё”.

“Мы павінны з’ехаць. Цяпер цябе тут нічога не трymае, праўда?”

“Я не хачу, Берташ. Навокал адно і тое ж”.

“Як толькі набуду доказ, мы збяромся ў дарогу. Я не могу рызыкаўаць тваім жыццём. Дарэчы, ты казала, што ў цябе ёсць зброя. Прынясі яе”.

Мойра прынесла і паклала на стол пісталет. Гэта была кішэнная “Берэта” калібра 7,65 міліметра, з самаўзводным ударна-спусковым механізмам: мадэль, якая служыла з пайстагоддзя назад, даволі надзейная і зручная.

“Маркус забяспечыў нас зброяй, — сказала яна. — Мы павінны быті, як ён гаварыў, увесь час рыхтавацца да магчымага нападу і ўжываць яе па абставінах”.

“Такія абставіны, як бачыш, не прымусілі сябе чакаць. Трымай пісталет пры сабе”.

Мойра паклікала паесці, але я адмовіўся: ці мне палезе цяпер у горла ежа. Я зноў папярэдзіў жанчыну, каб яна, не марудзячы, прымяняла зброю, як толькі апыненца ў небяспечы, што цал-кам можа адбыцца ў любую хвіліну, і пайшоў у бок плошчы. Раптам я ўспомніў, што Барбі зусім нядаўна суправаджала мяне, і адчуў, як сціснула сэрца, а на душу лёг цяжар. Клятае жыццё, падумай я. Ну, каму яно можа быць у радасць? Хіба што “людзям-ценям”? Ёхан Цынк любіў жыццё?

Паўднёва-ўсходні вецер нёс у вышыні рэдкія белыя аблокі. Ніжэй іх слаўся дым са звалак. Ды-халася цяжка. Некалькі жаўтаскурых танчылі пад папсу: іх укормленыя твары ільсніліся ад поту. Варта было знішчыць мільёны сваіх жа ў братазабойчых войнах, рэвалюцыях і самаедстве, каб вось гэтыя сталі цяпер ледзь не шляхтай?

Я падышоў да Дошкі кандыдатаў на бессмяротнасць і з непаразуменнем угледзеў ўздымкі. Людзі, выяўленыя на іх, — хіба яны верылі? Смех, змешаны са злосцю і пагардай, авалодаў мной.

Нечакана я ўбачыў знізу аркушык паперы, які трымцеў на ветры. Я распраміў налепку і стаў чытаць.

“АБ “СОРНЕРАХ”

(*Sorners* — людзі, якія гвалтоўна пасяляюцца сярод іншых).

Гістарычна эўрапейскія “сорнеры” былі ва ўсе часы існавання на гэтых землях чалавека, практычна заўсёды. Першыя звесткі пра іх з'явіліся, тым не менш, толькі ў старажытных тэкстах каля тысячагоддзя назад. Вядома, этнічныя і геапалітычныя змены, а таксама міграцыі народаў у сілу якіх-небудзь экстремальных умоў, непазбежныя. Але “сорнеры” — асобная катэгорыя ў ланцугу вышэйназваных з'яў.

З пачатку XIV стагоддзя “сорнеры” хваляя за хваляй напаўзаюць на землі Еўропы, прыносячы з сабой ашуканствы, рабаўніцтвы, падман, махлярства, распушніцтва, крадзяжы і канібалізм.

Хітрыя, як чарвякі, яны схільныя да выжывання ў самых неспрыяльных умовах. Яны хлуслівія, крыклівія, ненавідзяць стваральную працу, бесцырымонныя, раўнадушныя да рэлігіі і амаль не асімілююцца з аўтахтонамі. Яны прайшли праз рабства, а значыць, ведалі звычкі, харектары, хібы сваіх быльых гаспадароў і ўпомайкі ненавідзелі якіх. Цяпер, з масавым прыходам да ўлады “людзей-ценяў”, іх няnavіscь прыняла легальны статус. Настаў іх час.

Кожны з вас калі-небудзь пражываў ці наведваў Мегаполіс. Прайдзіцеся ўважліва па вуліцах

горада, але спачатку зірніце на дату на вашым надалонніку: 2050 год ад нараджэння Хрыстова. Цяпер заўважце дзяцей-жабракоў, якія просяць міласціны, працягваючы выламаныя калісці і жахліва пазрасташыя рукі і ногі, выкалатыя вочы, дэманснуючы і іншыя жудасныя калецтвы.

Каму ідзе тая міласціна? У чые кішэні? Хто зрабіў такое з вашымі дзецьмі? Вы не хочаце ведаць? Вы праходзіце побач і сарамліва адводзіце позірк у бок? Так, вы баіцеся праўды.

Але адно і тое ж паўсюль: унь пратануюць сябе дзеци, якія займаюцца прастытуцыяй. А вось твораць паглум над слабым і нямоглым. А далей гандлююць наркотыкамі і не таемна, а ўяўна, на вашых вачах. Усё гэта яшчэ можна змяніць, калі мы ўспомнім пра адзінства.

Памятай заўсёды, сумленны чалавек: “сорнеры” сочаць за табой і чакаюць, калі ты пахінешся, каб абрабаваць цябе, пранікнуць у тваё жытло і застасца ў ім назаўсёды, бо сваё яны ніколі не будуюць; знясіліць цябе самога і ўвесь твой род, а потым размножыцца і працягваць экспансію далей.

* * *

Нечакана я заўважыў гарбузаголовага. Гэта быў той самы, які адсочваў мяне раней і з якім я тут жа нядаўна гуляў у так званыя “глядзелкі”. Цяпер ён не спрабаваў непрыкметна падкрасціся да мяне, а, наадварот, усім сваім выглядам паказваў, што бачыць мяне, як і яго, і менавіта ў тым яго інтарэс. Я абмацаў яго вачыма, імкнучыся вызначыць, ці ёсць у яго зброя. Але не заўважыў нічога вартага: хіба, што ён хаваў нож у кішэні. Але без халоднай зброі тут увогуле наўрад ці хто ходзіць — толькі дзеци альбо жанчыны.

Дэфармант, між тым, выцягнуў свой надалоннік і, гледзячы ў мой бок, камусьці патэлефанаваў. Выслушаўшы адказ, ён падышоў бліжэй, так, што я мог добра яго чуць.

“Kaciус хоча пагаварыць з табой, — сказаў гарбузаголовы. — Але не па тэлефоне”.

“Чаму ён не прыйшоў сюды сам?” — спытаў я.

“Я цябе праводжу. Гэта недалёка”.

Немінуча я ўспомніў пра Барбі і адчуў да яго няnavіscь.

“Дык гэта Касіус загадаў забіць майго сабаку?” — спытаў я.

“Не. Ён нават не ведае, што мы яго забілі”,

“Але навошта?” — спытаў я, стрымліваючыся з апошніх сіл.

“Гэта быў наш сабака, наша здабыча. А ты адабраў яго і забіў аднаго з нашых. У Эдэме мы вядзём рэй, і такога табе нельга дараваць. Касіус вырашаць, жыць табе ці не”.

Тонкі звон працяй мне вуши, у вачах паплыў туман. Я імкліва кінуўся да гарбузагаловага, скапіў за каўнер, сціскаючи таму шыю, а сагнутым каленам ударыў яму ў жывот. Не чакаўшы такога, той рохкнүў, выдыхаючы паветра, і сагнуўся напалам. Цяпер я мог нават прыкончыць яго ўдарам у галаву. Але дзеесьці ў падсвядомасці разумеў, што гэта будзе памылкай. Пагроза ў бок Мойры ўспыла ў маёй памяці.

“А гарантый?”

Я пачакаў, пакуль ён ачуяне, і паўтарыў пытанне. Вакол нас ужо сабраліся разявакі, у большасці жабракі і дэгенератыўнага выгляду апушчэнцы, і з палахлівай цікавасцю сачылі, што будзе далей.

“Слова, — выціснуў ён, урэшце, з сябе. — Касіус дae слова”.

Тут я раптам успомніў забітага мной перадусім разам з Цынкам вадзіцеля-целаахоўніка, пра магчымае сваяцтва якога з Касіусам мастак Гармата казаў мне раней, і ўстрывожыўся. Што, калі гэта наўмыснае запрашэнне, і Касіус ужо даведаўся пра ўсё. Але, адкуль? Мяне даўно бы скапілі і закатавалі як няшчаснага Публія Роса, калі б нават цень падазронасці ўпаў на маю асобу. І хіба я хацеў уцягвацца ў процістаянне з гарбузагаловымі? Маркус папярэджваў мяне.

Я набраў на сваім надалоінку Маркуса. Выслушахаўшы мяне, той сказаў, што Касіус пакуль заўсёды трymаў слова, і ён, Маркус, зараз звязацца з ім.

Я паклікаў гарбузагаловага. Ён з падкрэсленай неахвотай пасунуўся на крок.

“Мяне завуць Гвіда”, — са злосна-істэрычным выклікам сказаў ён, утаропіўшыся мне ў твар мёртвым позіркам.

Я хацеў спытаць сапраўднае гэта яго імя, цi “паганяла”, але прамаўчай — якая ў рэшце-рэшт, розніца. Сам я не прадставіўся: з яго боку мне быў не вельмі да спадобы гэты балаган з застрашаннямі. І ўвогуле ў падсвядомасці я адчуў, што варожасць з мясцовым “аўтарытэтам” Гвіда, асабліва пасля забойства майго сабакі, будзе толькі разгарацца, як агонь на тарфяніку, і што нам абодвум, пэўна, тут больш не жыць: нехта павінен будзе сысці, альбо памерці.

“Вядзі, — сказаў я яму, — у мяне няма часу і няма выбару”.

Мы даволі доўгі час моўчкі рухаліся ў паўднёвым напрамку па завулках, пакуль урэшце не апынуліся ля асобнага двухпавярховага будынка, які месціўся на адкрытай прасторы за агарод-жай калючага дроту. Мой праваднік падышоў да брамы і я са здзіўленнем убачыў, як ён пазвягаў кавалкам арматуры, якая там вісела, па бляшанцы, што была прывязаная да слупа. З дому адрэзу выйшлі двое гарбузагаловых і, агледзеўшы мяне, патрабавалі аддаць ім зброю. Сцінуўшы зубы, я аддаў ім трохзарадную страляющую трубку, якую раней адабраў у эсбэшніка.

Касіус сустрэў мяне на ўваходзе. Ён быў гадоў сарака пяці, цёмнаскуры, высокага росту, з вы-цягнутым кверху востраканечным цеменем і збягаючым да яго пакатым ілбом. Вочы яго вылучалі непрадказальнасць і агрэсію, а ўсе аголеныя часткі цела — распісаныя тату. Позірк быў, на маю думку, самы застрашочны, нават сярод дэфармантаў. Але я спакойна вытрымаў яго — урэшце, што мне было губляць?

Ён правёў мяне ў пакой, дзе стаялі стол, некалькі крэслаў, а сцены і падлога былі засланыя дыванамі. Акна ў пакоі не існавала, а ўсё асвятляла адзіная электрычная лямпачка без плафона.

Касіус сеў за стол, а я, не чакаючы дазволу, у адно з крэслаў.

“Дапускаў, што ты прыйдзеш”, — сказаў Касіус.

“Я тут, у цыбе. Што ты прапануеш?”

“Не так хутка. Я, а не ты, усё вырашаю”.

“Кажуць, што ты справядлівы і трymаеш слова, — падмасліў я, успомніўшы слова Юліуса Гарматы і яго характарыстыку лідэра тутэйшых гарбузагаловых, які змрочна разглядаў мой твар, — кажуць, ты — канкрэтны чалавек і не схильны да падлянкі. Таму я прыйшоў сюды і аддаў зброю тваім гракам”.

“Справа ў тым, што ты павінен памерці, — выціснуў з сябе Касіус. — І ты ведаеш, за што і чаму. Ты забіў аднаго з нашых, а такое мы нікому не даруем. Што скажаш?”

“Так, — пацвердзіў я. — Але гэта была самаабарона”.

Ён падумаў нейкі час, свідруючы мяне позіркам. Цёмна-жоўтая скора на яго голым чэрапе і на лбе заблішчэла ад поту.

“Ведаю, што ён быў нікчэмны чалавек, ні на што не варты, жыў на звалцы, але так жывуць многія і таму гэта не мяняе справы”.

“Не я напаў на яго”.

Але Касіус раптам змяніў тэму.

“Адкуль ты? — спытаў ён, — і чаму апынуўся тут?”

"Мяне выслалі, — не стаў маніць я. — Раней жыў у Мегаполісе".
"Здаецца, ты ў сваім жыщі "замачыў" не першага, — у роздуме
вымавіў Kасіус. — Гэта так?"

"Так, — пацвердзіў я. — Ёсць экзэмпляры, якіх трэба забіваць,
але асалоду пры гэтым зведваюць толькі тры адсоткі людзей.
Калісьці я быў на вайне і вызначыў, што не належу да гэтых трох. И
я ніколі не забіваю сабак".

"Няўжо ты думаеш, што я мог аддаць загад знішчыць твойго
пса? Што сабачыя дробязі ўласцівыя такому чалавеку, як я?" —
увзвар'яваяўся ён.

"Ні ў якім разе. Але ты не хочаш зразумець, Kасіус, што мне
нанеслі знявагу — гэта раз, а па-другое, — тая жывёла даверылася
і палюбіла мяне".

Ён нейкі час раздумваў над маймі словамі.

"Я загадаю, каб табе прынеслі новага сабаку".

"На жаль, — сказаў я, — не могу адказаць табе тым жа".

"А я не могу памяняць наша паняцце, — прамармытаў ён. —
Калі я гэта зраблю, то могуць вы-рашыць, што я састарэў, саслабеў
ци ўвогуле звар'яцеў".

Ён маўчаў, гледзячы паўз мяне ў нябачную кропку. Я з трывогай
адзначыў, што позірк у яго не-чакана стаў зусім ашклянелы, а па
твары нібы прабег ценъ. Раптам ён ускрыкнуў і пачаў марудна
абвальвацца долу. У пакой адразу забеглі два ахойнікі. Яны
нерашуча глядзелі, як цела Kасіуса сутаргава курчылася, а галава
білася аб падлогу. Я ўжо ўсё зразумеў: гэта быў прыпадак падучай,
і крыкнуў, каб яго трымалі за ногі, а сам ашчаперуў галаву, каб ён
не нанёс сабе якога пашкоджання, і заціснуў яму ў зубы насоўку.
Цяпер я здагадваўся, чаму сцены і падлога былі тут засланыя
дыванамі, а на стале не стаяла нічога са шкла.

Хіба не з'яўляецца падучая адным з незлічоных доказаў,
раптам прамільгнула ў маёй галаве. Чаму нармальны стан
чалавека нечакана, няхай на кароткі тэрмін — дзесяткі секунд,
— пераўтвараецца ў нешта злавесна-загадковае, чаму ні ён сам,
ні людзі вакол яго не могуць пасля таго, як прыступ скончыўся,
даць тлумачэнне? У якім свеце апынаўся за тыя секунды пакутнік?
Дый, ці пакутнікам ён быў у час гэтага кароткага збою? Кажуць,
эпілептыкі спазнаюць у тыя імгненні пачуццё незвычайнага
шчасця. Кароткая сувязь з Матрыцай?

Прыступ прайшоў хутка. Праз некалькі хвілін Kасіус ачуняў. З
рота ў яго яшчэ цякла pena, змешаная са слінай, твар быў сіні, але
ў вачах з'явілася паразуменне.

Ён аддыхаўся і запатрабаваў вады і ручнік, пасля чаго з хвіліну
сядзеў нерухома.

"Мне патрэбны правільны людзі, — урэшце сказаў ён, — не
педэрасты, а тыя, хто здолее трыв-маць у паслушэнстве ўесь гэты
мясцовы хлам. Ёсць два варыянты. Першы: мне не хапае люд-зей.
Вось толькі што ў Мегаполісе застрэлілі майго сваяка. Ідзі да мяне,
хочь я і лічу цябе чала-векам Mаркуса. Але ён прайграе — гэта
пытанне часу, а ты, калі будзеш побач са мной, выйгра-еш. Другі:
ты плаціш выкуп, бо так сярод нас прынята".

Я нейкі час маўчаў, абдумваючы яго прапанову, а потым сказаў:

"Што ты маеш на ўвазе пад словам "выкуп", Kасіус?"

"Mаркую, нас задаволіць дзесяць тысяч крэдытак".

"Сабака аднойчы выратаваў мяне, — праз паўзу адказаў я. —
Маё ж жыццё асабіста для мяне не мае цаны. Таму я не прымаю
ні твой першы варыант, ні другі. Прабач, Kасіус".

"Ну, банкуй як ведаеш. Ты сам выбраў горшое".

Я падняўся з крэсла.

"І яшчэ, — дадаў ён з прыхаванай пагрозай, — ты пабачыў тут,
як мяне круціла. Не раю крычаць пра гэта на вуліцах".

"Не сумнявайся Kасіус, — заспакоіў я яго. — Табе няма чаго
саромецца. На тваю хваробу пакутавалі многія вялікія героі
мінулага, якія літаральна скаланалі свет: Aляксандр Македонскі,
Юлій Цэзар, Напалеон".

Ён не здзяліўся ў маіх словах іроніі.

"Шкада, — сказаў ён, — што мы разыдземся ворагамі. Са
свайго боку я могу зрабіць яшчэ толькі адну ўступку: даць табе на
роздум... ну, скажам, тры дні. Гэта ўсё, што я ахвярую. Пасля трох
сутак вось на гэтым стала павінен ляжаць "выкуп".

Я кіўком галавы паказаў яму, што ўсё зразумеў, пасля чаго
павярнуўся і пайшоў.

Ахойнікі паспелі ўжо разабраць маю зброю, якая была ім у
навіну, і на маіх вачах зноў спрытна сабралі яе і не без шкады
вярнулі назад.

Частка VI. СВЯТА

23.

Як я ўжо казаў раней, я ненавіджу мух і “людзей-ценяў”. Дадам да гэтага і грамадскія святы. Гадоў пяць таму ў Мегаполісе святкавалася стагоддзе нейкай вайсковай перамогі, свята заняло некалькі дзён, на працягу якіх і днём, і ноччу аглушальна білі барабаны і ў неба запускаліся феерверкі, у турмах і лагерах былі аб'яўлены амністы, а на вуліцы выліліся сотні тысяч людзей, няспынна патрабаваўшых алкагольных напояў і ўсялякіх забаўляльных відовішчай.

Нешта падобнае адбывалася цяпер у Новым Эдэме — вядома ў меншых маштабах, але ў дас-таткова ўнушальных памерах. На плошчу раней завезлі вялізную музычную гукаўстаноўку і з раніцы я адразу пачаў зазыўны грукат барабанаў, пасля чаго выйшаў на падворак. Па вуліцы ўжо цягнуліся ў бок цэнтра купкі па магчымасці святочна апранутых людзей, хоць былі сярод іх і звычайнія шлюмперы.

“Яны аб’явілі свята” — сказала Мойра.

“Пакінучь бы іх назаўсёды ў гэты радасны дзень”, — пажадаў я.

“Калі Ёхан Цынк сюды не прыездзе, а гэта так, то я — вольная. А можа, ён ужо бессмяротны?”

“Спадзяюся, ён едзе праста ў пекла. Але ў мяне тут, як ты ведаеш, застаецца адна даволі інфэрнальная справа: пазнаёміца з “п’яўкай” і засняць гэты прыемны факт на камеру”.

“І калі ты думаеш гэтым заняцца?”

“Заўтра к вечару”.

“А можна, я з табой, Берташ?”

“Не, — адразу і даволі жорстка запярэчыў я. — Адзінае, што я магу табе паабязаць, Мойра, дык гэта прагляд стужкі потым. Урэшце, мы нават зробім мантаж разам”.

“Будзь асцярожны, Берташ. Не хачу, каб цябе вылічылі службы бяспекі. І не толькі з-за “п’яўкі”. А яны, пэўна, узніятыя на ногі, бо замешаная нацыянальная ідэя. Гэта ім як цвік у задніцу”.

“Наўрад. Пляваць ім на нейкага сапселага функцыяnera.”

“Не зусім так, Берташ. Можа ім сапраўды на яго напляваць, бо зараз у свеце шмат блытаніны, але яны ўжо апрытомнелі і, як лічыць Маркус, дзейнічаюць на ўзоруні інстынктаў”.

“А больш дакладна?” — пацікавіўся я.

“Ён кажа, што бясконцыя сцверджанні пра рынкі збыту, барацьбу за нафту, за тэрыторыю, за чистую воду — усё гэта пустое і далёкае ад сапраўднай прычыны. А прычына ў ідэалогіі, у “палітруках”. Усе людзі — ворагі і ненавідзяць аднаго, як ваўкі і сабакі, бо яны ад нарад-жэння на розных узроўнях.”

“Так, цікава. І што?”

“Той, хто валодае ідэалагічнай парадыгмай і навязвае яе дурной большасці — той і кіруе светам.”

“Бадай, што ён мае рацыю, — сказаў я, — палітрукі з аблытаннымі ідэалогіямі магамі замбіруюць большасць, а большасць заўсёды хоча быць менавіта такой, бо не можа інакш.”

“Так. Ён кажа, што хоць “людзі-цені” і ўмелы маскіруюцца, іх можна вылічаць па асноўнай прыкмете: яны апантана ненавідзяць адно — нацыянальную ідэю.”

“І знішчаць “палітрукоў”?”

“Магчыма”.

“Гэта не жаночая справа.”

“А якая жаночая? Нараджаць новых “палітрукоў”?”

Тое, што шматлікія ідэалагічныя аддзелы, якія былі задзейнічаныя паўсюль, нічога не рабілі ў сэнсе маральнасці, а наадварот усяляк разбэшчвалі яе, нішчылі ўсё здаровае і мірна суседнічалі з хлуснёй, бардэлямі, антрапафагіяй — даўно стала нязменнай рэальнасцю і сведчыла хіба што пра суцэльны абсурд. Я даўно ведаў гэта.

Мы нейкі час назіралі за тым, як перасоўваецца ў бок плошчы пакуль яшчэ разбіты на асобныя купкі натоўп, але Мойра раптам моўкі павярнулася і пайшла ў дом.

“Барбі стаіць у мяне ў вачах, — зноў тужліва сказала яна перад тым, як знікнуў за дзвярыма. — Мне хочацца завыць і закапацца ў якую нару”.

“Можа, мы нікуды не пойдзем?” — спытаў я з надзеяй.

“Я б з задавальненнем засталася тут з табой, але мне трэба пабачыць таварышаў, і да таго ж сёння к вечару пастар Себасцьян будзе гаварыць казань у новым храме. Хіба ты запамятаў пра гэта?”

У віхуры апошніх падзеяў я сапраўды выпусціў з віду пра маючae адбыцца адкрыццё Храма. Што ж, падумаў я, дзень свята абяцае прынесці і нешта станоўчае.

“Я зараз”, — сказала Мойра.

Я агледзеўся навокал. Краем вока я раз-пораз бачыў Беніту, якая круцілася непадалёку. Было па-ранейшаму спякотна, але вечер са звалак дзъмуў у іншы бок.

“Паслухай, Беніта, — урэшце спытаў я, — куды гэта падзяваліся твае кватаранты? Нешта я іх не заўважаю”.

Дзяўчына адразу апынулася ўсутьч і з гатоўнасцю падтрымала размову. Вусны яе былі нафар-баваныя ярка-чырвоным, а важкія грудзі зазыўна калыхаліся пад сукенкай.

“З’ехалі. Як яны мне надакучылі”.

“І куды? Пацуکі недарэмна перабягаюць з аднаго месца на іншае”.

“Хіба яны скажуць? Мяркую, у Мегаполіс”.

“У цябе могуць увогуле адабраць пусты пакойчык. А пасля і той, дзе жывеш. На карысць тых жа мнагадзетных кватарантаў. А то і яны самі да гэтага дадумаюцца”.

“Могуць”, — уздыхнула дзяўчына.

Я ўжо ведаў, што ў паселішчы, дарэчы, як і паўсюль, бязбожна кралі. Скрадзенае перапрадавалася, а на гроши набывалі наркотыкі, ці яны адразу прапіваліся. Часта гэтае скрадзенае, набытае новым гаспадаром — які-небудзь варты жалю хлам — кралі зноўку ўсё тыя ж злодзеі. Урэшце, красці — ужо не лічылася заганай. Мойра расказала мне, што толькі частая прысутнасць у яе жытле Платона (змрочнага і зацятага — яго праста не разумелі, і з-за таго пабойліваліся) стрымлівала ахвотнікаў да чужога.

Чыноўнікі паселішча і ўсё тутэйшае начальства, а таксама мясцовыя крымінальныя аўтарытэты займалі асобныя дамы, часта двухпавярховыя, агароджаныя бетоннымі блокамі і калючым дротам. За астатнія жытло ўвесь час ішла прыхаваная барацьба: моцны і нахабны раз-пораз выжываў слабейшага і з больш лабільнай нервовай сістэмай, як, прыкладам, (калісьці я чытаў пра гэта ў старых книгах) лісіца выцясняе з нары рупліўца-барсука, не адзін раз там нагадзіўшы.

“Беніта, — звярнуўся я да яе і ўзяў за руку, — здагадваюся, што ты мне хочаш тое-сёе сказаць. Табе нешта замінае?”

“Сказала б, але баюся”, — Беніта нерашуча хіхінула.

“Да цябе звярталіся людзі, якія цікавяцца мной, так?”

Яна нерашуча кінула.

“І хто гэта, Бенітака?”

“Яны не гавораць. Iх было двое”.

“Гарбузагаловыя?”

“Так”.

“А на свята ты пойдзеш?”

“Вядома, пайду”.

“Дык пра што пыталіся ў цябе гарбузагаловыя?” — вярнуўся я да ранейшай тэмы.

“Яны цікавіліся, ці быў ты ўчора дома”.

“І што ты ім адказала?”

“Сказала, што так — быў”.

Мойра зноў выйшла да мяне, і я спыніў размову. Дый наўрад ці я больш даведаўся пра што істотнае ад Беніты. Я ўзяў Мойру за руку, і мы рушылі ў бок плошчы. Па дарозе нас калі-нікалі абганялі крыклівія падлеткі на самакатах і рыкшы з мясцовых — схуднелыя, спітыя, але яшчэ здольныя цягнуць двухколку з седаком. Вышчарыўшы рэшткі паражоных карыесам зубоў і прагна глытаючы гарачае, сухое паветра, яны няспешна беглі да цэнтра паселішча, часам крыкам патрабуючы выслабаніць ім шлях. Везлі яны ў асноўным укормленых жаўтаскурых чыноўнікаў альбо іх жонак ці дачок. Апошнія ўжо лічылі ледзь не ганебным хадзіць на ўсялякія святкаванні і гульбішчы пешшу.

“Бачыш, Берташ, — сумна ўсіхнулася Мойра, — варта было паўтара стагоддзя змагацца за светлу будучыню, знішчыць мільёны разумнейшых, каб цяпер так па-ідыёцку вазіць на сабе новых палітрукоў”.

“Якая розніца, калі ўсё навокал — суцэльная пустата, — сказаў я. — Мы з’ездзем куды-небудзь далёка адсюль, да якога возера і будзем сузіраць птушак і чытаць старажытныя кнігі. Плюнь на астатнія”.

Між тым на плошчы ўжо віраваў натоўп. Першымі нас сустрэлі дзесяткі ілжэжабракоў, якія цягнулі рукі да тых, хто праходзіў побач, выпрашваючы міласціну. Многія з іх былі не на жарт скалечаныя сваімі апекунамі, якія, як правіла, заўсёды трymаліся ў зацені: выкручаныя рукі і ногі, адкрытыя гноевікі, на якія ўвесь час зляталіся мухі, знявечаныя твары, выкалатыя вочы. Іншыя наадварот нахабна сядзелі ў інвалідных калясках, трymаючы на шыі шыльды з указаннем псеўдахваробы і патрабаваннем дапамогі, аб якой крычалі і хапалі праходжых за вонратку шматлікія дзеци.

Мноства латкоў, што ў большасці ўяўлялі сабой звычайнія брызентавыя намёты, былі размешчаны за ноч па кутках і баках плошчы, а таксама на падыходзе да яе. Акрамя ўсялякіх забаўляльных цацак, прадметаў ужытку, відэадыскаў, як правіла, парнаграфічнага зместу, гас-падарчых прылад, у іх прапаноўваліся гукападручнікі па так званым трансмогу — мове бліжэйшай будучыні. Адпаведная гіганцкая расцяжка вісела над сабранай з жалезных труб сцэнай.

Шмат дзе месціліся адмысловыя латкі, у якіх можна было, стоячы, напіцца, паесці чаго-небудзь з эрзацпрадуктаў альбо купіць у запас які штучны напой, ці геннамадыфікаваную ежу. За вялікія гроши ў некаторых з латкоў прапаноўваліся нават бараніна, смажаныя куры альбо трусы, шматкі леташняга сала, натуральныя цыбуля, морква, буракі і нават яблыкі. Там-сям можна было купіць не толькі жывога пеўня, труса ці курыцу, а і пацукоў, сабачых шчанюкоў, маладую авечку, баранчыка і нават парсюка. Вядома, каштавала ўсё гэта багацце вельмі дорага.

Пабачыўшы столькі ўсяго ў дастатку, я прапанаваў Мойры купіць свежых курыных яек, кавалак якога мяса, але яна мяне адразу ахалодзіла, патлумачыўшы, што наўрад ці мне гэта ўдасца зрабіць, бо любы з прадаўцоў адкажа, быццам усё ўжо прададзена, ці знайдзе яшчэ якую-небудзь прычыну, каб не задаволіць наша жаданне: ежа сапраўды натуральная, вырашаная і выгадаваная на некалькіх сельскагаспадарчых фермах, але ўся яна па заканчэнні свята паступіць у распараджэнне чыноўнікаў з муніцыпалітэта і сілавікоў. Толькі нязначныя яе рэшткі забяруць сабе самі арганізатары гандлю.

Сярод жабракоў, убогіх, старцаў і старчых назіралася шмат мутантай. Хутчэй за ўсё, на мой по-гляд, гэта былі ахвяры пастаяннага ўживання геннамадыфікаванай ежы, усялякіх адыходаў, эрзацпрадуктаў, а таксама інцэста і беспарарадковага сужыцця. Да прахожых і разявак адны працягвалі па міласціну трох-четырох-шасціпалыя рукі, другія дэмантравалі сабачыя і ваўчыныя пашчы, раздвоенныя языкі, лішнія недаразвітыя рукі альбо ногі, ці ўвогуле іх рудыменты, паказвалі блізнят, якія зрасліся патыліцамі, у некалькіх намётах за дробныя гроши можна было пабачыць аголеных гермафрадытаў, уладальнікаў гіпертрафіраваных геніталіяў, барадатую жанчыну, ахвяр няўдалых аперацый па змене полу. Урэшце, як я ведаў, такіх выродоў апошнім часам рэзка пабольшала не толькі ў паселішчах кшталту Эдэма, а і ў Мегаполісе.

Аглушальная музыка, якая няспыннымі хвалямі вылівалася на нашы галовы, раптам сціхла. На сцэне, дзе дагэтуль танчылі і віхляліся купкі дзяцей абодвух полуў і розных колераў скury, выяўляючы тым самым гарачае міжнацыянальнае сяброўства, з'явіліся прадстаўнікі сілавікоў і муніцыпалітэта. Іх было некалькі. Мэр — невысокі, жукаваты метыс з пукатымі вачыма, апра-нуты

ў белы касцюм, два яго намеснікі — таўсматыя азіяты, у тэнісках, з аднастайнымі мангалоіднымі тварамі, а таксама сакратар па ідэалогіі — светлоскруя жанчына ў чырвона-зялёной мантыі, на выгляд каля сарака пяці год, нарумяненая, з узбітымі ўгару фарбаванымі валасамі і з цяжкімі залатымі завушніцамі. Некалькі сілавікоў — без асаблівых прыкмет каляровых мужчын, у ѿмных акулярах, сярод якіх я пабачыў і палкоўніка Скута, ганарліва пазіралі на натоўп. Усе яны былі ў адмысловых мундзірах з эпаетамі і аксельбантамі.

Ва ўсіх іх на грудзях я бачыў пластыкавую значку з выявай мядузы — сімвала партыі бессмяротнасці. Такая ж выява ўпрыгожвала невялічкія вымпелы, якія трымалі ў руках многія з запрошаных прысутных. Лічылася, што мядуза — гідроід *Turritopsis nutricula*, і не толькі яна, а па сцвярджэннях герантолагаў, усе гідры — не паміраюць з-за старэння.

Большасць жа з тых, хто сабраўся на плошчы, былі звычайнія “працарабы” — так здаўна афіцыйная практика валася на ўсіх святах, а таксама шматлікія дэграданты, апушчэнцы і крыміналнікі, якія з'явіліся на цяперашні фэст у пошуках таннага альбо дармовага алкаголю, магчымасці нешта скрасці ці некага абрааванаць. Шмат прастытутак, асабліва непаўнагадовых, дакучліва прапаноўвалі хуткасныя секс-паслугі ў некалькіх намётах, а таксама ў казарме былой вайсковай часці побач.

Уступнае слова на свята ўзяў, які чакалася, мэр паселішча. Гаварыў ён хвілін дваццаць, кары-стаючыся электронным блакнотам, ад якога раз-пораз адрываў вочы, змрочна аглядаючы натоўп. Я не запісаў яго прамову, бо не бачыў у гэтым неабходнасці. Коратка яна зводзілася да наступнага: мы, людзі розных народаў, звычай, прыхільнікі, гаварыў мэр, сабраліся тут, каб адзначыць адно з нядаўна запатрабаваных святаў — свята трансмогу. Раней, працягваў ён, людзі былі адасобленыя ў межах сваіх этнічных прыкмет і дзяржаўных утварэнняў, але зараз гэта сціраецца назаўсёды. Не будзе больш рознасці культур, бо запануе адна, сусветная культура бессмяротнасці. Навошта нейкія сцягі, гімны, гербы і іншая, цалкам непатрэбная сімволіка, калі замест усяго гэтага мы прапануем вечнае існаванне? Навошта столькі моўных адрозненняў, калі з'явілася такая велична ў сваёй неабходнасці з'ява, як трансмог. Менавіта, дзякуючы ёй, мы будзем здольныя адразу паразумеца і загаварыць на агульной для ўсіх мове. Гэта, а таксама нашая няспынная працоўная дзейнасць, прынясе ўсім нам небывалы росквіт. З часам мы ўвогуле страпім патрэбу ў той

ежы, якая наталяе цяпер і наталяла ва ўсе часы голад. Чалавек пераўторыцца ў кібарга і будзе існаваць заўсёды. Унікніце ў сэнс гэтага слова. Але дзеля такой будучыні неабходна працаўца і яшчэ раз працаўца. Тых, хто выконвае свае планы і абавязкі, мы і далей будзем заахвочваць бясплатнай пітной вадой, якаснай мадыфікаванай ежай і цвёрда абяцаем ім бессмяротнасць — дар, якому, як вы разумееце, няма кошту.

Мэр гаварыў яшчэ нешта, але не такое істотнае і абстрагаванае, а пра тое, што непасрэдна ты-чылася нарыхтовак і паставак для патрэб Мегаполіса, пра планы асобных прадпрыемстваў і гаспадараў. Процымы мух раіліся ў яго над галавой.

ТРАНСМОГ!

Ён выкрыкнуў гэтае слова, нахіліўшыся ўсутьч да мікрафона і ўздзеў угору рукі, урэшце даючы разумець, што яго прамова скончана.

Пасля гучных, хоць і бязладных апладысментаў і адабральных воклічаў слова ўзяла мясцовы сакратар па ідэалогіі.

Так званыя Непажаданыя Падзеі, падкрэсліла яна, не расхістаюць нашу веру ў будучыню, але яны спрычыніліся да шматлікіх негатыўных з'яў у нашым грамадскім жыцці. Аднекуль з сярэднявечча там-сям раптам адраджаўца ачагі ксенафобіі і агрэсіўнасці да ўспрымання новага светапогляду. Раз-пораз яшчэ ўзнікаюць асобныя заканспіраваныя групоўкі, якія актывізуюцца на глебе нацыяналізму і антыграмадскай дзейнасці. Не зжытыя дагэтуль спробы паранавуковай дзейнасці і расхіствання на гэтай глебе нашай веры ў самае светлае, што чакае, магчыма, ужо заўтра, усіх нас — бессмяротнасць.

Пасля агульной часткі сваёй прамовы сакратар па ідэалогіі, на твары якой запунсавелі чырвоныя плямы, спынілася на мясцовых проблемах.

Не выяўленыя дагэтуль асобы, казала яна, вывешваюць там-сям у нашым Эдэме варожыя па змесце налепкі сумненага сэнсу і харектару, якія хоць ніхто і не чытае, але многія іх бачаць і, выконваючы свой грамадзянскі абавязак, прыносяць у адпаведныя органы. Распаўсюджваюцца бяздоказныя чуткі і прымхі пра тое, што быццам мы ўсе існуём у штучна створаным свеце, пра нейкіх прывідаў, упыроў і цмокаў, адзін з іх, ха-ха, наведвае наша паселішча. Але ім не абверг-нуць нашых уяўленняў і нашага імпету ў прагрэс, які чакае, нягледзячы ні на што, усё людства.

Мы не абмяжоўваем, казала далей яна, імкнення розных людзей нашай мясцовой супольнасці аб'яднацца па нейкіх

рэлігійных вартасцях, дазваляем збірацца ў храмах і нават ствараць іх, хоць разумеем, што рэлігія і вера ва ўсіх нас адна — гэта бессмяротнасць.

На вялікі жаль, учора да нас у Эдэм не здолеў прыбыць выхадзец з нашых мясцін, былы начальнік ідэалагічнага ўпраўлення краіны Ёхан Цынк, са скрухай у голосе паведаміла далей выступоўца. Ён, па ўсёй верагоднасці, трапіў у аўтааварыю, але так як ён быў дзяржаўным кандыдатам на далучэнне да бессмяротнасці, то ёсць надзея на тое, што жыццё яго будзе захавана і нават адноўлена.

Тым не менш, працягвала яна ўжо з ноткамі агрэсіі і злосці, тыя хто саступяць нам шлях цяпер ці ў будучым, будуть вылічаныя, выкрытыя і адпаведна пакараныя. Тут і яна ўскінула руку, узмахнула ёй і віскліва, з ноткамі фанатызму ў голасе выкрыкнула ў мікрофон

ТРАНСМОГ!

Адразу пасля яе выступу на ўзвышша падняўся сябра мясцовой моладзевай суполкі бессмяротнасці (аказваецца, фармальная яна існавала і ў Эдэме) з мэтай узяць слова, што, вядома, было яму адразу дазволена. Гэта быў метыс гадоў трыццаці, з пакатым ілбом, амаль без падбародка і з густымі, чорнымі, бліскучымі на сонцы валасамі, узбітымі ў пышную прычоску, якой ён, пэўна, вельмі ганарыўся. Ён быў апрануты ў форменным чырвоную кашуллю і зялёныя брыджы.

“Калісьці, — гаварыў ён, — большасць людства карысталася кожнымі сваёй мовай. На асобнай мове размаўлялі паміж сабой і былыя мясцовые жыхары, пакуль яна не зведала аплодняючага ўплыву іншых, суседскіх і больш далёкіх моў, каб неўзабаве, у наш час, паступова пераходзіць на трансмог. Як сведчаць нашы навукоўцы, трансмог — мова будучыні, дзе замест слоў будуть ужывацца вобразы, што ва ўмовах бессмяротнасці будзе садзейнічаць больш хуткаснаму мыс-ленню. Але дзеля гэтага трэба паўсюдна ўступаць у нашу дзяржаўную моладзевую арганізацыю, добра працаўца і выяўляць і знішчаць нацыяналістаў”.

І ён таксама выкрыкнуў у канцы сваёй кароткай памовы:

ТРАНСМОГ!

Ледзь не апошнім сярод выступоўцаў ўзяў слова сілавік службы бяспекі. Гэта быў апрануты, нягледзячы на спёку, у бавайнянью ўніформу, і авшэшаны аксельбантамі мурын. Сонцаахоўныя акуляры хавалі амаль палову яго ільснянага ад поту твару, а калі рот раскрываўся, то былі бачныя жоўтыя бліскучыя залатыя каронкі буйных і вострых зубоў.

Усяляк падтрымаўшы і ўхваліўшы ідэю трансмогу, ён нечакана засяродзіўся на хісткай і, на мой погляд, рызыкоўнай тэме законнасці абрадаў пахавання.

“Часта мы сутыкаемся з тым, — паведаміў ён, — што асобныя групы людзей, якія пражываюць у паселішчы, ужываюць самыя розныя звычай пахавання памерлых сваякоў. Многія з тых звычаяў становіцца не даспадобы іншым, з-за чаго ўзнікаюць канфлікты, якія калі-нікалі прыводзяць да забойстваў. Па кожным факце натуральнай смерці цяпер вы будзеце абавязаны звяртацца ў муніцыпальны савет па дазвол на пахаванне па сваіх абрадах. Найперш гэта тычицца тых, хто ўжывае ў ежу сваіх нябожчыкаў. Мы прызнаем, што ў мэтах гігіёны і блакавання хвароб і эпідэмій, такія абрады і звычай цалкам мэтазгодны і будзем даваць на гэта дазвол, пра што хутка выйдзе адпаведны загад, але кожны асобны выпадак будзе спачатку разглядацца намі. Тады ў нашым здаровыим грамадстве паменшае розных варожых прымхаў пра ўпыроў, прывідаў, анамальшчыну, пра нейкія цъмянныя доказы, якія быццам сведчаць пра тое, вы толькі падумайце, што нічога навокал і нас таксама, проста не існуе, і ўсё гэта нам толькі мроіцца”.

Ён яшчэ некалькі хвілін гаварыў пра пагрозу прымхаў, чутак, а таксама пра нацыяналай і іншых парушальнікаў стабільнасці, а потым спыніўся і таксама гучна і з робленай узнесласцю крыкнуў:

ТРАНСМОГ!

Пасля яшчэ некалькі напаўафіцыйных выступоўцаў заклікалі прысутных на свяце радавацца жыццю і верыць у непарушную ідэю бессмяротнасці.

Па заканчэнні афіцыйнай часткі свята пачалася забаўляльна-мастацкая. На сцену адзін за другім выходзілі папулярныя спевакі, спявачкі і прытворшчыкі з Мегаполіса. Асобных з іх натоўп сустракаў крыкамі захаплення. Яшчэ праз гадзіну пачаўся гандаль таннымі алкагольнымі напоямі. Там-сям ужо звыкла поўзалаі на карачках, дзе-нідзе ўзнікалі бойкі і гэтаксама хутка заканчваліся, у неба ўзляталі і ўзрываліся там с агульшальным трэскам усялякія піратэхнічныя сродкі.

Маю ўвагу прыцягнулі некалькі падпітых цёмнаскурых, якія з гіканнем і смехам мачыліся на асобных прахожых, пераважна жаночага полу. Мойра адразу скіравала ў процілеглы бок, на твары яе чыталіся агіда і пагарда. Гэта не хто іншыя, патлумачыла яна мне, як нашчадкі стара-жытных кафраў з мыса Добраі Надзеі. Іх тут некалькі, і яны аднавілі своеасаблівы і рызыкоўны звычай

сваіх продкаў паліваць мачой тых, каму яны быццам хочуць аказаць найвышэйшыя ўшанаванні.

Мяне зацікавілі некалькі напаўаголеных цёмнаскурых, якія ўвішна поўзалаі на карачках. Вакол іх віраваў натоўп. Зблізу гэта аказаліся звычайнія напарстачнікі, што нахабна дэмантравалі прастакам і шматлікім сліперам дробнае старажытнае махлярства. Іх ахоўвалі двое мускулістых мурынаў з тупымі тварамі. Яны ж сачылі за тым, каб ахвяры гульні сплачвалі пройгрыш і не спрабавалі ўцячы.

Убаку ад іх малаяўнічая змешаная пара гандлявала так званымі “таблеткамі кахання”. Белая жанчына — невысокая бландзінка, складзеная як цырковая гімнастка, прapanоўвала жадаючым пілюлі з сумесцю аксітацину і нейкіх узбуджальных сродкаў. Каханне, — сцвярджала яна, — гэта ўсяго толькі біяхімічная рэакцыя, і выклікаць яго могуць адмысловыя хімічныя кампаненты. Адначасова з яе тлумачэннямі напарнік бландзінкі — таўсматы кітаец з сальнымі валасамі, заплещенымі ў чорную касу, якая вісела ў яго ад патыліцы і ніжэй, на спіну, дэмантраваў на відэамагнітафоне рэкламную стужку, у асноўным парнаграфічнага зместу.

Побач, абцяжараны чорнай грыфельнай дошкай, на выгляд сталага веку, індус паказваў матэма-тычныя фокусы, раз-пораз пускаючы сярод разявак капялюш, каб туды кінулі дробных грошай. Ён браў высаходы жоўтымі пальцамі крэйду і крэмзай на дошцы лічбу:

“9”

“Вось лічба, — казаў ён, — якая ўтрымліваецца ва ўсіх лічбах. Сярод лічбаў ад аднаго да дзесяці іншых сапраўдных няма, а нуль — гэта не лічба. Глядзіце”:

$$1 \times 9 = 9$$

$$2 \times 9 = 18 \quad (1+8=9)$$

$$3 \times 9 = 27 \quad (2+7=9)$$

.....

$$9 \times 9 = 81 \quad (8+1=9)$$

“Менавіта праз дзесяць месяцаў нараджае жанчына і... ўсё такое. Просты прыклад, але хіба не дзіўна?”

Тым, хто пажадае, казаў гэты рызыкоўны дзівак, за самую

невялічкую ўзнагароду, нават за ка-валак жытняга хлеба, ён гатовы даступна вытлумачыць знакамітую гіпотэзу Рымана аб простых лічбах. Гіпотэза, сцвярджай ён (цяпер я ўжо не сумняваўся, што гэта былы навуковец, а цяпер ссыльны), заняла пасля доказу Апошній тэарэмы Ферма месца галоўнага недаказальнага сцвярджэння ў матэматыцы.

Нейкі час мы назіралі за матэматычнымі маніпуляцыямі і каментарыямі да іх. Яны аніяк не ўпісваліся ў агульную атмасферу свята, што і пацвердзілася праз якую хвіліну. Некалькі мурынаў з непранікальна пагрозлівымі выглядамі на тварах, у якіх я беспамылкова выявіў сакрэтных агентаў, спыніліся непадалёк і ўважліва прыслухаўваліся да тлумачэння фокусніка. Раптам яны накінуліся на яго і схапілі за руکі. Адразу зашчоўкнуліся кайданкі, і матэматыка павялі кудысьці ў бок. Магчыма, узгадаў я, ён быў зусім нядаўна высланы і паспрабаваў зарабляць тут сабе на хлеб такім незвычайнім спосабам.

Мойра сціснула мяне за руку.

“Не ўздумай умяшацца, — перасцерагла яна. — Можа, для старога ўсё неяк і абыдзеца”.

“Не даю веры, — праз паўзу адказаў я ёй, — бо яго фокусы зандата блізка суседнічаюць з метафізічным, а гэта ўжо прыхаваны выклік уладам”.

Ужо больш уважлівым позіркам я ўбачыў там-сям сярод віруочага натоўпу яшчэ некалькіх агентаў службы бяспекі. Варта было вяртацца назад. Але, як толькі мы павярнулі ў бок свайго жытла, нас атачыла група п'яных “паэмбэшнікаў” з мясцовай суполкі Партыі маладых бессмяротнікаў. Адзін з іх трymаў на шыі празрыстую пластыковую скрыню, куды яны прымушалі кідаць гроши. Па іх нахабных тлумачэннях — на карысць распрацовак у хуткасным авалоданні трансмогам. Я ўжо вырашыў, што не абысціся без бойкі, але Мойра рашуча адпіхнула скрыню і абрывнула на прасціеляў такую брыдкую лаянку, якую я рэдка калі чуў. Чамусьці гэта падзеянічала: “паэмбэшнікі” нечакана ўзрадаваліся і захоплена зарагаталі. Мы праціснуліся скр诏 і рушылі далей.

На сыходзе з плошчы я ўбачыў на сцяне аркушык налепкі. Тэкст быў нязвыкла набраны, і я спыніўся.

“Зірні, Мойра, — сказаў я, — гэта цікава”.

СЛОВА НА СВЯТА

Калі вы раптам пакінече Мегаполіс
І апыненцяся на якой забытай частцы Зямлі,
Дробным фрагменце Айкумены,
Дзе-небудзь сярод сметнікаў і балот,
У зарастаючай пустазеллем вёсцы
Ці дэградуючым пасёлку —
Вы і тут сустрэнече падабенствы людзей:
Сялян з разбухлымі, выкрученымі пальцамі
Ад непасільной працы на Утопію,
Апынуўшыхся перад бязлітаснымі прыхаднямі,
Што плодзяца, як тараканы,
Увішных гаспадаркоў з хітрымі пыскамі,
Не здольных зазірнуць у будучыню,
Якая ўжо даўно ўглядаеца ў іх саміх,
Што ўгнойваюць свае надзелы
На карысць іншародцаў,
Пакуль самі не стануць гноем,
Наліўшыхся крывёю “функциянерай”
У нястомным гандлі гэтай зямлёй,
Згубіўшых пачуццё
Нават асабістай бяспекі,
У думкі якіх не ўнікнуць ніякаму сэнсітыву,
Самадастатковых пралетараў,
Якія ў вольныя ад рабства дні
Падколваюць адзін аднаго нажамі
Ці бяздумна ўглядаюцца
У дысплеі тэлевізараў,
Дзе выламваюцца педэрасты,
Якія ўжо авалодалі чвэрцю культуры,
Распырскаючы папсу, як мачу,
Ці здзяйсняюць свае фантазіі садаміты,
Ды практикуюцца нейралінгвісты,
На рэштках эміграцыйных плыніяў,
Стракатых ад дэгенератаў,
А маладыя летуценніцы,
Прачынаючыся па начах,
Мараць пра тое, як яны
З’едуць у Мегаполіс
Ці яшчэ куды-небудзь далей,
Дзе іх будуць суцяшаць аральным сексам,

Далучаючы да дэмакратыі.
Тут, дзе яшчэ не сточвае абутак бетон,
І высоўваюцца з вокнаў
Клетак-сомаў
Мікрацэфалы, упэўненая ў сваёй значнасці, але
Якія ніколі не чулі пра Ван-Гога,
Каментуючы падзеі ў наваколлі
Квакаючымі галасамі.
Тут, на месцы Вялікай Звалкі
Танчыце вы свой танец — апошня з людзей.

24.

У наступны дзень я зноў вярнуўся да свайго асноўнага занятка ў паселішчы: адсочцы ўпыра.

Ноччу, пасля свята, адбылася чарговая панажоўшчына і звядзенне рахункаў паміж рознымі групоўкамі і кланамі. На вуліцах там-сям знаходзілі забітых. У многіх з іх былі павыразаныя часткі целаў — рукі, ногі, ягадзіцы, грудзі. Усе гэтыя набыткі пэўна былі скарыстаны ў ежу мясцовымі антрапафагамі.

“П’яўка” па-ранейшаму лютавала. Як паведамілі мне ў дваццаць першым бараку, яго бачылі тут не толькі з наступам цемры, а і нават на досвітку. Ужо адкрыта гаварылі, што ўпыр, які закатаваў траіх дзяцей, цяпер “даціскае” ўдаву Адмету.

Той-сёй з жыхароў барака з жахам паведамляў пра спробы ўпыра ўвайсці з ім у контакт. Праўда, бачылі таго кожны пасвойму: адна жанчына сцвярджала, што “цмок” схапіў яе ззаду і пачаў душыць, але рукі ў таго, гаварыла яна, былі белыя і нібы ватныя, і ёй удалося вырвацца і ўцячы. Другая паказвала ўсім сінюю плямку на перадплеччы і расказвала, як упыр схапіў яе за руку. Урэшце, ім абедзвюм адразу паверылі.

Але, вядома, што больш за ўсё мяне цікавіў стан Адметы, якая, між тым, нікога да сябе не пускала і адчыняла дзвёры толькі сваякам.

Тодар, пэўна, адчуваў перада мной пачуццё віны за тое, што “здаў” мяне ў мінулы раз, не папярэдзіўши пра агентаў, і таму цяпер усяляк запабягаў перада мной. Менавіта ён расказаў мне, што “цмок” з’яўляеца перад няшчаснай бабай праз ноч, смокча ў яе кроў, і жыць той засталося няшмат.

“Чаму ж вы не абароніце яе?” — спытаў я Тодара.

“Усе баяцца”.

“А кактэйль Молатава?” — напомніў я.

Ён толькі паціснуў плячыма.

“Мяне заб’юць, калі я да таго ж спалю дом”.

“Ну, а калі ўпыр зацікавіцца менавіта тобой? Як ты сам намераны абараняцца?”

“Я нашу з сабой часнок. У мяне яго поўныя кішэні. І соль. Кажуць, ваўкалакі і погань не выно-сяць гэтых рэчы”.

Я толькі ўсміхнуўся над такой наіўнасцю. Дый які рэзон быў нешта яму тлумачыць? Ён бы ўсё роўна нічога не зразумеў.

Праходзячы праз плошчу, я ўбачыў двух укормленых жаўтаскурых падлеткаў, а з імі белую дзяўчынку гадоў дзесяці—дванаццаці. Яны ўтаропліся на мяне, маючи, пэўна, нейкі свой інтарэс, што адразу і пацвердзілася.

Адзін з іх, старэйшы па ўзросце, адкінуў з ілба назад пасму густых чорных валасоў, пераступіў мне шлях і няшчыра ўсміхнуўся, бліснуўшы на сонцы залатымі каронкамі зубоў.

“Паслушай, манус¹, — лісліва пачаў ён, — ты, пэўна, любіш дзевачак. Так?”

“Бліжэй да тэмы”, — прапанаваў я яму, ужо здагадваючыся ў чым іх інтарэс. Нянавісць варух-нулася ўва мне і пачала разрастасцца, як пара пад накрыўкай.

“Ды ты зірні. Табе што, у падлу наша прапанова?” — ён тыцніў пальцам, сабе за спіну, дзе на лайцы з абыякавым выглядам сядзела малалетняя прастытутка. У дзяўчыны была нямытая галаўа, сонныя очы і аблапеная сонцам скора. Праз адну наздру невялікага кірпата гонаса было прадзета металічнае кольца.

“Гэй ты, — загадаў ёй другі жаўтаскүры сутэнёр. — А ну, пакажыся!”

Дзяўчына марудна паднялася з лаўкі, прыўзняла падол сукенкі так, што агаліліся яе ногі і вузкія, яшчэ неразвітые клубы, абцягнутыя на ягадзіцах трыватажнымі трусікамі, павярнулася вакол сябе і зноў села.

Я, пэўна, згубіў над сабой контроль, бо схапіў залатазубага за валасы, рэзка нагніў яму галаву долу і саўгануў каленам у твар. Ён рохкнуў і паваліўся на спіну, абліваючыся крывёю, якая пырскнула з яго носа. Другі кінуўся ўгрунъ, лямантуочы і раз-пораз азіраючыся, ці не бягу я следам. Дзяўчына ўсё так жа сонна сядзела на сваім месцы і нават не паварушылася. Я падышоў бліжэй.

“Ідзі дадому, — сказаў я ёй, — у цябе ёсць дом?”

¹ Манус — чалавек (з хіндзі)

Нібы робат яна ўстала з лаўкі і моўчкі пайшла прэч. Я адчуў, як знікае звон у вушах і галаве, і агледзеўся: неалькі змарнелых мікрацэфалаў назіралі за тым, што я буду рабіць далей, чыйсьці твар мільгануў у адным з вокнаў адміністрацыйнага будынка, у паветры, пэўна, прывабленыя пахам крываі, ужо гудзелі муҳі.

На агароджы ля Дошкі кандыдатаў на бессмяротнасць я заўважыў шэры лісток налепкі. Ён матляўся на адной сваёй надарванай частцы — верагодна, раней нехта паспрабаваў яго знішчыць і сунуў у кішэню. З плошчы трэба было сышодзіць, бо залатазубы яшчэ не падымаўся, а яго нахабны падзельнік, як я меркаваў, не марудзячы, прывядзе сюды супляменнікаў.

У налепцы, якую я з большага прывёў да ладу, было напісаныя наступнае:

“АБ ДАНАТАРСТВЕ”

Цэлыя народы раптоўна нібы гублялі разум і пачыналі жыць толькі для таго, каб дагадзіць іншым народам, у выніку чаго непазбежна ўпадалі ў рабства.

Народ-данатар вар’яце ад захаплення іншародцамі, ахвяруе на іх карысць сваю мову, спадчыну, культуру і волю. Рабы-данатары поўнасцю пазбаўлены свядомасці і з’яўляюцца тыповымі прадстаўнікамі “людзей-ценяў”. Самец данатара — абмежаваны, лёгка ўнушаемы, скраеца перад любым сорнерам і адразу пачынае яму прыслугоўваць. У асобных выпадках, падпадаючы пад уплыў прыхадняў, ён становіца агрэсіўным ненавіснікам сваёй мовы і культуры. Ён з лёг-касцю аддае сваіх жонак і дачок на карысць іншаземцаў, не задумваючыся аб наступствах. Прадбачанне (прагноз на будучыню) складае ад адной гадзіны да двух тыдняў наперад. Самка данатара — істэрычная, юрлівая, абмежаваная, схільная да здрады. Улюблёныя заняткі — пап-шоў, прастытуцыя, судавытворчасць, выхаванне чужых дзяцей. У новай генерацыі можа субліміраваць у свецкую ільвіцу ці так званую “бізнес-ледзі”: феміністку, раўнадушную да асабістага патомства. Прадбачанне — ад гадзіны да тыдня.

Выключная большасць данатараў — так званыя

“сліперы” — псеўдалюдзі, залежныя ад масавага гіпнозу. Яны лёгка ўваходзяць у стан гіпнатачынай істэрры, непазбежна падпадаючы пад уплыў сваіх “куміраў”: звычайна, спевакоў, блазнаў альбо актрыс.

У сувязі з поліэтнічнасцю грамадства феномен данатарства і самаедства ўступіў цяпер у заключную фазу і набыў якасць тайнай дзяржаўнай рэкамендацыі на самазнішчэнне рэшткаў бы-лой эліты.

26.

У віхуры падзеяў апошніх дзён я ледзь не запамятаў пра адкрыццё Храма, ці як яго назваў былы пастар Себасцьян, Месца для агучвання Ісціны, але Андруш напомніў мне і Мойры аб гэтым, папрасіўшы дазволу перадусім завітаць да нас, каб ісці туды разам.

Спёка крыху адступіла, і па небе beglі лёгкія хмаркі. Ля ангараўожа сабралася некалькі дзесяткаў людзей, у асноўным, белых. Сярод іх я пабачыў Васку Петкавіча, а крыху пазней з’явіўся і Маркус. Дзверы будучага Храма былі пакуль зачыненыя, і Васка Петкавіч патлумачыў мне, што пастар Себасцьян, які падрыхтаваў казань, і мастак Юліус Гармата праз некалькі хвілін мусіць запрасіць усіх унутр. Я сказаў Мойры, каб пачакала, а сам асцярожна рушыў сярод людзей у той бок, дзе стаяў Маркус, які здалёк кінуў, што бачыць мяне.

“Нам з вамі зноў трэба на днях пагаварыць, — паведаміў ён мне напаўголоса. — Гэта важна для ўсіх нас. Дарэчы, вамі з новым, нашмат большым імпэтом зацікавіліся не толькі гарбузагаловыя, а і ў мясцовых органах. Адзін чыноўнік, ён з нашых — скідвае мне інфармацыю”.

Я ўгледзеўся ў яго стомлены, непаголены твар, сустрэўшыся позіркам. Мне раптам нагадалася, што ён бачыць мяне наскроў.

“Вы наламалі дроў, Берташ”, — пацвердзіў ён мае меркаванні.

“Не думаю, — ціха адказаў я. — А калі што і наламаў, то разбірацца мне”.

“Пагаворым пасля. Вы не бачыце тут агентаў бяспекі? Вы ж з імі, так бы мовіць, сустракаліся. Павінны ж яны былі даслаць сюды кагосьці, каб адсочваць гэту падзею”.

“Маглі проста абмежавацца штучнікам”.

“І то — рацыя”.

“Зайтру я зайду да вас. Вы будзеце дома пасля поўдня?”

“Давайце дакладна. А пятнаццатай гадзіне”.

“Дамовіліся”.

Крыху наводдаль, у баку я заўважыў купку жаўтаскүрых, якія ўёна цікавалі за намі, перагавор-ваючыся паміж сабой і раз-пораз зняважліва сплёўваючы на зямлю. Яны былі апранутыя ў пад-крэслена белыя кашулі і такога ж колеру нагавіцы, што гаварыла пра іх пагарду да працы.

“Бачыце? — я звярнуў на іх увагу Маркуса. — Яны таксама нас ненавідзяць. Хіба я памыляюся?”

“Так, — пасля паўзы згадзіўся Маркус, — я прадучваю вайну, і яна ўжо плавае ў паветры, бо раўнавага нейкім чынам парушылася”.

“Вайна, — адказаў я, — вечная і маральная”.

“Вы па-ранейшаму збіраецца з’ехаць адсюль?”

Я паціснуў плячыма.

“Як складзеца”.

“А ўпыра вы злавілі?” — стрымана ўсміхнуўся Маркус.

“Я ўжо ведаю яго схованку. Хочаце паўдзельнічаць?”

“Да зайтру”, — паўтарыў ён замест адказу.

Я згодна кіўнүү, і мы разышліся. Я вярнуўся да Мойры.

Між тым лёгкае хваляванне пранеслася над нешматлікім натоўпам, бо дзвёры капліцы расхінуліся і адтуль выйшаў Францыск, вучань Юліуса Гарматы. Самога “свяшчэннага скарабея” я пакуль не бачыў, як і пастара Себасцьяні. Францыск агледзеў усіх няветлівым позіркам і моўчкі паказаў рукой, каб заходзілі.

Усе, перагавораючыся, пацягнуліся да дзвярэй. Мы з Мойрай зайдлі ў Храм аднымі з першых.

У сярэдзіне ангара было цемнавата і адчувалася прыемная прахалода, якую я заўсёды падпадабаў. Тыя, хто ўвайшоў, нейкі час аглядаліся навокал, а потым пачыналі рассаджвацца на даўгіх лаўках з пластыковых дошак — іх, як я заўважыў, хапала ўсім. Ля супрацьлеглай сцяны грувасцілася нешта накшталт самаробнага алтара, за якім завіхаўся пастар Себасцьян. Збоку ад яго я заўважыў даўгую постаць Юліуса Гарматы, які марудна маніпуляваў тонкім сінтэтычным аборкамі, што вялі ўышыню, да столі і сцен, па-ранейшаму занавешаных драным кужалем, прасцірадламі і брызентам. Потым ён абярнуўся і зрабіў знак пастару Себасцьяну. Я ўбачыў, як апошні, рыхтуючыся гаварыць, узняў руку і спыніў тым слабы шэпт і шум галасоў.

Асноўную частку казані пастара Себасцьяні я запісаў на дыктафон надалонніка. Прыводжу яе ў адносна сціслым выглядзе.

“Многія цяпер зададуць сабе пытанне: чаму ў нас з’явіўся ўпыр? Вы думаеце, я буду шукаць прычыну ў шматлікіх грахах, якія пералічу зараз з прыступкі пад нагамі? Заклікаць вас да пакаяння? Да маральнасці?

Не, я не зраблю гэтага, бо вы ўсе даўно вінаватыя хоць і другасна. Упыр не мог не прыйсці і не рабіць сярод вас спусташэння, бо яшчэ стагоддзе назад вы сталі сусветным пасмешышчам, парыямі, струхлымі і слабасільнымі рабамі, якія не могуць выклікаць не толькі павагі, а нават раўнадушша і тым больш страху. Да гэтага часу ў цэнтры былога вашага сумеснага прабывання ляжыць спруцянеты труп, якога калісьці зрабілі святым, і выстроіваюцца чэргі, каб укленчыць перад ім і памаліцца яму. Менавіта вашыя апантаныя продкі прынялі рэлігію малых, убогіх, пакладанцаў, баб і брудных дзікуноў, не задумаўшыся над тым, да чаго гэта іх прывядзе. Ужо тады “людзі-цені” прагнулі і марылі пра бессмяротнасць і, чакаючы абязцанага хрысціянствам уваскрашэння і вечнага жыцця, складвалі ў храмах і цэнтрах гарадоў і паселішчай труны з памерлымі; так, у кожнай з іх ляжаў труп, але раз-пораз здаралася, што асобныя непрытомнікі пачыналі наведваць свяякоў, бо ў сваім псеўдажыцці, пэўна, знаходзілі выхад да нашага свету і вярталіся сюды ўпырамі. Так, яшчэ тады, у сярэднявеччы, высвеціліся абсалютна новыя якасці чалавека, прычына і сутнасць якіх хаваецца ад нас у цемры і цяпер, нягледзячы на так званы прагрэс, эвалюцыю і тэхнагенные распрацоўкі. Але што такое, дарэчы, эвалюцыя? Эвалюцыя павінна абараняць моцных ад ніжэйшага віду і відаў, а інакш мы напаткаем інвалюцыю, што адзначаецца цяпер, і да нас пачынаюць зноў прыходзіць упыры. Не супрэшы сярод нас супраціву, вампір актыўізуе сваё псеўдажыццё, высмоктваючы кроў з жывых. Калі біямаса той “п’яўкі” пакоіцца ў зямлі, на глыбіні, то інфэрнальная сутнасць яго выходзіць на паверхню і імкнецца да нас, каб пакаштавацца нашай энергіяй, паступова набіраючыся моцы і вырастаючы ў памерах ад апельсінападобнага шарыка да трох-пяціметровага велікана, што неаднойчы масава фіксавалася ў Еўропе некалькі стагоддзяў назад і адбываецца, як вы бачыце, і цяпер, на ваших вачах.

Што мы ведаєм пра наша няшчасце, бяду, якая ў выглядзе цмока завітвае да нас, нашых жанчын і дзяцей? На вялікі жаль,

нічога. Мы не ведаем адкуль ён, хто былі яго бацькі, чаму ён калісьці выбіраў з нашых жанчын і апладняў некаторых з іх.

Хітрасцю і пустымі, псеўдавартаснымі размовамі ён раней аблытаў нас і прымусіў не толькі лічыць яго адным з нас, але і для некаторых лепшым, першым, а калі дасягнуў таго, чаго намагаўся, то мы ўжо не бачылі ў ім інкуба. Тупое самаедства стала гаспадаром нашага становішча, а на свет, нібы з пустэчы, выпаўзла ўсё дробязнае, вычварнае, вартае жалю. Хіба не мы з патроенай сілай накідваліся і накідваємся цяпер на нашых лепшых, разумнейшых, больш адукаваных і моцных духам і целам? А хіба не гаварыў нам адзін са старажытных філосафай: "...свабодны разум — вораг ланцугоў, ненавісны народу, як воўк сабакам". Страшным Судом адзначаў Творца наша псеўдаіснаванне, і гэты Суд адбываецца з уздзеяннем на нас саміх, бо ўжо большая частка з нас пераўтварылася ва ўпыроў.

Не думайце, што я хачу вас напужаць, гаворачы малазначныя слова ў месцы, якое многія з вас выбралі самі і назвалі Месцам для агучвання Ісціны — гэта не так. Не думайце і таго, што я хачу скіраваць вас на шлях дабрачыннасці, шчасця і справядлівасці, бо нічога гэтага няма і не магло быць. Тоё, што нараджаеца на свет у мярзотных параксізмах болю і крыку, павінна само вызначыць, што ёсць дабро і што ёсць зло, не шукаючы гатовых адказаў у брудных, напаўвар'яцкіх, супяречлівых тэкстах. Адрынъце іх!

Пра што нам сведчыць з'яўленне ўпыра? Па-першае, пра тое, паўтару, што ёсць нейкія абса-лютна нязведенныя для нас якасці чалавека, які жыве ў субматэрый і, пэўна, сам з'яўляеца такой жа субматэрый, хіба што надзеленай свядомасцю, але справа ўтым, што апошнія тычыцца да-лёка не ўсіх. "Людзі-цені" не маюць свядомасці, але вызначыць іх можна, і не толькі па іх адносінах да ўпыроў, якіх яны любяць і абагаўляюць, прыводзяць да іх сваіх сыноў і дачок і ад-даюць апошніх ім на ахвярапрынашэнне.

Усе людзі роўныя! — кричаць нам са сродкаў масавай інфармацыі, — а "чалавек-цені" — гэта выдумка дэсідэнтаў, якія заўсёды былі ворагамі народа". Але, хто ўжо даўно валодае тымі сродкамі інфармацыі, захапіўшы іх з дапамогай нізасці, хітрасці і хцівасці?

Адбылася, па сутнасці, новая глабальная інфармацыйна-сацыяльная рэвалюцыя (інвалюцыя), бо ўся грандыёзная інфармацыйная сістэма, якая ўжо была створана, аказалася ў руках усё тых жа "людзей-ценяў", якія выяўляюць цяпер свае асабістыя інтэрэсы. Наступствы — гэта тое, што мы бачым:

пастапнае засваенне мільярдамі людзей новых стандартай мыслення, адзнакаў таго, што адбываецца, і ўспрымання рэчаіснасці, якія выгодныя толькі гэтай адыёзнай групе асоб. Адбылося глабальнае заміраванне планетарнага чалавецтва: інфармацыйны таталітарызм, які больш жахлівы любых іншых формаў таталітарызму, вядомых чалавецтву, хоць ён і носіць зневесні прыстойны выгляд. Але гэта генацыд "людзей-ценяў" супраць сапраўднай эліты, гэта канец гісторыі, бо наперадзе найбольш верагоднае — раптоўнае спыненне Гістарычнай Сімуляцыі, а не якая там прывідная бессмяротнасць. Плюньце на яе, бо гэта мана. Хлусня аб-рынулася на нас пад выглядам ісціны, а мы не здзяйсняем гэтага, бо згубілі сваю моц і праніклівасць. На вуліцах гарадоў і паселішчаў пачынаюць ужо ганяцца з крукамі за нашымі дочкамі, жонкамі і тымі, хто, з прычыны слабасці ці адзіноты, не можа абараніць сябе, альбо баіцца гвалтоўнага скону. Не бойцеся! Так, "чалавек-цені" падобны да любога з нас, і яго не-магчыма пралічыць візуальна і нават з дапамогай шматлікіх тэстаў. Але ж у яго няма свядомасці — таго, што мы звыкла называем душой, і ён не выносіць ісціны, бо адчувае, што апошняя адразу знішчыць яго і ўвесць яго вырод. Стойце за ісціну! Куды мы ідзём? — пытаецца наш кволы разум і не знаходзіць адказу. Да шчасця і дабрачыннасці — гаварылі нам старажытныя пра прапаведнікі, да светлага ўваскрашэння, урэшце, да бессмяротнасці — сцвярджаюць яны цяпер.

Але хто з вас адкажа мне, якой будзе вечнасць? Раem, у якім вы будзеце існаваць заўсёды? Лаз-най з павукамі па вуглах, як выказаўся калісьці наш старажытны празорца? Мікрачыпам у камп'ютарнай нішы, які будзе бясконца перакручваць праз сябе адны і тыя ж успаміны, не маючы анікай магчымасці нават проста звар'яцець і падпасці пад ратавальную лабатамію?

Калісьці даўно, стагоддзі таму, Элінізм і Хрысціянства сустрэліся, сутыкнуліся і пачалі, нібы гіганцкія ідэалагічныя спруты, абмацваць адзін аднаго шчупальцамі, рыхтуючыся да схваткі. Менавіта Хрысціянства было рэлігіяй "людзей-ценяў", і я змушаны, хоць і запознена, сказаць вам гэтую горкую праіду, бо нашыя продкі адступілі, абясціленыя, перад новай мутацыяй, якая была апірышчам слабых і духоўных жабракоў, але тым не менш, пераможна заваявала свет і спарадзіла Візантыйскую цывілізацыю.

Шчыры, мужны і сумленны Аякс, сапраўдны герой, вымушаны быў саступіць падтрыманаму слабымі, хітраму, выкрутліваму

і вяртлявamu прайдзісвету Улісу. Дык вось, Хрысціянства пе-рамагло, даўши нам глабальнью метафізічную мутацыю, якая цяпер, у сваю чаргу, хістаецца і дрыжыць пад ударамі новай рэлігіі, бо спрадвеку вучыла пакорлівасці і ярму. Хіба можна выжыць у сучасным свеце з ярмом на шыі? Так, можна, але ў якасці раба, а рабы былі і будуць за-патрабаваныя заўсёды і нават стануць аднойчы першымі, што і адбылося.

Кожны з нас у глыбіні сваёй душы не раз задаваў і задае сабе пытанне пра існаванне Творцы, так бы мовіць, Начальніка Сусвету. І не знаходзіць адказу, бо яго, адказу, няма і ніколі не будзе. Шчыра скажу вам, што калі, на мой погляд, Творца і быў, то ён даўно адрынуў і запамятаў пра нас, пакінуўшы нам хіба што Праграму. Але Праграма, якая даўно не ўдасканальваеца і не карэкціруеца, цалкам верагодна, што вырачаная на паступовае разгойтванне і ўсё большую колькасць збояў. Самы маленькі і нязначны такі збой цяпер наведвае нас у выглядзе ўпыра, “п’яўкі”, якая высмоктвае з нас жыццёвую энергію, а самы вялікі — пачынаеца і будзе, магчыма, апошнім — бо гэта і будзе так званы Страшны Суд.

Калі вы здолныя аналізаваць і ўважліва адсочваць зараз мае думкі, то зразумееце, што я не збіраюся змагацца з самой ідэяй Бога. Хто з вас паверыць, што генетычны код жыцця атрымайся выпадкова? Верагоднасць гэтага складае, прыкладна адзін к дзесяці ў дзесяцічнай ступені, а такая лічба больш, чым колькасць усіх атамаў у нашым Сусвеце. Але, калі жыццё не выпадковае, то чаму на гэта няма адказу? Можа, таму, што мы ўсе, як гэтыя чарвякі, выявы якіх створаны на сценах мастаком? Калі мы — невыпадковасць, то пра гэта трэба сказаць ці даць які знак. Толькі нічога такога мы не бачым, хіба, акрамя цъмяных доказаў, забароненых і ўганьбаваных уладамі. Прыход упыра — хіба доказ? Хто адкажа нам на гэта з упэўненасцю?

Усе нашыя веды, тэхнагалічныя і гуманітарныя распрацоўкі апынуліся перад безданню. Калі б гэту бездань можна было вызначыць назвой, то імя ёй — НІШТО. Сапраўды, нашае няведение нагадвае цывілізацыю мурашоў, якую вывучаюць і апісаюць мірмеколагі. Дарэчы, біямаса мурашоў больш чым біямаса ўсяго чалавецтва. Ці ведаюць шматлікія мурашы пра існаванне таго чалавецтва? Адказ адназначны — НЕ. Хто мы такія, укропаныя на невялікай планеце ў сотнях мільярдаў галактык, нібы на пясчынцы ў неабсяжнай пустыні? Істоты, вартасць якіх не больш як вартасць якіх-небудзь муҳ? Альбо мурашоў?

Магчыма, вы палічыце мяне адступнікам, які здрадзіў рэлігіі. Але, згадзіцесь, што кожная рэлігія ці вучэнне, якое адмаўляе законы Прыроды, гэта мана, а Бог і рэлігія далёка не адно і тое ж. Паміж імі існуе нябачная, але дакладная мяжа, бо рэлігія раз-пораз супярэчыць Богу. І калі Праграма, збоі ў якой мы калі-нікалі назіраем, сапраўды створана вышэйшай сілай, то рэлігія створана людзьмі, якім уласціва рабіць памылкі.

Адразу скажу вам, што “людзі-цені”, якія стварылі тое, што мы цяпер назіраем вакол нас, — а гэта, па сутнасці, гіганцкі гноевы сметнік, патураюць тым рэлігіям, якія выспавядаютъ вучэнне аб замагільнім жыцці. Хіба не да пакорніцтва і дурных спадзяванняў скіляе нас хлуслівая ідэя бессмяротнасці?

Што я магу, урэшце, сказаць вам зараз: усім, хто сабраўся тут, на месцы Ісціны, хто цяпер знясілены, разгублены і зацкаваны? Змагайцесь. Нават, калі вы пацерпіце паразу, памятайце, што смерць не ганьбіць вас за яе, а ганьбіць за пакорлівасць і за бяздзеянне. “Біце ў сэрца іх, біце мячамі!” — заклікаў больш як стагоддзе таму наш старажытны паэт, і я гавару вам тое ж самае ў гэтым Храме. Вось учора адзін з іх, тых п’явак, што паразітавалі і паразітуюць на нашым целе, ехаў да нас, каб трывумфаваць на месцы свайго нараджэння, да спусташэння якога ён спрычыніўся болей за іншых — хіба не тут вырасці і выхавалі яго, інкуба ад зачацця? Але ён не дасягнуў сваёй мэты, бо на яго шляху паўстала помста. Помсціце і не цурайцесь гэтага! Страх — вось адзінае, што паставіць заслону ад нашэсця і размнажэння “людзей-ценяў”. Прымушайце іх баяцца нават у моманты іх узвялічвання і ўладарання над іншымі, і вы пераможаце...

Знішчайце ўпыра без ваганняў і сумневу, калі хочаце быць вольнымі...”.

Казань Пастара Себасцьяні падалася мне даволі простай для ўспрымання і, на мой погляд, была зразумелай для большасці прысутных. Тым не менш, некаторыя з іх пасля таго, як прапаведнік спыніўся, паціху ўсталі і выслізнулі за дзвёры. Цяжкае маўчанне павісла ў паветры. Толькі ледзь чутны шэпт жанчын час ад часу парушаў яго, чым напружанне толькі павялічвалася.

Між тым, выступаўца выцер твар насоўкай і з хвіліну моўчкі ўглядваўся ў людзей, якія слухалі яго.

“Цяпер, — сказаў праз паўзу пастар Себасцьян, — вы пабачыце роспіс на сценах гэтага Храма, які зрабіў наш сябра, мастак Юліус. Няхай вас не засмуціць і не азмрочыць змест карцін, якія выявіў

праз свой талент творца, бо жыццё, як вядома, кароткае, а толькі маствацтва вечнае, хоць бы таму, што зразумець яго дадзена не кожнаму”.

Адразу пасля гэтай невялікай абвесткі, Юліус Гармата, за якім моўчкі сачылі дзесяткі пар вачэй, пацягнуў за шпагат і ўсё рыззё, якім былі занавешаныя сцэны, спаўзло ўніз. У аголеныя вокны хлынула святло і перад маймі вачыма паўстала намаляванае маставаком.

Шум хвалій прашамацеў над натоўпам і разам сціх.

Тут, хоць і далёкі ад выяўленчага маствацтва, я павінен дасканала і аб'ектыўна апісаць тое, што ўбачыў і над чым доўгі час упарты і самааддана працаўю Юліус Гармата, і ўражанне, якое ён зрабіў на мяне і ўсіх прысутных выкананай ім працай.

Пасля некалькіх хвілін беглага агляду, першая думка, якая прыйшла мне ў галаву (дарэчы, яна неўзабаве спрайдзілася), што творчая ідэя Юліуса Гарматы, пакідаючая незабыўнае ўражанне, а пасля працяглага азнямлення маючая выклікаць самыя розныя пачуцці, уступае не толькі ва ўскосную, а і ў прямую канфрантацыю з усім існуючымі цяпер ідэалагічнымі ўстаноўкамі ўладаў і, пэўна, выкліча з іх боку неадэкватную рэакцыю ў адказ, бо ў маставакай форме спрэс выракаецца пастулату аб блізкай бессмяротнасці.

На столі ангара творца змясціў, як я зразумеў, выяву смерці. Ён выканана ў выглядзе бяспо-лай істоты ў чырвоным, а не ў традыцыйным чорным колеры, абмінуўшы ўсе ранейшыя маставакія тлумачэнні гэтай постаці. Падобная на старэючага трансвестыта, яна не выклікала страху альбо пачуцця агрэсіі з яе боку, а, наадварот, усяляла жаданне цікавіцца і спакойнага назірання, як я бачыў такое ў адной забытай старажытнай кінастужцы мінулага стагоддзя, дзе смерть гуляла ў шахматы з рыцарам на жыццё. Зараз жа яна была ў атачэнні павукоў, якія процістаялі процімам мух, што адразу выклікала ў мяне адпаведную рэакцыю. Мухі былі пад яе ногамі, у паветры, поўзалі за спінай, адкладвалі яйкі і размнажаліся, нягледзячы на тое, што былі атакаваны павукамі, якія, тым не менш, не маглі даць ім рады.

На сцяне сярэдняга яруса ў простым вырашэнні ў манеры, так бы мовіць, адвольнага прымітыўізму, была размешчана масавая сцэна ў пейзажы, прастора якога вызначалася заніжанай перспектывінасцю — вочы прыцягваў пярэдні план. Панарама выяўляла неба з чорным дыскам сонца і зямлю, паўсціланую мухамі і іх лічынкамі. У гэтым пейзажы, нібы раздзяляючы яго

напалам, рухаліся па круге на карачках малпападобныя істоты, зацугленыя лейцамі, за якія заднія трымалі пярэдніх. У тварах некаторых з іх мне падалося быццам нешта знаёмае, пакуль я не пазнаў дзяржаўных функцыянеру, а таксама поп-зорак і так званых свецкіх ільвоў і лівіц.

У гэтым жа ярусе кідаліся ў вочы выяўленыя маставаком тры сцэны забойстваў жывёл. Як я ведаў са старажытных тэкстаў, кіт быў адзінай жывёлай, якая не пажадала, і якую Ной не ўзяў у свой каўчэг. Кіт лічыўся ўнікальнейшай істотай на планеце, і тая істота, дарэчы, перастала існаваць к сярэдзіне дваццаць першага стагоддзя. Кіт — не рыба, а млекакормячае. Маставак намаляваў яго ў стане агоніі, з перакуленым падбрушшам, з якога тырчаць гарпуны і дзіды. Забойцы кіта, якія атачылі яго з усіх бакоў на сваіх чаўнах, таксама малпападобныя, з тварамі вычварэнцаў, знаходзіліся ў стане эйфарыі ад атрыманай імі перамогі.

Я асцярожна рухаўся ўздоўж сцен, разглядаючы далей тое, што выявіў маставак. Мойра ішла по-бач, тримаючы мяне за руку. Між тым, чарговая сцэна на сцяне сярэдняга яруса ўяўляла забойства зубра. Некалькі малпападобных, апранутых у вайсковую форму і са стогадовай даўніны аўтаматамі ў руках стралялі ў вяліznага звера. Зубр, пярэднія ногі якога падламіліся, укленчыў перад імі, сцякаючы крывёю. Роспіс сярэдняга яруса заканчваўся сцэнай забойства вялізнай птушкі. Наўрад ці Юліус Гармата намаляваў экзэмпляр, які сапраўды калі-небудзь існаваў у прыродзе. Хутчэй за ўсё гэта быў вобраз птушкі: нешта падобнае я бачыў на рэпрадукцыях з карцін старажытнага прымітыўіста Анры Русо, якія каліровымі ўкладышамі змяшчаліся ў адной з кніг па гісторыі жывапісу — ту ю кнігу я раней выкупіў у зборшчыкаў смецця. Бела-чырвоную птушку, якая трапіла ў сіло, трымалі за крылы двое, зноў жа малпападобных гуманоідаў, трэці — пракусваў ёй чэреп вострымі, штучна заточанымі зубамі.

На ўсім працягу ніжняга яруса месціліся некалькі фрагментай роспісу, кожны з якіх, на мой по-гляд, меў самастойнае, хоць і нечаканае, увасабленне. Маставак па чарзе намаляваў сваё ўяўленне ўпыра ў розных фазах існавання, і я здзівіўся: некалькі своеасабліва ён выявіў гэтую інфэрнальную пачвару, хоць і не меў аб ёй аніякіх сведчанняў, акрамя маіх кароткіх ранейшых тлумачэнняў, калі мы з ім ішлі да плошчы. На першым фрагменце, на сцяне з правага боку ад уваходу, бўталася намаляванае ў шэрых фарбах нешта кшталтам эмбрыёна з пупавінай, якая, звіваючыся, цягнулася за ім з зямлі, далей упыр у выглядзе “цмока” ляцеў на фоне зорнага

нач-нога неба, але асабліва ўражвалі апошнія фрагменты ростпісу: “п’яўка” з мёртвым позіркам замест ежы паглынае немаўлят і, урэшце, савакупляеца з жанчынай, у экстазе ашчаперышай яго рукамі і нагамі.

Усе выкарыстаныя мастаком сюжеты былі выкананы з ужываннем своеасаблівай тэхнікі гры-зайл, і перавагай цьмяных, шэрых танальнасцей, нібы ён распісваў якую капліцу. Усё пабачанае заканчвалася надпісам з некалькіх слоў у ніжнім ярусе, груба намаляваным чырвонай фарбай:

*L'ART EST INUTILE?*¹

27.

Як я вызначыў, што раптоўная адсутнасць майго джыпа можа выклікаць нашмат большыя падазрэнні, чым яго наяўнасць на звычайнім месцы, то назаўтра, пазычыўшы на гадзіну ў Жана самакат, скіраваў на ім у раён звалак. Мой пазадарожнік, засыпаны мной раней для маскіроўкі пластыковымі адыходамі, стаяў некрануты і незадўажаны ў сіласнай яме, адкуль я, раскідаўшы смецце, яго і выгнаў.

У гэтую ноч альбо да яе наступу, я вырашыў правесці паўторную экспумацию, і з той нагоды пачаў звязвацца з сябрамі, але Андруш першым тэлефанаваў мне і паведаміў, што амаль праз гадзіну пасля казані былі раптоўна арыштаваны пастар Себасцьян і мастак Юліус Гармата, што мяне вельмі ўстрывожыла.

Да таго ж, дадаў Андруш, як ён толькі што даведаўся, у сваім пакоі знайшлі мёртвую Адмету Слімак, якую, няйнакш, задушыў упыр.

“П’яўка” сапраўды лютавала. Плюнуўшы на ўсе перасцярогі, я паехаў да дваццаць першага ба-рака, дзе апытаў шматлікіх сведкаў і Тодара. Тодар расказаў мне, што ўпыра бачылі некалькі суседзяў, прычым, той меў выгляд, які ўжо значна больш адпавядáў чалавечай постатці. З’яўляўся ён звычайна з наступам цемры і “бартаваўся” за кім-небудзь, наводзячы нечуваны і невытлумачальны жах. З вечара, паведамляў Тодар, усе жыхары навокал упарты запіраліся ў сваіх каморах, а ў апошні час нават групаваліся па некалькі чалавек і сядзелі так да раніцы, засынаючы па чарзе.

¹ *Мастацтва марнае?*

Труп Адметы ў труне з пластыковых лістоў і ўперамешку негабляваных дошак стаяў на двух зэдліках у яе пакоі. Хаваць яе было вырашана як мага хутчэй, на могілках, дзе ўжо працавалі два нанятыя далакопы. У сувязі з агульнай небяспекай, сваякі Адметы нават не паспелі перас-варыцца паміж сабой за пакінутую нябожчыцай спадчыну.

Засняўшы з іх дазволу труп на камеру, я агледзеў нябожчыцу простым вокам і больш уважліва. Адмета ляжала ў традыцыйнай для хрысціянскага абраду пахавання позе — са складзенымі на грудзях рукамі і свечкай побач. Твар яе меў спакойны выгляд, вочы былі заплюшчаныя, а колер скуры — нават ружовага адцення, што чамусьці навяло мяне на невыразную трывогу.

Скарыстаўшы момант, калі побач з труной заставаліся нейкія старыя і Тодар, я, папрасіўшы таго крыху прыўзняць труп са спіны, сунуў пад яго руку і памацаў падсцілку, на якой ляжала нябожчыца. Далонню я быццам адчуў цеплыню.

“Ці глядзеў яе доктар Арвід?” — спытаў я ў Тодара.

“Так. Ён склаў паперу і сказаў, што цяпер яе можна пахаваць”.

“Я б хацеў, каб яе агледзелі яшчэ раз”, — парыў я.

“Але, навошта?”

“Магчыма, яна не памерла”.

“Доктар прыкладаў люстэрка да вуснаў. Пульса не было”.

“Калі так”.

Я паціснуў плячыма і пайшоў. Вампірызм заразны. Стаяла паннейшаму спёка і адчуванне цеплыні пад нябожчыцай магло мне праста прымроцца. Да таго ж, самым важным для мяне было цяпер нечаканае зняволенне маіх новых сяброў, і я заспяшаўся да Маркуса, каб абмерка-ваць з ім сітуацыю і парыцца, што рабіць.

Ля майго джыпа сабраліся тутэйшыя забітальнікі пераважна маладога ўзросту, разглядаючы ма-шыну з усіх бакоў. Большасць з іх, асабліва дзецы, былі ў чырвоных плямах і гноевіках ад пакусаў земляных блох, якія неверагодна размножыліся ў апошнія дзесяць гадоў па ўсёй зямлі, але асабліва — тут, побач са звалкамі і магільнікамі адыходаў. Дзецы ўвесь час раздзіралі да крыві свае больші і струпы бруднымі пазногцямі, ад чаго, пэўна, язвы запалаляліся ў іх з новай сілай.

Я ўключыў рухавік і паехаў у бок жытла свайго новага сябра. Па дарозе я ўвесь час думаў пра Мойру, пра тое, як яна пераносіць смерць тых, да каго паспела прывыкнуць, — Платона і вось цяпер Барбі. Безумоўна, яна мужная жанчына, але іншым разам здарaeцца так, што ў чалавека быццам ірвецца нябачная ніць